

Samrådsredogörelse Detaljplan för Östra Hagastaden, Norrtull, Vasas- taden 1:100 m.fl, i stadsdelen Vasastaden, Dp 2016-17865

Innehåll

Sammanfattning	2
Bakgrund	3
Förslagets syfte och huvuddrag.....	3
Hur samrådet bedrivits.....	4
Ämnesvisa synpunkter och stadsbyggnadskontorets ställningstaganden	4
Allmänt om samrådet och planprocessen.....	4
Allmänt om förslaget och utvecklingen	5
Allmänt om arkitektur	7
Kulturmiljö	9
Planens innehåll.....	26
Plats och park	33
Trafikverkets anläggningar	37
Gator och trafik	40
Teknisk försörjning.....	50
Hälsa och säkerhet	60
Miljö- och klimataspekter	72
Social hållbarhet	82
Övriga frågor	85
Föreslagna förändringar.....	90
Inkomna synpunkter	91
Statliga och regionala myndigheter och förbund	91
Kommunala nämnder, bolag och förvaltningar	128
Övriga remissinstanser	154
Sakägare enligt fastighetsförteckning.....	182
Övriga, ej sakägare.....	185

Stadsbyggnadskontoret

Fleminggatan 4
Box 8314
104 20 Stockholm
Telefon 08-508 27 300
stadsbyggnadskontoret@stockholm.se
stockholm.se

Sammanfattning

Planen syftar till att fullfölja planerna för stadsutvecklingsområdet Hagastaden. Den grundläggande stadsbyggnadsidén är att genom en överdäckning av E4/E20 och Värtabanan knyta samman Stockholm och Solna med en tät sammanhållen bebyggelse, samt att bättre möta och koppla båda städerna till Nationalstadsparken i öster. I Östra Hagastaden, kring Norrtull skapas förutsättningar för en tät, levande stadsmiljö samt en värdig entré till Stockholm norrifrån och ett omhändertaget möte med Nationalstadsparken. Detaljplanen medför en betydande förändring av det trafiksystem som idag dominerar Norrtull. Uppsalavägen flyttas och Sveavägen/Norra Stationsgatan byggs om för att uppnå en effektivare och mer stadsmässig gatustruktur som inordnas i en tät stadsbebyggelse, vilket i huvudsak bygger på underliggande planprogram.

Planförslaget sändes ut på samråd 2020-03-18 – 2020-05-05, men förlängdes sedan till 2020-05-26 pga Covid-19. Planen var totalt ute på samråd i 10 veckor. Under samrådet har 189 yttranden inkommit, varav 38 st från organisationer och 151 st från enskilda.

Flertalet remissinstanser ställer sig positiva till områdets utveckling, men framför synpunkter i sak. I samrådssvaren överlag råder det en relativt stor enighet, även ibland de mer kritiska, att en förändring av området är önskvärt. Vidare anses den nya trafikstrukturen och skapandet av en ny entréplats vid tullhusen vara positiva förändringar. Synpunkter i sak avser framför allt förhållningssätt till Trafikverkets anläggningar, mellankommunalsamordning, bättre lösningar ur bullersynpunkt, miljö kvalitetsnorm för vatten och luft, hantering av markföroreningar, geoteknik, risk, dagvatten, skyfall samt drift.

Ett antal remissinstanser inklusive Länsstyrelsen framför negativa yttranden gällande planens visuella påverkan på riksintresset för Nationalstadsparken samt för Stockholms innerstad med Djurgården.

En stor andel av synpunkterna berör avvägningen mellan olika intressen i markanvändningen inom området. I synnerhet framförs synpunkter på området närmast Nationalstadsparken där flertalet, inklusive Norrtull SK, RF-SISU Stockholm och omkring 140 enskilda, framför att marken behöver användas för idrott, främst stora fotbollsplaner. Andra anser att området ska i olika stor utsträckning utvecklas med mer park. De sakägare som inkommit med yttranden har synpunkter på trafik och buller, angöring, skuggning samt påverkan på utsikt.

Med anledning av de synpunkter som framförts under samrådet kommer följande frågor att studeras vidare i det fortsatta planarbetet:

- Planens påverkan på riksintresset för Stockholms innerstad med Djurgården samt för Kungliga Nationalstadsparken.
- Förhållningssätt till Trafikverkets anläggningar.
- Dagvatten och Brunnsvikens vattenkvalitet.
- Buller för lägenheter i utsatta lägen.

Kontoret föreslår att planförslaget med tillhörande miljökonsekvensbeskrivning samt underliggande utredningar förtydligas kopplat till ovan frågeställningar genom att:

- Ta fram tydligare underlag i vystudier och fördjupa analys samt konsekvensbedömning av påverkan på riksintressen för kulturmiljö och Kungliga Nationalstadsparken i MKB.
- Komplettera planhandlingarna med analys och konsekvensbedömning av nytt läge för höghus i kv 12 i enlighet med ÖP.
- Inom ramen för föreslaget gestaltningskoncept se över utformning av kvarteren samt av allmän platsmark som möter Nationalstadsparken.
- Förtydliga förhållandet till Trafikverkets anläggningar.
- Fördjupa buller-, dagvatten och markföroreningsutredningar, samt göra mindre justeringar och förtydliganden i övriga utredningar.
- Inkludera hela kvarter 25 i planområdet för Östra Hagastaden enligt Exploateringskontorets önskemål (från angränsande detaljplan 1, Dp1).

I övrigt föranleder inkomna synpunkter inte några betydande ändringar av planförslaget. Samrådssynpunkterna har visat att planeringsunderlaget behöver fördjupas och förtydligas i ett antal avseenden. De illustrerar också att anspråken på markens användning i flera avseenden är motstridiga och att alla önskemål inte kommer att kunna tillgodoses. Kontorets sammanfattande bedömning är att de inkomna synpunkterna kan hanteras och studeras vidare i det fortsatta planarbetet.

Bakgrund

Förslagets syfte och huvuddrag

Planen syftar till att fullfölja planerna för stadsutvecklingsområdet Hagastaden. Den grundläggande stadsbyggnadsidéen är att genom en överdäckning av E4/E20 och Värtabanan knyta samman Stockholm

och Solna med en tät sammanhållen bebyggelse, samt att bättre möta och koppla båda städerna till Nationalstadsparken i öster. I Östra Hagastaden, kring Norrtull skapas förutsättningar för en tät, levande stadsmiljö samt en värdig entré till Stockholm norrifrån och ett omhändertaget möte med Nationalstadsparken. Detaljplanen medför en betydande bearbetning av det trafiksystem som idag dominerar Norrtull där Uppsalavägen flyttas och Sveavägen/Norra Stationsgatan byggs om för att uppnå en effektivare och mer stadsmässig gatustruktur som inordnas i en tät stadsbebyggelse, vilket i huvudsak bygger på underliggande planprogram.

Hur samrådet bedrivits

Plansamråd för aktuell detaljplan pågick under perioden 2020-03-18 – 2020-05-05, men förlängdes sedan till 2020-05-26 pga Covid-19. Planen var totalt ute på samråd i 10 veckor.

Information om samrådet skickades ut enligt sändlista till remissinstanser och berörda sakägare enligt fastighetsförteckningen. Samrådsförslaget visades i Tekniska Nämndhuset, i Hagastadens utställningslokal på Solnavägen 1E, samt på stadsbyggnadskontorets hemsida, www.stockholm.se/detaljplaner. Samrådet kungjordes på kommunens anslagstavla och genom annons i Svenska Dagbladet och Dagens Nyheter onsdagen den 18 mars 2020. Öppet hus planerat den 1 april 2020 ställdes in pga Covid-19.

Ämnesvisa synpunkter och stadsbyggnadskontorets ställningstaganden

Nedan redovisas ämnesvis de synpunkter som inkom under samrådet. Stadsbyggnadskontorets kommentarer och ställningstagande redovisas i kursiv stil efter varje ämne.

Allmänt om samrådet och planprocessen

Norrvatten framför att de inte var med på sändlistan gällande rubricerat ärende, men fick via Stockholms Vatten och Avlopp kännedom om inbjudan till plansamråd.

Statens Fastighetsverk påpekar att de inte fått inbjudan till tidigare samråd för Program för Östra delen av Hagastaden (Norrtull) varför SFV inte yttrade sig i programsamrådet.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Den delen av planområdet, närmast Hagaparken och SFV:s förvaltningsområde låg inom planprogram för Norra Hagastaden som togs

fram av Solna stad. Stadsbyggnadskontoret i Stockholm beklagar att Statens Fastighetsverk inte inbjöds till programsamråd och kommer fortsättningsvis säkerställa att Statens Fastighetsverk och Norrvatten finns med på sändlistan.

Allmänt om förslaget och utvecklingen

Flertalet remissinstanser inklusive Länsstyrelsen ställer sig positiva till att området utvecklas och noterar dess strategiska betydelse för hela Stockholmsregionen, samt att närhet till Nationalstadsparken och Brunnsviken kan bidra till en attraktiv boende- och arbetsmiljö. Region Stockholm framför att staden bör lyfta fram platsens regionala betydelse mer tydligt i planförslaget.

Solna stad ser positivt på stadsutvecklingen i Östra Hagastaden och området kring Norrtull och anser att planförslaget följer de utgångspunkter och intentioner som städerna gemensamt lade fast i planprogrammen och överenskommelsen om kommungränsjustering. Berörda förvaltningar i Solna stad har under framtagandet av planförslaget följt arbetet och haft bra en dialog med Stockholms stad.

Utbildningsförvaltningen informerar att behovet av utbildningsplatser är stort i hela innerstaden och det är därför viktigt att säkra tillgången till utbildningslokaler. Det är viktigt att utvecklingen av nya bostäder går hand i hand med utökningen av antalet utbildningsplatser i området. Idrottsförvaltningen framför att de deltagit genom hela planprocessen och har därigenom lyft in idrottens behov så dessa har kunnat samordnas med stadens övriga behov, till exempel behov av skola och förskola med flera funktioner.

Skönhetsrådet avstyrker förslag till detaljplan i föreliggande form och står fast vid sin uppfattning från programskedet att tullhusen och Nationalstadsparkens möten med staden ska utgöra grund för platsens gestaltning och anser därför att avgörande bearbetningar måste göras. Även Förbundet för Ekoparken /Kommittén för Gustavianska Parken / Haga-Brunnsvikens vänner avstyrker detaljplaneförslaget i föreliggande form då planen inte anses förenlig med lagen om Nationalstadsparken och dess skyddsbestämmelser. Statens fastighetsverk (SFV) framför synpunkter där myndigheten bedömer att föreslagen detaljplan innebär en stor negativ påverkan på natur- och kulturmiljön i Hagaparken och Brunnsviken med omgärdande landskap.

Samfundet S:t Erik anser att detaljplanen medför både positiva och negativa konsekvenser för kulturmiljö, stadsmiljö och landskapsbild, men finner stora hot och brister i det framlagda planförslaget

vad beträffar Haga-Brunnsvikens exceptionellt höga park- och kulturhistoriska värden som del av Nationalstadsparken. *Johannes-Gustav Vasa socialdemokratiska* förening motsätter sig inte att området exploateras men har identifierat ett par svaga punkter. *Brf Sländan* anser att föreslagen trafiklösning direkt intill deras fastighet är helt oacceptabelt.

Byggherrar och fastighetsägare i Östra Hagastaden vill framhålla att planförslaget är väl genomarbetat och tillför mycket kvaliteter till platsen.

Omkring 140 enskilda framför Norrmalms akuta brist på idrottsanläggningar och kräver att detta åtgärdas.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Hagastaden som helhet bildar en ny årsring till Stockholms innerstad där ambitionen är att skapa en modern stenstad med innerstadens stadskvaliteter. Genom att Uppsalavägen flyttas till ett västligare läge och att både Uppsalavägen och Sveavägen får ett smalare och stadsmässigt gaturum, ges plats för en stadsbebyggelse som både skyddar Nationalstadsparken i öst och ger möjlighet till en lugnare stadsmiljö med grönytor. Centralt i Östra Hagastaden föreslås en större platsbildning kring de gamla tullhusen, Tullhusplatsen, som blir en mötesplats i stadsdelen och en entréplats till Stockholm norrifrån med historisk förankring. Angränsande planområdet i öster ligger Stallmästaregårdens värdefulla kulturmiljö och funktion som världshus, tätt sammankopplad med platsens historiska betydelse. Bebyggelsen vittnar om Norrtulls historiska läge i stadens periferi samtidigt som de idag och i framtiden utgör målpunkt och entrémiljö till Nationalstadsparken från både Stockholm och Solna.

Med Tullhusplatsen som mittpunkt härbärgerar Östra Hagastaden mötet mellan flertalet viktiga kopplingar - stråk med skilda flöden och karaktär som är av betydelse för både närområdet och regionen. Den planerade bebyggelsestrukturen i Östra Hagastaden reflekterar och inhyser dessa möten med syfte att skapa högkvalitativt gestaltade stadsrum med lång beständighet. Området planeras med en stor blandning av funktioner, såsom skola, idrott, park, torg, bostäder, centrumändamål och arbetsplatser.

Se även stadsbyggnadskontorets ställningstagande under avsnitt Planens innehåll.

Allmänt om arkitektur

Samfundet S:t Erik påtalar vikten av att planens höga ambitioner för utformning av fasader och bottenvåningar i särskilt kv. 10–14 säkerställs.

Förbundet för Ekoparken / Kommittén för Gustavianska Parken / Haga-Brunnsvikens vänner anser att Tullhusplatsen kvaliteter motverkas av att höghuset inom kvarter 12 tidvis kastar skugga över delar av platsen, samt kan orsaka besvärande vindturbulens lokalt. Kvarter 12 som tornbyggnad anses vara utan referenser till denna stora skala och allvarligt förtunna och banalisera de angränsande höga husens kvalitéer i ett stort sammanhang. *Brf Sländan* oroas av att kvarter 12 kommer skymma solinstrålning samt resultera i att deras fastighet hamnar i skugga. Påtalar att de sedan tidigare drabbats av Norra Tornen och utbyggnaden av Rödabergsskolan. *Kulturförvaltningens stadsutvecklingsenhet* påtalar att kvarter 12 blir väl synlig från parken kvällstid om den föreslagna översta våningen på höghuset får stora uppglasade ytor.

Kungliga Djurgårdens förvaltning (KDF) påtalar att en stockholmsk klassicism går igen i det strategiska kvarter 12, vars punkt-hus i tegel bär drag av Cyrillus Johanssons välbekanta 1920-talskvarter intill. Punkt-huset blir vacker fond för tre huvudgator och präglar platsen, ihop med tullhusen. Även kvarter 16 i platsens norra fond med en lätt klassicerande tegelfasad passar i sammanhanget. KDF ställer sig dock tveksamma till Tullhusplatsens östra fasader vilket utgörs av kvarter 13 och anser att kvarterets oregelbundna takfot inte svarar mot platsens historiskt grundade klassicism och innerstadens tydliga mönster och påtalar att krön och tak behöver gestaltas med hög kvalitet och tydlighet. Vidare påpekas att kvarter 13 utstrålar oengagerad baksida åt parken vilket knappast kan anses vara vad man kan kräva i detta känsliga läge. *Fabege* framför att kvarter 13-14 kommer innebära en väsentlig försämring av utsikt från kv. Getingen norrut mot Nationalstadsparken och *Förbundet för Ekoparken / Kommittén för Gustavianska Parken / Haga-Brunnsvikens vänner* anser att kvarteren är planmässigt hållningslösa med små norrvända, dåligt solbelysta gårdar som visar på kvartersstrukturens sämsta egenskaper.

Kungliga Djurgårdens förvaltning anser att kvarter 15-16 genomarbetade tegelfasader fyller de krav som läget ställer avseende arkitektonisk ambition, men är tveksam till byggnadernas höjd.

Skönhetsrådet anser sammantaget att flera av de presenterade byggnadsgestaltningarna har möjlighet att nå hög arkitektonisk nivå, men står fast vid sin uppfattning att tullhusen och Nationalstadsparkens möten med staden ska utgöra grund för

platsens gestaltning. Skönhetsrådet anser därför att avgörande bearbetningar måste göras.

Norrmalms stadsdelsförvaltning anser att föreslagen växtbeklädd skärm respektive vägg som föreslås vid Aktivitetsparken samt Bellmansterrassen för att minska buller och rena luften, behöver gestaltas estetiskt tilltalande så att den tillför något till platsen även om växtligheten inte grönskar fullt ut. Även *Trafikkontoret* framför att muren måste få en gestaltning så att den fungerar utan växtlighet.

Av *de enskilda* som inkommit med yttranden ställer sig några positiva till bebyggelseförslaget och att Norrtull utvecklas med förbättrade kopplingar till Hagaparken. Andra ställer sig av olika anledningar negativa till förslaget där de flesta efterfrågar en lägre skala och mer klassisk arkitektur, som är mer lik intilliggande områden i innerstaden emedan en enskild efterfrågar en högre skala med fler och högre hus.

Se även inkomna synpunkter gällande arkitektur, struktur och volym under *avsnitt Kulturmiljö*.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Hagastaden som helhet bildar en ny årsring till Stockholms innerstad där ambitionen är att skapa en modern stenstad med innerstadens stadskvaliteter. Stadsmiljöns kvaliteter präglas av det offentliga rummets gestaltning och husens arkitektoniska utformning. Generellt eftersträvas en samtida bebyggelse med en variation inom ramen för stenstadens klassiska grammatik. Bebyggelsen får i huvudsak en tydlig klassisk fasadkomposition/indelning med en förhöjd bottenvåning, mellandel och medvetet avslut/krön. Individualistiskt gestaltade fasader rytmiserar och berikar stadsrummen.

För att säkerställa hög kvalitet på utformning och utförande kommer bebyggelsen och allmän plats vidare studeras utifrån planens gestaltungsprinciper i det fortsatta planarbetet och kommande projektering. Föreslagen gestaltning säkras även i det exploateringsavtal som tecknas mellan Stockholms stad och de enskilda byggaktörerna, där hänvisning till gestaltungsprogrammet görs.

Vidare innehåller gestaltungsprogrammet samt planförslagets underlag detaljerade studier av konsekvenser för solljus och vind på vilka bedömningen gjorts att dessa är acceptabla. Att fasader och enskilda bostäders fönster skuggas under delar av dagen är att förvänta i Stockholms innerstad.

Avseende kvarter 12 anser stadsbyggnadskontoret att de motiv som föreligger för att flytta höghuset från gällande läge i kvarter 25 till föreslaget läge i kvarter är väl motiverat och kommer söka förtydliga detta ytterligare till granskning. Husets nya läge och form stärker byggnadens funktion som landmärke och markör av Norrtull med Tullhusplatsen i den nya strukturen och förlägger huset i fonden på de viktiga innerstadsgatorna St. Eriksgatan, Norra Stationsgatan och Sveavägen, samt Uppsalavägen. Motivet att låta högre hus markera viktiga platser och stadens entréer samt även stärka igenkänningen och orienterbarheten i Stockholm återfinns på flera platser runt Stockholms innerstad, närmast vid Sveaplan och Torsplan.

Stadsbyggnadskontoret konstaterar att relativt få synpunkter inkommit avseende bebyggelsens arkitektoniska utformning och att dessa är både positiva och negativa. Kontorets övergripande bedömning är att föreslagna gestaltungs-koncept kan vidareutvecklas inom ramen för det fortsatta planarbetet.

För bebyggelsens påverkan på riksintresse Nationalstadsparken samt Stockholms innerstad med Djurgården, se stadsbyggnadskontorets ställningstagande under avsnitt Kulturmiljö.

Kulturmiljö

Kulturförvaltningens stadsutvecklingsenhet noterar att synpunkter som Stadsmuseet framförde under programsamrådet har beaktats och att förbättringar ur kulturhistorisk synvinkel har gjorts. Framför att det viktiga ur kulturmiljösynpunkt vid anläggandet av den nya stadsdelen är att bevara tullhusen och läsbarheten av kulturhistoriska värdebärare inom planområdet och dess närhet, vilka utgörs av byggnader, strukturer och möten som bidrar till den historiska kontexten. Enheten bedömer att planförslaget i tillräckligt stor utsträckning tagit hänsyn till detta.

Riksintresset för Stockholms innerstad med Djurgården

Stenstadens yttre gräns

Länsstyrelsen framför att planförslaget har särskilt stor betydelse för läsbarheten av stenstadens yttre gräns på grund av sitt läge vid tullhusen och närheten till värdshuset Stallmästaregården, vilka bidrar till förståelsen för den historiskt viktiga entrén till Stockholms stad från norr. Kopplingen mellan tullhusen och Stallmästaregården har förbättrats, men bebyggelsen norr om Tullhusplatsen skapar en barriär och innebär att förståelsen för den historiska infarten från norr blockeras och förhållandet minskar platsens förutsättningar att åter-

spegla tullhusens funktion i sitt historiska sammanhang. Länsstyrelsen kan i detta skede inte utesluta att det därför finns risk för påtaglig skada då siktlinjen norrut från tullhusen är bruten. Kommunen behöver se över möjligheten att återupprätta den visuella kopplingen.

Vidare konstaterar *Länsstyrelsen* att kvarteren Sländan och Getingen, som gränsar till planområdet i söder, ingår i ett av innerstadens riksintressanta uttryck genom att de sedan de bebyggdes utgjort en del av stenstadens tydliga yttre gräns i norr. Föreslagen bebyggelse som placeras framför kvarteret Getingen skymmer med sin höjd och täthet stenstadens yttre gräns och förskjuter gränsen norrut, vilket Länsstyrelsen anser försämrar läsbarheten och förståelsen för uttrycket stenstadens yttre gräns. Föreslagen bebyggelse framför allt i kvarter 13 behöver bearbetas så att siktlinjer skapas och takkontur i bakomliggande kvarter blir synlig från norr för att förståelse för uttrycket fortsatt ska finnas.

Kulturförvaltningens stadsutvecklingsenhet bedömer påverkan på riksintresset Stockholm innerstad som måttligt. Stenstadens gräns i mötet med den nya stadsdelen kommer att vara fortsatt tydligt avläsbar i och med Norra Stationsgatan och Sveavägen som naturliga gränslinjer.

Förbundet för Ekoparken /Kommittén för Gustavianska Parken / Haga-Brunnsvikens vänner anser att Norrtull som den historiska entrén norrifrån mot staden, behöver tydliggöras för orienterbarhet och det allmänna intrycket. Trycker på att den tydliga befintliga stadsfronten vid Norrtull bidrar starkt till detta, men att kvarteren öster om Tullhusplatsen förtar verkan av stenstadens skarpa gräns.

Uttryck stadssiluetten

Länsstyrelsen ställer sig tveksam till om en sådan generell målsättning som beskrivs i planen, ”att skapa en kedja av högre hus vid stadens entréer längs med Stockholms klassiska stenstadsfront”, är förenligt med riksintressets uttryck Stockholms stadssiluet, översiktsplanen och planprogrammet. I planen och dess underlag kan Länsstyrelsen inte finna att argument för den höga byggnaden tagits fram utifrån principer i översiktsplanens riksintressebilaga. Länsstyrelsens bedömning är att placeringen av den höga byggnaden i stenstadens omedelbara närhet och dess förhållande till närliggande höga byggnader på ett påtagligt sätt påverkar stadssiluetten. Påtaglig skada kan därför inte uteslutas.

Kulturförvaltningens stadsutvecklingsenhet bedömer att den pågående utbyggnaden av centrala Hagastaden innebär att en ny stads-silhuett likväl blir synlig inifrån Nationalstadsparken. Den samman-tagna påverkan blir större i och med aktuellt planförslag men inte i sådan utsträckning att det skulle motivera en avstyrkan eller ett noll-alternativ.

Uttryck Parkanläggningar och grönska

Länsstyrelsen påtalar att i både riksintresset Stockholms innerstad med Djurgården och riksintresset Solna - delen Haga-Ulriksdal, finns viktiga parkanläggningar längs Brunnsviken som i stort över-lappar med Nationalstadsparken. Till riksintresseuttrycket parkan-läggningar och grönska hör Bellevueparken, en engelsk park direkt öster om planområdet, samt Hagaparken norr om planområdet, med viktiga utblickar mot det omgivande landskapet. Trots att utblickar från Hagaparken och Bellevueparken mot södra Brunnsviken till stor del domineras av Stockholms urbana front, kan utblickar från parkanläggningarna idag förstås utifrån sin 1700-talskontext och är därför känsliga för nytillkommande bebyggelse. Miljökonsekvens-beskrivningens redovisade vyer från parken indikerar att upplevel-sen av miljön i Bellevueparken och Hagaparken påverkas av att en tydligare urban front närmar sig Brunnsviken och därmed reducerar den lantliga karaktären. Den visuella påverkan från planens norra kvarter är särskilt påtaglig och Länsstyrelsen kan i detta skede inte utesluta risk för påtaglig skada men detta behöver studeras ytterli-gare och tydligare redovisas.

Riksintresset för Kungliga Nationalstadsparken, med Hagaparken *Länsstyrelsen och Statens fastighetsverk* framför att en utveckling av området med täta kvarterstrukturer i liknande skala som stensta-den och höga täta fasadfronter mot parklandskapet, riskerar att med-föra påtaglig skada på riksintresset Nationalstadsparken. *Statens fastighetsverk* och *Förbundet för Ekoparken /Kommittén för Gusta-vianska Parken / Haga-Brunnsvikens vänner* anser vidare att före-slagen markanvändning inom Nationalstadsparkens gränser strider mot parkens skyddsbestämmelser och *Svenska Turistföreningen Stockholm* konstaterar att projektet inte når ända fram i hänsynen till parkens bestämmelser och syften. *Förbundet för Ekoparken /Kom-mittén för Gustavianska Parken / Haga-Brunnsvikens vänner* påta-lar vidare att parkens skyddsbestämmelser avser att motverka in-trång i park- och naturmiljö och skador på historiska landskapet, vilket anses relevant i denna plan då planområdet delvis ligger inom Nationalstadsparken och att övriga delar är väl synliga och påverkar det historiska landskapet och riksintresset i området. *Arbetsgruppen Stärk Haga-Brunnsviken som grönt kulturarv* motsätter sig förslaget då det inte anses ligga i linje med deras intentioner att verka för att

läka de sår som har tillfogats Haga-Brunnsvikens unika natur och kulturmiljö, samt stärka dess kvaliteter som friluftsmiljö.

Länsstyrelsen framför vidare att det historiska landskapets medvetet gestaltade siktlinjer och fondmotiv ska värnas och sambanden över Brunnsviken med vyer ska upprätthållas, samt att en mjuk övergång mellan park och bebyggelse bör eftersträvas. Placering och utformning av höga byggnader som blir väl synliga från strategiska platser i Nationalstadsparken riskerar att påtagligt skada riksintresset för Nationalstadsparken. Även *Statens fastighetsverk* anser att planförslaget påverkar de historiskt värdefulla siktlinjerna inom parken i så stor utsträckning att det riskerar att medföra påtaglig skada på Nationalstadsparken såsom riksintresse och att kvarterstruktur med höga och täta fasader mot parklandskapet medför ett sådant intrång i parklandskapet att det historiska landskapets natur- och kulturvärdet skadas. *Norrmalms stadsdelsförvaltning* påtalar att det är viktigt att bebyggelsen ger ett respektfullt möte med Nationalstadsparkens historiska landskap runt Brunnsviken och samspelar varsamt med befintliga träd som kantar parkrum, ramar in öppna pelouser och vattenrum. *Djurgården-Lilla Värtans Miljöskyddsförening (DLV)* anser att planförslaget rymmer alltför många höga byggnader som kommer att störa det känsliga natur- och rekreationsområdet inom Nationalstadsparken vid Bellevue och Hagaparken, genom att flera kända utblickar runt Brunnsviken skadas och krymper visuellt. DLV anser att detta inte kan accepteras och att planen måste omarbetas för en minskad påverkan. *Kulturförvaltningens stadsutvecklingsenhet* delar stadens bedömning om att påverkan på Nationalstadsparken blir störst i närmiljön samt konstaterar likt planens miljökonsekvensbeskrivning att pågående utbyggnaden av centrala Hagastaden bidrar till att en ny stadssilhuett likväl blir synlig inifrån parken och att ett höghus redan ingår i en antagen detaljplan. Enheten bedömer att den sammantagna påverkan blir större i och med aktuellt planförslag men inte i sådan utsträckning att det skulle motivera en avstyrkan eller ett noll-alternativ.

Kungliga Djurgårdens förvaltning påtalar att Haga-Brunnsviken är ett av Kungliga Nationalstadsparkens kärnområden och vid sidan av djurgårdsbron är Norrtull den tydligaste entrén till parken från Stockholms innerstad varför det är centralt för parken hur området utformas. Även *Förbundet för Ekoparken /Kommittén för Gustavianska Parken / Haga-Brunnsvikens vänner* påtalar att Norrtull har ett strategiskt läge för tillgång och tillgänglighet till området runt Brunnsviken, som natur-, rekreation- och kulturmiljö samt del i riksintresset Nationalstadsparken.

Statens fastighetsverk anser att den ökade exploateringen och stadsfrontens närmande påverkar det statliga byggnadsminnet Hagaparken visuellt genom en förändrad stadssiluett och möjligheten att uppleva den engelska parkens gestaltade landskap anses försvåras när hög och tät bebyggelse kommer tätt inpå parken. *Förbundet för Ekoparken / Kommittén för Gustavianska Parken / Haga-Brunnsvikens vänner* efterfrågar en tydlig analys av hur det unikt värdefulla Brunnsvikenlandskapet kan tas tillvara som tillgång i planen och *Samfundet S:t Erik* anser att ur ett övergripande stadsutvecklingsperspektiv och sett ur ett medborgarperspektiv förtjänar mötet mellan Haga-Brunnsviken och den växande staden att studeras med stor omsorg. Samfundet S:t Erik noterar att planförslagets perspektiv i stort fokuserar på hur staden ska möta landskapsparken, inte på hur parken ska utvecklas och kompletteras, vilket utgör den största bristen.

I Nationalstadsparkens gräns

Länsstyrelsens bedömning att den föreslagna bebyggelsen behöver bearbetas beträffande höjder och täthetsgrad, särskilt kvarter 12 och 15 för att inte riskera att påtagligt skada riksintresset Nationalstadsparken. Länsstyrelsen framför att det historiska landskapets medvetet gestaltade siktlinjer och fondmotiv ska värnas och sambanden över Brunnsviken med vyer upprätthållas, samt att en mjuk övergång mellan park och bebyggelse bör eftersträvas. Placering och utformning av höga byggnader som blir väl synliga från strategiska platser i Nationalstadsparken påtalas riskera att påtagligt skada riksintresset för Nationalstadsparken.

Länsstyrelsen ställer sig frågande till om föreslagen bebyggelse i främst kvarter 15 och 16 är anpassad efter platsens kulturvärden i den mening som avses 3 kap 6§ MB och 2 kap 6§ PBL och önskar att staden tydligare redogör för hur man avser att anpassa bebyggelsen. *Skönhetsrådet* anser att det största visuella intrånget i Nationalstadsparken med Hagaparken kommer utgöras av de volymer som föreslås i kvarter 15 och 16, vilka anses behöva bearbetas för att låta Nationalstadsparkens och tullhusens möte med staden utgöra grund för platsens gestaltning. Rådet anser att smalare och lägre bebyggelse med fördel kan skärma av och sluta rummet runt Uppsalavägen utan att parken eller tullhusen påverkas. *Svenska Turistföreningen Stockholm* önskar att kvarter 16 sänks för att minska påverkan på Stallmästaregården och Nationalstadsparken, samt påpekar att bebyggelse som gränsar till Nationalstadsparkens grönytor inte får bli en hård front som liknar ”Central Park”. STF föreslår även att kvarter 15 och 16 får grönskande tak, samt att fronten mot parken trädplanteras med stora träd och eventuellt förses med buller-

skydd. *Kulturförvaltningens stadsutvecklingsenhet* noterar att kvarter 15 har en intressant gestaltning, men enheten anser dock det önskvärt om höjden hålls nere ytterligare med hänsyn till Stallmästaregården. Även *Kungliga Djurgårdens förvaltning* anser att kvarteren norr om Tullhusplatsen bör bearbetas vad gäller volymen för att bättre möta Nationalstadsparken med Haga-Brunnsviken samt att kvarteren bör minskas med en våning och/eller ges en tydligare trappning mot parken. *Samfundet S:t Erik* anser att planförslaget norra kvarter måste omstuderas då de riskerar att föra med sig stora och negativa skador på Haga-Brunnsvikens landskapspark genom en skalförskjutning i förhållande till stenstadens idag lägre och tillbakadragna horisont. De föreslagna kvarteren påpekas bilda en ny och påträngande fond från parken, utan den grönskande förmedling som i övrigt präglar vattenrummet. *Förbundet för Ekoparken / Kommittén för Gustavianska Parken / Haga-Brunnsvikens vänner* anser att kvarter 15-16 inte är förenliga med lagen, utan understryker att den fria utblicken från staden mot parklandskapet måste bevaras och de gröna värdena stärkas. Hävdar propositionen för Nationalstadsparken där parkens yttre gräns markeras i de omslutande huvudlederna och ”Solnahöjden” som naturlig gräns mot det öppna landskapet. De anser vidare att karaktären av Brunnsvikens södra landområden som gröna med enstaka solitärt placerade offentliga byggnader så som Tingshuset, Haga forum, Stallmästargården, WGC och Bellevue, bör bistå och ge tullhusen en självklar och tydlig visuell karaktär som port framför stenstadens massiva front.

Länsstyrelsen anser att det höga huset i kvarter 12 kommer att påverka de så viktiga siktlinjerna och landskapsbilden för Nationalstadsparken från flera av utsiktspunkterna då siluetten anses förändras påtagligt till det sämre. *Skönhetsrådet* saknar en tydlig motivering till det höga huset i kvarter 12 och anser att byggnaden behöver bearbetas. *Samfundet S:t Erik* ser inte något stadsbildsmässigt motiv till att markera Tullhusplatsen med en 23 våningar hög byggnad vilken anses ta fokus från det nedsänkta torgets tullhus på ett omotiverat sätt, samt inte håller ett tillräckligt stort respektavstånd till Wenner-Grens centrala vertikala landmärke. De föreslår att höghuset i kv. 12 sänks till 12-10 våningar vilket rimmar bättre med huset på andra sidan torget. *Svenska Turistföreningen Stockholm* anser att det föreslagna höghuset i kvarter 12 behöver minskas ner till max 8-9 våningar då Stockholms innerstads låga skyline måste värnas och att negativa synintryck på Nationalstadsparken minimeras. Även *Förbundet för Ekoparken / Kommittén för Gustavianska Parken / Haga-Brunnsvikens vänner* anser att kvarter 12 är för högt och medför påtaglig skada på parklandskapet genom att minska känslan av att ha lämnat staden och befinna sig i en naturmiljö utan visuella störningar av urbana element.

Förbundet för Ekoparken /Kommittén för Gustavianska Parken / Haga-Brunnsvikens vänner anser vidare att kvarter 11 blockerar det viktiga öst-västliga sambandet mellan Norra stationsparken och Nationalstadsparken. *Samfundet S:t Erik* anser dock att det rundade byggnaden inom kvarter och som avslutar Norra Stationsparken bidrar till att markera platsen.

Inom gränsen för Nationalstadsparken

Länsstyrelsen framför att påverkan av kvarter 13 och 14, som utgör en del av Nationalstadsparken, på siktlinjer och landskapsbild för riksintresset Nationalstadsparken inte går att bedöma utifrån planhandlingarnas redovisning. Vystudier med siktlinjer behöver kompletteras så att de både redovisar nuläge och framtida situation. *Skönhetsrådet* anser att endast bebyggelse för skol- och idrottsändamål i parkens kant längs Sveavägens norra sida och Tullhusplatsens östra fasadlinje kan accepteras och anser att huvuddelen av området inom Nationalstadsparkens gräns ska bli park. *Samfundet S:t Erik* har liknande synpunkter där man anser att bebyggelsen i kvarter 13–14 ska reduceras till förmån för programmerade parkytor för idrott, sport och lek emedan delar av bebyggelsen öster om Tullhusplatsen, kv. 13–14, kan motiveras, då förslaget både definierar Tullhusplatsens platsbildning och ger Sveavägen ett väldefinierat gaturum med stadsmässiga kvaliteter. Även *Kungliga Djurgårdens förvaltning* framför att det vore högst önskvärt om Aktivitetsparken, som ligger inom Nationalstadsparkens gräns, kunde bli större. *Förbundet för Ekoparken /Kommittén för Gustavianska Parken / Haga-Brunnsvikens vänner* anser att kvarter 13-14 inte är förenliga med lagen om Nationalstadsparken med hänvisning till gränsdragning i propositionen om Nationalstadsparken som visar ett bestämmelseområde för park fram till gata. De framför att park i området öster om tullhusen skulle bli en fantastisk tillgång, helt i linje med stenstadens historiska avslutning vid Norrtull som anses kunna ”förstärka områdets natur-, kultur- och rekreationsvärden och att värna den biologiska mångfalden”, så som det anges i propositionen för Nationalstadsparken. *Arbetsgruppen Stärk Haga-Brunnsviken som grönt kulturarv* föreslår att Norrtull omvandlas till en fin och lugn entré till Haga-Brunnsviken med Stallmästaregården som en grön oas och en ”Hellasgård vid Haga”.

En enskild uppmanar till att bevara och förstärk vårt kulturarv och påpekar att Hagaparken tillhör Nationalstadsparken och att det i lagen för parken står att den inte bara ska skyddas utan också stärkas. Påtalar att Hagaparken redan är naggad i kanten vid Albano och Ulriksdal, varför staden uppmanas att nu för en gångs skull göra rätt. Föreslår vidare att motorvägen flyttas så långt västerut som det går

och att området omvandlas till ett attraktivt kuperat parkområde med återskapad höjning av landskapet likt under 1700-talet. Föreslår att triumfbågen som Drottning Kristina och andra kungligheter färdats genom på sin väg mot slottet återskapas, vilket anses skulle medföra att besökare på cykel eller till fots kan komma direkt till parken och bara passera en mindre väg.

Riksintresset för Solna, del Haga-Ulriksdal

Länsstyrelsen framför att de norra kvarterens påverkan på riksintresset Solna, delen Haga-Ulriksdal, behöver utvecklas i miljökonsekvensbeskrivningen samt förtydligas avseende vustudier och analys för att det ska vara möjligt att bedöma påverkan på riksintressets berörda uttryck.

Tullhusen och Tullhusplatsen

Kulturförvaltningens stadsutvecklingsenhet anser att tullhusens historiska funktion som entré till staden har tydliggjorts i stadsrummet samt bedömer att de skydds- och varsamhetsbestämmelser som tillförts tullhusen ger ett fullgott skydd för byggnaderna. Enheten framför vidare att det är mycket positivt att hörnet på kvarter 16 skurits av så att siktlinjen och den historiska kopplingen mellan tullhusen och Stallmästargården upprätthålls.

Skönhetsrådet finner det välkommet att tullhusen få utgöra centralpunkt på den nya Tullhusplatsen i planförslaget, samt att trafiken dras väster om husen vilket ger dem en bättre placering som del av en torgmiljö. Rådet anser dock att förslaget inte fullt ut nyttjar den möjlighet som tullhusen erbjuder i form av entré och symbol utan anser; att siktlinjen mot norr måste hållas öppen för att tullhusen ska uppfattas som den stadspart de tillsammans utgör och att de bör hanteras som äldre stadsportar och i sig tillåtas vara platsens markör.

Förbundet för Ekoparken / Kommittén för Gustavianska Parken / Haga-Brunnsvikens vänner anser att den historiska färdvägen mellan tullhusen och vidare in mot Norrtullsgatan inte är avläsbar och hänvisar till att just det framhålls i den kulturhistoriska analysen som ett viktigt mål.

Kungliga Djurgårdens förvaltning (KDF) framför att Tullhusplatsen ska utformas med respekt för dess roll som entré från parken till staden och vice versa, samt påtalar vikten av att såväl platsens golv som väggar blir viktiga för bilden av Stockholm. KDF påtalar att de historiskt centrala tullhusen, med sin enkla klassicism i lugna, strama former kan, trots sin ringa storlek, sätta tonen och att en

stockholmsk klassicism går igen i det strategiska kvarter 12 och anser att dess högdal kan blir en vacker fond för tre huvudgator och präglar platsen tillsammans med tullhusen. Även kvarter 16 i platsens norra fond med en lätt klassicerande tegelfasad anses passa i sammanhanget. Framför dock att platsens östsida framstår desto mer tveksamt med sin mycket oregelbundna takfot som frångår både platsens historiskt grundade klassicism och innerstadens tydliga mönster- samt planens gestaltningsprogram. Framför vidare att höjdmarkeringen i hörnet Tullhusplatsen-Sveavägen inte heller känns motiverad i sammanhanget. KDF anser det konkurrera i onödan med det motstående punkthuset om att markera platsen och föreslår i stället att staden bör satsa på en klassiskt stockholmsk enhetlig takfot och en intressant behandling av själva hörnet.

Kungliga Djurgårdens förvaltning framför vidare att kopplingarna mellan Tullhusplatsen och Aktivitetsparken, samt mellan platsen och Haga-Brunnsviken ska stärkas. KDF påpekar att i Tullhusplatsens nordöstra hörn är kopplingen till parken central och anser att här bör entréfunktionen markeras mycket tydligare genom exempelvis utformning av trädrader och markbehandling, med syfte att besökarna på platsen ska påtagligt lockas ut i Nationalstadsparken i riktning Stallmästargården och Haga.

Byggherrar och fastighetsägare i Östra Hagastaden anser att då tullhusen är de enda befintliga byggnaderna inom detaljplanen och har en betydelsefull roll i planen och på Tullhusplatsen att det är av vikt att även tillhörande element i den yttre miljön bevaras, såsom murarna vid dagens infart.

Några enskilda anser det positivt att tullhusen återigen får vara en del av en levande stadsmiljö och föreslår återuppbyggnad av de gamla klocktornet i nära anslutning till Tullhusplatsen. De föreslår även att arkitekturen överlag tydligare bör anspela på områdets historia och hänvisar till klassisk Stockholms-arkitektur med hus i vackra färger i högst fyra eller fem våningar och med detaljrikedom och hantverkarglädje.

En enskild påtalar att tullhusens historiska betydelse med kopplingar till Norrtullsgatan, Uppsalavägen och Stallmästaregården i möjligaste mån bör återställas, och kontakten med Nationalstadsparken bör ökas. Framför att tullhusens rivna förstugor bör rekonstrueras, och om möjligt även den ståtliga portalen. De planerade traporna och terrasserna söder och öster om Tullhusplatsen bör ersättas av trädplanterade slänter. Angränsande bebyggelse bör reduceras och anpassas till platsen kulturhistoriska värden.

Stallmästaregården, Wenner-Gren Center och Haga Tingshus *Länsstyrelsen* påtalar att Stallmästaregården är skyddad som enskilt byggnadsminne och att det omges av ett skyddsområde där ingrepp och åtgärder kan kräva tillstånd från Länsstyrelsen. Påpekar vidare att Haga tingshus är skyddat som statligt byggnadsminne och att det omges av ett skyddsområde där ingrepp samt åtgärder kan kräva tillstånd från Riksantikvarieämbetet.

Solna stad ifrågasätter det ändrade läget för infart till Stallmästaregården. Dagens infart är centrerad i förhållande till den alléliknande trädplanteringen, vilket påpekas viktigt med hänsyn till byggnadsminnet. *Samfundet S:t Erik* anser att kvarter 15-16 riskerar att negativt inverka på Stallmästaregården, som byggnadsminne och som del av riksintresse för kulturmiljövården. Konsekvenserna för kulturmiljön anses oklart beskrivna i konsekvensanalysen, vilket blir särskilt problematiskt då utvårdshuset omfattas av starka juridiska skydd.

Statens fastighetsverk anser att den nya bebyggelsens närhet till det statliga byggnadsminnet Haga tingshus förtar tingshusets effekt som inramning av Hagaparken.

Kulturförvaltningens stadsutvecklingsenhet konstaterar att ett större respektavstånd till Wenner-Gren Center har lämnats. Stadsutvecklingsenheten bedömer inte att den höga byggnaden inom kvarter 12 kommer att konkurrera ut höghuset i Wenner-Gren Center utan att det kan komma att fungera som en pendang till denna. *Samfundet S:t Erik* anser dock att höghuset inte håller ett tillräckligt stort respektavstånd till Wenner-Grens centrala vertikala landmärke. *Förbundet för Ekoparken /Kommittén för Gustavianska Parken / Haga-Brunnsvikens vänner* anser att valet av liknande formspråk i kvarter 14 som Wenner-Gren Center är fel och förringande av båda. WGC påpekas vara ett blåklassat byggnadsminne som behöver avstånd för sin integritet och läsbarhet.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Riksintresse för Stockholms innerstad med Djurgården.

Historiska infarten från norr. Stadsbyggnadskontoret delar länsstyrelsens synpunkt att planområdets funktion som (historisk) entré till Stockholms stad från norr är en viktig aspekt att beakta i planarbetet men gör bedömningen att dess funktion som del av riksintresset Stockholms innerstad är begränsad.

Den historiska miljön Norrtull (som på Stockholmsidan representeras av infarten, Tullhusen och det som fondmotiv för tullhusen

medvetet gestaltade kv Sländan) är inte definierat som riksintresseuttryck i RAÄ:s formella beskrivning. Miljön tillhör inte heller de värdekärnor som staden och länsstyrelsen tidigare identifierat inom ramen för stadens översiktsplanering, den omnämns inte i länsstyrelsens fördjupade riksintressebeskrivning 2019-11-09 och är inte klassad som särskilt kulturhistoriskt värdefull miljö på stadsmuseets kulturhistoriska klassificeringskarta på lokal nivå. Däremot representerar de två tullhusen ett synnerligen högt kulturhistoriskt värde (blåmarkerade i stadsmuseets kulturhistoriska klassificering) vilket förslaget tar stor hänsyn till.

Stadsbyggnadskontoret anser därför att Norrtull som miljö, och därmed även siktlinjen norrut från tullhusen, i första hand är ett kommunalt kulturmiljövärde och inte kan betraktas som ett väsentligt uttryck för riksintresset. Frågan om hur föreslagen ny bebyggelse norr om tullhusplatsen påverkar möjligheten att avläsa och uppleva tullhusens funktion i sitt historiska sammanhang är därför, enligt stadsbyggnadskontorets bedömning, inte en riksintressefråga. Den befintliga miljön kring tullhusen domineras dessutom idag helt av trafikaneläggningar och möjligheten att i dagens miljö avläsa och uppleva den visuella kopplingen mellan Tullhusen och den historiska infarten från norr är därför starkt begränsad. Mot denna bakgrund bedöms påverkan på siktlinjerna mot norr vara av underordnad betydelse.

Kontorets bedömning är att möjligheten att avläsa och uppleva tullhusen, både som arkitekturhistoriskt intressanta byggnader och som länk till den historiska funktionen som tidigare stadsentré, stärks påtagligt av planförslaget. Byggnaderna integreras i en ny platsbildning, befintliga trafikbarriärer minskar betydligt och tullhusen synliggörs i stadsrummet. Möjligheten att avläsa och uppleva tullhusens historiska funktion som tidigare stadsentré ökar därmed väsentligt i förhållande till dagens situation.

Staden vill också tydliggöra att den kontinuitet som platsens funktion som stadens norra infart representerar är en betydelsefull aspekt även i det pågående utvecklingsarbetet. Den nya trafik- och stadsstrukturen syftar till att skapa en värdig nutida infart och stadsentré från norr samtidigt som läsbarheten av tullhusens historiska funktion som stadsentré bevaras. Planförslaget tar fasta på möjligheten att förstärka upplevelsen av Norrtull och platsen vid tullhusen som en historisk entré till Stockholm och Nationalstadsparken. Arbetet med en lämplig gestaltning av platsen kommer att fortsätta.

Stenstadens tydliga yttre gräns. Stadsbyggnadskontoret delar länsstyrelsens synpunkt avseende kvarteret Sländans betydelse som del av riksintresseuttrycket "Stenstadens tydliga yttre gräns" men gör en annan bedömning dels avseende kv Getingens funktion som del av denna riksintresseaspekt, dels avseende planförslagets påverkan på riksintresseuttrycket som sådant.

Enligt stadens bedömning är stenstadens tydliga yttre gräns en del av den välbevarade årsringsbebyggelsen från förra sekelskiftet. Den utgör del av den för Stockholm välbevarade strukturen där stadens tillväxt tydligt kan utläsas av de årsringar som efterhand lagts till den äldsta historiska stadskärnan. Detta stadsbyggnadsmönster med välbevarade årsringar är ett av huvudstadens mest signifikanta karaktärsdrag. Årsringsbebyggelsen från förra sekelskiftet utgör i dag den mest dominerande årsringen i innerstaden. Utbyggnaden styrdes av den dåtida plan och bygglovslagstiftningen vilket materialiseras i den enhetliga stenstadsbebyggelse som definierar perioden från 1870-1920-tal. Stenstadens yttre gräns är fortfarande synlig på flera platser. I Alla tiders Stockholm, det kunskapsunderlag för bl a riksintresset Stockholms innerstad med Djurgården som länsstyrelsen framtagit i samarbete med stadsmuseet, konstateras att stenstadens yttre gräns är särskilt tydlig längs Valhallavägen och i området kring Rörstrandsgatan och Norra Stationsgatan.

När det gäller den del av stenstaden som angränsar till planområdet är bebyggelsen, med undantag för kv Sländan, senare tillkommen. Årsringsgränsen med avseende på den klassiska stenstaden går istället längs Ynglingagatan, ett kvarter in från Norra Stationsgatan. Kv Getingen, uppförd 1930-1970-tal, representerar därför en senare och mer modern årsring. Den utgör därmed, enligt stadens bedömning, inte en del av den årsringsbebyggelse som uttrycket stenstadens tydliga yttre gräns refererar till. Stadsbyggnadskontoret delar därför inte länsstyrelsens bedömning att föreslagen bebyggelse i kvarter 13 och 14 framför kv Getingen försämrar läsbarheten och förståelsen för uttrycket stenstadens yttre gräns. Mer precist är det bebyggelsen i kv Getingen som försvårar denna läsbarhet och förståelse. Däremot utgör kv Getingen en tydlig del av stadens front mot Solna men det är enligt stadsbyggnadskontorets bedömning en helt annan fråga.

När det gäller kv Sländan innebär förslaget enligt stadsbyggnadskontorets bedömning att läsbarheten förstärks av kvartersbebyggelsens funktion som gräns för stenstaden samt som fond för tullhusen och front mot infarten. Kontorets bedömning är att förslaget därmed är förenligt med detta uttryck för riksintresset. Stadsbyggnadskontoret gör här samma bedömning som Kulturförvaltningen, d.v.s.

att gränsen mellan befintlig stad och adderad stadsdel kommer att fortsätta vara tydligt avläsbar med Norra Stationsgatan/Sveavägen som en naturlig gränslinje.

*Stadsbyggnadskontoret vill också betona att den nya stadsdelen kommer bli ett nytt tydligt tidslager som adderas till innerstaden i enlighet med det för Stockholms karaktäristiska stadsbyggnads-
mönster med tydligt avläsbara årsringar.*

Stadens siluett. Höga hus som bryter stadssiluetten är ovanliga i Stockholms innerstad och fungerar som landmärken. Motivet att låta högre hus markera viktiga platser och stadens entréer samt även stärka igenkänningen och orienterbarheten i Stockholm återfinns på flera platser runt Stockholms innerstad, närmast vid Sveaplan och Torsplan. I samband med att gällande detaljplan för Hagastaden vann laga kraft medgavs ett högre hus bryta stadssiluetten och markera Norrtull, som viktig plats och port in i staden.

Med anledning av den nu föreslagna nya stadsstrukturen för Norrtull vill Stadsbyggnadskontoret framhålla att planens målsättning i frågan om placeringen av höghuset är att huset bättre ska kunna fungera som tilltänkt landmärke i stadsbilden och markera det nya Norrtull med Tullhusplatsen. Någon uttryckt målsättning i planhandlingarna att placera höghus i förhållande till den klassiska stenstadens fronter finns inte. Däremot sammanfaller stadens viktiga entréplatser i närområdet med den klassiska stenstadens yttre gräns.

Länsstyrelsen, Skönhetsrådet och Samfundet Sankt Erik med flera frågar om motiv för den höga byggnaden i kvarter 12 och föreslår förändringar av den. Stadsbyggnadskontoret vill betona att den höga byggnaden är avsedd att ersätta en gällande byggrätt i kvarter 25, en annan hög byggnad i koppling till planområdet. Om planförslaget för Östra Hagastaden antas, upphävs samtidigt den högre byggrätten i kvarter 25. Stadsbyggnadskontoret anser att de motiv som föreligger för att flytta höghuset från gällande läge i kvarter 25 till föreslaget läge i kvarter är väl motiverat, men håller med om behovet att bedöma och motivera den nya höga byggnaden med utgångspunkt från de kriterier som anges i stadens översiktsplan. Kontoret avser att fördjupa analysen av dess påverkan på stadssiluetten i förhållande till befintlig byggrätt inför granskning.

Parkanläggningar och grönska. Uttrycken "Parkanläggningar och grönska" och "Vyer från viktiga utsiktspunkter" berör Bellevueparken och Hagaparken och hanteras i denna samrådsredogörelse under avsnittet Påverkan på Nationalstadsparken.

Riksintresse för Nationalstadsparken

Länsstyrelsen, Statens Fastighetsverk och flera andra har uttryckt att en utveckling av området med täta kvartersstrukturer riskerar att medföra påtaglig skada på Nationalstadsparken.

Till skillnad från nationalparker och många naturreservat är det en förutsättning att en nationalstadspark ska ligga i en urbaniserad miljö, det vill säga en stadsbygd. I en urbaniserad miljö pågår en ständig förändring då staden utvecklas med tidens behov. Att staden är närvarande och synlig från vissa delar av Nationalstadsparken är således en del av den kontext som definierar en Nationalstadspark. Stockholm är en snabbt växande region med hög tillväxt, som även har en stor betydelse ur ett nationellt perspektiv. Det är av stor vikt för staden att den fysiska planeringen understödjer utvecklingen och att riksintressesystemet tolkas så att det inte utgör oproportionerliga hinder för utvecklingen. Med bakgrund av tidigare gjorda bedömningar om vad som ska anses innebära påtaglig skada på kulturmiljön i Nationalstadsparken konstaterar Stadsbyggnadskontoret att en konsekvensbedömning inte enbart kan utgå från synintrycket från en viss plats utan en helhetsbedömning bör göras varvid parken måste ses i sitt sammanhang.

Planområdet ligger till största del utanför Nationalstadsparkens gräns förutom i den nordöstra delen, som ligger på redan bebyggd och anlagd mark inom dess gräns, vilket framgår av fördjupning av översiktsplanen för Nationalstadsparken, Stockholmsdelen (laga kraft 2011). Stadsbyggnadskontoret konstaterar att planförslaget kan genomföras utan något fysiskt intrång i Nationalstadsparkens parklandskap och naturmiljö.

Planområdet som helhet utgörs i huvudsak av anlagda områden som domineras av trafikaneläggningar med mycket stora trafikmängder. De delar av Nationalstadsparken som ligger inom planområdet och i dess omedelbara närhet är idag starkt påverkad av den urbana miljön, framförallt av dagens trafikmiljö, men även av innerstaden som nu växer i den första etappen av Hagastaden. Stadsbyggnadskontoret anser att denna trafikmiljö både visuellt och störningsmässigt har påtagliga negativa konsekvenser för både stadsmiljön och den närliggande parkmiljön vilket skadar mötet och tillgängligheten mellan staden och Nationalstadsparken.

De kvarter som gränsar till Nationalstadsparken behöver anpassas till både stadsmiljön och mötet med parkmiljön. Bebyggelsen utgår från den bakomliggande stadens skala och trappas sedan ner mot Nationalstadsparken. Kvarteren är slutna mot de stora trafikerade

gatorna öppnar sig mot parken för att skapa ett mjukare möte. Stadsbyggnadskontoret bedömer att öppna kvarter mot staden och trafiken är olämpliga med hänsyn till att möjliggöra en ändamålsenlig bebyggelse och skydda bakomliggande områden mot buller.

Vid ett genomförande av planförslaget kommer Nationalstadsparkens möte med staden vid Norrtull inte längre att präglas av stora trafikanläggningar utan av byggnader och grönska. Förslaget innebär positiva effekter för Nationalstadsparkens tillgänglighet och vistelsevärden genom att trafikbarriärer och bullerstörningar minskar betydligt. Förslagets nackdelar för Nationalstadsparken handlar i huvudsak om bebyggelsens visuella påverkan.

Kontorets bedömning är att intresset av att undvika visuell påverkan och bevara befintliga förhållanden inte överväger intresset av att förbättra stadsmiljön, vistelsevärden i parkmiljön och tillgängligheten till parken. Stadsbyggnadskontorets uppfattning är att en ny, väl utformad stadsbebyggelse i mötet med parken kan ha en positiv påverkan på upplevelsen av stadens möte med parkmiljön. Den visuella påverkan blir tydlig i det omedelbara närområdet men begränsas i övrigt till ett fåtal vyer, som i några fall redan präglas av befintlig bebyggelse. Synintrycket från flertalet vyer vid Brunnsviken begränsas av betydande avstånd till bebyggelsen. Stadsbyggnadskontorets bedömning har skett med ledning av hur tidigare stadsutvecklingsprojekt prövats, både inom och utanför Nationalstadsparkens gräns. I flera fall har bedömts att det visuella intrycket av nya byggnader och bebyggelsefronter inte medför påtaglig skada på Nationalstadsparken som helhet. Några exempel är Fysikcentrum, Albano, Norra Djurgårdsstaden, Frösunda och Järva Krog. Med anledning av de synpunkter som framförts arbetar stadsbyggnadskontoret med en fördjupad analys av den visuella påverkan som ny bebyggelse i planområdet medför. Stadsbyggnadskontoret anser att huvuddragen i samrådsförslaget inte behöver ändras men bedömer att det kan behövas viss bearbetning av samrådsförslaget, med utgångspunkt i den fördjupade analysen.

Avseende placering av högt hus inom planen anser stadsbyggnadskontoret att de motiv som föreligger för att flytta höghuset från gällande läge i kvarter 25 till föreslaget läge i kvarter 12 är väl motiverat. Stadsbyggnadskontoret kommer förtydliga denna analys till granskning. Husets nya läge återupprättar byggnadens funktion som markör av Norrtull med Tullhusplatsen i den nya strukturen och förlägger huset i fonden på de viktiga innerstadsgatorna St. Eriksgatan, Norra Stationsgatan och Sveavägen, samt Uppsalavägen.. Dessa grepp ser stadsbyggnadskontoret som klassiska stockholmsmotiv med goda historiska och samtida referenser och som

även stärker igenkänningen och orienterbarheten i Stockholm. Stadsbyggnadskontoret bedömer att den ändrade lokaliseringen och utformningen bättre svarar mot stadens mål om en hög arkitektonisk kvalitet för stadens landmärken och att det inte försämrar upplevelsen av stadens siluett från viktiga utsiktspunkter i Nationalstadsparken. Se även stadsbyggnadskontorets ställningstagande ovan under Riksintresset för Stockholms innerstad med Djurgården, uttryck Stadens siluett.

Bebyggelse vid Nationalstadsparkens gräns

Skönhetsrådet, Länsstyrelsen och flera andra har ifrågasatt hur framförallt bebyggelsen norr om Värtabanan och då i synnerhet kvarter 15 möter Nationalstadsparken. Stadsbyggnadskontoret konstaterar att bebyggelsen innebär en tydlig påverkan på landskapsrummet men vill samtidigt framhålla att planförslaget syftar till en bebyggelse som placeras och utformas med stor hänsyn till Nationalstadsparken och omgivande bebyggelse. Från flera vyer påverkas synintrycket redan av befintlig bebyggelse, vid Karolinska sjukhusets norra del, samt den blivande bebyggelsen enligt gällande detaljplaner för Hagastaden.

Nya Uppsalavägen har i planförslaget förskjutits så långt västerut som möjligt och även Annerovägen flyttas västerut för att maximera/utöka det naturpräglade landskapsrummet mot Brunnsviken och få ett avstånd om drygt 125 meter mellan bebyggelsen (kvarter 15) och Brunnsviken. Den nuvarande Annerovägen i gränsen mot Nationalstadsparken ersätts med gång och cykelstråk i trädplanterad park. Intill denna ersätts den nuvarande trafikleden av den nya Annerovägen, som blir en mindre väg kantad med träd som bidrar till en grön ridå mellan bebyggelsen och Nationalstadsparken.

Bebyggelsens utformning i kvarter 15 är resultatet av parallella uppdrag där en organisk utformning som avviker tydligt från den traditionella stenstadens kvarter valts. Avsikten är att byggnaden ska upplevas som en solitär i parkmiljön och inte en del av kvartersstaden. Med anledning av inkomna synpunkter angående skalan för kvarter 15 avser stadsbyggnadskontoret i det fortsatta arbetet pröva en minskning om en våning, i linje med Kungliga Djurgårdens förvaltnings förslag. Staden avser samtidigt vidareutveckla utformning av allmän plats inom gränsen för Stockholms stad i syfte att ytterligare stärka de gröna värdena i området mot Brunnsviken. Staden vill dock tydliggöra att störst inflytande över parkens utveckling i detta snitt innehålls av Solna kommun då plangräns och kommungräns i detta förslag sammanfaller.

Kungliga Djurgårdens Förvaltning, Samfundet Sankt Erik och Skönhetsrådet med flera föreslår att aktivitetsparken norr om Sveavägen utökas på bekostnad av att bebyggelsen i kvarter 13 och 14 minskar eller utgår. Stadsbyggnadskontoret bedömer att det i huvudsak är en fråga om vilka intressen som ska prioriteras och att förslaget innebär en rimlig avvägning mellan behoven av park, idrottsplats, skola och bostäder. För att öka hänsyn gentemot vyer från Nationalstadsparken kommer stadsbyggnadskontoret studera möjligheten att bearbeta bebyggelsen i kv 13 och 14 så att befintligt taklandskap i bakomliggande kvarter om möjligt synliggörs i vyer från Hagaparkens södra del.

Påverkan på riksintresset för Solna, del Haga-Ulriksdal

Stadsbyggnadskontoret avser följa Länsstyrelsens rekommendation att utveckla MKB och förtydliga vystudier och analys med avseende på riksintresset. Påverkan Haga-Ulriksdal hanteras inom ramen för Nationalstadsparken.

Tullhusen och Tullhusplatsen hanteras under avsnitt riksintresset Stockholms innerstad med Djurgården.

Stallmästaregården, Wenner-Gren Center och Haga Tingshus.

Stallmästaregården hantera inom ramen för Nationalstadsparken och Stockholms innerstad med Djurgården. Solna stad har ifrågasatt om inte dagens infart till Stallmästaregården bör bibehållas, eftersom den är centralt placerad i förhållande till den alléliknande trädplanteringen. Synpunkten kommer att övervägas i förhållande till andra förutsättningar i det fortsatta arbetet.

Stadsbyggnadskontoret delar Kulturförvaltningens stadsutvecklingsenhets bedömning att den höga byggnaden inom kvarter 12 inte kommer att konkurrera ut höguset i Wenner-Gren Center utan att det kan komma att fungera som en pendang till denna.

Statens Fastighetsverk har angett att den nya bebyggelsens närhet till det statliga byggnadsmindet Haga tingshus förtar tingshusets effekt. Stadsbyggnadskontoret konstaterar att föreslagen bebyggelse (kvarter 15) som närmast ligger 77 meter från Haga Tingshus. Bebyggelsen i kvarter 15 är anpassad så att den del som ligger närmast tingshuset trappas ned till samma skala, Stadsbyggnadskontorets bedömning är att den nya bebyggelsens avstånd till tingshuset samt dess nedtrappade volym och organiska form innebär att den inte kommer att upplevas mer påträngande i förhållande till tingshuset än vad som kan anses normalt i en storstadsmiljö.

Planens innehåll

Övergripande anser *Norrmalms stadsdelsförvaltning* att det i den fortsatta planeringen av Hagastaden är särskilt viktigt att ha en dialog med Solna för att få en helhetsplanering av kommunal service så som skola, förskola och idrott samt grönytor. Vidare ser förvaltningen att Hagastaden kommer bli en naturlig del av den så kallade Vetenskapsstaden och att stora möjligheter att på ett tidigt stadium etablera kontakter och samarbete mellan stadens pedagogiska verksamheter, högskolor och universitet finns.

Park

Skönhetsrådet med flertal intresseorganisationer framför att marken mellan Uppsalavägen/Sveavägen och Nationalstadsparken i olika utsträckning inte bör/får bebyggas med risk om påtaglig skada på riksintresset Kungliga Nationalstadsparken och anser därför att marken i huvudsak ska utgöras av park för Nationalstadsparken räkning.

Se även inkomna synpunkter under rubrik *Kulturmiljö, avsnitt Riksintresset för Kungliga Nationalstadsparken*.

Idrott

Norrmalm stadsdelsnämnd anför utöver stadsdelsförvaltningens yttrande att utbyggnaden av Hagastaden ska inkludera en bokningsbar fullstor (11-manna) bollplan. Alternativt föreslår nämnden att Bellevue bollplan utökas till en 11-mannaplan och i tredje hand föreslår nämnden att bollplanen inom planen åtminstone utökas till en 9-mannaplan för att i viss utsträckning kunna avlasta innerstadens övriga fullstora bollplaner. *En enskild* föreslår att staden ser över detaljplanen mellan Värtabanan och fotbollsplanen i Bellevueparken för att tillskapa mer yta för idrott.

Norrmalms stadsdelsförvaltning påtalar att den planerade Aktivitetsparken, idrottshallen och fotbollsplanen blir viktiga platser för lek och idrott för barn i olika åldrar och konkurrensen om yta bedöms bli stort. För att undvika att vissa grupper ”tar över” instämmer förvaltningen behöver finnas med ett tydligt jämställdhets- samt tillgänglighetsperspektiv i den fortsatta planeringen av dessa platser, vilket lyfts i planhandlingarna.

Idrottsförvaltningen är väl medveten om bristen på idrottsytor på Norrmalm, och har genom planprocessen framfört att fler idrottsfunktioner samt större idrottsytor hade varit önskvärda inom planområdet. Påtalar att bristen på markyta för olika funktioner är påtag-

lig i denna del av staden och att varje utvecklingsarbete därför ställer stora krav på samordning, kompromisser och samnyttjande från alla parter. Idrottsförvaltningen ser därför positivt på att planförslaget i sin sammanvägda bedömning har möjliggjort att det inom planförslaget ryms både en fullstor idrottshall och en fotbollsplan för 7-spel. Framför dock att de idrottsfunktioner som nu föreslås i detaljplanen inte får minskas i någon del utan kvarstå oförändrade, eller utökas om den möjligheten ges, då behovet av idrottsytor och idrottsanläggningar är fortsatt stort inom hela Norrmalm. Idrottsförvaltningens förhoppning är även att funktioner för spontan rörelse ska rymmas inom den intilliggande Aktivitetsparken.

Norrtulls SK framför att den föreslagna planen strider mot beslut taget av Stockholms kommunfullmäktige 20 och 21 november 2019, samt att förslaget dessutom baseras på manipulerade siffror som mörkar det faktiska behovet i staden och därmed lurar medborgarna och demokratin. Norrtull SK påtalar att Hagastaden omfattar totalt sett 96 hektar varav 30 hektar i Stockholms Stad varav 10,7 hektar är uppe för diskussion i samband med plansamrådet. Att få plats med fem 11-spelsplaner skulle kräva 3,4 hektar och samtidigt ge barn på Norrmalm samma förutsättningar som andra barn för att kunna spela fotboll. Med nödvändiga biytor samt andra anläggningsbehov anser Norrtull SK att det således finns gott om utrymme. Norrtull SK kräver att Stockholms stad står upp för demokratiskt tagna beslut, är transparenta inför medborgarna och återkommer med ett nytt förslag för området Norrtull/Östra Hagastaden. Detta för att säkerställa att Norrmalms barn och ungdomar har samma förutsättningar att utöva idrott som barn i andra delar av staden enligt beslut av kommunfullmäktige, samt att idrottsnämnden inkommer med korrekta och demokratiska underlag i linje med beslut av kommunfullmäktige.

RF-SISU Stockholm framför att det i Stockholm generellt råder en akut anläggningsbrist och anser att Stockholms stad måste öka investeringsbudget och ambitionsnivå för att minska denna brist. Bedömningen är att det saknas minst fyra fullstora idrottshallar och minst två konstgräsplaner. Påtalar vidare att den största och mest populära idrotten i Stockholm och landet generellt är fotboll och att tillgången till fotbollsytor för föreningsverksamhet är väldigt dålig i stadsdelen Norrmalm. Sedan ett antal år har det lokala föreningslivet genom ett antal olika möten och aktioner lyft att det saknas fotbollsanläggningar. RF-SISU Stockholm tycker att det är mycket beklagligt att Stockholm stad inte är mer lyhörda för sina medborgare och inte tar möjligheten att med aktuell plan bygga i enlighet med behovet.

Omkring 140 enskilda upprör över bristen på idrottsförutsättningar på Norrmalm och understryker att barns behov av rörelse i sitt när-område är väldokumenterat och framgår tydligt av stadens idrotts-politiska program. Barnen på Norrmalm saknar idag fem fullstora 11-spelsplaner för att ha samma förutsättningar som barn i andra stadsdelar. Samtidigt finns det ett underskott på idrottshallar och stadsdelen saknar helt idrottshall och simhall. Trots detta begär idrottsnämnden baserat på felaktiga underlag att det endast ska byggas en 7-spelsplan och en idrottshall i Hagastaden. Begär att staden behandlar alla barn lika i enlighet med kommunallagen och står upp för demokratiska värderingar genom att ta beslut på korrekta underlag. Kräver att staden omgående planerar om området vid Norrtull för att säkerställa att barn på Norrmalm får lika förutsättningar som barn i andra delar av staden att idrotta. Den planerade idrottshallen och 7-spelsplanen räcker inte.

Ett flertal enskilda framför att bristen på idrottförutsättningar i stadsdelen medför risker med att barnen behöver åka kommunalt själva eller ha skjutsande föräldrar, samt dåliga träningstider och trängsel på plan. Understryker att det ska vara lätt att vara aktiv annars riskerar många unga behöva sluta med sin fysiska aktivitet.

Några enskilda lyfter att Östra Hagastaden med fördel kan bli en ”hub” för idrott och hälsa. Förslag om att kopiera grundidén med Idrottspalatset på Kungsholmen läggs fram, d.v.s. kombinera idrottsanläggning med en kommersiell fastighet. En lösning som kan förhindra en fortsatt utarmning av barns möjlighet till idrott i innerstaden.

Kulturförvaltningens stadsutvecklingsenhet framför att om det finns planer på att förse idrottsplanen med höga läktare så anses det inte vara lämpligt då det får en avskärmande effekt mot bebyggelsen och parklandskapet.

Några enskilda lyfter behov av andra typer av idrottsanläggningar, som för skridskosport och spontanidrott, samt tennis- och padelbanor.

Skola och förskola

Region Stockholm ser positivt på att förskolor och skolor tillförs området men konstaterar liksom *Norrmalms stadsdelsförvaltning* att det är många funktioner som ska samsas om friytorna, vilket har en negativ inverkan på storleken på skol- respektive förskolegård. Stadsdelsförvaltningen påpekar dock att alla funktioner som föreslås i kvarter 14 är av stor vikt.

Norrmalms stadsdelsförvaltning deltar i planeringen av förskolan som är en del av planeringen av hela Hagastadens förskolebehov och ska ombesörja förskoleplatser inte bara för de boende i aktuellt planområde. Förvaltningen förespråkar en förskola med plats för cirka 100 barn (cirka 6 avdelningar) samt understryker vikten av att förskolan har en egen sammanhängande gård som ligger inom fastigheten i direkt anslutning till förskolan. Enligt förvaltningen bör det i planbeskrivningen och plankartan framgå hur stor förskolegården är, så att den egna utemiljön för förskolebarnen säkerställs.

Miljöförvaltningen påpekar att skol- och förskolegårdarna kommer att bli små i området, 4 m² friyta per barn på skolgården och 11 m² friyta per barn på förskolegården, vilket kan jämföras med Boverkets rekommendationer om 30 m² friyta per barn på skolgård och 40 m² friyta per barn på förskolegård. Förvaltningen är dock medveten om att det är svårt att få fram dessa ytor i en innerstadsmiljö i Stockholm och på platsen är det dessutom stor konkurrens om mark för skola, idrott, parkmark m.m. Det är enligt förvaltningen positivt att det finns tillgång till större grönområden i närheten av planområdet som kommer kunna nyttjas av skol- och förskoleverksamheterna, men påpekar att en stor egen gård är dock alltid att föredra. Förvaltningen ser ett stort problem med att barn och unga inte rör sig tillräckligt idag, vilket påverkar deras hälsa, och anser generellt att denna fråga bör få ta större plats i stadens stadsutveckling.

Kulturförvaltningens stadsutvecklingsenhet vill även särskilt lyfta fram vikten av att handikapparkering ges möjlighet att lösas utanför kvartersmark, för att inte korsa gång- och cykelstråk, då det är en mycket viktig säkerhetsfråga ur barnkonsekvenssynpunkt och gäller tillgängligheten till såväl skola och idrottshall som till bollplan.

Byggherrar och fastighetsägare i Östra Hagastaden påtalar vidare att en kombination av skola och kontor ibland kan vara utmanande och att det blir viktigt att fundera kring var det kommer bli naturligt för skolungdomar att vistas för att undvika att arbetsplatser störs.

Vårdboende

Norrmalms stadsdelsförvaltning deltar i planeringen av vård- och omsorgsboendet i området och framför att boenden på vård- och omsorgsboende i regel inte är så rörliga och beroende av närmiljön för sin utomhusvistelse. Förvaltningen anser således att gårdsmiljön i kvarteret närmast vård- och omsorgsboendet ska prioriteras för de äldre.

Övrigt innehåll

Byggherrar och fastighetsägare i Östra Hagastaden anser att detaljplanen bör utformas så att den är anpassningsbar i en föränderlig värld, exempelvis genom att inte låsa användning och detaljer i för stor utsträckning. Påpekar även att det är angeläget att omfattningen på krav vad gäller publika lokaler/centrumändamål är avvägd och påtalar att förutsättningarna för kommersiella lokaler finns där bra flöden av människor möjliggörs. Framför att bestämmelserna för tullhusen bör för detaljplanens långsiktighet möjliggöra andra verksamheter, än dagens hyresgäster som utgör kontor respektive färghandel med kulturinriktning.

Trafikkontoret undrar om det är lämpligt med centrumverksamhet mot Sveavägen då det i handlingarna framgår att man inte bör uppmuntra till stadigvarande vistelse i de högt trafikerade gaturummen.

Norrmalms stadsdelsförvaltning förespråkar att stadens lokaler kan samnyttjas och att gemensamhetslokaler planeras i bostadshusen för att öka möjligheten för fritidsaktiviteter i området.

Exploateringskontoret anser att detaljplanens område bör utvidgas till att omfatta en större del av kvarter Pisa (kv 25) som angränsar till planområdet i väster och omfattas av Hagastadens detaljplan 1. Kontoret anser att användningsbestämmelse för del av kvarteret bör justeras så att den överensstämmer med resterande delar av kvarteret, samt att gällande x-bestämmelsen eventuellt kan försvåra nyttjandet av del av byggrätten. Kommande byggaktör behöver utreda om och hur bestämmelsen x är möjlig att förena med förutsättningarna för lastnerföring från kvarteret utifrån de restriktioner som finns i och med tunnarna under kvarteren. Kontoret påpekar även att skall-kravet om avluftstorn inom kvartersbyggrätten behöver justeras. Hänvisar till att avtal ingåtts mellan Trafikverket och Stockholms stad genom exploateringsnämnden respektive trafiknämnden, om väg- och järnvägstunnarna under Hagastaden, i vilket framgår att Trafikverket accepterar att staden kan utreda en annan placering av avluftstornet i kvarter Pisa. Skulle en alternativ placering inte fungera är byggrätten för avluftstornet ändå säkerställd i avtal och genom officialservitut.

Hyresgästföreningen anser att hotell och kontor inte behövs här och påtalar att det är bostäder och miljöer för utevistelse som saknas och behövs för en levande stad. Även *flertal enskilda* ifrågasätter att det planeras ett hotell i Östra Hagastaden och hänvisar till att det finns tillräckligt med hotell. En påpekar dessutom att många bedömer att resandet inte kommer att återgå till tidigare nivåer när pandemin är

över. *En enskild* anser det absurt att planera studentbostäder vid Hagaparken och framför att det skulle vara bättre att bygga ett campus vid Universitetet.

Svenska Turistföreningen Stockholm lyfter att läget för den föreslagna skolan kan vara en alternativ plats för ett nytt Nobelcenter och *Funktionhinderrådet* framför att norra delen av staden behöver fler bad och anser att en tillgänglig badplats vid Brunnsvikens sydvästra del hade varit lämpligt då gräsytona mellan Stallmästaregården och tennisbanorna rymmer många badgäster som även bidrar till att hjälpa restauranger och caféer i området sommartid.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Detaljplanen för Östra Hagastaden ämnar möjliggöra en tydligare och effektivare trafiklösning för Norrtull och som en del av Hagastaden ska området utvecklas till en sammanhållen stadsmiljö med tydliga och trygga kopplingar till Nationalstadsparken, institutionsområden inom Vetenskapsstaden, Solna samt övriga delar av Hagastaden. Området planeras med en stor blandning av funktioner, såsom skola, idrott, park, torg, bostäder, centrumändamål och arbetsplatser.

Planen tydliggör ett flertal intressekonflikter mellan stadens behov av olika former av bostäder, skola och arbetsplatser, riksintresset Nationalstadsparken, riksintresset Stockholms innerstad, påverkan på Trafikverkets anläggningar, behov av fler idrottsanläggningar, behov av fri- och grönytor, riskfrågor, påverkan på Brunnsviken samt buller.

Stadsbyggnadskontoret är väl medveten om de brister stadsdelen i vissa avseenden uppvisar och att det markområde som genom planförslaget görs utvecklingsbart inte är tillräckligt stort för att tillgoda alla intressens behov och önskemål.

Detta leder, liksom Idrottsförvaltningen framfört i sitt yttrande, till att varje utvecklingsarbete ställer stora krav på samordning, kompromisser och samnyttjande från alla parter. Stadsbyggnadskontoret bedömer i frågan om vilka intressen som ska prioriteras, att planförslaget innebär en rimlig avvägning mellan behoven av park, idrottsplats, skola, bostäder och arbetsplatser med hänsyn till platsens förutsättningar och detaljplanens genomförbarhet.

Den för planen grundläggande ambitionen, att i Östra Hagastaden bygga tät stad med innerstadens stadskvalitéer, skapar många positiva förändringar, däribland för det sociala livet i området, men medför även en del konsekvenser och komplexa utmaningar framförallt från

ett barnperspektiv. Många av dessa känns igen från befintliga innerstadsmiljöer, såsom t.ex. att trafiken på gator begränsar yngre barns rörlighet. Tät stadsmiljö medför även att fler behöver dela på tillgängliga friytor och att möjligheten till att avsätta friytor för separata ändamål, såsom skolgård eller stora idrottsanläggningar, därför blir begränsad.

Planförslaget för Östra Hagastaden har som ambition att i möjligaste mån avsevärt förbättra förutsättningar för goda sociala relationer och stärka det sociala livet inom ramen för sin rådighet. Planen bidrar ofrånkomligen till att generera sociala konsekvenser som kan behöva bevakas och hanteras i framtida projektering och genomförande samt då planområdet slutligen befolkas. Stadsbyggnadskontoret bedömer i förhållande till detta att det i planförslaget erbjuds relativt goda förskole- och skolgårdsmiljöer, bland annat med hänsyn till dess direkta närhet till park.

Omfattningen på krav vad gäller publika lokaler/centrumändamål anser stadsbyggnadskontoret vara lämplig baserat på områdets huvudstråk och läge. Avseende möjlighörandet av hotellverksamhet i detaljplanen bedöms att denna verksamhet är viktig för att befolka och aktivera norra delen av planområdet på dygnets alla timmar. Givet planområdets läge och funktion som knypunkt för olika trafikslag, kollektivtrafik, gång och cykel, bedöms detta ha stor betydelse för tryggheten i denna del av området.

Målsättningen för tullhusen är att skydda deras kulturhistoriska värde och stärka deras status och funktion i stadsmiljön och på platsen. Stadsbyggnadskontoret kommer se över att detta säkerställs och tydliggörs i det fortsatt planarbetet.

Arbetet med den aktuella planen föranleds av Program för Östra delen av Hagastaden (Norr tull) Dnr 2014-14026 samt tillägg och bearbetningar i StartPm för Detaljplan för Östra Hagastaden, Dnr 2016-17865. Solna kommun och Idrottsförvaltningen har haft en aktiv roll genom planprocessen.

Till granskning avses kvarter 25 inkluderas i detaljplanen för Östra Hagastaden för att möjliggöra ett ändmålriktigt genomförande av byggrätten. Frågor gällande samnyttjande av stadens lokaler, gemensamhetslokaler, utformning skola/förskola samt vårdboende inefattas inte av detaljplanen men kommer att hanteras i den fortsatta processen.

Gällande Nationalstadsparken, se även stadsbyggnadskontorets ställningstagande under avsnitt Kulturmiljö.

Plats och park

Region Stockholm påtalar att en närliggande park så som Nationalstadsparken bör ses som komplement snarare än ersättning för den egna skolgården, vilket även *Statens fastighetsverk* påtalar. Även *Trafikkontoret* framför att många av de gröna ytor som in-tecknas som vistelseyta i planhandlingarna redan finns till förfogande för Norrmalmsborna idag.

Statens fastighetsverk anser vidare att detaljplanen inte fyller det behov av grön- och vistelseytor som den bör och påtalar att Hagastaden med sitt höga exploateringsstal förutsätter tillgång till större grönytor och detta bör kompenseras för inom aktuell plan. Även *Förbundet för Ekoparken /Kommittén för Gustavianska Parken /Haga-Brunnsvikens vänner* påtalar Hagastadens höga exploateringsgrad, vilket ställer höga krav på att nya rekreativa ytor och offentliga rum som står i proportion till det nya användningstrycket samt avlastar befintliga friytor från ökat slitage. Framför att det i Östra Hagastaden nu finns en möjlighet att kompensera för bristen på grön utemiljö i de tidigare planerade områdena inom Hagastaden. *Samfundet S:t Erik* anser också att planen måste utvecklas med fler programmerade och grönskande parker. *En enskild* uppmanar att området behöver ett utökat park- rekreations- och grönområde och understryker att bostäder kan byggas i förorten, samt att idrotts-hall anses smaklöst och efterfrågar varför skola behövs här.

Norrmalms stadsdelsförvaltning anser dock att områdets nya parker och gröna gaturum ger goda förutsättningar för en förstärkt grönstruktur och nya möjligheter till möten och rekreation. Även *Miljöförvaltningen* anser att det inom planområdet skapas goda möjligheter till gröna promenadstråk och vistelseytor. Både *Norrmalms stadsdelsförvaltning* och *Miljöförvaltningen* påtalar dock att tillgången i resten av Hagastaden och övriga Vasastaden är relativt begränsad, vilket kommer innebära högt tryck både på befintliga och tillkommande ytor för lek, motion och rekreation.

Norrmalms stadsförvaltning anser att tabellerna över park- och friytetillgång som redovisas i planbeskrivningen är missvisande. Där beräknas park- och friytetillgången utifrån antal lägenheter som planeras i Östra Hagastaden. Förvaltningen anser att även boende i övriga delar av Hagastaden ska finnas med i beräkningarna, samt alla de barn och ungdomar som kommer till området för att vistas i förskola, skola och idrottsanläggningar.

Norrmalms stadsdelsförvaltning påtalar vidare att Bellevueparken norr om Värtabanan idag är ”icke detaljplanelagd mark” och anser att det i arbetet med aktuell detaljplan borde ha utretts om denna del

av parken skulle kunna ingå i detaljplaneområdet, med syfte att planläggas till park. Förvaltningen ser även gärna att planförslaget hanterade ytorna närmast Brunnsviken för att skapa möjlighet för fler människor att komma nära vattnet och strandlinjen. *Svenska Turistföreningen Stockholm* föreslår att Aktivitetsparken utformas som en utlöpare till Bellevueparken och utvidgas något västerut.

Grönstruktur

Länsstyrelsen framför att det är oklart hur mycket av ytan kring tullhusen som kommer att vara hårdgjord och hur mycket grönska som kommer att vara kvar. Länsstyrelsen anser även att trädplantering och bevarande av skyddsvärda träd behöver, om kommunens ambition är att säkerställa grönstrukturen, regleras på plankartan. Påtalar vidare att det krävs noggrann planering av artsammansättningen så att den bidrar till att stärka befintlig grönstruktur i intilliggande Nationalstadsparken. *Trafikkontoret* påpekar dock att bevarande av träd vid tullhusen kommer att innebära konsekvenser vid byggnation av platsen, exempelvis att förändring av marknivåerna försvåras och att det kommer att vara problematiskt att bygga upp hårdgjorda ytor runt träden. Påtalar att träden måste inventeras och bedömas, under planering och projektering samt även inför byggnation, för att man ska kunna avgöra om de kan stå kvar. Påpekar att alm och ask inte bör återplanteras på grund av almsjuka och askskottsjuka.

Solna stad framför att vid Brunnsvikens södra ände är de gröna sambanden svaga, varför de nya gröna ytor som anläggs bör utformas och anläggas med inriktningen att öka sambanden och på så sätt förbättra spridningsmöjligheterna. *Region Stockholm* framhåller vikten av att utveckla och omhänderta ekosystemtjänster.

Funktion och lokalklimat

Trafikkontoret påtalar att Tullhusplatsen användning som evenemangsyta behöver diskuteras vidare med berörd enhet inom trafikkontoret för att utreda om det är en lämplig plats och vilka krav som i så fall ställs på utformningen av platsen. Kontoret ser bland annat brister i möjliga tillfartsvägar för den trafik som en evenemangsplats medför, samt att föreslagen plantering av träd på Tullhusplatsen kommer att ta en stor del av användbar mark för evenemang. Även förslaget om skridskobana behöver förankras och det behöver utredas vilken förvaltning som ska hantera denna.

Byggherrar och fastighetsägare i Östra Hagastaden framför att då Tullhusplatsen blir en mycket central plats i stadsdelen blir programmeringen viktig för att platsen ska kunna aktiveras och bli triv-

sam. Anser att Tullhusplatsen, Norra Stationsparken och Aktivitetsparken behöver komplettera varandra så att samtliga platser blir aktiverade och trivsamma att vistas på. Byggherrarna vill gärna bidra med erfarenheter för att säkerställa att samtliga platser blir aktiverade samt samspelar med verksamheterna i bottenvåningarna i kvarteren. Efterfrågar vem som ska utveckla, drifva torghandel och uteserveringar på Tullhusplatsen.

Byggherrar och fastighetsägare i Östra Hagastaden påpekar att bullerskärmen längs Uppsalavägen kommer att vara en stark barriär men central i sin utformning, dels för att säkerställa trivseln på Tullhusplatsen och dels för att säkerställa att den inte blir en reflekterande skärm som gör att uteserveringarna i kvarter 11 och 12 får för höga bullernivåer. *Johannes-Gustav Vasa socialdemokratiska förening* föreslår att för att uppnå samma bullerskyddande effekt mot Uppsalavägen och samtidigt göra Tullhusplatsen mera attraktiv borde en tvåvåningsbyggnad med serveringar utgöra torgets västra avgränsning. Möjlighet för en planskild korsning över Sveavägen till Dannemoragatan för gång- och cykel föreslås även på byggnadens tak i koppling till Tullhusbron.

Byggherrar och fastighetsägare i Östra Hagastaden föreslår att Tullhusbron skulle kunna utformas och aktiveras för att livliggöra och bidra till Tullhusplatsen, likt "High Line Park" på Manhattan visar på möjligheter i stadsrummet. Framför även att tillgängligheten under Tullhusbron är svårbedömd, men att platsen kommer att bli ett huvudstråk för flanörer varför det är viktigt att det utformas så tillgängligt och tryggt som möjligt. Undrar även om föreslagen utformning som hårdgjord plats för uteservering och annan möblering samt stora grönytor och träd har analyserats tillräckligt med avseende på solljus, buller och partiklar.

Brf Sländan anser att Tullhusplatsen inte kommer att bli en särskilt trevlig plats då den till hälften är omgärdad av sexfilig, tungt trafikerad väg.

En enskild framför att Tullhusplatsen bör kopplas samman med Aktivitetsparken i öster som även den bör utökas. Kvarter 11 anses bör utgå då parken är otillräcklig för den överexploaterade centrala Hagastaden. Anser vidare, med hänsyn inte minst till Tullhusplatsen, att även kvarter 12 bör sänkas rejält.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Stadsbyggnadskontoret är medvetet om att Nationalstadsparken inte är en ersättning för bristen på parkytor inom stadsdelarna Vasastaden eller Hagastaden och gör i föreliggande planförslag heller ingen ansats att tillskriva Nationalstadsparken denna funktion.

Kontoret bedömer att planområdet ger goda förutsättningar för en förstärkt grönstruktur med ökad biologisk mångfald, förbättrade samband och spridningsmöjligheter samt förutsättningar att erbjuda staden ekosystemtjänster som exempelvis natur- och vattenupplevelser, pollinering och reglering av lokalklimat.

Avseende friyta för möten och rekreation har kontoret utifrån platsens förutsättningar gjort en avvägning mellan yta för exploatering och park-/lek-, torgstråk samt gatumiljöer med goda vistelsevärden. Höga krav på detaljutformning kommer i genomförandeskedet ställas för att klara högt användningstryck och för att redan under detaljplanarbetet säkerställa planens målbild avseende allmänna platser och parker pågår ett parallellt framtagande av systemhandlingar för allmän plats. Inom denna process hanteras de frågor avseende utformning och funktion över vilka detaljplanen av olika anledningar inte har rådighet.

Stadsbyggnadskontoret har som ambition att tydliggöra Tullhusplatsens utformning kopplat till kulturhistoriska värden, grönstruktur och vistelsekvaliteter samt dess planerade användning som evenemangsyta. Detta avses studeras vidare i samråd med relevanta delar av stadens förvaltningar och tydliggöras ytterligare till granskning.

Skyddsvärda träd inom allmän plats regleras endast i undantagsfall i detaljplan i Stockholms innerstad. Enligt stadsbyggnadskontorets uppfattning har träden i stadens förvaltning ett gott skydd och reglering i detaljplan riskerar i praktiken mest medföra att man försvårar nödvändiga åtgärder t ex när träd blir sjuka. Lämpligheten att säkerställa bevarande av skyddsvärda träd genom reglering i plan kommer att utredas inför granskningskedet.

Norrmalms stadsförvaltning anser att tabellerna över park- och friytetillgång som redovisas i planbeskrivningen är missvisande, vilket kommer ses över och ersättas med tydligare data.

Bellevueparken ingår inte i stadsbyggnadskontoret uppdrag i Östra Hagastaden och kommer inte inkluderas i föreliggande planförslag.

Gällande bebyggelsens volym med hänsyn till Tullhusplatsen, se stadsbyggnadskontorets ställningstagande under avsnitt Kulturmiljö.

Trafikverkets anläggningar

Trafikverket ställer sig positiv till att området vid Norrtull och Hagastaden utvecklas till en ny stadsdel, men framför att det finns begränsningar då Trafikverkets anläggningar, Värtabanan och Norra länken är av riksintresse och ska värnas både utifrån konstruktionernas beständighet samt att trafiksystemen hålls öppna för alla sorters transporter. *Trafikverket* framför vidare att Stockholms stad och Trafikverket ska, innan detaljplanen antas, upprätta ett avtal i syfte att säkerställa Trafikverkets anläggningar utifrån dess konstruktioner och trafiksystemens trafikering. I planens utgångspunkter, utredningar och i dess planbestämmelser ska det tydligare framgå att:

- Grundläggning av byggnader ska ske utanför det vägområde som finns angivet i gällande arbetsplan för Norra länken.
- Grundläggning av byggnader ska ske utanför Värtabanans fastighet och säkerhetsområde.
- Grundläggning i Trafikverkets anläggningars skyddszon som är en del av anläggningen, påverkansområde eller influensområde för miljödom ska verifieras i projekteringshandlingar och granskas av oberoende part.

Trafikverket framför även att placeringen av en gång- och cykelbro intill Värtabanan behöver säkerställas ur ett risk- och miljöperspektiv innan detaljplanen antas. Laster som föreslås tas ned på tunneltak eller tunnelväggar kan inte accepteras av Trafikverket. Förslaget innebär ett intrång i vägområdet och kräver ett tillståndsbeslut enligt § 43 väglagen. Grundläggning av gång- och cykelbrons brostöd ska ske utanför vägområdet.

Planrelaterat

Trafikverket anser att planen redovisar Norra Länkens tunnelsystem på ett alltför oprecist sätt och framför att plankartan och planbestämmelser samt bilagda utredningar behöver visa avgränsningar avseende Trafikverkets anläggningar genom att redovisa profilritningar. Påpekar även att det bör observeras att vägplan för Norra Länken och föreliggande detaljplan är upprättade efter skilda höjddreferenssystem (RH 00 respektive RH 2000 innebärande en differens ca 0,5 meter).

För del av detaljplaneområdet gäller detaljplan 1 som vann laga kraft 2011-04-07 och har tio års genomförandetid. Trafikverket påtalar att detaljplanen inte får ändras utan godkännande av berörd

fastighetsägare, vilket Trafikverket inte godkänt. Framför att minst planbestämmelse om väg- och järnvägstunnel med tillhörande tekniskanläggning ska överföras till den nya planen och att planbestämmelser om lägsta nivå i meter över nollplanet för schaktning, spontning, pålning, borring eller andra ingrepp i undergrunden införs.

Trafikverket har tagit del av de handlingar som är bilagda planens tekniska PM och framför att för att ta ställning till kvarterens genomförbarhet krävs granskning av projekterade handlingar där även en oberoende part bör ta ställning. Poängterar att genomförbarhet ska säkerställas innan detaljplanen kan antas. Trafikverket påtalar att teknisk bilaga till Tekniskt PM saknas för kvarter 14 respektive kvarter 25.

Byggherrar och fastighetsägare i Östra Hagastaden framför att det idag är oklart hur långt det är ner till fast berg samt vilken kvalitet berget har, vilket är av vikt särskilt för de byggnader som behöver pålas för att inte påverka Trafikverkets tunnlar. Det påtalas viktigt att säkerställa att planbestämmelserna kopplade till detta inte utgör några hinder för grundläggningen.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Stadens föreslagna byggrätter är samtliga grundlagda utanför Trafikverkets vägområde samt utanför Värtabanans fastighets- och säkerhetsområde. Staden delar inte Trafikverkets uppfattning om skyddszon men avser att redovisa att samtliga byggrätter inte påverkar gällande miljödomar samt att granska byggaktörernas projekteringshandlingar och därmed tillmötesgå Trafikverkets önskemål om granskning av oberoende part i likhet med de granskningar som genomförs för byggrätterna som uppförs med stöd av Dp 2009-02013

Stockholms stad kommer att upprätta ett genomförandeavtal med Trafikverket innan detaljplanen antas.

Trafikverket har meddelat att staden inte kan påräkna Trafikverkets medverkan i genomförandet av en gång- och cykelbro över Uppsalavägen trots att byggrätt för bro finns i Dp 2009-02013 samt att Trafikverket förberett monolit 146/17 i projekt Norra Länken för det östra landfästet för bron. Staden anser att det är olyckligt att Trafikverket ändrat inställning i frågan då inga trovärdiga alternativa utformningar för att nå samma effektmål identifierats av staden. Staden önskar fortsatt dialog kring frågan.

Utformningen av plankartan, med alla funktioner som behöver regleras i höjdded, medför en komplex karta som kräver tid för att tolka. Stadsbyggnadskontoret har i dialog med den kommunala lantmäterimyndigheten landat i liggande förslag, men kommer att se över möjligheten att komplettera plankartan med profiler. Motiveringen till att höjder i sektioner för användning av mark på plankartan anges med ca + höjd beror på att staden vill ge möjlighet att 3D-fastighetsbilda utrymmet och då måste viss tolkningsmångå i bestämmelsens avgränsning. Den slutliga fastighetsgränsen preciserat i efterföljande fastighetsförrättning.

Utformningen av planbestämmelserna för väg- och järnvägstunneln inom de delar av Dp 2009-02013 som ersätts av planförslaget har modifierats med hänvisning till att tunneln sedan antagandet av den första detaljplanen givits begränsningar avseende vilka typer av transporter som får passera tunneln. Stadsbyggnadskontorets ställningstagande är därför att detaljplaneförslaget inte ska reglera markanvändningen i större utsträckning än nödvändigt vilket i detta fall innebär en justering till det nu rådande regelverket för denna tunnelsektion. Ett antagande och efterföljande laga kraft av planförslaget kommer inte att ske innan genomförandetiden för Dp 2009-02013 har passerats.

Avseende begränsningar för schaktning, spontning, pålning, borrhining eller andra ingrepp i undergrunden är detta reglerat med hänsyn till Trafikverkets anläggningar under rubriken "Utförande" på plankartan och gäller inom hela planområdet. Inom planområdet finns dock andra allmänna anläggningar för infrastruktur som delvis begränsar möjligheterna till pålning. Den fortsatta processen kommer därför behöva hantera grundläggningsbehovet och befintliga anläggningars integritet.

Relevanta utredningar till underlag för planen kommer kompletteras med profilritningar på Trafikverkets tunnlar. Tekniskt-PM kompletteras med en bilaga om transformationen av tunnarnas höjdsättning från RH00 till RH2000.

Vad avser en teknisk bilaga för kvarter 14 finns i planförslaget inga byggrätter som ligger så nära Trafikverkets anläggningar att det motiverar till ett särskilt PM. För kvarter 25 är det stadens avsikt att följa samma processteg som för övriga byggrätter inom Dp 2009-02013 då byggnaderna uppförs på stadens konstruktion.

Gator och trafik

Gaturum

Trafikkontoret lyfter att samtidigt som träd och växtlighet kan dämpa buller och bidra till luftrening, kan de även hindra luftflöden som för bort föroreningar och anser att frågan om huruvida barrträd skulle tillföra extra luftrening i området behöver utredas.

Trafikkontoret framför att föreslagen trädplantering längs gata punktvis hamnar för nära fasad och/eller körbana. Parkeringsplatser mellan växtbäddar påtalas även på vissa ställen kunna innebära konflikt mellan grönska och gatudrift. Kontoret påpekar vidare att krav på tillgänglighet samt drift och underhåll inte uppfylls längs en av områdets redovisade gångbanor utmed gata och anser att gatusektionerna behöver ses över. *Fabege* önskar även få bättre insyn i hur gatan mellan kvarter 14 och Wenner-Gren Center planeras; om det finns möjlighet att anordna cykelparkering då dagens bilparkering försvinner.

Fabege ser positivt på planering av nya träd, men påpekar att de bör placeras på ett sätt som inte förvärrar situationen; säkerhetsmässigt, siktmässigt och flödesmässigt. Samt att val av träd bör göras med hänsyn till befintlig bebyggelse, exempelvis kan ljusförhållanden i befintliga kontorslokaler försämrats om träden blir stora. Påtalar även att i gestaltungsprogrammet är träden illustrerade som sex-sju våningar höga, vilket inte anses realistiskt.

Byggherrar och fastighetsägare i Östra Hagastaden framför att vid planeringen av trädplantering längs Södra Hagaesplanaden behöver hänsyn tas för att säkerställa att verksamheter i byggnaderna kan flytta ut längs fasaderna, samt att solljus generellt säkerställs vid uteserveringar. Påpekar även att regionala cykelstråk och huvudcykelstråk behöver planeras för att säkerställa att intilliggande uteserveringar känns trygga att vistas på. Samt att angöring och korttidsparkering öster om kvarter 16 behöver planeras för att möjliggöra uteserveringar för hotellet mot Brunnsviken.

Trafikkontoret framför även mindre redaktionella synpunkter på Trafik-PM.

Trafikföde och biltrafik

Trafikverket befarar att en alstring av trafiken kan blir högre än den prognosticerade och kan då resultera i köer som påverkar den genomgående E4-trafiken eller rampen mot Karolinerntunneln. Detta skulle i sin tur kräva åtgärder i trafiksystemet på Stockholms stads vägnät. Trafikverket undrar hur detta säkerställs. Anser vidare att

PM Norrtull tydligt ska redovisa vilka ingångsvärden som ligger till grund för VISSIM och Contram-analyser. Kvarstående frågor förutsätter en fortsatt dialog och samverkan om förtydliganden innan detaljplanen kan antas och Uppsalavägen ska kunna läggas om i nytt läge.

Region Stockholm saknar en analys av målgruppers resmönster, framkomlighet till målpunkter, trygghet och tillgänglighet i anknäring till kollektivtrafiken, stationer och hållplatser. Lyfter att i planens IBKA/SVA (Integrerad barnkonsekvensanalys och socialt värdeskapande analys) konstateras att Sveavägen inte kommer att kunna betraktas som en trafiksäker miljö för barn under 12 år. *Region Stockholm* menar dock att när flera viktiga målpunkter tillförs ökar behovet av att korsna Sveavägen och efterfrågar därför ett resonemang kring hur barnperspektivet fångas upp med hänsyn till tillgänglighet och barriäreffekter, vilket även *Länsstyrelsen* framför. *Region Stockholm* anser att en konsekvensanalys av borttagandet av gångbron bör tas fram och påpekar att ökad framkomlighet för biltrafik över barnens bästa inte följer barnkonventionen.

Region Stockholm ser positivt på att staden ser över dagens trafikplats för att motverka den barriäreffekt platsen har idag mellan Vasastan, Solna och Hagaparken. Då biltrafiken inte prognostiseras minska till 2030 anser *Region Stockholm* att staden bör analysera behovet av ytterligare planskilda korsningar än det planförslaget inrymmer för fotgängare och cyklister för att öka trafiksäkerheten. *Johannes-Gustav Vasa socialdemokratiska förening* anser att korsningen Norrtullsgatan/Sveavägen är en av planens mest svårhanterliga punkter på grund av Sveavägens höga trafikflöde och anser att en trafiksäker övergång vore önskvärd.

Region Stockholm påpekar även att i Trafik-PM framgår att Stockholms stad har tagit fram flera olika scenarier för trafikutvecklingen i Stockholm fram till år 2030. Påtalar att Trafikverket brukar förordna att deras prognosticerade år 2040 används vid detaljplaner som gränsar till deras anläggning, varför ett vidare resonemang efterfrågas gällande hur en eventuell ökning av biltrafiken kommer tas om hand. Regionen påpekar att en beskrivning av hur Stockholms stads prognosår 2030 stämmer med Trafikverkets antaganden inte omnämns i planbeskrivning eller Trafik-PM.

Brf Sländan påtalar att enligt Trafik-PM räknar inte Stockholms stad med en ökning av biltrafikflödet till 2030, vilket *Brf Sländan* 9 anser förefalla osannolikt. Påtalar att alla nya bostäder, butikslokaler och kontor i Hagastaden med allra största sannolikhet kommer

medföra en ökning av trafiken i och kring stadsdelen. Anser dessutom att förslaget med kombinerad in- och utfart längs Tullhusplatsens ena långsida verkar underdimensionerad vad gäller antal filer och befarar mycket stillastående trafik.

Svenska Turistföreningen Stockholm önskar att Annerovägen längs Nationalstadsparken hastighetsbegränsas till 30 km/h.

En enskild framför att den kanske viktigaste och svåraste uppgiften i hela denna plan är att minska barriäreffekten mellan stenstaden och Hagaparken. En fullgod beskrivning och visualisering om hur just detta ska gå till efterfrågas. *En annan* påtalar att skrivelse i Trafik-PM - ”Det är viktigt att kapaciteten för den östra fyrvägskorsningen (från Norrtull) är tillräckligt hög” strider mot översiktsplanen när staden måste ”minska det totala trafikarbetet, framför allt för personbilar.”

Godstrafik

Region Stockholm vill trycka på platsens regionala betydelse och menar att detaljplanen bör tydliggöra att det även ska vara god framkomlighet för nyttotrafiken, det vill säga gods och näringslivets transporter, liksom transporter för avfallshantering etc., vilka i storsträckning kan behöva passera platsen i framtiden.

Trafikkontoret framför att alla gator inom planområdet ska utformas så att de är möjliga att trafikera med 12-meters fordon. Planförslaget behöver ses över så att detta uppfylls, och hänvisar till att i Trafik-PM framgår det att gatorna i planområdet generellt är smala och inte anpassade för tung trafik.

Gång- och cykeltrafik

Ur ett cykelperspektiv ser *Region Stockholm* positivt på att området utvecklas för gående och cyklister. Eftersom planområdet är en av de viktiga infarterna till Stockholms innerstad för cyklister som ska till och genom innerstaden bör det i planen framgå att även cykelstråk längs Sveavägen och Norra stationsgatan är en del av det regionala cykelvägnätet.

Solna stad framför att gång- och cykelkopplingen från Norra Hagastaden över E4/E20 är en viktig länk för att koppla samman Akademiska stråket och Nationalstadsparken. Solna stad bedömer att förslaget med ramp integrerad med kvarter 15 är en bra lösning utifrån förutsättningarna med en stor nivåskillnad som ska tas upp. Anser dock att övergångsstället vid Annerovägen behöva anpassas bättre till gång- och cykelrampens avslutning för en bättre koppling

till entrén till Nationalstadsparken. *Skönhetsrådet* ställer sig dock frågande till rampen och anser att den riskerar att skapa miljöer med tveksamma vistelsevärden och därför riskerar att stängas relativt snabbt. *Skönhetsrådet* anser istället att det s.k. akademiska stråket bör anslutas till det stora öst-västliga cykelstråket längs Tullhusbron söder om Värtabanan.

Norrmalm stadsdelsförvaltning framför att det är av stor vikt att det skapas en säker trafikmiljö runt skola och förskola och att det finns trygga gång- och cykelstråk till dessa funktioner. Förvaltningen förespråkar att Stockholms stads ”Plan för säkra och trygga skolvägar” tillämpas.

Trafikkontoret anser att cykelstråket på Norrtullsgatan ska utformas med en cykelbana och inte med cykling i blandtrafik. Stråket utgör en viktig koppling som förbinder det regionala cykelstråket utmed E4/Uppsalavägen med pendlingsstråket utmed Sveavägen, varför det är viktigt att prioritera framkomligheten för cyklister på denna sträcka. Trafikkontoret vill vara med i fortsatta diskussioner kring markbeläggning och utformning av Norrtullsgatan då det är en viktig länk i stadens cykelnät.

Kungliga Djurgårdens förvaltning anser att en viktig förutsättning för att den nya öst-västliga gång- och cykelbron över Tullhusplatsen ska bidra till att leda ut i parken mot Bellevue och Brunnsviken, är att vägporten under Värtabanan norr om Wenner-Gren Center kraftigt måste breddas.

Förbundet för Ekoparken /Kommittén för Gustavianska Parken / Haga-Brunnsvikens vänner anser att gång- och cykelförbindelsen mellan Hagastaden och parken behöver få en annan lösning då stråket kan få en stor betydelse bland annat som förbindelse mellan lärosätena på ömse sidor om Brunnsviken. Den föreslagna tvärriktningen under järnvägen norr om Wenner-Gren Center anses motverka cyklingens framkomlighet och skapa trängsel med fotgängare. Denna anslutning behöver studeras om för att cyklister enkelt och säkert ska kunna ledas ner till parkens plan. Framför vidare att tillgängligheten till parken för både gående och cyklister ska vara inbjudande, trygg och landskapligt begriplig. Den förlängda Norrtullsgatan kan fungera som en sådan länk samt utgöra en mycket viktig entré förbi Stallmästaregården. Denna förbindelse anses behöva förtydligas ytterligare.

Trafikkontoret framför att det är viktigt att de trappor som föreslås från Tullhusbron till Tullhusplatsen placeras och utformas på ett så-

dant sätt så att en god trafiksäkerhet uppnås för både gående och cyklister. Trapporna behöver förses med barnvagnsramp alternativt hiss för att möjliggöra passage även för cyklar och barnvagnar.

Fabege framför att det vore intressant att läsa mer om stadens tankar kring den gång- och cykelpassage som går genom kv. Getingen.

En enskild anser att detaljplanen måste ge mycket mer plats åt grönska och parker, samt prioritera gång och cykeltrafikanter. Föreslår att staden ska undersöka möjligheten att anlägga en cykel- och bussgata på Sankt Eriksgatan från Norrtullsgatan till Vanadisplan, där det finns stora möjligheter att skapa en ny grön gata i stadsbildningen och hänvisar till stadens översiktsplan och att se ”möjligheter till mer grönska”.

Kollektivtrafik

Region Stockholm ser ett behov av att träffas för att diskutera placering och utformning av busshållplatser. Bland annat behöver frågor kring placering, möjlighet att vända och reglera, storlek och tillgänglighet diskuteras. Frågetecken finns kring möjlighet att vända kring kvarter 16 samt hur trafikering mot norra Hagastaden och mot Sveavägen kommer fungera. Det noteras även att flera av hållplatserna är placerade vid lågpunkter där det vid skyfall kommer samlas stora mängder vatten och *Solna stad* påpekar att en busshållplats i södergående riktning föreslås på Annerovägen, som förutsätter en ombyggnad i Solna vilket kommunen i nuläget inte planerar.

Region Stockholm framför vidare att det är viktigt att hållplatser följer de krav på utformning som anges i RiBuss vad gäller bredd och längd. Undantag behöver diskuteras med Trafikförvaltningen då framkomligheten för bussen är beroende av förutsättningar i ett större perspektiv än endast detta planområde.

Trafikkontoret anser att eftersom Sveavägen troligtvis kommer att trafikeras av stombuss på sträckan behöver det utredas om det behövs busskörfält för att stombusstrafiken ska få en god framkomlighet. *Fabege* påpekar att området även i framtiden behöver flödet från en stombusslinje och påtalar att det vore önskvärt att se vart busshållplatser planeras. Även *Byggherrar och fastighetsägare i Östra Hagastaden* framför att kollektivtrafik i form av stombuss är en förutsättning för att stadsdelen med dess storlek och innehåll ska kunna fungera. Påpekar även att vid planering av busshållplatser är det betydelsefullt att hänsyn tas så att inte uteserveringar omöjliggörs pga. skugga och avgaser. Vid planeringen av bussgatan norr om Tullhusplatsen skulle eventuellt en del av torget kunna tas i anspråk för att möjliggöra uteservering längs husfasad.

Norrmalms stadsförvaltning understryker att en säker och tillgänglig utemiljö tillsammans med en väl fungerande kollektivtrafik med trygga, tillgängliga och säkra anslutningar är en viktig förutsättning särskilt för äldres, funktionsnedsattas samt barns och ungas rörelsefrihet. *Samfundet S:t Erik* anser att samrådsunderlaget måste kompletteras med analyser av och förslag till förstärkt regional tillgänglighet med kollektivtrafik i Östra Hagastaden och finner det anmärkningsvärt att varken tillgänglighet med kollektivtrafik och långväga resor, eller trafikens klimatpåverkan, verkar ha studerats vare sig i tidigare förstudier, i programskedet eller nu under detaljplaneskedet. Framför att det finns flera grundläggande problemställningar för kollektivtrafiken som inte hanterats; exempelvis hur kan sambandet med kollektivtrafik stärkas mellan de vetenskapliga miljöerna i Hagastaden, Albano, Universitet och Tekniska högskolan?; om Värtabanan kan utnyttjas för kollektivtrafik?; om tvärbanan kan förlängas från Solna till Hagastaden?; lokalisering av viktiga; framtida stationer/hållplatser inom Östra Hagastaden?; behövs reservat för framtida spårtrafik?

Parkering

Trafikkontoret vill påpeka att parkeringsplatser för rörelsehindrade i största möjliga mån ska lösas inom kvartersmark. I det fall det inte är möjligt att lösa på kvartersmark ska det motiveras väl i planbeskrivningen. Påpekar vidare att det saknas en redovisning av var parkeringsplatser för rörelsehindrade till tullhusen samt var besöks-parkering och parkeringsplatser för rörelsehindrade för kvarter 13 ska ordnas. Planen behöver kompletteras med detta.

Trafikkontoret påtalar att cykelparkeringstalet för bostäder som föreslås för kvarter 12 och 13 är för låga, samt att de inte ens uppnår stadens lägsta nivå, varför det måste ses över och höjas.

Fabege efterfrågar en studie av behovet av parkering för respektive användning i kvarteren samt hur behovet löses för att förstå behovet av framtida parkering. *Fabege* vill se om det finns efterfrågan för att utveckla garagen inom kv. Getingen och Kv. Ormträsket, samt om ett minskat antal p-platser kommer att kompenseras av mer cykelparkering. *Fabege* undrar även var omnämnd cykelparkering på allmän plats vid nya Sveaplan placeras.

Tillgänglighet och angöring

Region Stockholm påtalar att det i planbeskrivningen och Trafik-PM framgår att ”alla gator är tillgänglighetsanpassade med maximalt

5 % lutning”. Men regionen vill meddela att fullt tillgänglighetsanpassade gator inte lutar mer än 2 % enligt VGU och att ur bussframkomlighetssynpunkt är det viktigt att längslutningen vid hållplatser inte överstiger 2,5 % (enligt RiBuss) varken för bussen eller vid gångbanan.

Norrmalms stadsdelsförvaltning vill lyfta vikten av att vård- och omsorgsboendet tryggt och säkert kan nås av färdtjänst, sjuktransporter och leveransfordon. Boende och besökare som använder färdtjänst ska kunna anlända och avresa intill huvudentrén medan leveranser och sjuktransporter inte bör ske lika exponerat. Förvaltningen befarar även att Norrtullsgatans cykelstråk kommer att innebära konflikter mellan cyklister och angörande biltrafik till vård- och omsorgsboendet. *Trafikkontoret* anser att placeringen av angöringsplatserna utmed förlängning av Norrtullsgatan behöver ses över då de hamnar på fel sida av gatan i förhållande till den sida som har störst angöringsbehov.

Trafikkontoret är tveksam till den mängd trappor som föreslås runt Tullhusplatsen, då det kommer att innebära en stor driftkostnad att ansvara för dessa. Anser att i den fortsatta processen behöver trapplösningen och tillgängligheten i det föreslagna trappsystemet studeras vidare.

SISAB påtalar att hänsyn i planarbetet måste tas till fastigheten Cedersdal 5 avseende utveckling av gatan och om detta i ett senare skede kommer påverka infart till fastigheten Cedersdal 5. Sisab upplyser att fastigheten Cedersdal 5 är byggnadsminnesförklarad och fastighetens tomt är skyddsområde, samt att skyddsområdet gör att man inte får göra väsentlig ändring på markens utformning utan tillstånd från Länsstyrelsen.

Fabege efterfrågar en mer detaljerad beskrivning av hur angöring till Kv. Getingen söder om planområdet kommer att påverkas. Utvecklingen av Sveavägen ser Fabege som positiv, men förslaget anses innebära en försämring gällande tillgänglighet, trafikflöde och uppsikt för bilförare vilket utgör en säkerhetsrisk för såväl gående som cyklister då angöring till befintligt garage i Kv Getingen korsar både cykel- och gångbana. Fabege befarar risk för köbildning på Sveavägen vilket kommer påverka varuleveranser, samt utökad söktrafik runt kvarteret då in/utfart till Sveavägen från Norrtullsgatan och Ynglingagatan ändras.

Fabege efterfrågar simuleringar av trafikflöden till och från skolan samt idrottsplatsen vid olika tidpunkter för att kunna avgöra påverkan för hyresgästers verksamheter i Ormträsket 10 och 14. Fabege

undrar även om staden ser behov av att ändra Fabeges in- och utfart till kv. Ormträsket för att denna inte ska användas som smitväg för angöring till Kv. 14 vid eventuell köbildning.

Byggherrar och fastighetsägare i Östra Hagastaden framför att tillgängligheten till tullhusen behöver studeras så att de även framgent går att nås för transporter av personer och varor liksom utryckningsfordon.

Funktionshinderrådet framför rådgivande synpunkter gällande tillgänglighet kopplat till indragna entréer, tydlig skyltning, markbegränsning, trädval och hantering av nivåskillnader för att tillgängliggöra för så många som möjligt.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Inkomna synpunkter gällande detaljutformning av allmän platsmark som funktion, tillgänglighet, drift, vegetation och möblering kommer att hanteras inom ramen för vidare projektering. Övergripande riktlinjer för utformning av allmän plats kommer att tydliggöras inför granskning i planhandlingarna samt planens gestaltungsprogram och underliggande Trafik-PM.

Ett av planens mål är att överbrygga och minska dagens barriärer som utgörs av stora vägar med mycket trafik, breda gaturum, höjdskillnader och Värtabanan som skär genom området. Staden bedömer att barriäreffekterna minskar genom att gatubredderna på huvudgatorna i området blir betydligt smalare än idag. Den visuella förändringen av gaturummet, tillsammans med färre körfält att korsa, har en positiv inverkan på trafiksäkerheten och framkomligheten för gående och cyklister. I planen skapas trafiksäkra miljöer längs gångbanor. Korsningar trafiksäkras genom signalreglerade övergångsställen vid Norra Stationsgatans korsningar med Uppsalavägen, Norrtullsgatan och vid Sveaplan. Utöver detta planeras för två gång- och cykelbroar över Uppsalavägen, en i höjd med Värtabanan och en norrut i akademiska stråkets förlängning, samt en ny gång- och cykeltunnel under Sveaplan. I och med att skolor och idrott byggs i Östra Hagastaden så kommer utformning av gångbanor och övergångar utföras enligt stadens handbok "Säkra skolvägar" i den fortsatta systemhandlingsprojekteringen.

Norrtull är en av de stora entréerna till Stockholm och har direkt koppling till nationella vägnätet. I och med detta måste staden kunna garantera en viss framkomlighet för bilar för att inte orsaka köer som skapar problem i det nationella vägnätet. I planeringen läggs därför stor vikt vid att skapa goda förutsättningar för kollektivtrafik, gång och cykel för att skapa goda förutsättningar för en

fortsatt minskning av trafikarbetet. Årlig statistik från trängselskatteportalerna visar på minskade trafikmängder de senaste åren trots att nya bostäder och verksamheter byggs. När ett nytt område byggs tillkommer en viss trafik men med hänsyn till parkerings- och trängselskatteavgifter förändras samtidigt resmönstren för andra, vilket genererar att många slutar att resa med bil under högtrafik. Trafikökning kan ske längs angränsande lokalgator, men längs de större gatorna beräknas trafikmängderna ligga kvar på samma nivå eller endast ha en ringa ökning.

Projekt Hagastaden har utfört trafikanalyser på både meso- (övergripande) och mikronivå (detaljnivå). Trafikanalysen på mikronivå, VISSIM, utfördes först med en 2030-prognos och trafikmängder vid Norrtull 2030 bedöms inte överstiga dagens trafiknivåer, med hänsyn till trenden i de årliga mätningarna i trängselsportalsnittet samt stadens planeringsstrategi. Efter att Trafikverket gått över till nästa prognoshorisont, genomfördes även en mesoanalys, Contram, med en 2040-prognos som har tagits fram i samverkansprojekt mellan Trafikverket och Stockholms stad. Detta för att kontrollera hur trafiklösningen hanterar trafikinflödet från det regionala nätet E4/E20 mot innerstaden. Prognoserna 2030/2040 skiljde sig inte nämnvärt kring Uppsalavägen under dimensionerande maxtimmar.

Framkomlighet för nyttotrafiken är en viktig del i stadens framkomlighetsstrategi, vilket tillgodoses genom att befintlig kapacitet för biltrafik bibehålls samt att alla gator dimensioneras för trafikering med 12-meters fordon.

Gång- och cykeltrafik. Staden har höga ambitioner om att skapa ett bra och ändamålsriktigt gång- och cykelnät för att på ett tryggt och inbjudande sätt få tillgänglighet till Nationalstadsparken från Stockholm och Solna. Förlängningen av Norrtullsgatan utgör en viktig förbindelse mellan staden och Nationalstadsparken och i arbetet med systemhandlingen pågår en dialog med Trafikkontoret för att hitta den bästa lösningen för att kombinera gångstråk, cykeltrafik och angöring längs gatan.

Kollektivtrafik. Under arbetet med planen har diskussioner förts gemensamt med Trafikförvaltningen och Solna stad för att hitta en bra struktur för att få en hållbar kollektivtrafik till Östra och Norra Hagastaden, i form av stombusstrafik. Denna dialog fortsätter i arbetet med systemhandlingen för att på bästa sätt tillskapa goda möjligheter för bra och tillgängliga hållplatslägen och utformningen av dessa samt omkringliggande ytor. Inom ramen för systemhandlingen behandlas även höjdsättning och utformning av hållplatser enligt RiBuss.

I och med krav på framkomlighet för biltrafik parallellt med önskan att skapa en stadsmässig miljö med minskade barriärer och bättre framkomlighet för gående och cyklister är det i dagsläget inte möjligt att omfördela körfält till busskörfält. Dock kan detta bli aktuellt i framtiden om biltrafiken minskar vilket flera scenarier i stadens prognosarbete förutspår.

Att bygga ut kollektivtrafiken med persontrafik på Värtabanan har diskuterats tidigare men är i dagsläget inte aktuellt då dubbelspår inte är möjligt i Hagastadens tunnelmynningar.

Parkering. *Parkeringsbehov för varje kvarter ska enligt princip i första hand lösas inom den egna kvartersmarken. Om Fabege vill utveckla sitt garage för att erbjuda parkering till kommande kvarter så ställer sig Stadsbyggnadskontoret positivt till detta.*

Parkering för rörelsehindrade ska i största möjliga mån lösas inom kvartersmark, vilket dock inte anses möjligt i kvarter 13 och 14 på grund av avsaknad av garage samt bedömningen att det inte är trafiksäkert med parkeringsplatser i anslutning till skolgård och gångväg till skolgård.

Cykelparkeringstal för kvarter 12 och 13 ska uppdateras enligt gällande riktlinjer. Cykelparkeringar på allmän platsmark ingår i systemhandlingen och styrs inte av planen.

Tillgänglighet och angöring. *Bilflödet till skolan inom planområdet bedöms bli väldigt lågt då detta är högstadium och gymnasium, till vilka eleverna oftast kommer med kollektivtrafik, cykel eller till fots. På kvällar och helger kan det förekomma ett visst bilflöde till idrottsanläggningen. Detta anses dock vara begränsat och parkering till idrott hänvisas till Roslagstullsskolans parkering.*

Skolkök inom kvarter 14 planeras att placeras mot gata 535. Därmed bedöms risken för angöring via gata närmast WGC minimal vid köbildning på Sveavägen.

Stadsbyggnadskontoret är medveten om att de flertal in-/utfarter från Sveavägen och Kv Getingen är en utmaning samt ett problem för trafiksäkerhet och placering av busshållplatser. Vid framtagande av detaljplan för kvarteret Getingen måste exploateringskontoret i dialog med fastighetsägaren se över hur antal in-/utfarter kan minimeras.

Angöring till vårdboende studeras vidare inför granskning för att skapa goda förutsättningar för sjuktransport och leveranser. Även tillgängligheten till tullhusen kommer vidare utredas och tydliggöras.

Sveaplans gymnasium inom fastigheten Cederdal 5 ligger utanför planområdet och kommer inte att påverkas av planförslaget. Byggnaden är idag inget byggnadsminne då byggnadsminnesförklaringen från 1995 hävdades ett år senare i samband med överklagan av beslutet.

Teknisk försörjning

Vattenförsörjning, spillvatten

Stockholm Vatten och Avfall (SVOA) framför att inom detaljplanen planeras för en sammankoppling mellan SVOA:s och Norrvattens ledningsnät vilket utgör en strategisk punkt i Stockholms framtida vattenförsörjning och kommer säkra vattenförsörjningen i Stockholmsområdet. För att möjliggöra sammankopplingen behöver en station för tryckstegring/reducering av trycknivån byggas inom detaljplanen. Intern tryckstegring som kan erfordras för tappställen över nivån +50m bekostas inte av SVOA. Upplyser vidare att inom kvarter 11 finns ett befintligt stigarschakt för ledningar som kommer i konflikt med ny planerad bebyggelse inom kvarteret. Dialog pågår mellan SVOA och Exploateringskontoret om hur en ombyggnation skulle kunna ske för att tillgodose åtkomst.

Norrvatten har en huvudvattenledning i planområdet som bl.a. försörjer Karolinska sjukhuset. Ledningsrätten gäller ett område som sträcker sig ca 2.5 m på ömse sidor om ledningens och inom detta område får t. ex fastighetsägaren utan Norrvattens medgivande inte uppföra byggnad, plantera träd eller förändra marknivå. Inom samma område får fastighetsägaren utan ledningshavarens tillstånd inte anlägga vägar, ledningar eller annan åtgärd som kan försvåra ledningsrättens utövande. Framför vidare att förändring genom uppfyllnad eller nedschaktning av nuvarande markprofil inte får ske utan Norrvattens godkännande och att generellt gäller att huvudvattenledningar inte får utsättas för vibrationer eller belastningar av arbetsmaskiner och transportfordon utan att förstärkningsåtgärder vidtas för ledningen. För arbeten inom Norrvattens ledningsrättsområde för huvudvattenledningen erfordras avtal med Norrvatten om utförandet samt ett godkännande av bygghandlingar och ritningar. När projektering påbörjas av kommande anläggningar, vägar och byggnader etc. inom eller intill ledningsrättsområdet, ska handläggare på Norrvatten kontaktas.

Solna stad upplyser att Solna Vatten har flera ledningar som passerar planområdet och att framtida ledningar från den nya Eugeniavägen kommer behöva passera detaljplaneområdet. Solna stad framför att innan detaljplanen antas måste ett avtal tecknas med Solna Vatten som reglerar förutsättningarna för de ledningar som berörs. Solna stad förutsätter att ingen avgift tas ut för ledningar som genom gränsjusteringen kommer att ligga inom allmän plats i Stockholms stad.

Dagvatten och skyfall

Stockholm Vatten och Avfall (SVOA) har varit en aktiv part i framtagandet av utredningar och systemutformning rörande dagvattenhanteringen i planområdet. Då förändringen av bebyggelsen är stor beräknas fosforbelastningen på Brunnsviken att öka - trots en ambitiös målsättning avseende hållbar dagvattenhantering. SVOA påpekar att det är av stor vikt att de förslag som presenteras i underlaget till detaljplanen gällande lokalt omhändertagande av dagvatten genomförs i enlighet med stadens åtgärdsnivå. Detta gäller såväl på kvartersmark som inom allmän platsmark, där även tungt trafikerade vägar ingår. *Trafikverket* anser att en fördjupad VA-utredning som visar hur dagvatten kommer att hanteras i området krävs, då befintlig dagvattenutredningen anses för allmänt hållen gällande LOD och avsättningsmagasin för trafikdagvatten i förhållande till den byggnation som kommer att ske. *Statens fastighetsverk* saknar en redovisning av hur implementationen av föreslaget lokalt omhändertagande av dagvatten (LOD) inom kvartersmark kommer att säkerställas och menar att hanteringen av rening från trafikleder och hårdgjorda ytor måste vara dimensionerad för att klara av en större mängd nederbörd. SFV anser att detta behöver utredas och åtgärdas.

Trafikkontoret hänvisar till att det i dagvattenutredningen föreslås att dagvattnet från vägar med hög trafikintensitet ska renas genom LOD-lösningar i form av växtbäddar. Kontoret påtalar att trafikdagvatten inte kan utnyttjas för att bevattna träden genom LOD-lösningar, då den höga salthalten i trafikdagvattnet kommer att orsaka att träden påverkas negativt och till slut dör. Kontoret påtalar att huvudsyftet med att ta ned dagvatten till träd och annan vegetation är att dessa ska ha tillgång till vatten och undrar generellt hur projektet kommer att garantera att dagvattnet renas. Hänvisar till att i planhandlingarna står det att "växtbädden renar och fördröjer dagvattnet", vilket kontoret anser bör omformuleras.

Länsstyrelsen påpekar att det i dagvattenutredningen redovisas att alternativet att styra om flödesväg in till Stallmästaregården inom ramen för planens genomförande inte har bedömts som möjligt,

utan att det istället förespråkas att lokala åtgärder vid Stallmästaregården bör vidtas för att säkra byggnaderna från översvämning vid skyfall. Länsstyrelsen anser att kommunen utöver att skydda byggnader och infrastruktur inom planområdet även behöver säkerställa att ett genomförande av planen inte leder till översvämning utanför planområdet. Vidare uppfattar *Trafikkontoret* att dagvattnet från Annerovägen leds in i parken som ligger i Solna och undrar om detta är en överenskommen lösning. Även *Solna stad* hänvisar till att i dagvattenutredningen framgår det att Stallmästaregården ligger i anslutning till den huvudsakliga flödesvägen vid ett skyfall och att vatten i viss mån rinner in till Stallmästaregården. Solna stad understryker att det är viktigt att de föreslagna åtgärderna i dagvattenutredningen säkerställs för att minska skador vid och omkring Stallmästaregården. Vidare efterlyser *Statens fastighetsverk* en tydligare konsekvensbeskrivning av de kraftigt ökade flödena av dagvatten till Brunnsviken för den södra delen av Hagaparken. Noterar även att eventuella flöden norr om Stallmästaregården, vid området med tennisbanorna, inte ingår i dagvattenutredningen. SFV framför även att det idag finns ett utlopp för dagvatten från Uppsalavägen till Tingshusets "infiltrationsområde" och det är oklart hur ökade mängder dagvatten kommer att påverka Tingshusslätten.

Stockholm Vatten och Avfall (SVOA) påpekar att avlastning av dagvattenflöden som i nuläget avleds till Henriksdals reningsverk via det kombinerade systemet ligger i linje med reningsverkets tillståndsvillkor. En duplicering av området kommer också att innebära minskad bräddning till Brunnsviken och med det en minskad fosforbelastning i samband med kraftig nederbörd, vilka inte räknas med i dagvattenutredningen. Avlastningen kommer på samma sätt att medföra en minskad belastning på Saltsjön i samband med flödestoppar i det kombinerade nätet. *Solna stad* anser att det är viktigt att Stockholms stad fortsatt i planeringen säkerställer att dagvattenhanteringen sker med höga krav på rening för att inte riskera en försämring av vattenkvaliteten i Brunnsviken. *Statens fastighetsverk* önskar en bedömning av om den ökade belastningen av fosfor pga. det kraftigt ökade flödet till Brunnsviken, från det aktuella planområdet eller sammantaget, har någon betydelse för eventuell igenväxning av Brunnsviken och därmed ett ökat behov av underhåll. Vidare anses det önskvärt med en redovisning av rikt- och/eller gränsvärden vid sida av förväntade föroreningshalter i beräkningsbilagan till dagvattenutredningen, samt att de frågor som lyft i dagvattenutredningen behöver utredas och lösas innan ett eventuellt antagande av detaljplanen.

Trafikkontoret anser att lösningar gällande hantering av dagvatten och skötsel av berörda anläggningar måste utredas och klargöras

bättre och hänvisar till att det är viktigt för både trafikkontoret och stadsdelsförvaltningen att det är klargjort vilka lösningar som kommer att bli verklighet och hur dessa ska kunna skötas på ett effektivt och hållbart sätt. Kontoret framför att det är viktigt att dagvattenlösningarna utreds i detalj då området bland annat kommer att passeras av skyfallsdagvatten från kringliggande områden, samt konstaterar att mycket bygger på att staden får utnyttja Trafikverkets magasin, vilket behöver säkerställas med avtal. Påpekar även att det kan behövas flera större magasin för att utjämna nivåerna. *Fabege* undrar om det planeras fördröjningsmagasin i gata närmast Wenner-Gren Center och hänvisar till att nuvarande plushöjder visar att vatten kommer att rinna från Sveavägen mot Wenner-Gren center om inte dagvattnet fördröjs eller avleds. *Miljöförvaltningen* framför att planbeskrivningens avsnitt om befintliga underjordiska anläggningar bör innefatta beskrivning av dagvattenmagasin.

Trafikverket framför att Trafikverkets policy är att inte tillåta andra aktörer ansluta dagvatten till befintliga magasin och kan, i detta skede, inte ta ställning till att dagvatten från den nya omlagda Uppsalavägen skulle avledas till Eugeniماغasinet för ytterligare rening. Ser att frågan fortsatt utreds avseende omfattning, ansvar och risker och är tydliggjord och avhandlad innan detaljplanen antas. *Stockholm Vatten och Avfall (SVOA)* påtalar att omdaning av Uppsalavägen kommer att medföra att vägen byter väghållare från Trafikverket till Staden. Ansvarsfördelning och avtal kopplade till avsättnings- och fördröjningsmagasin samt infiltrationsmagasin behöver klargöras i fortsatt arbete med planen. Genom det övergripande avtal som Trafikkontoret och SVOA ingått, där SVOA övertar avvattningsystem från Trafikkontoret, blir SVOA den part som i praktiken behöver samarbeta med Trafikverket, via avtal med Trafikkontoret. För SVOAs del innebär detta att den föreslagna lösningen för planen, att fortsättningsvis avleda dagvatten från Uppsalavägen till Trafikverkets magasin trots byte av väghållare, godkänns av Trafikverket.

EI/Tele

Vattenfall Eldistribution framför att norra delen av aktuellt planområde, kvarter 15 och 16, ligger inom Vattenfalls nätområde och att Vattenfall önskar plats för ett E-område för nätstation inom denna del av planen, samt en fortsatt dialog med kommunen avseende placering av detta E-område för en nätstation.

Ellevio framför att för att klara försörjningen av ny bebyggelse behöver nya nätstationer och nytt ledningsnät etableras och att det är viktigt att samtliga funktionsbehov för nätstationerna tillgodoses samt att lägen för nätstationerna bestäms. Nätstationerna måste även

lokaliseras så att myndigheters rekommendationer avseende buller och magnetfält uppfylls. Ellevio lokalnät vill bli kontaktade för fortsatt dialog om nätstationernas lokalisering samt för ledningssamordning. Anser vidare att plankarta behöver kompletteras med tydliga lägen för samtliga nätstationer och föreslår att E-områden preciseras med beskrivningen ”Elnätstation” i planbestämmelserna.

Skanova framför att de har markförlagda teleanläggningar i och i anslutning till planområdet. Skanova önskar att så långt som möjligt behålla befintliga teleanläggningar i nuvarande läge, men framför att om Skanova tvingas vidta undanflyttningsåtgärder eller skydda telekablar för att möjliggöra den föreslagna ledningsförläggningen förutsätter Skanova att den part som initierar åtgärden även bekostar den.

Byggherrar och fastighetsägare i Östra Hagastaden påtalar att en förutsättning för att kunna aktivera Tullhusplatsen är att staden ombesörjer att det finns el och VA framdraget på torget.

Energiförsörjning

Stockholm Exergi bygger ut fjärrvärme- och fjärrkyla-nätet inom detta utbyggnadsområde och meddelar vidare att inga undermarknanslagningar påverkas av den redovisade planen samt att Stockholm Exergi inte har någon småskalig produktion inom aktuellt detaljplaneområde.

Miljöförvaltningen anser att det bör förtydligas att befintlig planbestämmelse avseende tekniska installationer på taken även innefattar installationer av solenergi.

Avfallshantering

Stockholm Vatten och Avfall (SVOA) ser positivt på att maskinell insamling av restavfall, matavfall samt (tidnings-)papper kommer ske via den stationära sopsugen i Hagastaden då detta går i linje med stadens princip om maskinell hantering. Ser även positivt på att det planeras för kompletterande miljörum för förpackningar och vill uppmärksamma den sökande om att följa riktlinjerna kring kärthantering som finns. Framför även att det är positivt att matavfallsinsamling för bostäderna planeras då detta bidrar till att stadens mål om ökad matavfallsinsamling uppnås och informerar att fr.o.m. 2023 kommer det bli obligatoriskt med matavfallsinsamling för hushåll, samt att fr.o.m. 2021 även kommer det bli obligatoriskt med matavfallsinsamling för verksamheter som serverar mer än 25 portioner per dag. För verksamheter med större volymer matavfall ska matavfallskvarn till slut tank användas för en effektiv hantering

och alla verksamheter som riskerar att släppa ut mer fett än vad normalt hushållsavloppsvatten innehåller måste ha en typgodkänd fettavskiljare installerad.

Stockholm Vatten och Avfall (SVOA) påtalar att som fastighetsägare till flerbostadsfastigheter är det inte tillåtet att hänvisa boende till kommunens återvinningscentraler för att kunna lämna sitt grovavfall. Vid nybyggnationer ska system för insamling av grovavfall planeras in. Även angöring och behov av lastplats/p-förbud ska hanteras i tidigt skede.

Räddningstjänst

SSBF framför att i samband med släckinsats måste framkomlighet till byggnader för *SSBF*:s räddningsfordon beaktas. Vid en eventuell räddningsinsats är det en stor fördel att kunna komma nära byggnader med räddningstjänstens höjdfordon och framför att skolgården bör planeras på ett sådant sätt att åtkomlighet för höjdfordon mot byggnadens fasad skapas. *SSBF* vill även påpeka att det i planprocessen bör säkerställas att framkomlighet och åtkomlighet för *SSBF*:s stegutrustning är möjlig, men vill samtidigt poängtera att utrymning utan räddningstjänstens hjälp, förslagsvis genom implementering av Tr2-trapphus, är att föredra. Om räddningstjänstens stegutrustning är en förutsättning för alternativ utrymning bör trädplacering studeras närmare så att de inte påverkar åtkomligheten negativt. *SSBF* påtalar vidare att inskjutna våningsplan ibland kan omöjliggöra åtkomlighet, beroende på vinkel och om räddningstjänstens stegutrustning är en förutsättning för alternativ utrymning från sådana våningsplan bör det säkerställas att *SSBF*:s höjdfordon kan nå dessa.

SSSB meddelar att för de byggnaders vars höjd överstiger åtta våningar (23 meter) kan räddningstjänsten inte utgöra den alternativa utrymningsvägen för den planerade byggnaden. Den måste därmed dimensioneras för utrymning utan räddningstjänstens stegutrustning. *SSBF* påpekar att kvarter 12 förväntas bli komplex ur ett insatsperspektiv. Höga byggnader ställer speciella krav på både utrymningslösningar och på hjälpsystem för räddningstjänstens insats. Dessa krav måste uppfyllas i projekteringen, men det är av vikt att förutsättningarna utreds tidigt och att dialog förs med *SSBF* kring förutsättningarna för räddningsinsats.

SSBF har kännedom och ser positivt på den särskilda insatsvägen till Värtabanan på banvall/bro som kommer ha sin utgångspunkt på gatan vid det nordöstra hörnet av kvarter 13. Samråd med *SSSB* kring utformning av angreppsväg vid Värtabanas tunnelmyning inom planområdet har skett. Uppställningsytor, utrymningstrappa

och brandpost bör regleras i planbestämmelse på plankarta anser SSBF. För undermarksanläggningar som planeras eller finns inom området, i detta fall överdäckade tunnlar, bör det i planprocessen tas hänsyn till dessa anläggningars utrymningsvägar/angreppsvägar samt brandgasventilation.

SSBF ser positivt på att det allmänna väg-/gatunätet kommer anpassas med ett utbyggt brandpostnät. Enligt SSBF:s databas finns i det under parkområdet vid Sankt Eriksparken (korsningen Norra Stationsgatan/Dannemoragatan) en branddamm. Branddamm har byggts som en del av samhällets beredskap och utgör reservvatten för brandsläckning ifall det ordinarie brandpostnätet är ur funktion eller att det föreligger vattenbrist i övrigt. Befintliga branddamm är en viktig resurs för SSBF:s verksamhet (fred-kris-krig) och ska därför bevaras. Vid de tillfällen då det finns intresse från en byggherre att ta bort en branddamm så ska denna ersättas.

Skötsel, renhållning och underhåll

Norrmalms stadsdelsförvaltning och *Trafikkontoret* konstaterar att de parker och gator som planeras i många fall är avancerade anläggningar, då de innehåller tekniska lösningar som exempelvis bullerskärmar, växtbäddar och dagvattenhantering, vilket i kombination med högt besöksstryck ställer höga krav på skötsel och underhåll. *Trafikkontoret* befarar att de nu föreslagna lösningarna kommer att innebära höga driftskostnader då bland annat gatorna planeras på ett sätt som är nytt ur drifts- och gestaltningssynpunkt. *Norrmalms stadsdelsförvaltning* påpekar att växtbäddar till fördröjning och rening av dagvatten är positivt och i linje med Stockholms stads dagvattenstrategi, men anser liksom *Trafikkontoret* att ansvar och kostnadsfördelning för drift av dessa behöver förtydligas. *Norrmalms stadsdelsförvaltning* hänvisar till att Stockholms stad behöver ta fram riktlinjer gällande ansvarsförhållanden för hur skötseln av växtbäddar och skelettjordar ska fungera, då dessa kräver ett särskilt kostnadsdrivande underhåll. *Trafikkontoret* framför att det är viktigt att hitta lösningar som är hållbara ur ett driftsperspektiv och att det i det kommande arbetet tas fram en kostnads kalkyl och plan gällande drift och underhåll.

Trafikkontoret framhåller att det behöver säkerställas att drift och underhåll av dagvattenlösningar utmed Uppsalavägen och Sveavägen kan ske utan större trafikstörningar. I det fortsatta arbetet måste även tillgänglighet för maskinell drift- och underhållsskötsel på Tullhusplatsen säkerställas. Ramper behöver utformas så att de är möjliga att nyttja och skötas av driftfordon. Frågor kring skötsel, ansvar och val av material gällande Tullhusplatsens bullerskärm behöver

även utredas i den fortsatta processen. Framför att det även är viktigt att utreda hur en saltning av Tullhusbron påverkar parkområdet som bron ansluter till.

Statens fastighetsverk påtalar att man måste räkna med ett högt slitage på alla gröna ytor i Östra Hagastaden och framför att den föreslagna Aktivitetsplatsen kommer avlasta andra parker i Vasastaden, vilket kommer att innebära att det blir ett högt slitage även på denna. I gestaltungsprogrammet föreslås att ljus ska integreras i lekredskap och utrustning, vilket påpekas viktigt att det stämmer av med stadsdelsförvaltningen i det fortsatta arbetet.

Statens fastighetsverk framför att förbättrad koppling mellan staden och Hagaparken kan ha positiva effekter eftersom det ökar parkens tillgänglighet för besökare, men påpekar liksom *Samfundet S:t Erik* att det stora antalet besökare till Hagaparken redan idag innebär att parken utsätts för ett stort slitage. Ytterligare exploatering i parkens närhet anses leda till en ökad förslitning och irreversibla skador på kulturmiljön och dess kulturhistoriska värden, samt att såväl drift- som underhållskostnaderna förväntas öka drastiskt genom byggnationen av Hagastaden. SFV anser således att om planen antas är det en förutsättning att Stockholms stad genom ytterligare exploatering av närområdet även bidrar till finansieringen av parkens underhåll för att dess höga natur- och kulturvärden ska kunna bevaras för framtiden.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Vattenförsörjning och spillvatten. *Tryckstegringsstationen och stigschaktet är omhändertagna inom ramen för projekteringen. Dialog pågår med både anläggningsägare och övriga intressenter.*

För Norrvattens ledning finns ett avtalsförslag inför omläggningen av ledningen framtaget. För Solna Vattens ledningar avser staden att avvakta arbetet med systemhandlingen för att kunna säkerställa vilka ledningar som berörs och sedan upprätta avtal även för dessa.

Dagvatten. *För att uppnå, av Stockholm vatten och avfall, ställda krav på åtgärdsnivåer krävs både fördröjning och rening av dagvatten. Kravens syfte framgår av Stockholms antagna dagvattenstrategi. I dagsläget pågår en dialog mellan Exploateringskontoret och Trafikkontoret gällande detaljutformning av planteringsytor för omhändertagande av trafikdagvatten. Arbetet kommer fortskrida inom ramen för vidare projektering.*

Inom planområdet föreslås en rad åtgärder för att rena och fördröja dagvattnet innan det når recipienten. Placering och utformning

av dagvattenåtgärderna kommer ingå inom ramen för vidare projektering.

Ökning av olika ämnens totalhalter bedöms vara låga i förhållande till bakgrundshalterna i recipienten. Dagvattenutredningen kommer inför granskning av detaljplanen bearbetas och kompletteras med förtydliganden och fördjupningar avseende beräkningar samt bedömningar på kvalitetsfaktornivå. Förekomsten av markföroreningar och risk för spridning av dessa via dagvattnet kommer också att redovisas i dagvattenutredningen inför granskning. Även bedömningar av en ökad mängd vatten till Brunnsviken kommer att förtydligas i dagvattenutredningen. Vad gäller ökad fosforbelastning till följd av detaljplanen så behöver ökningen som tillförs Brunnsviken ses i relation till nuvarande situation. Avlastningen av dagvattenflöden som i nuläget avleds till Henriksdals reningsverk via det kombinerade systemet innebär en minskad bräddning till Brunnsviken och med det en minskad fosforbelastning i samband med kraftig nederbörd, vilka inte räknats med i dagvattenutredningen. Avlastningen kommer på samma sätt att medföra en minskad fosforbelastning på Saltsjön i samband med flödestoppar i det kombinerade nätet.

För kvartersmark kravställer staden gentemot respektive byggaktör att de ska kunna hantera dagvattnet enligt stadens dagvattenstrategi. Staden har dock gjort bedömningen att det till samråd endast krävts en redovisning av att kraven kan hanteras inom kvartersmark då mer detaljerad projektering vanligtvis sker senare i processen.

Dagvattenhanteringen för ”nya” Annerovägen kommer inte ledas till Solna utan infiltreras i slänten öster om gatan. Eventuella ledningar som kräver förläggning i Solna kommun kommer regleras via avtal mellan parterna. Dagvattenutredningens geografiska omfattning är begränsad till angivet område i utredningen. Åtgärder inom planområdet bedöms inte påverka randzonen mot Haga Forum, tennisbanorna och Tingshusslätten.

Dagvattnet på Sveavägen vid Sveaplan kommer efter rening och fördröjning via trädgropar ledas till SVOA:s dagvattenmagasin väster om Uppsalavägen. Dimensionerande beräkningar visar att inget ytterligare dagvattenmagasin behövs för ytorna mellan Sveavägen och Wenner-Gren Center. Dagvattnet kommer ledas till grönytor via ledningssystem och ytavrinning. I övrigt kommer inte gatuhöjderna ändras nämnvärt, ytan framför Wenner-Gren Center kommer likt nu ligga lägre än Sveavägen.

Avseende Uppsalavägens dagvattenhantering är det fortsatt stadens planeringsinriktning att träffa en överenskommelse med Trafikverket om att fortsatt nyttja Eugeniamaagasinet för omhändertagandet av dagvatten från Uppsalavägen trots att väghuvudmannaskapet förändras i och med detaljplaneförslaget. Ett parallellt system för dagvattenhantering bör naturligt placeras i områdets lägsta punkt vilket medför att staden behöver göra ytterligare anspråk på att få placera konstruktioner inom Trafikverkets vägområde vilket bedöms vara en sämre lösning för alla parter än en överenskommelse. Stadens uppfattning är att Stockholms Stad och Trafikverket kan hitta samarbetsformer för att på bästa sätt omhänderta dagvatten och undvika att behöva bygga parallella system.

Skryfall. *Topologin inom planområdet är till stor del styrd av Trafikverkets underjordsanläggningar tillhörande Norra länken. Detta, tillsammans med övriga fasta höjdförutsättningar så som entréer på befintliga byggnader med mera, minskar möjligheterna att leda skyfall till annan plats än gräsytorna norr om Stallmästaregården, dit vattnet leds även idag. I samrådshandlingens dagvattenutredning och skyfallsanalys visar skyfallskarteringen att planerad avledningsväg är väl fungerande och att risk för skador på intilliggande byggnader är ringa. Skyfallskarteringen visar att stigande dagvattnivåer vid ett 100-årsregn inte rinner in till Stallmästaregården. Detta förklaras av att Stallmästaregårdens infart lutar upp från Annerovägen mot entréerna. Ytterligare åtgärder för att förbättra avledningsvägen kommer inarbetas i vidare projektering.*

El/Tele. *Staden har tillsammans med Ellevio identifierat ett flertal lämpliga positioner för nätstationer och kommer inom ramen för den fortsatta projekteringen utreda relaterade frågeställningar. Möjlighet och lämplighet i att i planbeskrivningen redogöra för och på plankartan reglera planområdets samtliga elnätstationer kommer ses över i den fortsatta planeringen. Staden har förstått att det pågår en diskussion mellan Ellevio och Vattenfall om koncessionsgränsen framförallt avseende kvarter 16. Staden avser att avvakta resultatet av denna diskussion innan arbetet med att placera byggrätter för Vattenfalls nät påbörjas.*

Befintliga teleledningarna kommer om möjligt behållas. Kostnader för omförläggning regleras i enlighet med genomförandeavtal mellan Staden och Skanova.

Avfallshantering. *Staden har inkluderat Projektera och bygga för en god avfallshantering i underlaget som ingår som planeringsförutsättningar för respektive byggaktör. Kravställningen om att detta uppfylls sker i bygglovskedet men staden för redan nu en dialog*

kring dessa funktioner då exempelvis placeringen av lastzoner inom Hagastaden på vissa gator är utmanande och dessa frågor då naturligt hamnar i fokus.

Räddningstjänst. *En detaljplan ska inte reglera mer än nödvändigt bl.a. med hänsyn till planens tydlighet. Att införa särskilda planbestämmelser för SSSB:s behov skulle medföra att den redan mycket komplicerade detaljplanekartan skulle kompliceras ytterligare och bedöms av stadsbyggnadskontoret som svårt att tillgodose. Stadens uppfattning är att dessa krav ingår i det systematiska arbete som utförs inom planarbetet, men att det redovisas i detalj för SSBF med flera först i bygglovskedet.*

Skötsel, renhållning och underhåll. *Ansvar- och kostnadsfördelning samt frågor om detaljutformning med koppling till utformning av allmän platsmark kommer att hanteras inom ramen för vidare projektering. Vad avser Statens fastighetsverks frågeställningar om budgetarbetet för den drift och skötsel som krävs för Nationalstadsparken är det en fråga som inte hanteras i detaljplaneprocessen.*

Hälsa och säkerhet

Buller och vibrationer

Länsstyrelsen efterfrågar ett förtydligande vilken tidshorisont som avses med begreppet ”framtida situation” i bullerutredningen samt vilka värden som inkluderats. Länsstyrelsen anser även att kommunen behöver redovisa bullervärden vid fasader samt vid skol och förskolegårdar från den spårtrafik som går på bro/banvall. Vidare efterfrågas en redovisning över att riktvärdena om högst 70 db(A) maximalnivå kan erhållas vid fasad för bullerpåverkan från helikoptertrafiken. Kommunen har reglerat att maximala nivåerna inomhus från helikoptertrafiken inte överskrids. Om de bullerdämpande åtgärder som kommunen föreslår även skyddar från buller från helikoptertrafiken så behöver detta förtydligas.

Miljöförvaltningen anser att förslaget inte är tillfredställande ur trafikbullersynpunkt avseende kvarter 10 och 12, varför utformningen av dessa kvarter bör studeras vidare för att presentera bättre lösningar ur bullersynpunkt, där trafikbullerförordningen kan innehållas utan en så stor andel avsteg som presenteras i samrådsförslaget. Förvaltningen påpekar att kvarter 12 och dess byggnadsutformning är direkt olämplig i miljöer där det är mycket svårt att anpassa bostäderna till bullerexponeringen och att uppfylla gällande riktvärden.

Länsstyrelsen noterar att planförslaget medger en utformning av bostäder där riktvärden enligt Förordning om trafikbuller innehålls för ca 89 % av lägenheterna. För övriga lägenheter uppnås riktvärdena genom tekniska lösningar. Länsstyrelsen vill framhålla att tekniska lösningar som endast möjliggör att riktvärden enligt förordning om trafikbuller vid bostadsbyggnader uppnås lokalt utanför fönster, ska användas mycket restriktivt och endast då planförslaget i sin helhet ändå bedöms vara det mest lämpliga enligt 2 kap. 6 a § PBL. För att Länsstyrelsen ska kunna bedöma om dessa åtgärder är godtagbara behöver kommunen redovisa bullernivåerna för samtliga våningsplan i respektive byggnad.

Miljöförvaltningen framhäver att när bullerfrågan kommer in i ett sent skede tillförs olika tekniska lösningar för att uppfylla gällande riktvärden, vilka utgör avsteg från trafikbullerförordningen. Miljöförvaltningen påpekar att det är en allvarlig utveckling eftersom trafikbullerförordningen i sig är så pass tillåtande vad gäller bullerexponering, vilket leder till dåliga boendemiljöer som kan påverka hälsan negativt. Förvaltningen understryker att i de mest bullerutsatta miljöerna behöver bullerfrågorna vara med från början och byggnader kan behöva anpassas efter detta. Det gäller både ljudnivå invid fasad och på vistelseytor utomhus.

I plankartan har kommunen reglerat bullernivåer för inomhusmiljön, men *Länsstyrelsen* saknar bestämmelser som reglerar bullernivåer utomhus vid fasad alternativt bestämmelser som reglerar föreslagna bulleråtgärder. Till granskningskedet behöver kommunen komplettera redovisningen av bullernivåerna för bostäder samt reglera nivåer/ bullerskyddsåtgärder för att säkerställa att riktvärden kan följas vid de mest bullerutsatta fasaderna. Planbeskrivningen behöver även kompletteras med en redovisning över vilka av lägenheterna som behöver tekniska lösningar. I planbeskrivningen framgår även att vissa uteplatser kan behöva lokala bullerskydd för att uppnå riktvärdet om högsta 50 db(A) ekvivalentnivå. Till granskningskedet behöver behovet av dessa skydd utredas, redovisas samt vid behov regleras i plankartan.

Trafikverket vill uppmärksamma Stockholms stad på att; innehållet av stomljud för planerad bebyggelse, antagen försumbarhet gällande buller från spårtrafik, samt tillfredsställande bullersituation för utomhusmiljöerna i Aktivitetsparken, förutsätter att bullerskärmar längs Värtabanan uppfyller Trafikverkets krav avseende placering och framtida drift och underhållsmöjligheter.

Norrmalms stadsdelsförvaltning ser att bullersituationen i området är en särskild utmaning. Tullhusplatsen påtalas komma kräva bulleravskärmade åtgärder för att höja platsens vistelsevärden och *Statens fastighetsverk* framför att även om en byggnation i enlighet med detaljplaneförslaget bidrar till minskat buller kring planområdet ser SFV en risk för ökad bullernivå inom andra delar av i Nationalstadsparken genom reflektion av trafikbuller mot den nya bebyggelsen. SFV anser att det behöver belysas i planarbetet.

Brf Sländan framför att kvarteret Sländan har ett stort antal fönster vända ut mot Norrtull och påpekar att bullernivån kommer att öka drastiskt och luftkvaliteten bli sämre. Understryker att nybyggda bostadshus kan anpassas och rustas för att möta kraven på trafikbuller och partiklar i luften, men att ingen hänsyn tagits till deras äldre hus.

Risk

Trafikverket uppfattar att riskutredningen baseras på de riktlinjer, underlagsdokument och beräkningsmodeller som krävs i detta sammanhang samt att utredningens tekniska resultat framstår som rimliga.

SSBF anser att det i riskutredning är oklart hur kopplingen mellan kvalitativa och kvantitativa resonemang är gjorda och hur hänsyn tas till att det finns flera riskkällor som påverkar området, så kallad kumulativ effekt, och hur dessa slutligen värderas. I riskutredningen lyfts att risknivån är acceptabel och att åtgärderna ger ett nästintill totalskydd ovan överdäckningen. *SSBF* anser det oklart på vilket sätt risknivån är acceptabel och anser att det bör framgå hur denna värdering har skett och vad staden har för acceptanskriterier. Det framgår heller inte vad den kvarvarande risken är efter åtgärder och som därmed accepteras i aktuell plan.

SSBF menar att skola utgör särskilt skyddsvärd bebyggelse ur ett riskperspektiv, vilket bör beaktas i riskutredningen samt då Stadsbyggnadskontoret (SBK) tar beslut i frågan om marken är lämplig för aktuell bebyggelse ur ett olycksriskperspektiv. *SSBF* påtalar att i slutändan är det SBK som tar beslutet huruvida risknivån inom planområdet kan accepteras samt vilka riskreducerande åtgärder som ska krävas och önskar att SBK i planbeskrivningen redovisar sitt ställningstagande avseende riskbilden.

Transport av farligt gods på Värtabanan

Länsstyrelsen anser att plankartan bör tydliggöra hur den tänkta skyddszonen på 10 meter kring Värtabanan ska utformas så att det

säkerställs att det inte blir en plats för stadigvarande vistelse, i enlighet med vad som står i planbeskrivningen. Länsstyrelsen saknar reglering av friskluftsintag och utrymningsväg för bebyggelse mot Värtabanan, vilket är rekommenderat i riskutredningen som säkerhetshöjande åtgärder. Även *SSBF* påpekar att samtliga skyddsåtgärder som bedöms nödvändiga utifrån upprättad riskutredning bör alltid om möjligt skrivas in som planbestämmelse i plankarta. Det bör även säkerställas att samtliga åtgärder avseende kvarter 25 regleras i plankartan.

Trafikverket framför att Värtabanan är ett riksintresse och ska tillhandahålla ett trafiksystem för person- och godstrafik inklusive farligt gods. Trafikverket ställer sig därför tveksamma till bedömningen att samhällsriskerna är försumbara då Värtabanans bro löper över det planerade området som benämns Aktivitetsparken.

SSBF anser att en känslighetsanalys för ökad mängd farligt gods på Värtabanan bör genomföras för att ta hänsyn till framtida osäkerheter kring farligt godstransporter. *SSBF* vill tydliggöra att Länsstyrelsen säger att ett minsta avstånd om 25 meter alltid ska hållas från transportleder för farligt gods. *SSBF* påtalar vidare att skyddsavståndet från järnväg kan minskas om risknivån visas vara låg alternativt om kompletterande riskreducerande åtgärder införs. *SSBF* anser att det bör tillses att det byggs ett ordentligt staket mellan Värtabanan och skolgården för att hantera så kallat spårspring.

Djurgården-Lilla Värtans Miljöskyddsförening (DLV) anser att korta mötesspår bör finnas både inom Stallmästargårdens och Albanos stationer för lok för att evakuera olycksdrabbade tågset ur tunneln under Hagastaden, och hänvisar till att vid motsvarande verksamhet för nytt hamnspår i Gävle anses 20 transporter/ dygn inte optimalt att köra genom framtida bostadsområde. Samt är Värtabanan med sidospår Stockholms sista järnvägsspår för evakuering vid kris-/krigssituationer.

Transport av farligt gods på väg och i tunnel

Trafikverket framför att Norra länken är av riksintresse och ska tillhandahålla ett trafiksystem för person- och godstrafik inklusive farligt gods. Trafikverket är tveksamt till att grundläggningkonceptet som Stockholms stad presenterar i planförslaget motsvarar riksintressenas behov och befarar att den framtida bebyggelsen kan ge restriktioner för farligt godstransporter på Värtabanan och Norra länken. *Länsstyrelsen* noterar Trafikverkets synpunkter som gäller grundläggning inom väganläggningens skyddszon och konstaterar att om detta påverkar möjligheten att genomföra föreslagna säkerhetsåtgärder och planerad utformning av marken kring tunnelarna

kan det få betydelse för riskbedömningen totalt sett, vilket kommunen behöver se över i sitt fortsatta arbete med planen.

Länsstyrelsen delar bedömningen i planens underliggande riskutredning, att sannolikheten för att olyckor i tunnlarna ska påverka ovanliggande bebyggelse, utifrån tillgänglig kunskap bör vara mycket låg, men påpekar samtidigt att framtidens transportbehov av farligt gods är osäker. *Trafikverket* påpekar olämpligheten i att befintliga tunnlar i Hagastaden är belagda med begränsningar för vissa typer av farligt gods och framför att det ska undvikas på Europavägnätet samt att eventuella överdäckningar och bebyggelse bör dimensioneras därefter. Detta gäller även dimensionering för en eventuell ökning av transporter av farligt gods i Norra länkens tunnlar trots osäkerheten i den prognosen.

Även *Djurgården-Lilla Värtans Miljöskyddsförening (DLV)* är skeptisk till att planens förslag på skyddsåtgärder kopplat till transporter av farligt gods på Värtabanan och Norra länken anges inte ge upphov till behov av en framtida omklassificering av Norra Länken.

Eftersom osäkerheterna om framtidens transportbehov är stora, anser *Länsstyrelsen* att det behöver finnas ett underlag som redovisar hur riskbilden påverkas av olyckor som kan medföra större konsekvenser än vad tunnlarna är dimensionerade för. *Länsstyrelsen* konstaterar att riskutredningen inte ger en tillräcklig grund för att besvara denna fråga och efterfrågar att kommunen kompletterar riskutredningen med en sådan analys och bedömning. *Länsstyrelsen* anser att detta krävs för att kunna ta ställning till om det kan bli aktuellt med restriktioner eller inte. När ett sådant material finns att tillgå efterfrågar *Länsstyrelsen* en dialog som involverar alla parter som berörs av eventuella konsekvenser ett beslut om en eventuell restriktion skulle medföra.

SSBF påtalar flertalet av byggnaderna inom planförslaget föreslås uppföras antingen ovan eller kant i kant med Norra länkens tunnel-system, men att det i riskutredningen är svårt att enkelt förstå vad tunneln och bebyggelsen ovan tål, dvs. vilka scenarion till följd av farligt godsolycka som får påverkan på bebyggelse ovanpå/i direkt anslutning. Detta bör framgå anser *SSBF*.

SSBF anser att en mer detaljerad känslighetsanalys för ökad mängd farligt gods till följd av Östlig förbindelse bör genomföras för att ta hänsyn till framtida osäkerheter kring farligt godstransporter.

SSBF noterar att riskutredningen beaktar några olika explosions-scenarion för att se om de påverkar tunnlarnas och överdäckningens

konstruktion i den grad att bebyggelsen hotas, samt framgår att aktuella tunnelsektioner inte bedöms klara av att innesluta explosionslasten från 1 ton TNT, men det beskrivs inte hur bebyggelsen påverkas utöver att det inte sker en kollaps av hela byggnaden. Riskutredningen lyfter att tunnlarna klarar ”alla gasexplosioner”, men SSBF undrar om det syftar till de olika förloppen eller om de syftar till att tunnlarna klarar alla tänkbara explosioner av de olika storlekar av gastransporter som kan gå. Inte heller gällande gasexplosioner beskrivs hur bebyggelsen påverkas utöver att de inte sker en kollaps av hela byggnaden.

SSBF ifrågasätter lämplighet i kvarter 16, till följd av att SSBF noterat att människor i lokaler direkt ovan tunneltaket inom kvarter 16 riskerar att komma till skada vid en explosion (om 1 ton TNT eller en BLEVE) som inträffar i höjd med byggnaden, samt pga. att byggnaden är belägen 15 meter ifrån Värtabanan. Vidare noterar SSBF att kvarter 16 inte har ytterligare planbestämmelser gällande skydd mot störning i förhållande till andra kvarter inom planen, samt påtalas att ett eventuellt genomförande av östlig förbindelse kommer öka frekvensen av farligt godstransporter i Stallmästartunneln under kvarteret.

SSBF påtalar att de inte fått ta del av det underlag som hänvisas till i Tekniskt PM, gällande en principiell grundläggning och hantering av stommen ovan Stallmästartunneln som upprättats för kvarter 16 av byggherren. *Trafikverket* efterfrågar redovisning hur hänsyn vid ingrepp i mark ovan tunnel tas.

SSBF vill påpeka att en olycka med explosiva ämnen kan ha stora konsekvenser i tunnelmykning och detta bör tas hänsyn till. I riskutredningen nämns och tas hänsyn till att kvarter 15 är planerat ca 20 meter från Stallmästartunnelns mykning och 40–80 meter från E4:an genom beräkningar av olyckor med brandfarliga vätskor respektive brandfarliga gaser men SSBF anser att även olyckors eventuella påverkan på omkringliggande bebyggelse bör beaktas vid Gärdestunneln och Norrtulltunnelns tunnelmykningar.

SSBF ställer sig tveksam till att riskutredningen gjort antagande kring frekvenser baserat på statistik från Eurostat, då detta är väldigt låga frekvenser i förhållande till de som ofta nyttjas i riskbedömningar i fysisk planering.

Länsstyrelsen bedömer att plankartan inte fullt ut säkerställer förutsättningar och antaganden som är viktiga för riskbedömningen av risknivån i kvarter 15. I riskutredningen står att utsatt ”spets” som vetter mot tunnelmykningen planeras att innehålla verksamhet som

inte uppmuntrar till stadigvarande vistelse, t.ex. parkering och teknikrum i de två nedersta våningarna. Länsstyrelsen kan inte se att detta återspeglas i plankartan gällande reglering av kvarter 15 och hur byggnaden ska disponeras. Även *Trafikverket* påtalar att det ska tydligt framgå i planbestämmelserna för kvarter 15 att verksamhet med stadigvarande vistelse inte är tillåten i kvarterets spets.

Länsstyrelsen påtalar vidare att i riskutredningen antas relativt tjocka glaspartier för kvarter 15 och kommunen behöver förtydliga att antagandet om glastjocklek är korrekt då detta kan ha betydelse för konsekvenserna vid en olycka och bedömningen av risknivån, och i slutändan även betydelse för vilka åtgärder som kan behöva regleras i plankartan. Vidare behöver kommunen förtydliga grunderna för slutsatsen, att det är tillräckligt att säkerställa att inte samlingslokal för fler än 150 personer ska tillåtas mot tunnelmynningarna, för att risknivån ska anses godtagbar.

Länsstyrelsen anser även planbestämmelsen m3, som gäller kvarter 15, behöver förtydligas gällande friskluftsintagets placering och förespråkar en reglering med innebörden att friskluftsintaget är vänt bort från riskkällan.

Omledningsväg

Trafikverket understryker vikten av att den nya gatustrukturen är en del i den omledningsväg som gäller för Norra länken. Stockholms stad redovisar i underlagsdokument att utrymning av tunnelsystemet kommer att fungera som idag. Det behöver säkerställas att de utpekade omledningsvägarna från Norra länken är acceptabel utifrån *Trafikverkets* normer. *Länsstyrelsen* påpekar att om avsikten är att transporter med farligt gods regelbundet ska använda ytvägnätet inom eller intill planområdet behöver eventuella risker med dessa transporter beaktas i underlaget till planen. Om behov finns så behöver även riskerna redovisas i planbeskrivningen och eventuella skyddsåtgärder regleras i plankartan.

Suicidrisk

SSBF ser det som positivt att suicidrisk tas upp i bedömningen och hoppas att frågan fortsatt följer med i planprocessen för aktuellt ärende.

Elektromagnetisk strålning

Miljöförvaltningen påtalar vikten av att det säkerställs att 0,4 μ T från Värtabanan inte överskrids vid skolan, skolgården, förskolan samt förskolegården.

Översvämningsrisk

Länsstyrelsen saknar en redovisning i planbeskrivningen av nödvändiga åtgärder för att undvika att vägar och byggnader översvämmas vid höga vattenstånd. Till granskningsskedet behöver kommunen redovisa riskerna för översvämning och flödesvägar samt motivera vilka åtgärder som ska reglera att översvämning inte uppstår. Detta, påpekar *Länsstyrelsen*, är av särskild vikt för kvarter 16 som lyfts fram som ett riskområde i dagvattenutredningen. Stallmästaregården är även ett riskområde för översvämning, både i dagens läge och efter ett genomförande av detaljplanen. Kommunen bör så långt det är möjligt reglera åtgärder som hindrar ökade flöden att nå Stallmästaregården samt redovisa risker och åtgärder i planbeskrivningen. Åtgärder som murar och kantsten behöver även regleras i plankartan, samt behöver kommunen säkerställa, i samråd med Räddningstjänsten, att framkomlighet råder för utryckningsfordon vid höga vattenstånd.

Statens fastighetsverk vill framföra att det redan i dagsläget finns problem med översvämningsrisker i området, kopplat till att det i dagvattenutredningen framgår att mark tillhörande Hagaparken är ett avrinningsområde/resultatområde. Minskad tillgänglighet till Hagaparken på grund av översvämningsrisker av strandnära stigar samt risken för störningar i ekosystemets hälsa är konsekvenser på miljön som SFV anser måste utredas och åtgärdas.

Även *SSBF* påtalar vikten av att risker såsom översvämningsrisker utreds och hanteras.

Ras och skred

Länsstyrelsen saknar, både i planbeskrivningen och miljökonsekvensbeskrivningen, en utförlig redovisning av eventuella geotekniska risker utifrån markförhållandena inom planområdet. Påpekar vidare att där kvarter 15 planeras finns ett av SGU utpekade aktsamhetsområde, vilket ska ses som en indikation på att förutsättningar finns för att ras och skred kan uppstå. *Länsstyrelsen* hänvisar till att övriga geotekniska underlag som *Länsstyrelsen* har tagit del av har tagits fram i syfte att utgöra underlag vid projektering och anser att de utredningar som krävs för att säkerställa markens lämplighet för detaljplanens genomförande ska genomföras under detaljplaneskedet. Om det förekommer geotekniska risker, behöver kommunen redovisa förhållandena i planhandlingarna för att dessa ska kunna följas upp i bygglovsskedet och de åtgärder som kan komma att krävas ska regleras i plankartan. *Länsstyrelsen* kan inte utifrån redovisat underlag bedöma om risk finns för ras och skred.

Även *SSBF* påtalar vikten av att risker såsom ras och skred utreds och hanteras.

Markföreningar

Länsstyrelsen kan utifrån redovisat underlag konstatera att provtagningar endast genomförts inom en del av planområdet. För den del av planområdet där skola föreslås har klorerade kolväten (flyktiga och cancerogena) detekteras i grundvattnet. Det finns föreningar i jorden som i flertalet provpunkter överstiger halterna för känslig markanvändning. Även halter som är överstigande mindre känslig markanvändning och farligt avfall har påträffats. Vidare visar provtagningarna att föreningar bestående av både metaller och PAH:er (flyktiga och cancerogena) påträffats. Länsstyrelsen påpekar att det är särskilt viktigt att säkerställa att områden där barn ska vistas inte utgör en risk för människors hälsa, eftersom barn är känsligare än vuxna. I planens underliggande miljötekniska markundersökning, som är utförd på en del av planområdet, rekommenderas vidare utredning av åtgärdsbehovet. Länsstyrelsen anser inte att kommunen har visat att marken är lämplig för planerad markanvändning. Till granskningsskedet behöver kommunen redovisa föreningssituationen för hela planområdet (både i jord, grundvatten och eventuellt porgas) samt var prover är utförda och resultat av dessa. Utifrån resultatet behöver kommunen även redovisa och motivera varför planerad markanvändning inte utgör någon risk för människors hälsa.

Miljöförvaltningen instämmer i det som står i markutredningen om att det bör ske vidare utredning av åtgärdsbehovet inklusive hantering av eventuella schaktmassor i det fortsatta planarbetet, med fokus på redan uppmärksammas föreningssituation såsom metaller, PCB, PAH:er och flyktiga föreningar. Förvaltningen anser att markföreningssituationen är otydligt redovisad i planbeskrivningen och påpekar att planen måste visa att det är tekniskt möjligt och ekonomiskt rimligt att sanera marken, så att den blir lämplig för föreslagen användning ur hälsosynpunkt. Förvaltningen påpekar att risken för exempelvis flyktiga föreningar bör tydligare framgå, då halter högt över den högsta nivån enligt SGU:s bedömningsgrunder för grundvatten har uppmätts i en punkt.

Miljöförvaltningen informerar att sedan år 2007 har ändringar gjorts i regelverket för klassificering av asfalt, vilket behöver beaktas då planens markutredning hänvisar till ett äldre faktablad gällande asfalt. Meddelar även att EU Kommissionen också har tagit fram en teknisk vägledning för avfallsklassificering där bens(a)pyren används som en indikatorsubstans för PAH:er och om halten bens(a)pyren överstiger 50 mg/kg (50ppm) så bör avfallet klassificeras som farligt avfall. Förvaltningen anser att det fortsatta arbetet

bör ske i nära kontakt med miljöförvaltningen i egenskap av tillsynsmyndighet.

Miljöförvaltningen vill förtydliga att det inte finns miljökvalitetsnormer för förorenad mark, vilket står i planhandlingarna.

Grundvatten

Länsstyrelsen framför att för att hantera behovet av eventuell bortledning av grundvatten så behöver en detaljerad geoteknisk undersökning utföras innan ett genomförande av planen. Om genomförandet av föreslagen bebyggelse innebär bortledning av grundvatten är detta att anses som vattenverksamhet som är tillståndspliktigt. Beroende på omfattningen och varaktigheten av grundvattenbortledningen och den påverkan som eventuell bortledning av grundvatten förorsakar kan det bli aktuellt att söka tillstånd hos Mark- och miljödomstolen.

Möjlighet till infiltration nämns också i planhandlingarna men *Länsstyrelsen* kan inte utläsa i vilket syfte. Infiltration av vatten i mark påtalas också kunna innebära tillståndspliktig vattenverksamhet och att prövning hos Mark- och miljödomstolen kan ta lång tid. Det går inte att i förväg ange om tillstånd kommer att erhållas eller vilka förändringar av utformning som kan behöva anpassas för att tillstånd ska erhållas. Länsstyrelsen rekommenderar därför att kommunen påbörjar tillståndprocessen i god tid.

Helikoptertrafik

SSBF vill påpeka att bebyggelsen höjd inte ska störa start- och inflygning för NKS.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Buller och vibrationer. *Vidare bullerstudier kommer att göras för att säkerställa acceptabla lösningar med hänsyn till att riktlinjerna kan innehållas.*

Risk. *Stadsbyggnadskontoret bedömer att föreslagna skyddsprinciper enligt framtagna riskutredning är fullgoda och möjliggör en robust planläggning. Framtagen riskutredning har tagit utgångspunkt i vedertagna kriterier för riskvärdering och tillgänglig information vad gäller flöden för farligt gods. Flera samordningsmöten med berörda myndigheter har genomförts sedan 2015 för att gå igenom förutsättningar, beräkningar och ställningstaganden kopplat till be-
lysta risknivåer i ett led att öka transparensen i riskhanteringen.*

Stadsbyggnadskontoret ser positivt på att Trafikverket och Länsstyrelsen delar riskutredningens slutsatser och inte finner några större frågetecken i utredningen och de slutsatser som dras.

Med hänsyn till de osäkerheter som finns i framtida transportflöden av farligt gods har riskutredningen och föreslagna skyddsåtgärder i större utsträckning grundat sig i ett deterministiskt förhållningsätt än ett probabilistiskt, detta i ett led att säkerställa en robust riskbild som är okänslig mot förändringar över tid. Som tydliggörs i riskutredning medför föreslagna skyddsåtgärder tillsammans med tunnarnas motståndskraft ett nästintill totalskydd för de byggnader som planeras ovan/intill Norra Länkens tunnelsystem. Endast mycket stora explosioner (över 1 ton TNT) utgör ett direkt hot för planerad bebyggelse ovan/intill Norra Länkens tunnelsystem. I jämförelse med om planläggning hade skett i det fria i enlighet med Länsstyrelsens rekommenderade skyddsåtgärder i form av skyddsavstånd, etc. tillskapas här en betydligt bättre risksituation för människor inom planerade byggnader. Till granskning kommer föreslagna skyddsåtgärder inarbetas i planhandlingarna på ett tydligare sätt i enlighet med inkomna synpunkter.

För att belysa osäkerheterna i transportflödet ytterligare och skapa ett bättre beslutsunderlag i frågan om detaljplanen riskerar att medföra ett behov av omklassificering av Norra Länkens tunnelsystem tas en fördjupad utredning utifrån Länsstyrelsens önskemål fram. Den fördjupade utredningen syftar till att klargöra hur riskbilden inom Östra Hagastaden kan påverkas av olyckor som kan medföra större konsekvenser än vad tunnelarna tillsammans med framtagna skyddsprinciper för planerad bebyggelse är anpassad för. Analysen avgränsar sig till att endast beakta explosionsscenerier större än 1 ton TNT-ekvivalenter. Olycksfrekvenser och konsekvenser inom Östra Hagastaden analyseras för att klargöra samhällsriskerna kopplat till denna typ av olycksförlopp. Riskbilden inom planområdet jämförs med förväntad riskbild längs med det alternativa vägnätet i det fall tunnelrestriktioner (B-klassning) skulle införas. En rimlig bedömningsgrund är att denna typ av transporter ska framföras på den sträcka där riskexponeringen i omgivningen blir som lägst. Separata samordningsmöten med Länsstyrelsen, Trafikverket och SSBF genomförs för att säkerställa en fortsatt transparent riskhanteringsprocess. Det fördjupade PM:et kommer till granskning inarbetas som en del i riskutredning.

Osäkerheterna kopplat till det framtida farligt godsflödet på Värtabanen bedöms vara betydligt mindre sett till pågående stadsutveckling i Norra Djurgårdsstaden/Värtaområden och Stockholm Exergis

uttalade mål om att Värtaverket ska bli fossilfri inom en snar framtid. Som tydliggörs i riskutredningen finns inga indikationer att det kommer transporteras några större mängder farligt gods på banan utifrån målpunkternas verksamheter. Det låga trafikantalet tillsammans med tillsatt säkerhetshöjande åtgärd i form av urspårningsräler längs med sträckan inom planområdet borgar för en mycket låg riskexponering utmed banan. De i riskutredningen redogjorda olycksfrekvenser påvisar att förväntad riskbild är okänslig och inte är avhängt antagna ingångsvärden för farligt godstransporter. Till granskning kompletteras riskutredningen med en mer detaljerad känslighetsanalys av hur en ökning av farligt godstransporter kan förväntas påverka riskbilden i enlighet med inkomna synpunkter från SSBF.

Elektromagnetisk strålning. *Staden har i sin planering beaktat och följt de råd som finns i vägledande dokument från Trafikverket och känner sig trygga med att planeringen säkerställer acceptabla förhållanden. Inför granskning kommer en detaljerad utredning för att verifiera detta ytterligare tas fram.*

Översvämningsrisk. *Vid skyfall bedöms ingen eller låg risk för skada på kvartersmark inom planområdet kunna uppstå, till följd av översvämning vid 100-årsregn. Staden följer Länsstyrelsens rekommendationer för grundläggningsnivåer till följd av förväntade höjda havsvattennivåer. Att gångvägar utmed Brunnsviken översvämmas idag är inget som detaljplanen vidtar åtgärder för då dessa ligger utanför planområdet. Dock kommer åtgärder för att säkerställa att detaljplanen inte bidrar till en försämring inarbetas i kommande projektering.*

En stor del av Hagastaden och intilliggande avrinningsområden rinner till Brunnsviken via Hagastadens östra kvarter. Resultaten från simuleringarna indikerar att inga betydande lågpunkter skapas i de östra kvarteren vid exploatering och det mesta vattnet som blir stående hamnar på vägar och i Tullhusparken där det förväntas göra begränsad skada. De två riskområden som har identifierats är kvarter 16 och Stallmästaregården. Enligt skyfallsutredningen samlas inget stående vatten till följd av detaljplanen vid tennisbanorna eller Tingshusslätten norr om Stallmästaregården. För kvarter 16 gäller extra försiktighet vid höjdsättning av marken mellan kvarteret och Tullhusparken så att vattnet inte samlas utmed husets fasad eller når entréer. Stallmästaregården ligger i anslutning till den stora flödesväg som bildas i området. Skyfallskarteringen visar att stigande dagvattennivåer vid ett 100-årsregn inte rinner in till själva byggnaden. Detta förklaras av att Stallmästaregårdens infart lutar upp från Annerovägen mot entréerna. Ytterligare åtgärder för

att förbättra avledningsvägen kommer inarbetas i vidare projektering.

Ras och skred, samt markföroreningar. Vidare utredning kommer att ske vad gäller markstabilitet, eventuell skredrisk samt undersökning av markföroreningar, för att säkerställa markens lämplighet, liksom behov av kvarvarande saneringsåtgärder. Inför granskning har en kompletterande markundersökning av hela området med fokus på redan uppmärksammas föroreningssituation såsom metaller, PCB, PAH:er och flyktiga föroreningar och porgas genomförts. Utredningen har inkluderat föroreningar i mark, grundvatten och porgas samt ger en samlad bild av planområdets förutsättningar och lämplighet med avseende föroreningssituationen.

Grundvatten. Inför granskning studeras de hydrogeologiska förutsättningarna vidare för att belysa vilka kvarter som kan komma att behöva grundlägga byggnader eller hisschakt under befintlig grundvattenyta. En första bedömning är att det endast är inom kvarter 15 som grundläggning och schakt kommer att hamna under befintliga grundvattennivåer vid högsta tänkbara vattenstånd och där eventuellt tillstånd för grundvattenbortledning behöver sökas.

Helikoptertrafik. Bebyggelsen inom Östra Hagastaden bedöms inte påverka start- och inflygning till NKS, då hinderfrihet inom in- och utflygningsszonerna främst påverkar sjukhusets egna byggnader. Byggnader som är högre än helikopterplattan bör undvikas inom en radie på cirka 50 meter, vilket inte Östra Hagastaden berör.

Miljö- och klimataspekter

Miljökonsekvenser

Miljöförvaltningen anser att det finns många fördelar ur miljö- och hälsosynpunkt med att genomföra detaljplanen. Planförslaget möjliggör exempelvis en utveckling av naturvärdena i området och att de ekologiska spridningsmöjligheterna förbättras till närliggande grönområden. Rekreationsytor skapas inom området som även kan nyttjas av boende och verksamma i övriga delar av Hagastaden, där det finns stor brist på rekreationsytor. Planförslaget innebär också att marken renas från föroreningar med historiskt ursprung.

Miljökonsekvensbeskrivning (MKB)

Länsstyrelsen framför att i programskedet genomfördes avgränsningssamråd för miljökonsekvensbeskrivning (MKB), men att det i detta skede står i planbeskrivning och i MKB att avgränsningsam-

råd genomförs i plansamrådet. Länsstyrelsen bedömer dock att avgränsningssamråd redan är genomfört och *Miljöförvaltningen* anser att avgränsningen av miljökonsekvensbeskrivningen är väl avvägd.

Länsstyrelsen påpekar vidare dock att MKB fått en annan avgränsning i plansamrådet än under programskedet, då kapitlet om kulturhistoriska värden hanterar bebyggelsevärden istället för stadsbild. Länsstyrelsen konstaterar att konsekvenser för stadsbilden och stenstadens front därför inte har hanterats och heller inte då konsekvenser föranledda av det i samrådet föreslagna höga huset i kvarter 12. Innehållet i miljökonsekvensbeskrivningen behöver utvecklas avseende stadsbilden och kopplas till de riksintressen som påverkas. Bland annat behöver påverkan på stenstadens yttre gräns, den visuella kopplingen mellan Tullhusen och den historiska infarten från norr, påverkan på Stockholms stadssiluett, landskapet kring Brunnsviken och upplevelsen av den lantliga karaktären kring Bellevueparken bedömas. Även påverkan på Hagaparken med utblickar i landskapet behöver tydligare redovisas. Länsstyrelsen hänvisar till att i programskedet hörde en bilaga till MKB som på ett tydligt sätt redovisade vyer både med och utan föreslagen bebyggelse. I miljö kvalitetsbeskrivningen konstateras att den planerade bebyggelsen blir ett tydligt tillägg och att stadsfronten förtätas och kommer närmare parken. Samtliga vyer bedöms vara tåliga trots att de redovisade vyerna indikerar att särskilt stränderna vid Bellevueparken, Haga forum och Kungliga begravningsplatsen kommer att påverkas negativt av den planerade bebyggelsen. *Länsstyrelsen* och *Statens fastighetsverk* delar inte bedömningen att samtliga vyer är tåliga. Siktstråken från parken har visserligen förändrats över tid i och med att stenstaden har byggts ut men det är inte något argument för ytterligare negativ påverkan på Nationalstadsparken och riksintresset. De föreslagna byggnadernas avskärmande effekt för trafikstörningar uppväger inte heller den negativa påverkan förslaget får på Nationalstadsparkens natur- och kulturvärden samt på riksintresset.

Länsstyrelsen framför att de norra kvarteren påverkan på riksintresset Solna, delen Haga-Ulriksdal, behöver utvecklas i miljökonsekvensbeskrivningen samt förtydligas avseende vystudier och analys för att det ska vara möjligt att bedöma påverkan på riksintressets berörda uttryck.

Statens fastighetsverk anser att planens MKB har stora brister avseende identifieringen, beskrivningen och bedömningen av de effekter som planen har på kulturmiljön. Understryka vidare att även om marken i planhandlingarna bedömts sakna natur- och kulturvärden så ingår den i det lagskydd som omfattar Nationalstadsparken i sin

helhet. En byggnation inom Nationalstadsparkens gränser har en direkt påverkan på parken oavsett dess lokalisering inom parken och om byggnationen inte uppfyller kraven är den således inte möjlig att genomföra.

Statens fastighetsverk anser att så väl Hagaparken och Haga tingshus ligger inom detaljplanens influensområde och att ett genomförande av planen medför följd effekter med stor påverkan på natur- och kulturmiljön inom området, samt riskerar att medföra en påtaglig skada för Nationalstadsparken såsom riksintresse. SFV menar att den ökade exploateringen och stadsfrontens närmande påverkar Hagaparken visuellt genom en förändrad stadssiluett och att möjligheten att uppleva den engelska parkens gestaltade landskap försvåras när hög och tät bebyggelse kommer tätt inpå parken. Bebyggelsen skala och arkitektur anses helt främmande för den engelska parken och anses förta Haga tingshus effekt som inramning av Hagaparken. SFV anser att den södra delen av Hagaparkens rester av historiska omgivningar, vyer och rymd redan nu är fragmenterade, och riskerar att bli helt uttraderade om detaljplanen antas. Det höga kulturhistoriska värde som parken i dag besitter kommer att minska.

Statens fastighetsverk påtalar även att konsekvenserna av ytterligare besöksstryck på Kungliga nationalstadsparken med Hagaparken inte tas upp i MKB vilket anses vara en uppenbar brist.

Även *Statens fastighetsverk* anser att de fotomontagen som legat till underlag för miljökonsekvensanalysen bör visa före och efter planens genomförande. SFV anser även att det saknas bilder som redovisar bebyggelsen från närmare håll. SFV påtalar vidare att trots att siktlinjer från Kungliga begravningsplatsen och från stränder på den östra sidan av Brunnsviken konstaterats vara av historisk betydelse i planbeskrivningen så framgår att bebyggelsen från vissa platser i parken blir mycket framträdande, något som SFV starkt ifrågasätter. SFV anser att utformandet av de byggnader som föreslås uppföras närmast Hagaparken behöver bearbetas med tanke på höjd och påverkan på de historiskt värdefulla siktlinjerna över landskapet från parken, samt ska markanvändningen för del inom Nationalstadsparken enligt SFV följa intentionerna i proposition som föregick införandet av bestämmelsen i 4 kap. 7 § miljöbalken.

Samfundet S:t Erik framför att i konsekvensanalysen framgår att förslaget innebär en skarpare kontrast mellan Stallmästaregårdens småskaliga bebyggelse och tillkommande bebyggelse. Konsekvensanalysen lämnar mottagaren med bedömningen att ”den tillkommande bebyggelsen blir ett tydligt tillägg” och den sammanfattande

bedömningen i kapitlet Byggnader, avslutas med orden ”Hur förändringen upplevs ligger hos betraktaren”. Samfundet S:t Erik påtalar att den typen av öppna eller dunkla formuleringar är genomgående i Konsekvensanalysen. Att förslaget innebär tillägg och förändringar är självklarheter som ger otillräcklig vägledning för vilka värden som påverkas, på vilket sätt och i vilken grad.

Länsstyrelsen saknar en konsekvensbedömning av dagvattnets påverkan på Brunnsvikens miljökvalitetsnormer och möjligheten att uppnå och behålla god vattenstatus. Eventuella alternativa lösningar på dagvattenhantering behöver redovisas och jämföras med föreslagna utformning och med nollalternativet. Avsnittet om vattenmiljöer i MKB behöver uppdateras avseende åtgärder för att förbättra vattenkvalitén i Brunnsviken. Utpumpning av vatten har upphört och andra åtgärder genomförts och pågår.

Trafikverket anser att det bör framgå i MKB hur planerade cykelvägar/-stråk kopplar samman mot det regionala cykelvägnätet.

Trafikverket påtalar att Värtabanan är ett riksintresse och ska tillhandahålla ett trafiksystem för person- och godstrafik inklusive farligt gods. Trafikverket ställer sig därför tveksamma till bedömningen att samhällsriskerna är försumbara då Värtabanas bro löper över det planerade området som benämns Aktivitetsparken. Även Norra länken är av riksintresse och ska tillhandahålla ett trafiksystem för person- och godstrafik inklusive farligt gods. Trafikverket är tveksamt till att grundläggningkonceptet som Stockholms stad presenterar i planförslaget motsvarar riksintressenas behov och att den framtida bebyggelsen kan ge restriktioner för farligt godstransporter på Värtabanan och Norra länken.

Miljökvalitetsnormer för luft

Länsstyrelsen påtalar att luftutredningen visar att det är på två ställen som miljökvalitetsnormerna för PM10 och kvävedioxid kommer att överskridas; Uppsalavägen norra gaturum samt längs del av Sveavägen. Länsstyrelsen anser att kommunen behöver förtydliga hur planen för ett gång- och cykelstråk samt verksamhet i bottenvåning längs norra Uppsalavägen när luftföroreningsituationen förbättrats kan säkerställas. *Trafikverket* betona vikten av att planbestämmelser och den fysiska utformningen av bebyggelsen i den norra delen av planområdet, närmast tunnelmyningarna, verkligen säkerställer att människor inte uppmuntras att vistas stadigvarande inom detta område. Trafikverket anser att den särskilda planbestämmelsen gällande friskluftsintag för kvarter 15 bör skärpas ytterligare så att intag endast tillåts från fasaden vänd mot öster d v s mot Brunnsviken.

Miljöförvaltningen anser att luftfrågan presenteras tillfredställande i detaljplanen, men har några kompletterande synpunkter. Enligt miljöförvaltningen bör plankartan kompletteras med en planbestämelse som förtydligar att gaturummet längs Uppsalavägens norra del inte ska planeras för gång och cykel så länge miljö kvalitetsnormen för luft överskrids. Uppmanar även till att i det fortsatta planarbetet utforma trottoarerna längs Sveavägen och särskilt trottoaren på den södra sidan så att de inte inbjuder till stadigvarande vistelse i form av exempelvis uteserveringar, för att undvika hög exponering av luftföroreningar för människor i området. Det påtalas även viktigt att barn, elever och idrottsutövare leds utefter stråk med bra luftkvalitet så att Sveavägen och att Uppsalavägen undviks i så stor omfattning som möjligt. I planbeskrivningen beskrivs endast föroreningsituationen för PM10, detta måste kompletteras med situationen för kvävedioxid.

Länsstyrelsen påpekar att det i nollalternativet i MKB konstateras att exponering av luftföroreningar blir högre i nollalternativet vilket Länsstyrelsen ställer sig tveksam till, men att det i samma dokument sedan görs en samlad bedömning att fler människor riskerar att utsättas för luftföroreningar i utbyggnadsalternativet och att gatorna därför behöver utformas så att de inte uppmuntrar till stadigvarande vistelse. Längs Sveavägens södra sida finns idag kontorshus med entréer mot gatan. Sveavägen länkar samman befintlig stadsmiljö med ny, där skola och bostäder planeras, och kommer därför även fortsatt att vara ett gaturum där många människor vistas. Länsstyrelsen vill framhålla att situationen behöver medvetandegöras så att vikt läggs vid en så god utformning som möjligt med tanke på luftkvalitet. Kommunen behöver särskilt ta hänsyn till känsliga grupper så som barn och äldre och säkerställa att även en god inomhusmiljö kan skapas för skolbyggnader och bostäder.

Länsstyrelsen påtalar att luftutredningen inte redovisar nuvarande situation utan endast ett utbyggnadsalternativ för år 2025, men att en redovisning av halter även i nuläge skulle ge ett tydligt underlag för att se om planområdet medverkar till att miljö kvalitetsnormer för luft överskrids.

Djurgården-Lilla Värtans Miljöskyddsförening (DLV) framför att de flera gånger krävt att luftkvaliteten vid Norrtull måste bli bättre och efterfrågar när miljö kvalitetsnorm för luft beräknas uppnås på samtliga platser inom området.

Miljökvalitetsnormer för vatten

Länsstyrelsen instämmer i att det är positivt för vattenbalansen i avrinningsområdet för Brunnsviken att mer vatten omhändertas lokalt och inte leds bort till Henriksdals reningsverk via ledningar. I planförslaget saknar dock Länsstyrelsen en redovisning på miljökvalitetsfaktornivå hur den ökade belastningen, som utsläpp till Brunnsviken kommer att leda till, påverkar möjligheten att på sikt behålla god vattenstatus. Både i dagvattenutredningen och i miljökonsekvensbeskrivningen (MKB) saknas en redovisning av förväntade effekter på miljökvalitetsnormerna i Brunnsviken på miljökvalitetsfaktornivå. Detta krävs för en bedömning av om de förändringar som planen medger kan komma att leda till försämrade eller förbättrade möjligheter att följa beslutade miljökvalitetsnormer. Utifrån redovisat underlag bedömer Länsstyrelsen att en utbyggnad enligt planförslaget riskerar medföra betydande påverkan på recipienten.

Länsstyrelsen framför även att kommunen behöver beskriva risker kopplade till befintliga markföroreningar som kan komma att bidra med en negativ belastning av Brunnsviken efter planens genomförande och på vilka sätt dessa risker kan förebyggas och minimeras. Länsstyrelsen kan konstatera att planbeskrivningens gestaltungsförslag inte helt stämmer överens med förslag i dagvattenutredningen. Planhandlingarna behöver uppdateras så att gestaltningen, planbestämmelserna och dagvattenåtgärderna går hand i hand.

Miljöförvaltningen anser att dagvatten presenteras tillfredställande i detaljplanen, men har några kompletterande synpunkter. Miljöförvaltningen håller med om resonemålet i planbeskrivningen om att planförslaget inte försämrar för möjligheten att uppnå miljökvalitetsnormerna i Brunnsviken, med hänsyn till de åtgärder som planeras och redan genomförts samt det förslag till åtgärdsprogram för Brunnsviken (LÅP), som tagits fram och börjat genomföras. Sammantaget bedöms planförslaget öka möjligheterna att nå de övergripande målen om renare vatten i Brunnsviken. Miljöförvaltningen efterfrågar dock ett tydligare resonemang om vilka ämnen som klaras/inte klaras med särskild fokus på problemämnena, de ämnen som överskrids idag, exempelvis löst koppar och löst zink. Dupliceringen innebär en viss ökning av utsläpp. Den fällning av fosfor i Brunnsviken som har skett under 2019 kan ses som en kompensering för fosfor, men inte för andra ämnen.

Miljöförvaltningen lyfter även att då det finns osäkerheter vid bedömningen av den ekologiska statusen för Brunnsviken i VISS bör man använda sig av stadens egen statusbedömning (LÅP Brunnsviken) vilken utgår från en större mängd data, och därmed är mer till-

förlitlig än VISS (vatteninformations system Sverige). Den ekologiska statusen bedöms i denna klassning som dålig, vilket innebär en klass sämre än vad VISS anger. Samt ska God kemisk status inte uppnås först år 2021, utan ska redan vara uppnådd, med undantag i form av mindre stränga krav för ett antal ämnen.

Länsstyrelsen påtalar även att planbeskrivningens redovisning av miljöproblem och status i Brunnsviken inte stämmer överens med uppgifter i VISS (Vatteninformationssystem Sverige). Kommunen behöver uppdatera med senaste statusklassningen och uppgifter ur VISS.

Ekologiska spridningssamband och naturvärden

Länsstyrelsen framför att det längs med Sveavägen finns trädrader som omfattas av generella biotopskyddsbestämmelser vilket innebär att det är förbjudet att skada naturmiljön (allérna). Länsstyrelsen påpekar att en detaljplan ska fungera självständigt och att det inte bör krävas en dispens från biotopskyddsbestämmelserna för att genomföra en detaljplan. Om dispens från biotopskyddsbestämmelserna inte meddelas gäller skyddet för biotopen oberoende av vad en detaljplan medger för markanvändning. Biotopskyddsområdets naturvärden och planens eventuella påverkan på dessa naturvärden bör därmed beaktas. Under genomförandetiden bör även räd som avses att sparas skyddas i enlighet med ”Standard för skyddande av träd vid byggnation”.

Norrmalms stadsdelsförvaltning anser att de ekologiska frågorna är väl omhändertagna och förvaltningen är positiv till förslagets intentioner om att tillföra växtarter som stärker sambanden med Nationalstadsparken, gynnar pollinerande insekter och på så sätt skapar en robust grönstruktur som kan klara klimatförändringar.

Miljöförvaltningen är positiv till hur grönfrågorna beaktas i planförslaget. Det finns dock en otydlighet om hur det fortsatta arbetet ska ske avseende objekt med höga naturvärden samt arter som är rödlistade och/eller upptagna i artskyddsförordningen. Miljöförvaltningen förutsätts bli involverad i det fortsatta arbetet med vilka anpassningar och åtgärder som krävs inom planområdet för dessa objekt och arter.

Länsstyrelsen påpekar att MKB hänvisar till en inaktuell rapport (SBK, 1997) om spridningssamband, där planområdet inte pekas ut som spridningsväg. Istället borde den aktuella utredningen (Ekologigruppen, 2019) användas.

Förbundet för Ekoparken /Kommittén för Gustavianska Parken / Haga-Brunnsvikens vänner framför att enligt Stockholms och Solnas naturvärdeskarta, från 1992, utgör området en svag länk ”där spridningsmöjligheterna bör förbättras”, hela vägen mellan Bellevue och skogen vid Haga Södra, men anser att planen inte bidrar till det.

Klimat

Länsstyrelsen påtalar att planförslagets höga och täta bebyggelse kan ge konsekvenser för såväl solljus som vindförhållanden och påverka komforten. Framhåller att resultat av vindkomfortstudie och solstudie bör lyftas i planförslaget

En enskild anser dock att strävan att uppfylla klimatmålen är frånvarande i detaljplanen, och hänvisar till att planen saknar redovisningar om åtgärder hur klimatpåverkan ska minska, redovisning av trafiklugnande åtgärder vid stora bullernivåer, hur luftkvalitén ska förbättras, hur cykel och gångtrafik ska prioriteras och hur mer grönska ska tas tillvara.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Stadsbyggnadskontoret instämmer i att avgränsningssamråd redan genomförts inom ramen för programsamrådet. Inför granskning av detaljplanen görs ytterligare bearbetningar av framtagna MKB, både när det gäller avsnittsindelning och rubriker. Anledningen till detta är för att ge stadsbild och kulturmiljöavsnitten mer utrymme och tydligare inramning.

Konsekvenser för kulturmiljö. För att tydliggöra planförslagets påverkan på riksintressena Nationalstadsparken, Stockholms innerstad med Djurgården samt Solna Stad kommer konsekvenser på kulturmiljön samlas i en separat MKB del 2 som helt ägnas åt kulturmiljö.

Planområdet ligger till största del utanför Nationalstadsparkens gräns förutom i den nordöstra delen, som ligger inom ett av Nationalstadsparkens ”mer bebyggda och anlagda område”, vilket framgår av fördjupning av översiktsplanen för Nationalstadsparken, Stockholmsdelen (laga kraft 2011). När det gäller den del av förslaget som ligger på mark inom Nationalstadsparken kan konstateras att bedömningen av påverkan ska utgå från miljöbalken 4 kap 7 §. Bestämmelsen innebär att inom en Nationalstadspark får ny bebyggelse och nya anläggningar komma till stånd och andra åtgärder vidtas endast om det kan ske utan intrång i parklandskap eller na-

turmiljö och utan att det historiska landskapets natur och kulturvärden i övrigt skadas. Med parklandskap och naturmiljö avses, enligt tidigare juridiska bedömningar, mark som inte omfattas av tidigare exploateringar. Berörd mark inom Nationalstadsparken utgör ett exploaterat område. Stadsbyggnadskontorets bedömning är därför att den berörda marken inte kan anses vara parklandskap eller naturmiljö och att planförslaget därmed inte innebär negativ påverkan ur detta avseende.

Gällande förslagets påverkan på det historiska landskapets natur- och kulturvärden i övrigt avser MKB del 2 i huvudsak en bedömning av förslagets visuella påverkan på Nationalstadsparkens kulturvärden som kommer att förtydligas och kompletteras enligt framförda synpunkter. Vyerna från Nationalstadsparken kompletteras, analysen om olika vyers känslig-tålighet för ändring ses över, beskrivning av förslagets konsekvenser förtydligas och bedömning av dess påverkan fördjupas. Känslig-tålighet för ändring ses över, beskrivning av förslagets konsekvenser förtydligas och bedömning av dess påverkan fördjupas. Även påverkan på riksintresset Solna, del Haga-Ulriksdal hanteras inom ramen för vystudie Nationalstadsparken.

Avseende planförslagets påverkan på Nationalstadsparken är det, enligt Stadsbyggnadskontorets uppfattning, påverkan av planförslaget som ska bedömas och inte den pågående utbyggnaden av Hagastaden enligt tidigare detaljplaner som vunnit laga kraft (dvs uppförda byggnader, pågående byggnation och ännu ej realiserade byggrätter i antagna detaljplaner). Det innebär att en del av de synpunkter som framförs, t ex rörande påverkan på stadsbilden, stads-siluetten, landskapet kring Brunnsviken och upplevelsen av den lantliga karaktären kring Bellevueparken delvis beror av påverkan från tidigare antagna detaljplaner. Detta kommer också att tydliggöras i den fördjupade redovisningen.

Gällande riksintresset Stockholms innerstad med Djurgården kommer MKB:n kompletteras med redovisningar av förslagets påverkan på stadens siluett samt stenstadens yttre gräns. Bedömningen utgår i dessa frågor från miljöbalken 3 kap 7 §, att områden som är av riksintresse för kulturmiljövården ska skyddas mot åtgärder som kan påtagligt skada kulturmiljön, och hur denna bestämmelse tolkats i tidigare rättsfall.

Bedömningen av förslagets konsekvenser för kulturmiljön i MKB del 2 kommer även att omfatta frågor om förslagets påverkan på viktiga kulturmiljövården vid tullhusen och Stallmästaregården. I denna del sker bedömningen främst med utgångspunkt från plan-

och bygglagens bestämmelser om anpassning till omgivningen i 2 kap 6 § PBL samt förbudet att förvanska särskilt värdefulla byggnader och miljöer enligt 8 kap 13 § PBL.

MKN luft. *Stadsbyggnadskontoret instämmer i Länsstyrelsens påpekande att den framtida luftsituationen behöver jämföras med nuläget. Inför granskning kompletteras planens underliggande luftutredning med denna jämförelse.*

Med den framtida situationen erbjuds fler människor cykelvägar, gångstråk och vistelseytor i kvarter bakom Sveavägen och Uppsalavägen. Även skolvägar ska utformas utifrån att de mest trafikerade gaturummen undviks så långt som möjligt. På detta sätt kan människor välja andra vägar än utmed de trafikerade vägarna dit man idag hänvisas. Härmed bedöms exponeringen av luftföroreningar kunna minska med planförslaget trots att fler människor kommer att passera området.

Halterna av luftföroreningar bedöms inte öka markant med planförslaget eftersom halterna här inte förvärras av slutna gaturum. Inför programsamrådet studerades vilken bredd gaturummen och hushöjderna behövde ha för att MKN inte skulle överskridas. Resultatet visade att den stora trafikmängden innebär överskridande av MKN på vissa gatuutsnitt oavsett om gaturummen kantas av bebyggelse eller inte.

Stadens målsättning är att långsiktigt minska vägtrafiken in mot staden och detaljplanen är en del i att göra den norra entrén mer stadsmässig och mindre attraktiv för genomfartstrafik. I systemhandlingen redogörs för hur ytor utmed Uppsalavägen utformas för att inte uppmuntra till gång och stadigvarande vistelse i vägvagnsnitt där de högsta luftföroreningarna riskeras.

MKN Vatten. *Planförslaget innebär att det idag delade dagvatten-systemet ändras så att allt vatten leds till Brunnsviken, istället för att likt idag leda en del av dagvattnet till dagvattennätet och vidare till Henriksdals reningsverk. Genom att öka avvattningen till Brunnsviken för att på så sätt öka vattenomsättningen i recipienten ökar föroreningsbelastningen. Detta trots att omfattande fördröjnings- och reningsåtgärder tillskapas på kvarters och allmän platsmark. Alternativet att leda dagvatten till Henriksdals reningsverk bedöms inte vara en hållbar framtida lösning. Ökningen av olika ämnens totalhalter bedöms vara låga i förhållande till de bakgrundshalter i recipienten. Dagvattenutredningen kommer inför granskning av detaljplanen bearbetas och kompletteras med förtyd-*

liganden och fördjupningar avseende beräkningar samt bedömningar på kvalitetsfaktornivå. Förekomsten av markförorenningar och risk för spridning av dessa via dagvattnet kommer också att redovisas i dagvattenutredningen inför granskning. Konsekvenser kommer att belysas i MKBn inför granskning.

Ekologiska spridningssamband. *Planförslaget föreslår nyplanteringar av träd och vegetation som ska förstärka planområdets ekologiska samband jämfört med idag. De nya träden och grönyrtorna inom planområdet ger en möjlighet att långsiktigt förstärka ekologiska samband både i öst-västlig riktning och nord-sydlig. Hur påverkan på Nationalstadsparkens ekologiska samband och risk för ökat slitage på parken som en indirekt effekt av detaljplanen kommer att belysas översiktligt i MKBn inför granskning. Hur hela parken påverkas av ett ökat besöksstryck från boende inom just Hagastaden är svårt att bedöma då det måste jämföras i ett större sammanhang, dvs. hur dagens besöksstryck ser ut samt om och hur andra pågående detaljplaner och utbyggnader kring parken samt att stockholmsregionen i stort växer bidrar till ökat besöksstryck och härmed ökat slitage på parkens natur och gångstigar. Dessutom skulle en bedömning av hur mycket ytterligare besökare parken tål behövas som grund för sådana bedömningar, vilket bedöms ligga utanför detaljplanens åtagande.*

Klimat. *Stadsbyggnadskontoret anser att planförslaget innebär flera möjligheter till att uppnå klimatmålen även om utbyggnaden också innebär viss negativ klimatpåverkan. Genom att använda mark som redan är ianspråktagen genom olika typer av etableringar och tidigare verksamheter så kan centrumnära bostäder och arbetsplatser erbjudas med möjlighet att åka kollektivt och gå/cykla i vardagen. Planförslaget innebär även förstärkande åtgärder när det kommer till lokal klimatutjämning avseende vattenreglering samt temperaturreglering. Med planförslaget planerats ca 800 nya träd vilket kan leda till att dämpa lokala värmeöar i området samtidigt som att de gröna sambanden stärks.*

Se även stadsbyggnadskontorets ställningstagande under Avsnitt Hälsa och säkerhet

Social hållbarhet

Länsstyrelsen påtalar att det är positivt de sociala frågorna är av betydelse i planeringen och att studentbostäder planeras i området, men anser att kommunen bör förtydliga hur planförslaget i övrigt tar hänsyn till särskilda grupper på bostadsmarknaden och beskriva vilken typ av vård och omsorgsboende som planeras. Länsstyrelsen

anser också att kommunen bör beskriva hur tillkommande bostadsutbud stämmer överens med kommunens bostadsbehov och riktlinjer för bostadsförsörjning. *Hyresgästföreningen Norrmalm* anser att nu när sista etappen av Hagastaden ska bebyggas behöver den innehålla det som saknas i den övriga Hagastaden, och ett behövligt komplement till det som saknas i den intilliggande befintliga stadsdelen Vasastaden. Anser vidare att när bostäder planeras ska det vara för hyresrätter och i första hand av typ som det råder störst brist på i respektive grupp. Behovet är stort för flergenerationsbostäder och *Funktionshinderrådet* lyfter att staden saknar gruppbo- städer och att det enligt stadens analys bör byggas fler i innerstaden. Vidare behövs mindre lokaler för närservice i form av butiker för dagligvaror och service.

Region Stockholm framhåller vikten av att ha fokus på utveckling en attraktiv stads- och livsmiljö genom hela genomförandet. Hagastaden kommer att bli ett av de mest tätbebyggda områdena i hela Stockholmsregionen med relativt små bostadsgårdar som delvis också kommer bli mörka. Den regionala relevansen kopplar till folkhälsoperspektivet, särskilt för barn, äldre och personer med funktionsnedsättning som har svårare att röra sig längre sträckor och är beroende av sin lokala miljö. *Hyresgästföreningen* understryker behovet av kvalitativa utomhusmiljöer i koppling till husen ur ett barn- och åldringsperspektiv och *Länsstyrelsen* framhåller att det finns stora fördelar med att skapa en god utemiljö i anslutning till verksamhet och hemmiljö då detta visat sig minska barns stillasittande. *Länsstyrelsen* påtalar att tillgång till dagsljus och solljus, men även skugga, är en viktig hälsofråga speciellt när det handlar om ytor där barn ska vistas. *Hyresgästföreningen* anser att det är en skuggstad som planeras då området i princip kommer ligga i mörker efter skola och arbete. *Funktionshinderrådet* framför att för människor med rörelsenedsättningar betyder årstiderna mycket, både vad gäller ljus och framkomlighet, och rådet tycker det hade varit intressant om en tänkt vinterbild över området kunde presenteras. Samt att utemiljöer generellt bör ha tillgänglighet som ledord, vilket gynnar många som rör sig i området ofta eller tillfälligt.

Länsstyrelsen anser att kommunen med fördel kan lyfta flera delar från den integrerade barnkonsekvensanalysen och sociala värdeanalysen in i planhandlingarna när det gäller de aspekter som rör genus, ålder och funktionsnedsättning.

Ett stort antal enskilda lyfter barns behov av rörelse kopplat till skolresultat, social trygghet, god sömn och folkhälsan i stort.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Den för planen grundläggande ambitionen att i Östra Hagastaden bygga tät stad med innerstadens stadskvalitéer skapar många positiva förändringar, däribland för det sociala livet i området, men medför även en del konsekvenser och komplexa utmaningar, framför allt utifrån ett barnperspektiv. Tät stadsmiljö medför även att fler behöver dela på tillgängliga friytor och att möjligheten till att avsätta friytor för separata ändamål blir begränsad.

Den övergripande bedömningen är att planen för Östra Hagastaden tillför många viktiga värden och innebär en betydande förbättring. Staden görs mer sammanhängande genom att sambanden mellan Stockholm, Solna, Hagaparken, Vasastaden och övriga Norrmalm stärks. Det sker bland annat genom ett förstärkt gång- och cykelvägnät och förändrad utformning av Sveavägen som ökar trafiksäkerheten och minskar gatans barriärverkan. Planen tillför flera viktiga vardagsfunktioner som bostäder, skola, förskola, verksamhetslokaler och mötesplatser. Hagaparken tillgängliggörs och förutsättningar för handel och annan service skapas. Aktivitetsparken, idrottshallen och fotbollsplanen blir viktiga platser för lek och idrott för barn i olika åldrar. I takt med att området blir mer befolkat kommer även tryggheten att öka. Därtill bedöms att detaljplanen tar god hänsyn till faktorer som genus och ålder.

Inom ramen för sin rådighet har stadsbyggnadskontoret ingen möjlighet att reglera upplåtelseform eller i övrigt styra bostädernas tillgänglighet på den allmänna bostadsmarknaden. Planförslaget bidrar till Stockholms stads övergripande mål för bostadsförsörjning samt till att fylla behov av vård- och omsorgsboenden samt studentbostäder. De senare utvecklas av stadens bolag på uppdrag av Stockholms stads politiska styre. Planförslaget tillskapar lokaler med möjlighet för närservice i form av butiker för dagligvaror och service.

Stadsbyggnadskontoret har för ambition att i möjligaste mån avsevärt förbättra förutsättningar för goda sociala relationer och stärka det sociala livet inom ramen för sin rådighet. Planen bidrar ofrånkomligen till att generera sociala konsekvenser som kommer bevakas under den fortsatta planprocessen samt hanteras i framtida projektering och genomförande samt då planområdet slutligen befolkas.

Övriga frågor

Plantekniskt

Trafikkontoret anser att plankartan är svåräst då den beskriver många olika nivåer, och befarar att det kommer att innebära tolkningsvårigheter efteråt. *Stockholm Vatten och Avfall (SVOA)* anser att plankartan är svår att tyda då det är många olika planbestämmelser i olika nivåer och *Djurgården-Lilla Värtans Miljöskyddsförning (DLV)* framför att planinnehållet är mycket komplicerat och det är svårt att ta till sig plankartan med alla dess uppgifter.

Stockholm Vatten och Avfall (SVOA) önskar att marknivåer i enlighet med framtagna systemhandling anges på plankartan, framför allt längs Norrtullsgatan för att säkerställa framkomlighet för ledningar mellan tunnelkonstruktioner och vägöverbyggnad. Inom detaljplanen finns ett antal ledningar och anläggningar som behöver säkras med rättigheter i plankartan. Framför även önskemål gällande E-områden för pumpstationer och tryckstegrings/reduceringsstation, samt u-områden inom kvarter 11, 15 och 16. Påtar även beaktning till befintligt dagvattenmagasin för fördröjning och rening vid planering av kulvert markerat med P5 i plankartan.

Trafikkontoret anser att den föreslagna gångförbindelse genom kvarter 13 inte ska planläggas som allmän mark utan ingå i kvartersmarken då den anses sakna allmänt intresse. Anser vidare att kvartersmarken runt tullhusen ska utökas för att möjliggöra viss verksamhet utomhus exempelvis cafémöbler i zonen närmast husen utan att det krävs tillstånd från staden. *Trafikkontoret* ställer sig tveksam till att hela ytan vid kvarter 11 ska vara allmän mark, då ytorna anses komma att betraktas och användas som förgårdsmark till kvarteret. *Trafikkontoret* vill dessutom undvika konstruktioner under allmän plats såsom den kulvert som finns mellan kvarter 11 och 12. Anser vidare att den x-bestämmelse som föreslås på kvartersmark vid Bellmansterrassen ska tas bort då det anses möjligt att nå samma yta via allmän plats. Ifrågasätter även om det är motiverat att föreslå en platsbildning längs gata 534 med torgliknande beläggning och nedsänkta grönytor för dagvatten samt vegetation, eller om ytan istället kan göras om till kvartersmark.

Trafikkontoret anser att anslutningen mellan Sveavägen och Danneboragatan ska planläggas som gata för att ha en flexibilitet i detaljplanen. Påpekar att sträckan kommer att regleras som gång- och cykelbana genom en lokal trafikföreskrift och det är möjligt att anlägga parkytor på det som är reglerat som gata i detaljplanen. *Trafikkontoret* anser även att huvudcykelstråken som planeras i Aktivitetsparken och Bellevueparken ska planläggas som gång och cykel eller gata och inte som park.

En enskild anser det märkligt att gränsen till Kungliga Nationalstadsparken saknas på plankartan.

Genomförande

Trafikkontoret vill påpeka att den ansvarsfördelning som beskrivs i planbeskrivningen gällande fördelningen mellan stadsdelsförvaltningen och trafikkontoret inte är korrekt. Planhandlingarna påtalas innehålla ett flertal förslag där ansvarsfördelningen mellan stadens förvaltningar behöver utredas och klargöras. Vidare framför Trafikkontoret att det är viktigt att ansvarsfördelningen av drift och underhåll tydliggörs i det fortsatta arbetet så att ansvarig förvaltning får möjlighet att delta i arbetet. Då många av de lösningar som föreslås i planhandlingarna innebär höga förvaltningskostnader, är det viktigt att kostnader för drift och underhåll tas fram i det fortsatta arbetet så att det kan ligga till grund för diskussioner om utformning av den allmänna marken och vilka lösningar som ska tillämpas.

Stockholm Vatten och Avfall (SVOA) framför att kommungränsjusteringen innebär att SVOA tar över ett antal dagvattenledningar från Solna Vatten vilket måste säkerställas med avtal. SVOA har även mindre redaktionella synpunkter på planhandlingarna gällande teknisk försörjning och genomförande.

Fabege noterar att det i planbeskrivningen hänvisas till att avtal behöver tecknas med Fabege Norrtull AB. Fabege undrar vad för typ av avtal som avses. Fabege framhåller vidare att deras hyresgäster kommer att påverkas mycket under byggtiden, varför Fabege efterfrågar information i tidigt skede för att kunna samarbeta med staden och underlätta för sina hyresgästers verksamheter. Fabege efterfrågar en genomförandetidplan för omdirigering under Sveavägens byggtid där det framgår hur tillgängligheten för Kv. Getingen löses.

Länsstyrelsen uppmantrar ett fortsatt samarbete så att Solnas synpunkter tas om hand, bland annat gällande dagvattenhantering och konsekvenser av skyfall.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Utformningen av plankartan, med alla funktioner som behöver regleras i höjdded, medför en komplex karta som kräver tid för att tolka. Stadsbyggnadskontoret har i dialog med den kommunala lantmäterimyndigheten strävat efter en fungerande plankarta som är så tydlig som möjligt och kommit fram till liggande förslag, men kommer att se över möjligheten att göra plankartan tydligare.

Angående höjdsättning av gator så har stadsbyggnadskontoret gjort bedömningen att det är plantekniskt mest lämpligt att endast styra gatunivåer i strategiska punkter som exempelvis en korsning. Möjligheten och lämpligheten i att i planbeskrivningen redogöra för och på plankartan reglera planområdets anläggningar för teknisk försörjning under mark kommer ses över i det fortsatta arbetet.

Målsättningen för tullhusen är att skydda deras kulturhistoriska värde och stärka deras status och funktion i stadsmiljön och på platsen. Tullhusen ska utgöra del av Tullhusplatsen varför stadsbyggnadskontoret anser att planläggning av kvartersmark i för stor utsträckning runt husen inte är lämpligt. Passagen genom kvarter 13 mellan Tullhusplatsen och skolan bedöms ha stort allmänt intresse, i synnerhet avseende frågan om säkra skolvägar, varför den avses fortsatt planläggas som allmän plats. Ytor runt kvarter 11 utgör torgbildningar och stråk i förlängningen av Norra stationsparken av stor betydelse för stadsutvecklingsområdets allmänna flöden och för allmänna platsers funktion. Dessa ytor avses fortsatt planläggas som allmän plats, men stadsbyggnadskontoret kommer i samband med det fortsatta arbetet med utformningen av ytor se över om någon del bör utgöra kvartersmark.

Gata 534 planeras i förlängningen av Eugeniavägen och kommer fortsatt ha en bred sektion vilket ger gaturummet en hållbar och över tid flexibel användning. Vidare har denna gata allmän betydelse för teknisk försörjning samt trafikala system i området, varför föreslagen platsbildning söder om kvarter 15 inte anses lämplig för kvartersmark.

Bellmansterrassens är en liten park som tack vare en generös portik genom kvarter 25 från Eugeniavägen får ökad volym och platsspecifika värden. Vidare ingår parken i betydelsefulla sekvenser av gångflöden, grönstruktur och stadsrum som motiverar föreslagen x-bestämmelse inom kvarter 25. Fortsatt dialog gällande tekniska installationer under mark behöver föras med Trafikkontoret.

Stadsbyggnadskontoret instämmer med Trafikkontoret att Danne-moragatan sträckning fram till Norra Stationsgatan/Sveavägen bör planläggas som gata för en mer flexibel användning över tid. Huruvida gång- och cykelstråket genom Aktivitetsparken ska planläggas som gc-väg kommer ses över inför granskning.

Detaljutformning och projektering av den allmänna plats som tillskapas genom föreliggande detaljplaneförslag sker inom ramen för framtagandet av systemhandling under ledning av exploateringskontoret och dialog med berörda förvaltningar i Stockholms stad. I

denna process diskuteras de gränsdragnings- och kostnadsfrågor som Trafikkontoret berör i sin synpunkt.

Delar av det som uppfattas som en allmän gångbana väster om Ormträsket 10, Fabege Norrtull AB:s fastighet, ligger på kvartersmark. Avtal krävs således om staden skulle välja att överenskomma med fastighetsägaren om driftsgränser samt investeringar i ytan för att ge området en sammanhållen gestaltning.

Staden för en kontinuerlig dialog med Solna stad kring de frågor som kräver samordning i området, exempelvis gränsdragningsfrågor och gestaltningen av allmän plats för att stärka Stallmästaregårdens historiska samband med tullhusen.

Flertal genomförandefrågor hanteras under Avsnitt Trafikverkets anläggningar, Vattenförsörjning, Dagvatten och skyfall samt Planbestämmelser.

STADSBYGGNADSKONTORETS SAMMANVÄGDA STÄLLNINGSTAGANDE

Stadsbyggnadskontoret ser positivt på en utveckling i enighet med samrådsförslaget som innebär att planerna för stadsutvecklingsområdet Hagastaden kan fullföljas. Planförslaget innebär en omfattande förändring av dagens ogästvänliga område då det omvandlas från att helt domineras av stora trafikaneläggningar till en levande stadsmiljö med ett omhändertaget möte med Nationalstadsparken samt med starkare och tryggare kopplingar mellan staden och parken. En ny effektiv stadsmässig trafikstruktur och en tät stadsbebyggelse med den nya Tullhusplatsen avslutar Hagastadens nya årsring till Stockholms innerstad i öster och skapar en värdig entré till Stockholm norrifrån.

Detaljplanarbetet för Östra Hagastaden är en integrerad men också parallell del av den pågående stadsutvecklingen av Hagastaden, som bl.a. innebär löpande och omfattande projekt för utbyggnad av infrastruktur och ombyggnad av trafikaneläggningar. Att staden kan växa med en relativt tät stadsbebyggelse är en viktig förutsättning för genomförandet av Östra Hagastaden.

Samrådet har tydliggjort de intressekonflikter som finns mellan stadens behov av att växa, påverkan på riksintressen för Nationalstadsparken, Stockholms innerstad och kommunikationer, samt stadsdelens behov av fri-/grönytor samt idrottsanläggningar. Kontoret kan vidare konstatera att projektet rymmer flera utmaningar när det gäller miljö, hälsa och säkerhetsfrågor, buller samt miljö kvalitetsnormer för vatten.

Utmaningar finns också där föreslagen bebyggelse måste kunna grundläggas utan att Trafikverkets underliggande anläggningars funktion begränsas, vilket staden bedömer är möjligt och där dialog förs med Trafikverket.

Stadsbyggnadskontoret kan konstatera att flertalet remissinstanser ställer sig positiva till områdets utveckling, men framför synpunkter i sak. I samrådssvaren överlag råder det en relativt stor enighet, även ibland de mer kritiska, att en förändring av området är önskvärd samt att den nya trafikstrukturen och skapandet av en ny entréplats vid tullhusen medför positiva förändringar.

En stor andel av synpunkterna berör avvägningen mellan olika intressen i markanvändningen inom områden närmast Nationalstadsparken där flertalet framför att marken behöver användas för idrott, främst stora fotbollsplaner, emedan andra anser att området i olika

stor utsträckning ska utvecklas med mer park. Stadsbyggnadskontoret vill påtala att det markområde som genom planförslaget görs utvecklingsbart inte är tillräckligt stort för att tillgodose alla intressens behov och önskemål, vilket har varit en viktig fråga redan under den föregående planprogramsprocessen. Stadsbyggnadskontoret bedömer i frågan om vilka intressen som ska prioriteras, att planförslaget innebär en rimlig avvägning mellan behoven av allmänna platser/park, idrottsanläggningar, skola, bostäder och arbetsplatser, med hänsyn till platsens förutsättningar och detaljplanens genomförbarhet.

Flera remissinstanser påtalar brister i underlaget och framför kritik mot delar av bebyggelsens utformning, framförallt bebyggelsen närmast Brunnsviken och höghuset som markerar Norrtull i Kv 12. Stadsbyggnadskontoret vill betona att den höga byggnaden är avsedd att ersätta en gällande byggrätt för en annan hög byggnad inom planområdet och bedömer att det nya läget är välmotiverat från stadsbyggnadssynpunkt, men att motiven behöver förtydligas utifrån de kriterier som anges i stadens översiktsplan.

Kontoret kommer ta fram tydligare vystudier och fördjupad analys samt konsekvensbedömning av påverkan på riksintresset för Kungliga Nationalstadsparken, för Stockholms innerstad med Djurgården samt för Solna Haga-Ulriksdal. Stadsbyggnadskontoret anser att bebyggelsens föreslagna gestaltning generellt håller en hög ambitionsnivå och bedömer att bearbetning av bebyggelsen med hänsyn till inkomna synpunkter kan ske inom ramen för föreslagna gestaltungs-koncept i det fortsatta planarbetet.

Föreslagna förändringar

Med anledning av de synpunkter som framförts under samrådet kommer följande frågor att studeras vidare i det fortsatta planarbetet:

- Planens påverkan på riksintresset för Stockholms innerstad med Djurgården samt för Kungliga Nationalstadsparken.
- Förhållningssätt till Trafikverkets anläggningar.
- Dagvatten och Brunnsvikens vattenkvalitet.
- Buller för lägenheter i utsatta lägen.

Kontoret föreslår att planförslaget med tillhörande miljökonsekvensbeskrivning samt underliggande utredningar förtydligas kopplat till ovan frågeställningar genom att:

- Ta fram tydligare underlag i vystudier och fördjupa analys samt konsekvensbedömning av påverkan på riksintressen för kulturmiljö och Kungliga Nationalstadsparken i MKB.

- Komplettera planhandlingarna med analys och konsekvensbedömning av nytt läge för höghus i kv 12 i enlighet med ÖP.
- Inom ramen för förslaget gestaltningskoncept se över utformning av kvarteren samt av allmän platsmark som möter Nationalstadsparken.
- Förtydliga förhållandet till Trafikverkets anläggningar.
- Fördjupa buller-, dagvatten och markföroreningsutredningar, samt göra mindre justeringar och förtydliganden i övriga utredningar.
- Inkludera hela kvarter 25 i planområdet för Östra Hagastaden enligt Exploateringskontorets önskemål (från angränsande detaljplan 1, Dp1).

I övrigt föranleder inkomna synpunkter inte några betydande ändringar av planförslaget. Samrådssynpunkterna har visat att planeringsunderlaget behöver fördjupas och förtydligas i ett antal avseenden. De illustrerar också att anspråken på markens användning i flera avseenden är motstridiga och att alla önskemål inte kommer att kunna tillgodoses. Kontorets sammanfattande bedömning är att de inkomna synpunkterna kan hanteras och studeras vidare i det fortsatta planarbetet.

Inkomna synpunkter

Nedan redovisas en sammanfattning av inkomna synpunkter. För yttrandena i sin helhet hänvisas till planakten för projektet, dnr 2016-17865. Planakten för ärendet finns tillgänglig i Tekniska Nämndhuset på Fleminggatan 4.

Statliga och regionala myndigheter och förbund

Länsstyrelsen

Länsstyrelsen ser positivt på fortsatt utveckling av Hagastaden. Områdets utveckling är av strategisk betydelse för hela Stockholmsregionen och planområdets läge med komplexa samband ställer höga krav i processen att åstadkomma en attraktiv miljö och samtidigt ta tillvara de värden som finns på platsen. Närheten till Nationalstadsparken och Brunnsviken kan bidra till en attraktiv boende- och arbetsmiljö.

Länsstyrelsen framförde i programyttrandet 2015-12-14 bland annat synpunkter avseende påverkan på stadens visuella gräns och bebyggelsefronten mot Nationalstadsparken, uppfyllelsen av miljökvalitetsnormer enligt 5 kap. miljöbalken, hur förslagen exploatering

ska kunna tillgodose riksintressen enligt 3 och 4 kap, mellankommunala intressen, strandskyddsfrågor enligt 7 kap. MB samt hur bebyggelsen kan bli lämplig med hänsyn till människors hälsa och säkerhet eller till risken för olyckor, översvämning eller erosion. Sedan programskedet har förslaget bearbetats avseende påverkan på riksintressena, men i stort kvarstår de synpunkter Länsstyrelsen framförde i programyttrandet 2015-12-14 avseende påverkan på riksintresse för kulturmiljö enligt 3 kap 6 § MB och 4 kap 1 och 7 §§ MB. Länsstyrelsen bedömer även att vidare bearbetning behövs för att planen ska kunna tillgodose riksintressen enligt 3 kap. miljöbalken, kommunikationer, att frågor om användningen av mark och vattenområden som angår flera kommuner samordnas på ett lämpligt sätt, att en miljökvalitetsnorm enligt 5 kap. miljöbalken kan följas samt att förslaget blir lämpligt med hänsyn till människors hälsa eller säkerhet eller till risken för olyckor, översvämning eller erosion.

Länsstyrelsen kan vidare konstatera att samrådsförslaget inte till fullo överensstämmer med nu gällande översiktsplan och dess riktlinjer avseende de riksintressen som behandlas i detta yttrande, inte heller avseende de synpunkter Länsstyrelsen framförde i sitt granskningsyttrande till översiktsplanen 2017-09-25.

Synpunkterna nedan syftar till att ge kommunen underlag, råd och synpunkter inför nästa skede i planprocessen. Kommunen får på så sätt möjlighet att förtydliga och/eller komplettera planförslaget, så att ett statligt ingripande kan undvikas. Länsstyrelsen framför även rådgivande synpunkter och synpunkter av betydelse för planens genomförbarhet.

Riksintresse Kungliga Nationalstadsparken enl 4 kap 1 och 7 §§MB
Planområdet gränsar till Nationalstadsparken och är även delvis belägen inom Nationalstadsparken. I 4 kap. 7 § andra stycket MB anges att inom en nationalstadspark får ny bebyggelse och nya anläggningar komma till stånd och andra åtgärder vidtas endast om det kan ske utan intrång i parklandskap eller naturmiljö och utan att det historiska landskapets natur- och kulturvärden i övrigt skadas. Nationalstadsparken utgör även riksintresse enligt 4 kap. 1 § vilket innebär att ingrepp i miljön utanför parken inte får påtagligt skada Nationalstadsparkens natur- och kulturvärden.

Tidigare synpunkter från programskedet kvarstår det vill säga att en utveckling av området som det redovisas i samrådsförslaget med täta kvarterstrukturer i liknande skala som stenstaden och höga täta fasadfronter mot parklandskapet, riskerar att medföra påtagligt skada riksintresset Nationalstadsparken.

Den framflyttade täta bebyggelsefronten med kvarter 15 och 16 norr om tullhusen riskerar att dominera Brunnsvikenlandskapet i och med att staden flyttar närmare Nationalstadsparkens landskapsrum. Från vyerna vid södra Haga och Bellevue är det särskilt kvarter 15 som genom sin volym, höjd och närhet till Brunnsviken kommer att påverka Brunnsvikenlandskapet negativt. Det höga huset i kvarter 12 väster om Wenner-Gren Center kommer att påverka de så viktiga siktlinjerna och landskapsbilden för Nationalstadsparken från flera av utsiktspunkterna då siluetten förändras påtagligt till det sämre. Det är därför Länsstyrelsens bedömning att den föreslagna bebyggelsen fortsatt behöver bearbetas beträffande höjder och täthetsgrad, särskilt för kvarter 12 och 15 för att inte riskera att påtagligt skada riksintresset Nationalstadsparken. Det historiska landskapets medvetet gestaltade siktlinjer och fondmotiv ska värnas och sambanden över Brunnsviken med vyer upprätthållas. En mjuk övergång mellan park och bebyggelse bör eftersträvas. Placering och utformning av höga byggnader som blir väl synliga från strategiska platser i Nationalstadsparken riskerar att påtagligt skada riksintresset för Nationalstadsparken.

Området mellan Norrtull och Wenner-Gren Center är en del av Nationalstadsparken. Förslaget innehåller två kvarter i denna del av parken, kvarter 13 och 14. Utifrån redovisningen i planhandlingarna kan Länsstyrelsen dock inte bedöma hur förslaget i denna del påverkar siktlinjer och landskapsbild för Nationalstadsparken. Aspekter som en förändrad stads- och landskapsbild, särskilt från Bellevue och Hagaparken, behöver redovisas tydligare. Vystudierna med siktlinjer som redovisas i kulturmiljöanalysen (White, mars 2020) behöver kompletteras så att de redovisar både nuläge och framtida situation. Särskilt vy 2 och 3, 7 och 9 är väsentliga för att kunna bedöma kvarter 13 och dess eventuella påverkan på Nationalstadsparken och riksintresset.

Sammanfattningsvis behöver kommunen arbeta vidare med volym och utformning i ovan nämnda delar för att undvika påtaglig skada på de så viktiga siktlinjerna och landskapsbilden kopplat till Nationalstadsparken och riksintresset.

I programskedet efterfrågade Länsstyrelsen en grönstrukturplan och en spridningsanalys för ekologiska spridningssamband för att tillgodose gröna kopplingar till Nationalstadsparken. En ekologisk spridningsanalys och inventering av skyddsvärda träd (Ekologigruppen, mars 2020) har genomförts och enligt planbeskrivningen finns goda ambitioner att stärka de ekologiska spridningsvägarna genom bland annat en omfattande nyplantering av träd, vilket Länsstyrelsen ser

som lovvärt. Planområdet omfattar idag mindre ytor med grönområden intill Tullhusen som i planbeskrivningen föreslås bli torg med hårdgjorda ytor men med befintliga träd bevarade och med nyplantering av trädjungar. Det är oklart hur mycket av ytan som kommer att vara hårdgjord och hur mycket grönska som kommer att vara kvar, vilket borde förtydligas. Trädplantering och bevarande av skyddsvärda träd behöver, om kommunens ambition är att säkerställa grönstrukturen, även regleras på plankartan.

Det är positivt att det även i andra delar av området som idag består av hårdgjord mark, kommer att tillföras grönytor som på sikt ska kunna bidra till spridning av arter i öst-västlig riktning. Det kräver dock noggrann planering av artsammansättningen så att den bidrar till att stärka befintlig grönstruktur i intilliggande Nationalstadsparken.

Riksintresse för kulturmiljövården enligt 3 kap 6 § MB

Delar av planområdet ligger inom riksintresse för kulturmiljövården, Stockholms innerstad med Djurgården [AB115] samt Solna [AB 37] som ska skyddas mot åtgärder som kan medföra påtaglig skada på kulturmiljön enligt 3 kap. 6 § miljöbalken.

Riksintresset Stockholms innerstad med Djurgården är stort och mångfasetterat. De uttryck som här särskilt berörs är: Stadens norra infart, Stenstadens yttre gräns, Stockholms stadssiluetten samt utblickar från Parkanläggningar och grönska. För riksintresset Solnas del berörs uttrycket den engelska parken i Haga, med utblickar över Brunnsviken.

Den här planen har, i förhållande till tidigare planer i området, särskilt stor betydelse för läsbarheten av stenstadens yttre gräns på grund av sitt läge vid tullhusen och närheten till världshuset Stallmästaregården, vilka bidrar till förståelsen för den historiskt viktiga *entrén till Stockholms stad från norr*. Sedan programskedet har kopplingen mellan tullhusen och Stallmästaregården förbättrats, men bebyggelsen i kvarter 15 och 16 norr om Tullhusplatsen skapar även i detta skede en barriär och innebär att förståelsen för den historiska infarten från norr blockeras. Förhållandet minskar platsens förutsättningar att återspegla tullhusens funktion i sitt historiska sammanhang. Länsstyrelsen kan i detta skede inte utesluta att det därför finns risk för påtaglig skada då siktlinjen norrut från tullhusen är bruten. Kommunen behöver hantera detta faktum och se över möjligheten att återupprätta den visuella kopplingen.

Uttrycket *Stenstadens yttre gräns*: Kvarteren Sländan och Getingen, som gränsar till planområdet i söder, ingår i ett av innerstadens riksintressanta uttryck genom att de sedan de bebyggdes utgjort en del av stenstadens tydliga yttre gräns i norr. Föreslagen bebyggelse i kvarter 13 och 14 placeras framför kvarteret Getingen. Med sin höjd och täthet skymmer de stenstadens yttre gräns och förskjuter därmed gränsen norrut, vilket försämrar läsbarheten och förståelsen för uttrycket stenstadens yttre gräns. Länsstyrelsens konstaterar att föreslagen bebyggelse framför allt i kvarter 13 behöver bearbetas så att siktlinjer skapas och takkontur i bakomliggande kvarter blir synlig från norr för att förståelse för uttrycket fortsatt ska finnas.

Stockholms stadssiluett där endast ett fåtal kyrktorn och offentliga byggnader höjer sig över den övriga bebyggelsen är ett uttryck i riksintresset. Siluetten domineras av relativt låga byggnadsvolymer på malmarna med enstaka accenter som markerar viktiga rum, entréer eller funktioner. Tidigare har Wenner-Gren Center samt Norra tornen vid Torsplan, tillåtits i området då de ansetts markera sådana viktiga platser. Enligt planbeskrivningen är målsättningen att ”skapa en kedja av högre hus vid stadens entréer längs med Stockholms klassiska stenstadsfront” (planbeskrivningen s 52). Länsstyrelsen ställer sig tveksam till att en sådan generell målsättning är förenlig med riksintressets uttryck, översiktsplanen och planprogrammet. Enligt riktlinjer i översiktsplanens riksintressebilaga bör särskilda krav ställas på höga hus avseende innehåll, arkitektonisk kvalitet och symbolverkan. En bedömning bör enligt samma dokument göras av hur förslaget påverkar dels innerstadens siluett, dels den samlade effekten av befintliga och tillkommande byggnader. I planen och dess underlag kan Länsstyrelsen inte finna ett argument för den höga byggnaden tagits fram utifrån dessa principer. Länsstyrelsens bedömning är att placeringen av den höga byggnaden i stenstadens omedelbara närhet och dess förhållande till närliggande höga byggnader på ett påtagligt sätt påverkar stadssiluetten. Påtaglig skada kan därför inte uteslutas.

I både riksintresset Stockholms innerstad med Djurgården och riksintresset Solna, delen Haga-Ulriksdal, finns viktiga parkanläggningar längs Brunnsviken som i stort överlappar med Nationalstadsparken.

Till riksintresseuttrycket *parkanläggningar och grönska* hör Bellevueparken, en engelsk park direkt öster om planområdet, och Hagaparken norr om planområdet, med viktiga utblickar mot det omgivande landskapet. Trots att utblickar från Hagaparken och Bellevueparken mot södra Brunnsviken till stor del domineras av Stock-

holms urbana front, kan utblickar från parkanläggningarna idag förstås utifrån sin 1700-talskontext och är därför känsliga för nyttillkommande bebyggelse.

De i miljökonsekvensbeskrivningen redovisade vyerna indikerar att upplevelsen av miljön i Bellevueparken och Hagaparken påverkas av att en tydligare urban front närmar sig Brunnsviken och därmed reducerar den lantliga karaktären. Den visuella påverkan från kvarter 15 och 16 är särskilt påtaglig. Länsstyrelsen kan i detta skede inte utesluta risk för påtaglig skada men detta behöver studeras ytterligare och tydligare redovisas.

Sammantaget är det Länsstyrelsens bedömning utifrån presenterade underlag, att förslaget påverkar flera av riksintressets uttryck i sådan grad att påtaglig skada inte kan uteslutas. Kommunen behöver bearbeta föreslagen bebyggelse enligt ovan så att de uttryck för riksintresset, Stockholms innerstad med Djurgården som berörs fortsatt kommer att karaktäriseras av eller kunna återspegla det riksintressanta kulturhistoriska sammanhang som ligger till grund för utpekandet. Avseende kvarteren 15-16 och hur de påverkar riksintresset Solna, delen Haga-Ulriksdal behöver miljökonsekvensbeskrivningen utvecklas och förtydligas avseende vustudier och analys för att det ska vara möjligt att bedöma påverkan på riksintressets berörda uttryck.

Miljö kvalitetsnormer för vatten

Länsstyrelsen instämmer i att det är positivt för vattenbalansen i avrinningsområdet för Brunnsviken att mer vatten omhändertas lokalt och inte leds bort till Henriksdals reningsverk via ledningar. Kommunen hänvisar till de åtgärder som kommer att genomföras enligt det lokala åtgärdsprogrammet för Brunnsviken. Syftet med dessa åtgärder är att rensa upp historiska föroreningar och skapa de förutsättningar som krävs för att Brunnsviken ska kunna uppnå och behålla god vattenstatus. I planförslaget saknar Länsstyrelsen en redovisning på miljö kvalitetsfaktornivå hur den ökade belastningen, som utsläpp till Brunnsviken kommer att leda till, påverkar möjligheten att på sikt behålla god vattenstatus. Länsstyrelsen bedömer att detaljplanens ökade tillförsel av dagvatten till Brunnsviken troligen inte är en förbättring trots lägre halter av olika ämnen i dagvattnet, eftersom det beror på en utspädningseffekt till följd av de ökade flödena. Genom att istället väga haltförändringarna i Brunnsviken, med de ökade flödena, mot de förbättringar som det lokala åtgärdsprogrammet avser att åstadkomma kan kommunen se om det på sikt kan leda till god vattenstatus för samtliga parametrar som påverkas av dagvatten.

Både i dagvattenutredningen och i miljökonsekvensbeskrivningen (MKB) saknas en redovisning av förväntade effekter på miljökvalitetsnormerna i Brunnsviken på miljökvalitetsfaktornivå. Detta krävs för en bedömning av om de förändringar som planen medger kan komma att leda till försämrade eller förbättrade möjligheter att följa beslutade miljökvalitetsnormer. Utifrån redovisat underlag bedömer Länsstyrelsen att en utbyggnad enligt planförslaget riskerar medföra betydande påverkan på recipienten.

Kommunen behöver även beskriva risker kopplade till befintliga markföroreningar som kan komma att bidra med en negativ belastning av Brunnsviken efter planens genomförande och på vilka sätt dessa risker kan förebyggas och minimeras. Länsstyrelsen kan konstatera att planbeskrivningens gestaltungsförslag inte helt stämmer överens med förslag i dagvattenutredningen. Planhandlingarna behöver uppdateras så att gestaltningen, planbestämmelserna och dagvattenåtgärderna går hand i hand.

Miljökvalitetsnormer för luft

Luftutredningen (SLB 35:2019) visar att det är på två ställen som miljökvalitetsnormerna för PM10 och kvävedioxid kommer att överskridas. Området vid norra Uppsalavägen påverkas av vägtrafik och tunnelmynningsutsläpp från Norra länken och E4/E20. Bebyggelsen skapar dubbelsidigt gaturum vilket försvårar utspädningen av luftföroreningar. Kommunen skriver att ett gång- och cykelstråk samt verksamhet i bottenvåning planeras vid den östra fasaden av kontorsbyggnaden i framtiden, när luftföroreningssituationen blivit bättre. Länsstyrelsen anser att kommunen i planbeskrivningen behöver förtydliga hur detta kommer att säkerställas.

Det andra området där miljökvalitetsnormerna överskrids är på Sveavägen där det också skapas dubbelsidig bebyggelse. Här kommer dock överskridanden ske mitt på vägbanan medan de avtar mot fasaden.

Hälsa och säkerhet

Hantering av risken för olyckor. Länsstyrelsen noterar att Trafikverket (2020-05-26) lyfter synpunkter som gäller grundläggning inom väganläggningens skyddszon. Om detta påverkar möjligheten att genomföra föreslagna säkerhetsåtgärder och planerad utformning av marken kring tunnarna konstaterar Länsstyrelsen att det kan få betydelse för riskbedömningen totalt sett, vilket kommunen behöver se över i sitt fortsatta arbete med planen.

Bebyggelse intill Värtabanan. Länsstyrelsen anser att plankartan bör tydliggöra hur den tänkta skyddszonen på 10 meter kring Värtabanan ska utformas så att det säkerställs att det inte blir en plats för stadigvarande vistelse, i enlighet med vad som står i planbeskrivningen. Länsstyrelsen saknar reglering av friskluftsintag och utrymningsväg för bebyggelse mot Värtabanan, vilket är rekommenderat i riskutredningen som säkerhetshöjande åtgärder.

Kvarter 15 vid de norra tunnelmynningarna. Länsstyrelsen bedömer att plankartan inte fullt ut säkerställer förutsättningar och antaganden som är viktiga för riskbedömningen av risknivån i kvarter 15, där markanvändning kontor, centrum och parkering möjliggörs cirka 20 meter från tunnelmynningen till Stallmästartunneln respektive ca 40 meter till Hagatunneln. I riskutredningen antas relativt tjocka glaspartier på grund av bullersituationen från Värtabanan. Länsstyrelsen anser att kommunen behöver förtydliga att antagandet om glastjocklek i riskutredningen är korrekt. Detta kan ha betydelse för konsekvenserna vid en olycka och bedömningen av risknivån, och i slutändan även betydelse för vilka åtgärder som kan behöva regleras i plankartan. Vidare behöver kommunen förtydliga grunderna för slutsatsen, att det är tillräckligt att säkerställa att inte samlingslokal för fler än 150 personer ska tillåtas mot tunnelmynningarna, för att risknivån ska anses godtagbar. I slutsatsen till bilaga C till riskutredningen står att utsatt ”spets” som vetter mot tunnelmynningen planeras att innehålla verksamhet som ej uppmuntrar till stadigvarande vistelse, t.ex. parkering och teknikrum i de två nedersta våningarna. Länsstyrelsen kan inte se att detta återspeglas i plankartan gällande reglering av kvarter 15 och hur byggnaden ska disponeras. Därtill behöver planbestämmelsen m3, som gäller kvarter 15, förtydligas gällande friskluftsintagets placering. Länsstyrelsen förespråkar en reglering med innebörden att friskluftsintaget är vänt bort från riskkällan.

Omledningsvägnätet. Länsstyrelsen anser att kommunen inom ramen för planarbetet beaktar hur omledningsvägnätet för transporter av farligt gods i Norra länken mellan Norrtull och Hjorthagen ser ut. Enligt Trafikverket ska den nya gatustrukturen vara en del i den omledningsväg som gäller för Norra länken. Om avsikten är att transporter med farligt gods regelbundet ska använda ytvägnätet inom eller intill planområdet behöver eventuella risker med dessa transporter beaktas i underlaget till planen. Om behov finns så behöver även riskerna redovisas i planbeskrivningen och eventuella skyddsåtgärder regleras i plankartan.

Risker med transporter av farligt gods i tunnlarna. Framtidens transportbehov av farligt gods är osäkert. Norra länkens tunnlar

mellan Norrtull och Hjorthagen ingår i Europavägnätet och är idag en viktig förbindelse till Värtahamnen/Frihamnen och Lidingö kommun. En viss osäkerhet råder också när det gäller framtida transporter på Värtabanan. I Norra länkens tunnel mellan Norrtull och Hjorthagen finns inga restriktioner för transporter av farligt gods. Länsstyrelsen delar bedömningen i riskutredningen, att sannolikheten för att olyckor i tunnlarna ska påverka ovanliggande bebyggelse, utifrån tillgänglig kunskap bör vara mycket låg, samtidigt står det klart att framtiden är osäker. Länsstyrelsen hänvisar till Trafikverkets yttrande som framhåller att restriktioner inte ska kunna bli aktuellt för farligt gods-transporter utan alla transporter ska kunna trafikera aktuella tunnlar. Enligt riskutredningen förväntas inte tunnlarna trafikeras av transporter som kan påverka ovanliggande eller kringliggande bebyggelse om föreslagna åtgärder genomförs.

Eftersom osäkerheterna om framtidens transportbehov är stora, anser Länsstyrelsen att det behöver finnas ett underlag som redovisar hur riskbilden påverkas av olyckor som kan medföra större konsekvenser än vad tunnlarna är dimensionerade för. Länsstyrelsen konstaterar att riskutredningen inte ger en tillräcklig grund för att besvara denna fråga och efterfrågar att kommunen kompletterar riskutredningen med en sådan analys och bedömning. Länsstyrelsen anser att detta krävs för att kunna ta ställning till om det kan bli aktuellt med restriktioner eller ej. När ett sådant material finns att tillgå efterfrågar Länsstyrelsen en dialog som involverar alla parter som berörs av eventuella konsekvenser ett beslut om en eventuell restriktion skulle medföra.

Förorenad mark

Enligt Länsstyrelsens register över potentiellt förorenade områden, (EBH-stödet) har det funnits flera bensinstationer inom och i närheten av planområdet. Även ytbehandlare och tryckeri har haft verksamhet inom eller i nära anslutning till planområdet. Utifrån redovisat underlag kan Länsstyrelsen konstatera att provtagningar endast genomförts inom en del av planområdet.

För den del av planområdet där skola föreslås har klorerade kolväten detekteras i grundvattnet. Klorerade kolväten är flyktiga, de kan utgöra en risk för människors hälsa och är cancerframkallande. Det finns föroreningar i jorden som i flertalet provpunkter överstiger halterna för känslig markanvändning. Även halter som är överstigande mindre känslig markanvändning och farligt avfall har påträffats. Vidare visar provtagningarna att föroreningar bestående av både metaller och PAHer (flyktiga och cancerogena) påträffats. Det är särskilt viktigt att säkerställa att områden där barn ska vistas inte

utgör en risk för människors hälsa, eftersom barn är känsligare än vuxna.

I den miljötekniska markundersökningen (Golder Associates, 2018-11-21) som är utförd på en del av planområdet, rekommenderar konsulten vidare utredning av åtgärdsbehovet.

Länsstyrelsen anser inte att kommunen i samrådsskedet har visat att marken är lämplig för planerad markanvändning. Till granskningskedet behöver kommunen i planbeskrivningen redovisa föreningssituationen för hela planområdet (både i jord, grundvatten och eventuellt porgas) samt var prover är utförda och resultat av dessa. Utifrån resultaten behöver kommunen även redovisa och motivera varför planerad markanvändning inte utgör någon risk för människors hälsa.

Buller

Bullerkällor som påverkar planområdet är vägtrafik, spårtrafik från Värtabanan samt helikoptertrafik till och från det intilliggande sjukhuset. I bullerutredningen (ÅHF 2020-03-01) redovisas trafikuppgifter som ligger till grund för framtida situation. Länsstyrelsen efterfrågar ett förtydligande vilken tidshorisont som avses med begreppet ”framtida situation” samt vilka värden som inkluderats. Spårtrafiken beskrivs som mycket begränsad på Värtabanan, att hastigheterna är låga samt att spåren går under Hagastaden vilket då inte skulle ge så stor bullerpåverkan på planområdet. Till granskningskedet anser Länsstyrelsen att kommunen behöver redovisa bullervärden vid fasader samt vid skol och förskolegårdar från den spårtrafik som går på bro/banvall. Vidare efterfrågar Länsstyrelsen en redovisning över att riktvärdena om högst 70 db (A) maximalnivå kan erhållas vid fasad för bullerpåverkan från helikoptertrafiken. Kommunen har reglerat att maximala nivåerna inomhus från helikoptertrafiken inte överskrids. Om de bullerdämpande åtgärder som kommunen föreslår även skyddar från buller från helikoptertrafiken så behöver detta förtydligas.

Planförslaget medger en utformning av bostäder där riktvärden enligt Förordning (SFS 2015:216) om trafikbuller innehålls för ca 89 % av lägenheterna. För övriga lägenheter uppnås riktvärdena genom tekniska lösningar så som bullerdämpande åtgärder med indragna balkonger med täta räcken, ljudabsorbenter i balkongtak och för en del lägenheters balkonger även lokala bullerskydd. I det sammanhanget vill Länsstyrelsen framhålla att tekniska lösningar som endast möjliggör att riktvärden enligt förordning (SFS 2015:216) om trafikbuller vid bostadsbyggnader uppnås lokalt utanför fönster, ska användas mycket restriktivt och endast då planförslaget i sin helhet

ändå bedöms vara det mest lämpliga enligt 2 kap. 6 a § PBL. För att Länsstyrelsen ska kunna bedöma om dessa åtgärder är godtagbara behöver kommunen redovisa bullernivåerna för samtliga våningsplan i respektive byggnad.

I plankartan har kommunen reglerat bullernivåer för inomhusmiljön. Länsstyrelsen saknar bestämmelser som reglerar bullernivåer utomhus vid fasad alternativt bestämmelser som reglerar föreslagna bulleråtgärder. Till granskningsskedet behöver kommunen komplettera redovisningen av bullernivåerna för bostäder samt reglera nivåer/ bullerskyddsåtgärder för att säkerställa att riktvärden kan följas vid de mest bullerutsatta fasaderna. Planbeskrivningen behöver även kompletteras med en redovisning över vilka av lägenheterna som behöver tekniska lösningar.

I planbeskrivningen framgår även att vissa uteplatser kan behöva lokala bullerskydd för att uppnå riktvärdet om högsta 50 db(A) ekvivalentnivå. Till granskningsskedet behöver behovet av dessa skydd utredas, redovisas samt vid behov regleras i plankartan.

Översvämning

Kommunen reglerar en höjdsättning av vägar som är anpassad efter att vatten vid skyfall ska avledas ner mot Brunnsviken. I dagvattenutredningen (Sweco 2020- 02-11) redovisas att utöver den anpassade höjdsättningen så ska tekniska lösningar i form av murar och kantsten hindra att vatten från skyfall leds till tullhusen samt till tunnelmynningarna i Norra länken. Vidare ska en öppning i muren på Bellamansterrassen avleda vatten mellan tunnelmynningarna. Länsstyrelsen saknar en redovisning i planbeskrivningen av nödvändiga åtgärder för att undvika att vägar och byggnader översvämmas vid höga vattenstånd. Till granskningsskedet behöver kommunen redovisa riskerna för översvämning och flödesvägar samt motivera vilka åtgärder som ska reglera att översvämning inte uppstår. Detta är av särskild vikt gällande kvarter 16 som lyfts fram som ett riskområde i dagvattenutredningen. Åtgärder som murar och kantsten behöver regleras i plankartan. Kommunen behöver även säkerställa, i samråd med Räddningstjänsten, att framkomlighet råder för utryckningsfordon vid höga vattenstånd.

Utöver kvarter 16 så lyfts Stallmästaregården fram som ett riskområde för översvämning. Både i dagens läge och efter ett genomförande av detaljplanen rinner en stor flödesväg förbi Stallmästaregården vid skyfall. Dessa flöden och vattendjup kan resultera i skador på byggnaderna. Vatten rinner också in till Stallmästaregården och kan bli stående mellan byggnaderna. I dagvattenutredningen redovisas att alternativet att styra om flödesvägen inom ramen för planens

genomförande inte har bedömts som möjligt. Istället förespråkas att lokala åtgärder vid Stallmästaregården bör vidtas för att säkra byggnaderna från översvämning vid skyfall. Länsstyrelsen anser att kommunen utöver att skydda byggnader och infrastruktur inom planområdet även behöver säkerställa att ett genomförande av planen inte leder till översvämning utanför planområdet. Kommunen bör så långt det är möjligt reglera åtgärder som hindrar ökade flöden att nå Stallmästaregården samt redovisa risker och åtgärder i planbeskrivningen.

Geoteknik

Länsstyrelsen saknar, både i planbeskrivningen och miljökonsekvensbeskrivningen, en utförlig redovisning av eventuella geotekniska risker utifrån markförhållandena inom planområdet. I planbeskrivningen konstaterar kommunen att marken inom planområdet till stor del består av varierande markuppfyllnader. I Tekniskt PM (Stockholms stad, mars 2020) redovisas att risken för skred är minimal inom de delar av planområdet som kommer att bestå av stora höjdskillnader men att risker för skred ska beaktas i projektering. Övriga geotekniska underlag som Länsstyrelsen har tagit del av har tagits fram i syfte att utgöra underlag vid projektering. Länsstyrelsen konstaterar att i den del av planområdet där kvarter 15 planeras finns ett av SGU utpekade akksamhetsområde. Detta ska ses som en indikation på att förutsättningar finns för att ras och skred kan uppstå.

Länsstyrelsen anser de utredningar som krävs för att säkerställa markens lämplighet för detaljplanens genomförande ska genomföras under detaljplaneskedet. Om det förekommer geotekniska risker, behöver kommunen redovisa förhållandena i planhandlingarna för att dessa ska kunna följas upp i bygglovsskedet och de åtgärder som kan komma att krävas ska regleras i plankartan. Länsstyrelsen kan inte utifrån redovisat underlag bedöma om risk finns för ras och skred.

Länsstyrelsen vill även rekommendera Boverket Kunskapsbankens sida om Geotekniska frågeställningar och begränsningar i PBL.

Mellankommunal samordning

Planförslaget medverkar till att Solna och Stockholm byggs samman. En förutsättning för planens genomförande är att kommungränsen justeras vilket även medför samordning av bland annat infrastruktur och fastighetsgränser. Solna stad konstaterar i sitt yttrande att planen följer de intentioner som kommunerna gemensamt slagit fast i de planprogram som föregått detaljplanen. Länsstyrelsen uppmuntrar ett fortsatt samarbete så att Solnas synpunkter tas om

hand. Det gäller bland annat dagvattenhantering och konsekvenser av skyfall.

Miljökonsekvensbeskrivning

I programsamrådet hölls även avgränsningssamråd avseende miljökonsekvensbeskrivningen, MKB. I avgränsningen ingick då avseende kulturmiljö avsnitten Kulturhistoriska värden och stadsbild samt Nationalstadsparken. Där konstaterades att fortsatta studier behövdes avseende hur den nya bebyggelsen möter stenstadens front. I samrådet har MKB fått en annan avgränsning så att kapitlet om kulturhistoriska värden hanterar bebyggelsevärden istället för stadsbild. Konsekvenser för stadsbild och stenstadens front har därför inte hanterats, inte heller konsekvenser föranledda av det i samrådsskedet föreslagna höga huset i kvarter 12. Till MKB hörde i programskedet en bilaga som på ett tydligt sätt redovisade vyer både med och utan föreslagen bebyggelse.

Innehållet i miljökonsekvensbeskrivningen behöver utvecklas avseende stadsbild och kopplas till de riksintressen enligt 3 kap 6 § MB som påverkas. Bland annat behöver påverkan på stenstadens yttre gräns, den visuella kopplingen mellan Tullhusen och den historiska infarten från norr, påverkan på Stockholms stadssiluett, landskapet kring Brunnsviken och upplevelsen av den lantliga karaktären kring Bellevueparken bedömas. Även påverkan på Hagaparken med utblickar i landskapet behöver tydligare redovisas.

I miljökvalitetsbeskrivningen konstateras att den planerade bebyggelsen blir ett tydligt tillägg och att stadsfronten förtätas och kommer närmare parken. Samtliga vyer bedöms vara tåliga trots att de redovisade vyerna indikerar att särskilt stränderna vid Bellevueparken, Haga forum och Kungliga begravningsplatsen kommer att påverkas negativt av den planerade bebyggelsen. Länsstyrelsen delar inte bedömningen att samtliga vyer är tåliga. Siktstråken från parken har visserligen förändrats över tid i och med att stenstaden har byggts ut men det är inte något argument för ytterligare negativ påverkan på Nationalstadsparken och riksintresset. De föreslagna byggnadernas avskärmade effekt för trafikstörningar uppväger inte heller den negativa påverkan förslaget får på Nationalstadsparkens natur- och kulturvärden samt på riksintresset.

Avseende ekologiska spridningssamband refereras i MKB till en rapport (SBK, 1997) om spridningssamband, där planområdet inte pekas ut som spridningsväg. Dels är den rapporten inaktuell, dels är den framtagen för en helt annan skala. Istället borde den aktuella utredningen (Ekologigruppen, 2019) användas.

Rådgivande synpunkter

Kulturmiljö. Andra kulturhistoriskt värdefulla miljöer i planens omedelbara närhet är byggnadsminnet Haga Tingshus samt byggnadsminnet Stallmästargården. Länsstyrelsen ställer sig frågande till om föreslagen bebyggelse i främst kvarter 15 och 16 är anpassad efter platsens kulturvärden i den mening som avses 3 kap 6§ MB och 2 kap 6§ PBL och önskar att staden tydligare redogör för hur man avser att anpassa bebyggelsen på ett tydligare sätt. Anpassningskravet innebär bland annat att ny bebyggelse ska placeras och utformas med hänsyn till platsens kulturvärden samt stads- och landskapsbildningen.

Miljö kvalitetsnormer för vatten. I planbeskrivningen redovisas miljöproblem och status i Brunnsviken som inte stämmer överens med uppgifter i VISS (Vatteninformationssystem Sverige). Kommunen behöver uppdatera med senaste statusklassningen och uppgifter ur VISS.

Luftkvalitet. Luftföroreningarna i planområdet kommer att öka jämfört med idag enligt genomförd luftutredning (SLB analys, mars 2020). Luftutredningen redovisar dock inte nuvarande situation utan endast ett utbyggnadsalternativ för år 2025. En redovisning av halter även i nuläge skulle ge ett tydligt underlag för att se om planområdet medverkar till att miljö kvalitetsnormer för luft överskrids. I miljökonsekvensbeskrivningens nollalternativ konstateras att exponering av luftföroreningar blir högre i nollalternativet vilket Länsstyrelsen ställer sig tveksam till, men i samma dokument görs sedan den samlade bedömningen att fler människor riskerar att utsättas för luftföroreningar i utbyggnadsalternativet och att gatorna därför behöver utformas så att de inte uppmuntrar till stadigvarande vistelse. Längs Sveavägens södra sida finns idag kontorshus med entréer mot gatan. Sveavägen länkar samman befintlig stadsmiljö med ny, där skola och bostäder planeras, och kommer därför även fortsatt att vara ett gaturum där många människor vistas. Länsstyrelsen vill framhålla att situationen behöver medvetandegöras så att vikt läggs vid en så god utformning som möjligt med tanke på luftkvalitet. Kommunen behöver särskilt ta hänsyn till känsliga grupper så som barn och äldre och säkerställa att även en god inomhusmiljö kan skapas för skolbyggnader och bostäder.

Social hållbarhet. Det är positivt att kommunen ser att de sociala frågorna är av betydelse i planeringen och att studentbostäder planeras i området. Kommunen bör med fördel förtydliga hur planförslaget i övrigt tar hänsyn till särskilda grupper på bostadsmarknaden och beskriva vilken typ av vård och omsorgsboende som planeras. Länsstyrelsen anser också att kommunen bör beskriva hur tillkom-

mande bostadsutbud stämmer överens med kommunens bostadsbehov och riktlinjer för bostadsförsörjning, till exempel upplåtelseformer och bostadsstorlekar.

Inom, men också utanför området finns utmaningar med biltrafik, som kommunen behöver arbeta vidare med. Det gäller såväl barriäreffekter som säkerhetsaspekter, främst gällande barn, luftkvalitet och buller. Länsstyrelsen anser också att kommunen kan med fördel lyfta flera delar från den integrerade barnkonsekvensanalysen och sociala värdeanalysen (White arkitekter 2019) in i planhandlingarna, när det gäller de aspekter som rör genus, ålder och funktionsnedsättning.

I planförslaget framgår att såväl bostadsgårdar som förskole och skolgårdar kommer att bli små. Förskolegårdarna kommer ha en friyta på 11 m² per barn och skolgårdarna 4 m² per barn. Detta kan jämföras med Boverkets rekommendationer på 40 m² friyta per barn i förskolan, 30 m² friyta per barn i grundskolan och att den totala storleken på friytan för skol och förskolegårdar bör överskrida 3000 m². Länsstyrelsen vill framhålla att det finns stora fördelar med att skapa en god utemiljö i anslutning till verksamhet och hemmiljö då detta visat sig minska barns stillasittande. På en gård som är mindre, oavsett antal barn, kan en barngrupp få svårt att utveckla lek och socialt samspel på ett sätt som tillgodoser deras behov.

Planförslaget möjliggör hög och tät bebyggelse vilket kan ge konsekvenser för såväl solljus som vindförhållanden och påverka komforten. Tillgång till dagsljus och solljus, men även skugga, är också en viktig hälsofråga speciellt när det handlar om ytor där barn ska vistas. Vid gårdar som ligger intill tät och hög bebyggelse kan så kallade värmeöar skapas vilket kan behöva beaktas. Resultat av en vindkomfortstudie (SMHI 2018) och en solstudie (White arkitekter 2020) bör lyftas i planförslaget.

Övriga synpunkter/frågor av betydelse för planens genomförbarhet Natur – Biotopskydd. Längs med Sveavägen finns trädrader som omfattas av de generella biotopskyddsbestämmelserna enligt 7 kap. 11 § miljöbalken vilket innebär att det är förbjudet att skada naturmiljön (alléerna). Exempel på sådan skada som kan vara förbjuden är kraftigare beskärning, markkompaktering, schaktning invid rotzoon samt avverkning. En detaljplan ska fungera självständigt och det bör inte krävas en dispens från biotopskyddsbestämmelserna för att genomföra en detaljplan (se MÖD dom i mål P 2285-17 respektive P 6691-18). Om dispens från biotopskyddsbestämmelserna inte meddelas gäller skyddet för biotopen oberoende av vad en detaljplan medger för markanvändning. Biotopskyddsområdets naturvärden och planens eventuella påverkan på dessa naturvärden bör därmed

beaktas. Under genomförandetiden bör träd som avses att sparas skyddas i enlighet med ”Standard för skyddande av träd vid byggnation” av Östberg och Stål.

Kulturmiljö byggnadsminne. Stallmästaregården är skyddad som enskilt byggnadsminne enligt 3 kap. kulturmiljölagen (1988:950). Byggnadsminnet omges av ett skyddsområde. Ingrepp och åtgärder inom byggnadsminnets skyddsområde kan kräva tillstånd från Länsstyrelsen. Haga tingshus är skyddat som statligt byggnadsminne enligt Förordning (2013:558) om statliga byggnadsminnen. Byggnadsminnet omges av ett skyddsområde. Ingrepp och åtgärder inom byggnadsminnets skyddsområde kan kräva tillstånd från Riksantikvarieämbetet.

Vattenverksamhet – Grundvatten. Utifrån vad redovisas i planbeskrivningen kan Länsstyrelsen inte se om anläggningar så som exempelvis garage planeras att ligga under grundvattennivån. För att hantera behovet av eventuell bortledning av grundvatten så behöver en detaljerad geoteknisk undersökning utföras innan ett genomförande av planen. Om genomförandet av föreslagen bebyggelse innebär bortledning av grundvatten, exempelvis om grundvatten behöver ledas bort under byggskedet, är detta att anses som vattenverksamhet som är tillståndspliktigt. Beroende på omfattningen och varaktigheten av grundvattenbortledningen och den påverkan som eventuell bortledning av grundvatten förorsakar kan det bli aktuellt att söka tillstånd hos Mark- och miljödomstolen. Möjlighet till infiltration nämns också i planhandlingarna men Länsstyrelsen kan inte utläsa i vilket syfte. Infiltration av vatten i mark kan innebära tillståndspliktig vattenverksamhet.

Prövning hos Mark- och miljödomstolen kan ta lång tid. Det går inte att i förväg ange om tillstånd kommer att erhållas eller vilka förändringar av utformning som kan behöva anpassas för att tillstånd ska erhållas. Länsstyrelsen rekommenderar därför att kommunen påbörjar tillståndprocessen i god tid.

Miljökonsekvensbeskrivning

Avgränsning. I programskedet genomfördes avgränsningssamråd för miljökonsekvensbeskrivning (MKB). I detta skede står i planbeskrivningen och i MKB att avgränsningssamråd genomförs i planområdet. Länsstyrelsen bedömer dock att avgränsningssamråd redan är genomfört.

Dagvatten, miljö kvalitetsnormer för vatten. Länsstyrelsen saknar en konsekvensbedömning av dagvattnets påverkan på Brunnsvikens miljö kvalitetsnormer och möjligheten att uppnå och behålla god

vattenstatus. Eventuella alternativa lösningar på dagvattenhantering behöver redovisas och jämföras med föreslagen utformning och med nollalternativet. Avsnittet om vattenmiljöer i MKB behöver uppdateras avseende åtgärder för att förbättra vattenkvalitén i Brunnsviken. Utpumpning av vatten har upphört och andra åtgärder genomförts och pågår.

Region Stockholm - Trafikförvaltningen och Tillväxt-och regionplaneförvaltningen

Region Stockholm lyfter att enligt RUF 2050 ligger detaljplaneområdet i den centrala regionkärnan, ett område som har regional funktion och är ett regionalt upptagningsområde.

Region Stockholm anser att områdets omvandling är önskvärd och kommer att skapa nyttor för Stockholmsregionen, inte minst genom att rekreationsområdena i Hagaparken och Nationalstadsparken bättre knyts ihop med stadsbebyggelsen både från Karolinska-Solna och Vasastaden-Stockholms innerstad. Att förbättra trafiklösningarna kring Norrtull är av stor regional betydelse, i synnerhet om det kan påverka stadsmiljöer och rekreationsområden positivt i hela området samtidigt som en tydlig nordlig port till Stockholms innerstad utformas. Att redan exploaterad mark tas i anspråk för ny bebyggelse är också positivt från en vilja att hushålla av mark- och vattenområden, som återfinns i RUF 2050.

Region Stockholm anser att staden bör lyfta fram platsens regionala betydelse mer tydligt i planförslaget. Hagastadens centrala läge och de många regionala funktioner som finns här är av stor vikt för hela Stockholmsregionen – som trafiknav, arbetsmarknad, rekreationsområde och besöksmål. Anser dock att de mellankommunala aspekterna är omhändertagna, dels genom den samordnade utvecklingen av området som Solna stad och Stockholms stad genomför, men även i frågor om trafikplanering, grönstruktur och vattenfrågor.

Grönplanering. Region Stockholm är positiv till planeringen av park och gröna torg i området då det finns ett stort behov av lokala grönytor i denna del av staden och glädjes att värdefulla kulturmiljöer kombineras med utveckling av park, torg, bebyggelse och aktivitetsytor. Regionen påtalar även att det är mycket positivt att den lokala och regionala grönstrukturen kopplas samman. Den regionala grönstrukturen är viktig både för sina ekologiska och sociala värden och den regionala grönkilen Järvakilen, som utgör del av Nationalstadsparken, har många svaga samband i området runt Brunnsviken som behöver stärkas genom just utvecklade lokal grönplanering. Ur ett regionalt perspektiv är det också positivt att bostäder byggs i närheten av grönområden liksom att de samplaneras med arbetsplatser och samhällsservice som skolor och idrottsplatser.

Folkhälsa. Region Stockholm framhåller vikten av att ha fokus på utveckling en attraktiv stads- och livsmiljö genom hela genomförandet. Hagastaden kommer att bli ett av de mest tätbebyggda områdena i hela Stockholmsregionen med relativt små bostadsgårdar som delvis också kommer bli mörka. Den regionala relevansen kopplar till folkhälsoperspektivet, särskilt för barn, äldre och personer med funktionsnedsättning som har svårare att röra sig längre sträckor och är beroende av sin lokala miljö, samt vikten av att utveckla och omhänderta ekosystemtjänster.

Social hållbarhet. Region Stockholm saknar en analys av målgruppers (som äldre, personer med funktionsnedsättning, barnvagnsförare, män och kvinnor) resmönster, framkomlighet till målpunkter, trygghet och tillgänglighet i anknytning till kollektivtrafiken, stationer och hållplatser. Detta berör till exempel barriärer i närhet av station/hållplats/torg såsom farliga smitvägar, god överblick, gestaltning, orienterbarhet, belysning.

Region Stockholm ser positivt på att nya mötesplatser med bullerdämpande åtgärder är planerade i området, liksom utveckling av såväl aktivitetspark som bollplaner, vilka ses som viktiga delar för en god livsmiljö. I Integrerad barnkonsekvensanalys och socialt värdeskapande analys konstateras dock att Sveavägen inte kommer att kunna betraktas som en trafiksäker miljö för barn under 12 år. Region Stockholm menar att när flera viktiga målpunkter tillförs, bland annat förskola, idrottshall, fotbollsplan och närliggande aktivitetspark, ökar dock behovet av att korsa Sveavägen. Samtliga funktioner är viktiga och efterfrågade, särskilt idrottsytorna som Norrmalm lider stor brist på, vilket troligen kommer öka behovet av att passera vägen. Region Stockholm efterfrågar här ett resonemang kring hur barnperspektivet fångas upp med hänsyn till tillgänglighet och de barriäreffekter som Sveavägen beskrivs som. En konsekvensanalys av borttagandet av gångbron bör också tas fram med avstamp i barnperspektivet. Region Stockholm hänvisar till att enligt stadens egna hållbarhetsstrategier ska fotgängare och cyklister överordnas övriga trafikintressen och att nedprioritera åtgärder för att öka framkomlighet för biltrafik över barnens bästa inte följer barnkonventionen. Resmönster som innefattar barns gångväg till skola, trygghet och tillgänglighet i anknytning till kollektivtrafik (stationer och hållplatser) samt koppling till skola behöver analyseras och är en särskilt viktig aspekt för att minska föräldrar som skjutsar barn till skola/förskola.

Region Stockholm ser positivt på att förskolor och skolor tillförs området men noterar att dess yta är begränsad och antalet lokaliseringar i kvarteret sker på bekostnad av mycket små skol- och förskolegårdar. Den täta bebyggelsen i kombination med otillräckliga friytor på kvartersmark (såväl kvantitativt som kvalitativt) skapar sammantaget stora risker för ökat slitage på den för Stockholmsregionen så viktiga Nationalstadsparken. En närliggande park bör ses som komplement snarare än ersättning för den egna skolgården.

Trafiksäkerhet. Region Stockholm ser positivt på att staden ser över dagens trafikplats för att dels motverka den barriäreffekt platsen har idag mellan Vasastan, Solna och Hagaparken. Då biltrafiken inte prognostiseras minska till 2030 anser Region Stockholm att staden bör analysera behovet av ytterligare planskilda korsningar än det planförslaget inrymmer för fotgängare och cyklister för att öka trafiksäkerheten.

Godstransport. Region Stockholm vill trycka på platsens regionala betydelse och menar att detaljplanen bör tydliggöra att det även ska vara god framkomlighet för nyttotrafiken, det vill säga gods och näringslivets transporter, liksom transporter för avfallshantering etc, vilka i storutsträckning kan behöva passera platsen i framtiden. Region Stockholm hänvisar till Godsstrategi för Stockholmsregionen som ger strategisk vägledning för länets kommuner och aktörer, för att bland annat säkerställa kapacitet och framkomlighet för godstrafiken i den fysiska planeringen.

Cykeltrafik. Ur ett cykelperspektiv ser Region Stockholm positivt på att området utvecklas för gående och cyklister. Eftersom planområdet är en av de viktiga infarterna till Stockholms innerstad för cyklister som ska till och genom innerstaden bör det i detaljplanen framgå att även cykelstråk längs Sveavägen och Norra stationsgatan är en del av det regionala cykelvägnätet. Genom att skapa gena och attraktiva cykelkopplingar samt korsningar med god framkomlighet och säkerhet har Stockholms stad möjlighet att i området bidra till goda cykelförutsättningar regionalt för den stor del av regionens cykelpendlare.

Kollektivtrafik. Region Stockholm ser ett behov av att träffas för att diskutera placering och utformning av busshållplatser. Bland annat behöver frågor kring placering, möjlighet att vända och reglera, storlek och tillgänglighet diskuteras. Frågetecken finns kring möjlighet att vända kring kvarter 16 samt hur trafikering mot norra Hagstaden och mot Sveavägen kommer fungera. Det noteras även att flera av hållplatserna är placerade vid lågpunkter där det vid sky-

fall kommer samlas stora mängder vatten. Det är ur framkomlighetsperspektiv för bussen, samt ur tillgänglighetsperspektiv för resenären, viktigt att placering av busshållplatser ses över så att detta kan undvikas. Speciellt viktigt är detta för hållplats Torget som kommer ha karaktär av start-och ändhållplats. Även dagvattenbrunnar bör placeras så att de undviker körspåren från fordonen då detta skapar en oangelägenhet för fordon och förare.

Biltrafik. Region Stockholm påpekar att i Trafik-PM framgår att Stockholms stad har tagit fram flera olika scenarier för trafikutvecklingen i Stockholm fram till år 2030. Region Stockholm framför vidare att Trafikverket brukar förorda att deras prognosticerade år 2040 används vid detaljplaner som gränsar till deras anläggning. Region Stockholm efterfrågar ett resonemang om hur en eventuell ökning av biltrafiken inträffar kommer tas om hand. Det kan tillkomma stora framkomlighetsproblem för kollektivtrafiken om gatuummet är underdimensionerat. Region Stockholm påpekar att hur Stockholms stads prognosår 2030 stämmer med Trafikverkets antaganden inte nämns i planbeskrivning eller Trafik-PM.

Tillgänglighet. Region Stockholm påtalar att det i planbeskrivningen och Trafik-PM framgår att ”alla gator är tillgänglighetsanpassade med maximalt 5% lutning”. Men regionen vill meddela att fullt tillgänglighetsanpassade gator dock inte lutar mer än 2 % enligt VGU och att ur bussframkomlighetssynpunkt är det viktigt att längslutningen vid hållplatser inte överstiger 2,5 % (enligt RiBuss) varken för bussen eller vid gångbanan.

Framkomlighet. Region Stockholm påpekar att breddmått för en hållplats är beroende på vilken typ av busshållplats som menas. Regionen framför att det är viktigt att hållplatser följer de krav på utformning som anges i Ribuss vad gäller bredd och längd. Val av hållplats, till exempel körbanehållplats eller fickhållplats, bör också baseras på kollektivtrafikens behov för platsen. Vidare meddelas att körfält för buss ska enligt RiBuss vara 3,5 meter och endast i undantagsfall vara 3,25 meter. Även redovisad bussupställningsficka inom planen är för smal. Undantag behöver diskuteras med Trafikförvaltningen då framkomligheten för bussen är beroende av förutsättningar i ett större perspektiv än endast detta detaljplaneområde.

Storstockholms Brandförsvär (SSBF)

SSBF behandlar hantering av olycksrisker samt möjlighet till räddningsinsatser.

Riskenivå. SSBF anser att det i riskutredning är oklart hur kopplingen mellan kvalitativa och kvantitativa resonemang är gjorda och

hur hänsyn tas till att det finns flera riskkällor som påverkar området, så kallad kumulativ effekt, och hur dessa slutligen värderas. I aktuell riskutredning har transporter av farligt gods på E4/E20 samt Värtabanan analyserats vidare. I utredningen lyfts att risknivån är acceptabel och att åtgärderna ger ett nästintill totalskydd ovan överdäckningen. SSBF anser det oklart på vilket sätt risknivån är acceptabel och anser att det bör framgå hur denna värderingen har skett och vad staden har för acceptanskriterier. Är det till exempelvis acceptabelt att folk omkommer eller skadas svårt så länge bebyggelsen ovan inte rasar. Det framgår heller inte vad den kvarvarande risken är efter åtgärder och som därmed accepteras i aktuell plan.

SSBF har noterat att vissa rekommenderade skyddsåtgärderna exempelvis friskluftsintag från Värtabanan och en skyddszon om 10 meter intill Värtabanan inte är reglerat i plankartan. Samtliga skyddsåtgärder som bedöms nödvändiga utifrån upprättad riskutredning bör alltid om möjligt skrivas in som planbestämmelse i plankarta. Detta för att skyddsåtgärden ska bli juridiskt bindande och vara giltig över tid. Det bör även säkerställas att samtliga åtgärder avseende kvarter 25 regleras i plankartan.

SSBF menar att skola utgör särskilt skyddsvärd bebyggelse ur ett riskperspektiv, vilket bör beaktas i riskutredningen samt då Stadsbyggnadskontoret (SBK) tar beslut i frågan om marken är lämplig för aktuell bebyggelse ur ett olycksriskperspektiv. SSBF påtalar att i slutändan är det SBK som tar beslutet huruvida risknivån inom planområdet kan accepteras samt vilka riskreducerande åtgärder som ska krävas och SSBF önskar att SBK i planbeskrivningen redovisar sitt ställningstagande avseende riskbilden. Riskbedömningar utförda av konsulter utgör endast ett underlag för SBK:s beslut, varför det är mycket viktigt att SBK förstår innebörden i riskbedömningarnas slutsatser.

Olycksrisker. SSBF har tidigare yttrat sig gällande detta område i samråd för planprogram Östra delen av Hagastaden i Norrtull. I detta skede hade en inledande riskbedömning tagits fram utförd av Brandskyddslaget. I den fördjupade riskanalysen för aktuell detaljplan har suicidrisk och helikopterverksamheten på NKS beaktats övergripande medan farligt godsolycka på E4/E20 samt urspårning på Värtabanan och farligt godsolycka på Värtabanan har beaktats mer i detalj. SSBF anser att även risker såsom översvämningar samt ras och skred är av vikt att utreda och hantera men ligger utanför SSBF:s kompetensområde.

Värtabanan. På järnväg sätts inga begränsningar och allt farligt gods tillåts därmed att gå på Värtabanan. SSBF anser därför att en

känslighetsanalys för ökad mängd farligt gods på Värtabanan bör genomföras för att ta hänsyn till framtida osäkerheter kring farligt godstransporter. SSBF vill tydliggöra att Länsstyrelsen säger att ett minsta avstånd om 25 meter alltid ska hållas från transportleder för farligt gods. Det finns en byggnad inom planområdet som planeras inom 15 meter från Värtabanan och skola vid 35 meters avstånd. SSBF påtalar vidare att skyddsavståndet från järnväg kan minskas om risknivån visas vara låg alternativt om kompletterande riskreducerande åtgärder införs. SSBF anser att det bör tillses att det byggs ett ordentligt staket mellan Värtabanan och skolgården för att hantera så kallat spårsporing. Suicidrisk SSBF ser det som positivt att suicidrisk tas upp i bedömningen och hoppas att frågan fortsatt följer med i planprocessen för aktuellt ärende.

Transport av farligt gods på väg. SSBF påtalar flertalet av byggnaderna inom planförslaget föreslås uppföras antingen ovan eller kant i kant med Norra länkens tunnelsystem, men att det i riskutredningen är svårt att enkelt förstå vad tunneln och bebyggelsen ovan tål, dvs. vilka scenarion till följd av farligt godsolycka som får påverkan på bebyggelse ovanpå/i direkt anslutning. Detta bör framgå anser SSBF.

SSBF noterar att riskutredningen beaktar några olika explosions-scenarion (gasmolnexplosion, BLEVE och detonation från 1 ton TNT) för att se om de påverkar tunneln och överdäckningens konstruktion i den grad att bebyggelsen hotas, samt framgår att aktuella tunnelsektioner inte bedöms klara av att innesluta explosionslasten från 1 ton TNT, men det beskrivs inte hur bebyggelsen påverkas utöver att de inte sker en kollaps av hela byggnaden. Riskutredningen lyfter att tunneln klarar ”alla gasexplosioner”, men SSBF undrar om det syftar till de olika förloppen (såsom BLEVE och gasmolnexplosion) eller om de syftar till att tunneln klarar alla tänkbara explosioner av de olika storlekar av gastransporter som kan gå. Inte heller kopplat till BLEVE och gasmolnexplosion beskrivs hur bebyggelsen påverkas utöver att de inte sker en kollaps av hela byggnaden.

SSBF ifrågasätter lämplighet i kvarter 16, till följd av att SSBF noterat att människor i lokaler direkt ovan tunneltak i kvarter 16 riskerar att komma till skada vid en explosion (om 1 ton TNT eller en BLEVE) som inträffar i höjd med byggnaden, samt pga. att byggnaden är belägen 15 meter ifrån Värtabanan. SSBF påtalar att i handlingen Tekniskt PM framgår att byggherren NCC har upprättat ett PM som beskriver en principiell grundläggning och hur stommen i byggnaden kan hanteras ovan Stallmästartunneln, vilket SSBF inte fått ta del av. Vidare noterar SSBF att kvarter 16 inte har

ytterligare planbestämmelser gällande skydd mot störning i förhållande till andra kvarter inom planen, samt påtalas att ett eventuellt genomförande av östlig förbindelse kommer öka frekvensen av farligt godstransporter i stallmästartunneln vilket är den tunnel man bygger ovan och intill mynningen på.

SSBF anser att en mer detaljerad känslighetsanalys för ökad mängd farligt gods till följd av Östlig förbindelse bör genomföras för att ta hänsyn till framtida osäkerheter kring farligt godstransporter. Gällande transporterna på E20 österut, till Norra Djurgårdsstaden, anser SSBF att det är vanskligt att anta att transporterna minskar drastiskt då en hel del verksamheter, t.ex. inom Energihamnen, ligger kvar eller utvecklas efter att Loudden avvecklats.

SSBF vill påpeka att en olycka med explosiva ämnen kan ha stora konsekvenser i tunnelmynning och detta bör tas hänsyn till. I riskutredningen nämns och tas hänsyn till att kvarter 15 är planerat ca 20 meter från Stallmästartunnelns mynning och 40–80 meter från E4:an genom beräkningar av olyckor med brandfarliga vätskor respektive brandfarliga gaser men SSBF anser att även olyckors eventuella påverkan på omkringliggande bebyggelse bör beaktas vid Gärdestunneln och Norrtulltunnelns tunnelmynningar.

SSBF ställer sig tveksam till att riskutredningen gjort antagande kring frekvenser baserat på statistik från Eurostat, då detta är väldigt låga frekvenser i förhållande till de som ofta nyttjas i riskbedömningar i fysisk planering. Att beräkna framtiden endast mot det som har skett är vanskligt, eftersom det inte har hänt inte betyder att det inte kan hända. Det är inte säkert att denna statistik från vägar i Europa är tillämpbara mot tunnlar i storstadsmiljö.

Flygtrafik. SSBF vill påpeka att bebyggelsen höjd inte ska störa start- och inflygning för NKS.

Möjlighet till räddningsinsatser. I samband med släckinsats måste framkomlighet till byggnader för SSBF:s räddningsfordon beaktas. SSBF ser som positivt att staden i planbeskrivningen lyft att samtliga byggrätter i planområdet angränsar till allmänna gator från vilka räddningstjänsten kan påbörja de insatser som krävs i händelse av en olycka. SSBF hänvisar till Boverkets byggregler där rekommenderat avstånd mellan körbar väg och byggnadens angreppspunkt för räddningsinsats inte bör överstiga 50 meter. Informerar vidare att SSBF:s fordon kräver normalt BK2-väg, samt att det ibland behövs så kallade räddningsvägar. SSBF är medvetna om att detta är en projekteringsfråga men anser att det bör möjliggöras i plan.

Vid en eventuell räddningsinsats är det en stor fördel att kunna komma nära byggnader med räddningstjänstens höjdfordon. SSBF önskar att skolgården planeras på ett sådant sätt att åtkomlighet för våra höjdfordon mot byggnadens fasad skapas. Detta då dessa fordon ofta används i släckningsarbete vid bränder i denna typ av verksamhet/byggnad.

SSBF ser positivt på att för de byggrätter där alternativ utrymningsväg förväntas tillgodoses av räddningstjänsten säkerställts enligt SSBF:s vägledningsdokument. SSBF vill dock påpeka att det i planprocessen bör säkerställas att framkomlighet och åtkomlighet för SSBF:s stegutrustning är möjlig. SSBF vill samtidigt poängtera att utrymning utan räddningstjänstens hjälp, förslagsvis genom implementering av Tr2-trapphus, är att föredra. För de byggnaders vars höjd överstiger åtta våningar (23 meter) kan räddningstjänsten inte utgöra den alternativa utrymningsvägen för den planerade byggnaden. Den måste därmed dimensioneras för utrymning utan räddningstjänstens stegutrustning.

Om räddningstjänstens stegutrustning är en förutsättning för alternativ utrymning bör trädplacering studeras närmare så att de inte påverkar åtkomligheten negativt. SSBF påtalar vidare att inskjutna våningsplan ibland kan omöjliggöra åtkomlighet, beroende på vinkel och om räddningstjänstens stegutrustning är en förutsättning för alternativ utrymning från sådana våningsplan bör det säkerställas att SSBF:s höjdfordon kan nå dessa.

SSBF har kännedom och ser positivt på den särskilda insatsvägen för insatser på Värtabanan på banvall/bro som kommer ha sin utgångspunkt på gatan vid det nordöstra hörnet av kvarter 13. Samråd har sedan tidigare skett med SSBF kring utformning av angreppsväg vid Värtabans tunnelmynning inom planområdet; som ska utgå från trappa i det fria upp till den parallella GC-bro som anordnas utanför tunnelmynningen inom denna detaljplan, dvs. en konstruktion som möjliggör åtkomst till spårområdet från trappan till GC-bro utförs. Uppställningsytorna ska även finnas på närliggande väg i direkt närhet till planerad trappa och brandpost kan utföras i närhet till trappan vid intilliggande kvarter. Detta bör regleras som planbestämmelse i plankarta anser SSBF.

Komplexa objekt. SSBF påpekar att kvarter 12 förväntas bli komplex ur ett insatsperspektiv. Höga byggnader ställer speciella krav på både utrymningslösningar och på hjälpsystem för räddningstjänstens insats. Dessa krav måste uppfyllas i projekteringen, men det är av vikt att förutsättningarna utreds tidigt och att dialog förs med SSBF kring förutsättningarna för räddningsinsats.

För undermarksanläggningar som planeras eller finns inom området, i detta fall överdäckade tunnlar, bör det i planprocessen tas hänsyn till dessa anläggningars utrymningsvägar/angreppsvägar samt brandgasventilation. Om utrymningstrapphus eller brandgasventilation från en undermarksanläggning mynnar i markplan måste dess placering möjliggöras i detaljplan. Vidare bör även placeringen av brandgasventilation utredas ur ett olycksriskperspektiv.

Brandvatten. SSBF ser positivt på att det allmänna väg-/gatunätet kommer anpassas med ett utbyggt brandpostnät i enlighet med SSBF:s rekommendation. Enligt SSBF:s databas finns i det under parkområdet vid Sankt Eriksparken (korsningen Norra Stationsgatan/Dannemoragatan) en branddamm. Branddammar har byggts som en del av samhällets beredskap och utgör reservvatten för brandsläckning ifall det ordinarie brandpostnätet är ur funktion eller att det föreligger vattenbrist i övrigt. Befintliga branddammar är en viktig resurs för SSBF:s verksamhet (fred-kris-krig) och ska därför bevaras. Vid de tillfällen då det finns intresse från en byggherre att ta bort en branddamm så ska denna ersättas.

Trafikverket

Trafikverket ställer sig positiv till att området vid Norrtull och Hagastaden utvecklas till en ny stadsdel. Det finns dock begränsningar då Trafikverkets anläggningar Värtanbanan och Norra länken är av riksintresse och ska värnas både utifrån konstruktionernas beständighet samt att trafiksystemen hålls öppna för alla sorters transporter.

Stockholms stad och Trafikverket ska, innan detaljplanen antas, upprätta ett avtal i syfte att säkerställa Trafikverkets anläggningar utifrån dess konstruktioner och trafiksystemens trafikering. I planens utgångspunkter, utredningar och i dess planbestämmelser ska det

tydligare framgå att:

- Grundläggning av byggnader ska ske utanför det vägområde som finns angivet i gällande arbetsplan för Norra länken
- Grundläggning av byggnader ska ske utanför Värtanbanans fastighet och säkerhetsområde
- Grundläggning i Trafikverkets anläggningars skyddszon som är en del av anläggningen, påverkansområde eller influensområde för miljödöm ska verifieras i projekteringshandlingar och som granskas av oberoende part.

Sammantaget behöver plankartan och planbestämmelser även visa avgränsningar avseende Trafikverkets anläggningar genom att redovisas i profilritningar tillhörande plankartan. Detta behöver även framgå tydligare i de bilagda utredningarna till denna detaljplan.

Trafikverket vill påpeka att i sitt yttrande i programsamrådet (2015-11-23) framfördes att grundläggning av nya kvarter måste ske utanför tunnelkonstruktionen och att skyddszonen, som är en del i väganläggningen, runt vägtunnlarna är generellt 15 meter.

Trafikverket hävdar att det i arbetsplanen för Norra länken angivna vägområdet ska värnas enligt Väglagen. Inga konstruktioner kan medges inom vägområdet utan att ett tillståndsbeslut, enligt Väglagen § 43, ges från myndigheten Trafikverket.

Det angivna vägområdet för Norra länken är varierande beroende på vilken tunnelkonstruktion som krävs utifrån gällande markförhållande. Generellt i planförslaget framgår det att de planerade kvarterens grundläggning sker inom den skyddszon, som är en del i väganläggningen, som krävs för Trafikverkets anläggning. Den planerade grundläggningen föreslås även inom påverkansområdet för riksintressen Norra länken och Värtabanan med möjlig påverkan på gällande Miljödom och dess influensområde för Norra länken. Trafikverket accepterar ingen grundläggning inom vägområdet eller inom järnvägsområdets säkerhetszon.

Plankarta och bestämmelser. Detaljplanen redovisar Norra Länkens tunnelsystem på ett alltför oprecist sätt. Sektioner genom tunnlar redovisas schematiskt och angivande av höjdbestämmelser ”ca”. Det saknas redovisning av tunnelsektionernas verkliga form liksom skyddsområden runt tunnlar som ska ingå i bestämmelserna VÄG1 respektive VÄG2.

Tunnelsystemets verkliga höjdlägen kan inte utläsas av detaljplanen varför en redovisning på separat kartbild krävs för förståelse av tunnelsystemets läge. Det är även önskvärt att profiler redovisas för tunnelsystemet längs hela sina sträckor inom planområdet.

Det bör observeras att vägplan för Norra Länken och föreliggande detaljplan är upprättade efter skilda höjddreferenssystem (RH 00 respektive RH 2000 innebärande en differens ca 0,5 meter).

Trafikverket är ägare till fastigheterna Solna Haga 4:16, Solna Haga 2:5 samt Stockholm Norrmalm 5:1 vilka samtliga ingår i detaljplanen. För del av detaljplaneområdet gäller detaljplan Dp 2009-

02013-54 lagakraft 2011-04-07, tio års genomförandetid, dvs detaljplanen får inte ändras utan godkännande av berörd fastighetsägare. Trafikverket har inte givit sitt godkännande till att ändra detaljplanen, varför minst följande bestämmelser ska överföras till den nya planen:

”Väg- och järnvägstunnel med tillhörande teknikanläggning. Schakt, sprängning, pålning eller dylikt får inte utföras så att tunnlar påverkas. Tunneltak ska vara inspekterbart över hela sin utbredning med en minimihöjd till överliggande konstruktion om 1,5 m. Kravet på kontinuerlig inspekterbarhet kan lokalt avbrytas av ovanliggande bärande balkar. Inga bärande konstruktioner/balkar får placeras närmare än 0,6 m från tunneltak. Inom skyddszon får garage och vägar förekomma. Överstiger sträckan med överliggande hinder 50 m, ska minimihöjden vara 1,9 m. Tunnel ska ge ett skydd mot explosion motsvarande 2 ton trotyl. Inga laster från ovanliggande (ovan tunnlar) konstruktioner får föras ned på tunneltak eller tunnelväggar. ”

Tillkommer bestämmelse om erforderlig skyddszon runt tunnelrör.

Trafikverket anser vidare att planbestämmelser om byggnadsteknik införs: *”lägsta nivå i meter över nollplanet för schaktning, spontning, pålning, borrhning eller andra ingrepp i undergrunden. Nivån får underskridas vid byggande och underhåll av väg- och spårtunnlar”*

För kvarter 11 finns en del markerad ”t” som även ska omfattas av ”VÄG 1”.

Byggnad förslås inkräkta på skyddszon tunnel vilket ska undvikas.

Kvarter 13 redovisar byggrätt inom tunnelsystemets skyddsområde vilket ska undvikas.

Kvarter 16 och 25 redovisar hotell samt bostäder direkt ovan tunnel. Hänsyn till ingrepp i mark ovan tunnel vid byggande finns inte redovisat. Det saknas skyddszon kring tunnel.

Kvarter 15 redovisar kontorsfastighet närmast tunnelmynningarna. Trafikverket anser att den särskilda planbestämmelsen bör skärpas ytterligare så att friskluftsintag endast tillåts från fasaden vänd mot öster d v s mot Brunnsviken. Vidare ska det tydligt framgå i planbestämmelserna att kvarterets spets ska vara p-garage, teknikutrymme, återvinningsrum där verksamhet med stadigvarande vistelse inte är tillåten.

Tekniskt PM. Trafikverket har tagit del av de handlingar som är bilagda tekniskt PM. För att ta ställning till kvarterens genomförbarhet krävs granskning av projekterade handlingar där även en oberoende part bör ta ställning. Genomförbarhet ska säkerställas innan detaljplanen kan antas. Trafikverket påtalar att teknisk bilaga till Tekniskt PM saknas för kvarter 14 respektive kvarter 25 och Trafikverket efterfrågar dessa beskrivningar.

Risikutredning. Trafikverket uppfattar att riskutredningen baseras på de riktlinjer, underlagsdokument och beräkningsmodeller som krävs i detta sammanhang samt att utredningens tekniska resultat framstår som rimliga.

Trafikverket vill dock påpeka olämpligheten i att befintliga tunnlar i Hagastaden är belagda med begränsningar för vissa typer av farligt gods. Trafikverket framför att det ska undvikas på Europavägnätet och att eventuella överdäckningar och bebyggelse bör dimensioneras därefter. Detta gäller även dimensionering för en eventuell ökning av transporter av farligt gods i Norra länkens tunnlar trots osäkerheten i den prognosen.

Trafikverket instämmer med Stockholms stads beskrivning att Trafikverkets tunnlar inte är förstärkta på något sätt med hänsyn till planerad bebyggelse utan att tunnelarna är utförda enligt Trafikverkets tunnelnormer och att konstruktionerna medför ett tillfredsställande skydd mot påverkan i omgivningen för alla typer av farligt godsolyckor, förutom explosionsscenarier. Trafikverket ifrågasätter därför Stockholms stads bedömning att den planerade bebyggelsen inte skulle ge upphov till en framtida omklassificering av Norra länken. Trafikverket är starkt tveksamma till den bedömningen. Det finns en risk att det kan bli nya transportrestriktioner i Stallmästartunneln om Länsstyrelsen i framtiden gör en annan bedömning utifrån den nya bebyggelsen.

Miljökonsekvensbeskrivningen (MKB). Rekreation. Information om hur planerade cykelvägar/-stråk kopplar samman mot det regionala cykelvägnätet påtalar anser Trafikverket bör framgå i MKB.

Risk och säkerhet. Värtabanan är av riksintresse och ska tillhandahålla ett trafiksystem för person- och godstrafik inklusive farligt gods. Trafikverket ställer sig därför tveksamma till att samhällsriskerna är försumbara då Värtabanas bro löper över det planerade området som benämns Aktivitetspark. Norra länken är av riksintresse och ska tillhandahålla ett

trafiksystem för person- och godstrafik inklusive farligt gods. Trafikverket är tveksamt till att grundläggningkonceptet som Stockholms stad presenterar i planförslaget motsvarar riksintressenas behov och att den framtida bebyggelsen kan ge restriktioner för farligt godstransporter på Värtabanan och Norra länken.

Luft och partiklar. Tunnelmynningarna in till och ut från Norra Länken bidrar till höga halter av partiklar (PM10) samt kvävedioxid (NO₂) i planområdets norra del. Planförslaget förtätning innebär att halterna av partiklar och NO₂ stiger längs bl.a Uppsalavägen, jämfört med dagens situation. Trafikverket vill därför betona vikten av att planbestämmelser och den fysiska utformningen av bebyggelsen i den norra delen av planområdet, närmast tunnelmynningarna, verkligen säkerställer att människor inte uppmuntras att vistas stadigvarande inom detta område. Trafikverket noterar att den föreslagna särskilda planbestämmelsen att friskluftsintag endast tillåts på fasad bort från gatan samt uppe på taken. För kvarter 15, kontorsfastigheten närmast tunnelmynningarna, anser Trafikverket att den särskilda planbestämmelsen bör skärpas ytterligare så att friskluftsintag endast tillåts från fasaden vänd mot öster d v s mot Brunnsviken.

Buller. Trafikverket vill uppmärksamma Stockholms stad på att innehållandet av stomljud för planerad bebyggelse, antagen försumbarhet gällande buller från spårtrafik samt tillfredsställande bullersituation för utomhusmiljöerna i Aktivitetsparken, förutsätter att bullerskärmmarna längs Värtabanan uppfyller Trafikverkets krav avseende placering och framtida drift och underhållsmöjligheter. Bullerriktvärden enligt Trafikverkets riktlinje innehålls för skolor och förskolors utegårdar, samt för parker och andra rekreationsytor i tätorter. Trafikverket vill uppmärksamma Stockholms stad på den gällande riktlinje som Trafikverket har att hålla sig till, TDOK 2014:1021, Buller och vibrationer från trafik på väg och järnväg, innehåller riktvärden för buller och vibrationer från väg- och spårtrafik. I denna riktlinje slås också fast att risker för buller och vibrationsstörningar ska beaktas vid planering av bebyggelse intill statlig infrastruktur.

Trafik PM. Trafikverket understryker vikten av att den nya gatustrukturen är en del i den omledningsväg som gäller för Norra länken. Stockholms stad redovisar i underlagsdokument att utrymning av tunnelsystemet kommer att fungera som idag. Det behöver säkerställas att de utpekade omledningsvägarna från Norra länken är acceptabel utifrån Trafikverkets normer.

Trafikflöden. Stockholms stad har tagit fram olika scenarier för trafikutveckling i Stockholm med prognos år 2030 och räknar inte med någon biltrafikökning i förhållande till dagsläget. I dialog med Trafikverket, och i redovisat underlagsdokument, visar Stockholms stad att en omläggning av Uppsalavägen kan vara genomförbar utifrån prognosticerad trafik och förväntad påverkan inom influensområdet. Det förutsätts dock en fortsatt dialog och samverkan om förtydliganden i underlagsdokumentet, 20200401 PM Norrtull, för att Uppsalavägen ska kunna läggas om i nytt läge.

Trafikverket anser att det finns kvarstående frågor att förtydliga innan detaljplanen kan antas. Några av frågeställningarna och efterfrågade förtydligande är:

Trafikverket befarar att en alstring av trafiken kan blir högre än den prognosticerade och kan då resultera i köer som påverkar den genomgående E4-trafiken eller rampen mot Karolinerntunneln. Detta skulle i sin tur kräva åtgärder i trafiksystemet på Stockholms stads vägnät. Hur säkerställs detta?

PM Norrtull ska tydligt redovisa vilka ingångsvärden som ligger till grund för VISSIM och Contram-analyser.

Dagvattenutredningen. Gällande LOD och avsättningsmagasin för trafikdagvatten är utredningen allmänt hållen i förhållande till den byggnation som kommer att ske. En fördjupad VA-utredning krävs som visar hur dagvatten kommer att hanteras i området.

Trafikverkets policy är att inte tillåta andra aktörer ansluta dagvatten till befintliga magasin och kan, i detta skede, inte ta ställning till att dagvatten från den nya omlagda Uppsalavägen skulle avledas till Eugeniagemagasinet för ytterligare rening. Stockholms stad har i tidigare skrivelse (daterad 2019-06-25) föreslagit ett fortsatt arbete med Trafikverket för att reda ut möjligheterna till att ansluta dagvatten från den nya Uppsalavägen till Eugeniagemagasinet. Trafikverket ser att frågan fortsatt utreds avseende omfattning, ansvar och risker och är tydliggjord och avhandlad innan detaljplanen antas.

Solna stad

Stadsledningsförvaltningen ser positivt på stadsutvecklingen i Östra Hagastaden och området kring Norrtull. Planförslaget följer de utgångspunkter och intentioner som städerna gemensamt lade fast i planprogrammen och överenskommelsen om kommungränsjustering. Det innebär att städerna byggs samman till en tät stadsstruktur med en ny stadsfront mot norr. Berörda förvaltningar i staden har

under framtagandet av planförslaget följt arbetet och haft bra en dialog med Stockholms stad.

Uppsalavägen flyttas österut och Annerovägen får en ny utformning. Solna står bakom ombyggnaden och har också fått löpande information med möjlighet att lämna synpunkter under planarbetet. En busshållplats i södergående riktning föreslås på Annerovägen, vilket förutsätter en ombyggnad i Solna. Det är i nuläget inte något som Solna stad har planerat. Förvaltningen ifrågasätter det ändrade läget för infarten mot Stallmästargården. Dagens infart är centrerad i förhållande till den alléliknande trädplanteringen, vilket är viktigt med hänsyn till byggnadsminnet. En fortsatt dialog behöver ske kring denna fråga.

Gång- och cykelkopplingen från Norra Hagastaden över E4/E20 är en viktig länk för att koppla samman Akademiska stråket och Nationalstadsparken. Förvaltningen bedömer att förslaget som innebär att en ramp integreras med det nordliga kontorshuset är en bra lösning utifrån förutsättningarna med en stor nivåskillnad som ska tas upp. Övergångsstället vid Annerovägen behöver anpassas bättre till gång- och cykelrampens avslutning för en bättre koppling mot entrén till Nationalstadsparken.

Vid Brunnsvikens södra ände är de gröna sambanden svaga. De nya gröna ytor som anläggs bör utformas och anläggas med inriktningen att öka sambanden och på så sätt förbättra spridningsmöjligheterna.

Till följd av bl a fler hårdgjorda ytor och övergång till duplikatsystem ökar avrinningen till Brunnsviken. Av dagvattenutredningen framgår hur Stockholms stad planerar att säkerställa att projektet inte riskerar att leda till en ökad föroreningsbelastning för Brunnsviken. Det är viktigt att Stockholms stad fortsatt i planeringen säkerställer att dagvattenhanteringen sker med höga krav på rening för att inte riskera en försämring av vattenkvaliteten i Brunnsviken.

Av dagvattenutredningen framgår också att Stallmästaregården ligger i anslutning till den huvudsakliga flödesvägen vid ett skyfall och att vatten i viss mån rinner in till Stallmästargården. I utredningen föreslås ett antal åtgärder inom Stockholms stad för att minska skador vid och omkring Stallmästaregården, exempelvis murar. Det är viktigt att de föreslagna åtgärderna säkerställs.

Solna Vatten har flera ledningar som passerar planområdet. Genom planområdet ligger en vattenledning som försörjer Karolinska sjukhuset, Eugeniماغasinet och sprinkler till Eugeniätunneln och ansluter till Norrvattens ledning i tunnel och sedan går via borrhål upp

till markförlagt läge. En tryckspillvattenledning från en pumpstation vid Stallmästargården ansluter till Stockholm Vattens ledningsnät vid Sveavägen, även denna passerar detaljplaneområdet. Framtida ledningar från den nya Eugeniavägen kommer behöva passera detaljplaneområdet. Innan detaljplanen antas måste ett avtal tecknas med Solna Vatten som reglerar förutsättningarna för de ledningar som berörs. Solna stad förutsätter att ingen avgift tas ut för ledningar som genom gränsjusteringen kommer att ligga inom allmän plats i Stockholms stad.

Luffartsverket (LFV)

LFV har inget att erinra.

Statens fastighetsverk

I anslutning till norra delen av planområdet ligger fastigheten Haga 2:1 i Solna kommun som ägs av staten genom SFV. Inom fastigheten är den engelskinspirerade Hagaparken och Haga tingshus belägna. Såväl Hagaparken som Haga tingshus utgör statliga byggnadsminnen (SBM) med skydd enligt förordningen (2013:558) om statliga byggnadsminnen.

SFV framför synpunkter där myndigheten bedömer att föreslagen detaljplan innebär en stor negativ påverkan på natur- och kulturmiljön i Hagaparken och Brunnsviken med omgärdande landskap. SFV menar att redovisningen av de betydande miljöeffekter som genomförandet av planen får på Hagaparken med avseende på kulturmiljön har stora brister. Den ökade exploateringen och stadsfrontens närmande påverkar det statliga byggnadsminnet Hagaparken visuellt genom en förändrad stadssiluett och möjligheten att uppleva den engelska parkens gestaltade landskap anses försvåras när hög och tät bebyggelse kommer tätt inpå parken. Den nya bebyggelsens närhet till Haga tingshus framhålls även förta tingshusets effekt som inramning av Hagaparken.

SFV anser att föreslagen bebyggelse på den del av detaljplaneområdet som ligger inom Nationalstadsparkens gränser strider mot skyddsbestämmelserna i 4. Kap 7§ miljöbalken. Kvarterstrukturen med höga och täta fasader mot parklandskapet medför enligt SFV ett sådant intrång i parklandskapet att det historiska landskapets natur- och kulturvärden skadas.

Enligt 4 kap.1 paragraf miljöbalken har Nationalstadsparken även ett skydd som riksintresse. SFV menar att föreslagen kvarterstruktur som påverkar de historiskt värdefulla siktlinjerna inom parken i stor

utsträckning riskerar att medföra en påtaglig skada för Nationalstadsparken såsom riksintresse.

Planens syfte att förbättra kopplingen mellan staden och Hagaparken kan ha positiva effekter eftersom det ökar parkens tillgänglighet för besökare. SFV påtalar dock att Hagaparken däremot inte kan ersätta bristen på otillräckliga park- och grönytor inom planområdet. Det stora antalet besökare till Hagaparken innebär redan idag att parken utsätts för ett stort slitage. SFV påtalar att ytterligare exploatering i parkens närhet kommer att leda till en ökad förslitning och irreversibla skador på kulturmiljön och dess kulturhistoriska värden, samt att såväl drift- som underhållskostnaderna förväntas öka drastiskt genom byggnationen av Hagastaden. SFV anser således att om planen antas är det en förutsättning att Stockholms stad genom ytterligare exploatering av närområdet även bidrar till finansieringen av parkens underhåll för att dess höga natur- och kulturvärden skall kunna bevaras för framtiden.

SFV lyfter att det idag finns problem med översvämningar vid stränderna kring Brunnsviken och att det är mycket viktigt att tillräckliga åtgärder för hantering av dagvattnet i området vidtas. Minskad tillgänglighet till Hagaparken på grund av översvämningar av strandnära stigar samt risken för störningar i ekosystemets hälsa är konsekvenser på miljön som SFV anser måste utredas och åtgärdas.

SFV påtalar även att de inte fått inbjudan till tidigare samråd för Program för Östra delen av Hagastaden (Norrtul1) varför SFV inte har yttrat sig i programsamrådet.

Nationalstadsparken. SFV förvaltar Hagaparken som ingår i och utgör en del av Kungliga nationalstadsparken och framhåller att Kungliga nationalstadsparken utgör i sin helhet riksintresse enligt 4 kap. miljöbalken och att stora delar av Nationalstadsparken därtill ingår i riksintresse för kulturmiljön enligt 3 kap. miljöbalken.

Hagaparken är en angelägenhet för allmänheten i hela riket och är skyddad såsom SBM enligt förordningen (2013:558) om statliga byggnadsminnen med Riksantikvarieämbetet som tillsynsmyndighet. Parken har ett stort trädgårdshistoriskt värde och utgör det främsta exemplet på engelsk landskapspark i Skandinavien. Parken är belägen vid Brunnsviken och ingår också i den kungliga dispositionsrätten som företräds av Ståthållarämbetet.

SFV meddelar att parkens byggnader från 1700-talet är tillkomna och utformade för att fungera inom landskapsparkens ram. Haga

tingshus är ett SBM som med sin placering och skala inordnar sig i kulturmiljön och förstärker den engelska parkens ursprungsidé. Haga tingshus är placerat efter samma princip och fungerar som ett landmärke i landskapet.

SFV hänvisar till aktuella lagtexter:

- av 3 kap 2-3 §§ miljöbalken framgår att "Stora mark- och vattenområden som inte alls eller endast obetydligt är påverkade av exploateringsföretag eller andra ingrepp i miljön skall så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt påverka områdenas karaktär." samt att "Mark- och vattenområden som är särskilt känsliga från ekologisk synpunkt skall så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan skada naturmiljön."
- i 4 kap. 7 miljöbalken slås fast att ny bebyggelse och andra åtgärder endast får vidtas "om det kan ske utan intrång i parklandskap eller naturmiljö och utan att det historiska landskapets natur- och kulturvärden i övrigt skadas."

SFV lyfter att enligt MKB:n framgår att "Olika miljöaspekter påverkar olika geografiska räckvidder och områden. Vissa aspekter påverkar ett större geografiskt område än bara planområdet, ett så kallat influensområde. Detta gäller bland annat buller, vattenmiljöer, natur- och rekreationsvärden, men även visuell påverkan från Nationalstadsparken och angränsande stadsdelar." SFV framhåller vidare att i den proposition (Prop. 2016/2017:200) som låg till grund för förändringarna till miljöbalkens 6 kapitel framgår att miljöeffekter inte är begränsade geografiskt, det vill säga de kan uppstå både i närområdet och långt bort.

SFV anser:

- att såväl Hagaparken och Haga tingshus ligger inom detaljplanens influensområde
- att ett genomförande av planen medför följd effekter med stor påverkan på natur- och kulturmiljön inom området. SFV menar att den ökade exploateringen och stadsfrontens närmande påverkar Hagaparken visuellt genom en förändrad stadssiluett och att möjligheten att uppleva den engelska parkens gestaltade landskap försvåras när hög och tät bebyggelse kommer tätt in på parken.

- att den nya bebyggelsens närhet till Haga tingshus förtar dess effekt som inramning av Hagaparken, samt att bebyggelsen skala och arkitektur är helt främmande för den engelska parken.
- att föreslagen kvarterstruktur med höga och täta fasader mot parklandskapet riskerar att medföra en påtaglig skada för Nationalstadsparken såsom riksintresse.

Markanvändning och Vetenskapsstaden. I koppling till att del av planområdet ligger inom gränsen för Nationalstadsparken och dess delområdet "Vetenskapsstaden", som inte utgör parkmark utan ett redan ianspråktaget område enligt fördjupningen av översiktsplanen för Nationalstadsparken Stockholmsdelen önskar SFV lyfta bestämmelse 4 kap. 7 § miljöbalken som är inriktad på markanvändningsförändringar. SFV hänvisar till att i den proposition (Prop. 1994/95:3) som föregick införandet av bestämmelsen förtydligas avsikten. I propositionen framgår att nya byggnader och anläggningar som inte behövs för att befintliga verksamheter skall kunna fungera i princip inte bör medges. Det framgår vidare att byggnadsområdena inte får utvidgas, men väl kompletteras om kompletteringarna inte medför skada på områdets natur- och kulturvärden.

Enligt SFV framgår därmed att detaljplanens syften inte överensstämmer med de ursprungliga intentionerna för Nationalstadsparken och hänvisar till miljökonsekvensanalysen som bedömer att "Med hänsyn till områdeskaraktären (enligt NSP:s översiktsplan) och att området under lång tid saknat natur och kulturvärden, bedöms föreslagen bebyggelse enligt detaljplanen inte medföra någon negativ påverkan på denna del av Nationalstadsparken." SFV vill understryka att även om marken i planhandlingarna bedömts sakna natur- och kulturvärden så ingår den i det lagskydd som omfattar Nationalstadsparken i sin helhet. En byggnation inom Nationalstadsparkens gränser har en direkt påverkan på parken oavsett dess lokalisering inom parken och om byggnationen inte uppfyller kraven enligt 4 kap. 7 S miljöbalken är den således inte möjlig att genomföra.

Naturmiljö och rekreation. SFV anser inte att detaljplanen fyller det behov av grön- och vistelseytor som uppstår genom föreslagen byggnation. Hagastaden med sitt höga exploateringsstal förutsätter tillgång till större grönytor och detta bör enligt SFV kompenseras för i detaljplanen. SFV hänvisar till 3 kap. 6 S miljöbalken framgår att "Mark- och vattenområden samt fysisk miljö i övrigt som har betydelse från allmän synpunkt på grund av deras naturvärden eller kulturvärden eller med hänsyn till friluftslivet skall så långt möjligt

skyddas mot åtgärder som kan påtagligt skada natur- eller kultur- miljön. Behovet av grönområden i tätorter och i närheten av tätorter skall särskilt beaktas. "

Kulturhistoriska bebyggelse- och landskapsbildsvärden. SFV anser att MKB:n har stora brister avseende identifieringen, beskrivningen och bedömningen av de effekter som planen har på kulturmiljön. Det framgår tydligt att ett av planens syften är att tillgängliggöra Hagaparken och Brunnsviken för invånarna, men att konsekvenserna av ytterligare besöksstryck på Kungliga nationalstadsparken med Hagaparken dock inte tas upp, vilket är en uppenbar brist. SFV påpekar återigen att Hagaparken geografiskt ligger utanför planområdet men ingår i detaljplanens influensområde.

SFV hänvisar till att enligt kap 6 kap 11 § miljöbalken ska MKB:n innehålla en "identifiering, beskrivning och bedömning av de betydande miljöeffekter som genomförandet av planen eller programmet kan antas medföra" och att med miljöeffekter avses enligt 6 kap 2 § miljöbalken "direkta eller indirekta effekter som är positiva eller negativa, som är tillfälliga eller bestående, som är kumulativa eller inte kumulativa och som uppstår på kort, medellång eller lång sikt på mark, jord, vatten, luft, klimat, landskap, bebyggelse och kulturmiljö" samt på hushållningen med mark, vatten och den fysiska miljön i övrigt".

SFV anser även att det finns ytterligare betydande brister i MKB:n avseende miljöeffekterna på kulturmiljön och hänvisar till planbeskrivningen där det står att läsa: "Siktstråken från parken har förändrats över tid i och med att staden byggts ut. Stenstaden är redan idag märkbar i fonden mot parklandskapet från många utsiktspunkter." samt "Med den färdigställda och pågående bebyggelsen i Hagastaden förstärks stadens närhet oavsett om östra delen av Hagastaden byggs eller inte. Alla vyer bedöms därför vara relativt tåliga mot förändringar."

SFV:s uppfattning är att det saknas en närmare förklaring av vad som menas med tålighet mot förändringar och delar inte bedömningen att Hagaparken är tålig mot förändringar. SFV påtalar att på ett antal ställen i MKB:n finns liknande skrivelser där tidigare bebyggelse används som ett argument för ytterligare exploatering. SFV anser inte att tidigare bebyggelse är skäl att användas som ett argument för ytterligare exploatering och framhäver att Hagaparken är gestaltad i början på 1770-talet då området låg utanför staden i en lantlig idyll, vilket också var syftet med lokaliseringen och att stadslandskapet successivt växt fram till parkens kanter och gett parken en karaktär av stadspark. SFV menar att detaljplanen utifrån tidigare

genomförd exploatering i området medför kumulativa miljöeffekter på kulturmiljön för Nationalstadsparken med Hagaparken som är större än summan av de *ingående* miljöeffekterna och vad som vid varje tillfälle anses vara mindre förändringar kan på sikt leda till irreversibla konsekvenser för Hagaparkens miljö.

SFV anser att den södra delen av Hagaparkens rester av historiska omgivningar, vyer och rymd som redan nu är fragmenterade, riskerar att bli helt uttraderade om detaljplanen antas. Det höga kulturhistoriska värde som parken i dag besitter kommer att minska. Silhuetten och fonden i parkens södra del kommer istället att domineras av stora, täta och höga byggnadsvolymer.

SFV anser att fotomontagen som legat till underlag för miljökonsekvensanalysen, visande bebyggelsen från olika vyer i Nationalstadsparken, bör visa före och efter planens genomförande. Det saknas även bilder som redovisar bebyggelsen från närmare håll, exempelvis Tingshusslätten. SFV påtalar vidare att trots att siktlinjer från Kungliga begravningsplatsen och från stränder på den östra sidan av Brunnsviken konstaterats vara av historisk betydelse i planbeskrivningen så framgår att bebyggelsen från vissa platser i parken blir mycket framträdande, något som SFV starkt ifrågasätter.

SFV anser att utformandet av de byggnader som föreslås uppföras närmast Hagaparken behöver bearbetas med tanke på höjd och påverkan på de historiskt värdefulla siktlinjerna över landskapet från parken. Markanvändningen för den del av detaljplanen som ligger inom Nationalstadsparken ska enligt SFV följa intentionerna i proposition (Prop. 1994/95:3) som föregick införandet av bestämmelsen i 4 kap. 7 § miljöbalken.

Vattenmiljö. SFV vill framföra att det redan i dagsläget finns problem med översvämningar i området, kopplat till att det i dagvattenutredningen framgår att mark tillhörande Hagaparken är ett avrinningsområde/resultatområde. Under perioden december 2019 till mars 2020 har SFV även noterat att vattennivån i Brunnsviken varit alarmerande hög och under 2018 uppmärksammade myndigheten problem med höga vattenstånd i Brunnsviken vid Hagaparken.

Vidare noterar SFV att Stallmästargården och flöden strax norr om gården ingår i dagvattenutredningen, men eventuella flöden vid området med tennisbanorna längre norrut inte visas. SFV meddelar att den idag värst drabbade sträckan vid Brunnsviken finns vid stranden nedanför Haga slott och att trots försök att hitta en bra lösning kvarstår vattenproblemet längs gångvägen. SFV

framför även att det idag finns ett utlopp för dagvatten från Uppsalavägen till Tingshusets "infiltrationsområde" och det är oklart hur ökade mängder dagvatten kommer att påverka Tingshusslätten.

SFV efterlyser en tydligare konsekvensbeskrivning av de kraftigt ökade flödena av dagvatten till Brunnsviken för den södra delen av Hagaparken. Ökade kostnader för underhåll och en försämrad tillgänglighet till området vid Brunnsviken med bland annat gångstråk som tidvis eroderar är exempel på konsekvenser som SFV anser behöver belysas i utredningen.

SFV saknar även en redovisning av hur implementationen av förslaget lokalt omhändertagande av dagvatten (LOD) inom kvartersmark kommer att säkerställas och SFV menar att hanteringen av rening från trafikleder och hårdgjorda ytor måste vara dimensionerad för att klara av en större mängd nederbörd. SFV anser att detta behöver utredas och åtgärdas.

SFV önskar en bedömning av om den ökade belastningen av fosfor p g a det kraftigt ökade flödet till Brunnsviken, från det aktuella planområdet eller sammantaget, har någon betydelse för eventuell igenväxning av Brunnsviken och därmed ett ökat behov av underhåll. Vidare vore det önskvärt med en redovisning av rikt- och/eller gränsvärden vid sida av förväntade föroreningshalter i beräkningsbilagan till dagvattenutredningen, samt att de frågor som Sweco lyft i dagvattenutredningen behöver utredas och lösas innan ett eventuellt antagande av detaljplanen.

Buller. Även om en byggnation i enlighet med detaljplaneförslaget bidrar till minskat buller kring planområdet ser SFV en risk för ökad bullernivå inom andra delar av i Nationalstadsparken genom reflektion av trafikbuller mot den nya bebyggelsen. SFV anser att det behöver belysas i planarbetet.

Kommunala nämnder, bolag och förvaltningar

Lantmäterimyndigheten

Lantmäterimyndigheten har inget att erinra.

Norrmalms stadsdelsförvaltning och nämnd

Förvaltningen ställer sig positivt till att Norrtull utvecklas till en levande stadsmiljö med bland annat bostäder, vård- och omsorgsboende, förskola, skola, idrottshall, fotbollsplan och nya offentliga rum, samt att de gamla tullhusen i området bevaras. Förvaltningen

välkomnar planförslaget intentioner om att skapa tydliga, tillgängliga och trygga stråk både i nord-sydlig och öst-västlig riktning, mellan Stockholm, Solna och Nationalstadsparken. Enligt förvaltningen är det av stor vikt att det skapas en säker trafikmiljö runt skola och förskola och att det finns trygga gång- och cykelstråk till dessa funktioner. Förvaltningen förespråkar att Stockholms stads "Plan för säkra och trygga skolvägar" tillämpas. En säker och tillgänglig utemiljö tillsammans med en väl fungerande kollektivtrafik med trygga, tillgängliga och säkra anslutningar är en viktig förutsättning särskilt för äldres, funktionsnedsattas samt barns och ungas rörelsefrihet. Förvaltningen vill även lyfta vikten av att vård- och omsorgboendet tryggt och säkert kan nås av färdtjänst, sjuktransporter och leveransfordon.

Förvaltningen ser att det är många funktioner som ska samsas om friytorna, vilket har en negativ inverkan på storleken på skol- respektive förskolegård. Trots att det i planförslaget bedöms att tillgången på parker och grönytor är god, är tillgången i resten av Hagastaden samt övriga Vasastaden relativt begränsad. Förvaltningen ser att det kommer bli ett högt tryck både på befintliga och tillkommande ytor för lek, motion och rekreation. Förvaltningen konstaterar att de parker som planeras i många fall är avancerade anläggningar. Detta i kombination med högt besöksstryck ställer höga krav på skötsel och underhåll.

För att öka möjligheten för fritidsaktiviteter i området förespråkar förvaltningen att stadens lokaler kan samnyttjas och att gemensamhetslokaler planeras i bostadshusen.

Övergripande anser förvaltningen att det i den fortsatta planeringen av Hagastaden är särskilt viktigt att ha en dialog med Solna för att få en helhetsplanering av kommunal service så som skola, förskola och idrott samt grönytor. Planeringen i Solna berör Stockholm och vice versa. Vidare ser förvaltningen att Hagastaden med sitt läge kommer bli en naturlig del av den så kallade Vetenskapsstaden genom närheten till Stockholms universitet, Karolinska Institutet, KTH och Handelshögskolan. Det finns därför stora möjligheter att på ett tidigt stadium etablera kontakter och samarbete mellan stadens pedagogiska verksamheter och högskolor och universitet.

Stadsdelsnämnden godkänner i huvudsak förvaltningens tjänsteutlåtande, samt anför därutöver att utbyggnaden av Hagastaden ska inkludera en bokningsbar fullstor (11-manna) bollplan.

Förskola. Förvaltningen har i sin långsiktiga planering önskat en förskola i Östra Hagastaden, och välkomnar således att planförslaget presenterar en friliggande förskola med egen gård i ett läge nära parker och grönområden. Förskolan är en del av planeringen av hela Hagastadens förskolebehov och ska ombesörja förskoleplatser inte bara för de boende i aktuellt planområde. Förvaltningen deltar i planeringen av förskolan och förvaltningen planerar att driva den under förutsättning att kommunstyrelsens ekonomiutskott godkänner projektet i samband med kommande inriktnings-/genomförandebeslut.

Förvaltningen förespråkar en förskola med plats för cirka 100 barn (cirka 6 avdelningar) och understryker vikten av att förskolan har en egen sammanhängande gård som ligger inom fastigheten i direkt anslutning till förskolan. Enligt förvaltningen ska en förskolas gård vara motoriskt, kreativt och pedagogiskt utmanande och samtidigt vara varierad för att tillhandahålla tillräckligt stimulerande miljöer för barn i olika åldrar och med olika behov och funktionsvariation. Gården ska vara flexibel och dynamisk och fungera under alla årstider och väderförhållanden. En förskolegård behöver också innehålla vegetation och gärna odlingsmöjligheter. Enligt förvaltningen bör det i planbeskrivningen och plankartan framgå hur stor förskolegården är, så att den egna utemiljön för förskolebarnen säkerställs. Förvaltningen ser att det är många funktioner som ska samsas om friytorna, vilket har en negativ inverkan på storleken på skol- respektive förskolegården. Förvaltningen påpekar dock att alla funktioner som föreslås i kvarter 14 är av stor vikt.

Fritid. Förvaltningen påtalar vidare att den planerade Aktivitetsparken, idrottshallen och fotbollsplanen blir viktiga platser för lek och idrott för barn i olika åldrar. Då trycket på de offentliga ytorna bedöms bli stort så kommer konkurrensen om ytorna öka. För att undvika att vissa grupper ”tar över” instämmer förvaltningen i att det i utformningen av dessa platser behöver finnas med ett tydligt jämställdhets- samt tillgänglighetsperspektiv i den fortsatta planeringen, vilket lyfts i planhandlingarna.

För att öka möjligheten för fritidsaktiviteter i området förespråkar förvaltningen att stadens lokaler kan samnyttjas. Enligt förvaltningen behöver barn och ungdomar, förutom mötesplatser i det offentliga rummet, också andra typer av mötesplatser. Förvaltningen håller med framtagen barnkonsekvensanalys och socialt värdeskapandeanalys om att öppen verksamhet för barn och unga behövs i området. Förvaltningen föreslår en etablering av exempelvis Kulturskolans verksamhet i området vilket skulle ge barn och ungdomar möjlighet att på sin fritid utöva musik, spela teater eller annan skap-

ande verksamhet. Här finns möjligheter till samarbete med utbildnings- och idrottsförvaltningen för att kunna skapa möjligheter att nyttja skolans och idrotthallens lokaler för denna typ av verksamhet. Förvaltningen ser också ett behov av öppna fritidsverksamheter för barn och unga som inte kräver medlemskap eller inskrivning. Förvaltningen lyfter fram att en del av planeringen av den friliggande förskolan är att genom en flexibel planlösning möjliggöra för en lokal för öppen verksamhet för barn och ungdomar. Skulle behovet av förskoleplatser vika finns det således möjlighet att i en del av förskolebyggnaden ha till exempel en parklek, öppen förskola eller någon annan form av öppen verksamhet.

Förutom att samnyttja stadens lokaler för fritidsaktiviteter förespråkar förvaltningen även gemensamhetslokaler i bostadshusen, som kan nyttjas av föreningsliv och andra verksamheter för alla åldrar. Denna typ av mötesplatser kan bidra till den sociala sammanhållningen i området, vilket särskilt behövs i ett nybyggnadsområde. Levande bottenvåningar och lokaler som nyttjas även under helger och kvällar är en viktig inriktning för att områdets ska upplevas som levande och tryggt, vilket också betonas i planhandlingarna.

Idrott. Stadsdelsnämnden godkänner i huvudsak förvaltningens tjänsteutlåtande, samt anför därutöver att utbyggnaden av Hagastaden ska inkludera en bokningsbar fullstor (11-manna) bollplan. Nämnden lyfter att det råder konsensus kring att idrottsytorna på Norrmalm är väldigt begränsade. Enligt en rapport av Stockholmsidrotten, Bygg ikapp och bygg i takt, saknades det redan 2015 tre fullstora inomhushallar och två fullstora 11-manna fotbollsplaner i stadsdelen. Med inflyttningen till Hagastaden kommer bristen att bli ännu mer påtaglig. Det är därför av största vikt att detta unika tillfälle att tillskjuta ordentliga idrottsytor i stadsdelen tas till vara i så stor utsträckning som möjligt. Behovet av fotbollsplaner har också påtalats vid ett flertal tillfällen under planeringsarbetet, bland annat av flera idrottsföreningar. Det har påpekats att det idag på Norrmalm bor 7 000 barn och ungdomar, men att stadsdelen inte har en enda fullstor bokningsbar bollplan. Från yngre tonåren spelar ungdomar fotboll på en större plan än de 7-mannaplaner som finns i stadsdelen, det innebär att från 13-14 års ålder måste de ta sig utanför stadsdelen för att utöva sin sport. 11-mannaplaner finns både på Kungsholmen och på Östermalm, där dock tiderna inte fullt räcker till för att täcka behovet även för Norrmalms ungdomar. Och fotboll i organiserad form utövas ju även av vuxna, vars föreningar bokar samma fullstora planer.

Nämnden anser därför att utbyggnaden av Hagastaden ska inkludera en bokningsbar fullstor (11-manna) bollplan och uppmana å det

starkaste att kvarter 14 planeras så att en fullstor bollplan om ca 65x110 m får plats, särskilt då det i området redan finns en 7-manna bollplan på konstgräs och hänvisar till Bellevue bollplan. Som alternativ föreslår nämnden vidare att Bellevue bollplan utökas till en 11-mannaplan om det inte går att få till i kvarter 14. Nämnden uppmanar även till en skyndsamt utredning om var annars inom stadsdelens gränser en fullstor bokningsbar bollplan kan förverkligas i närtid. I tredje hand föreslår nämnden att den nya bollplanen i Östra Hagastaden åtminstone utökas till en 9-mannaplan (ca 72x55 m) för att i viss utsträckning kunna avlasta innerstadens övriga fullstora bollplaner något vad gäller ungdomsfotbollen. Nämnden påtalar sedan att oavsett var den hamnar och hur stor den blir, bör bollplanen vara väl upplyst, och ha möjlighet till uppvärmning för att fungera väl under hela året. Vid anläggning av nya planer bör ett miljövänligare alternativ till konstgräs användas och gummigranulat bör inte användas i driften av planen.

I ett särskilt uttalande av Vänsterpartiet tilläggs att de ställer sig bakom förslaget att anlägga en fotbollsplan, men poängtera också att med tanke på Hagastadens karaktär av tät stenstad finns ett behov av att prioritera ytterligare grönområde för park och rekreation då det redan planerade inte tillgodoser områdets brist. En grön miljö är också av stor vikt för att bidra till ett bättre klimat, vilket är en angelägenhet för hela staden.

Vård och omsorgsboende. Andelen äldre i alla åldersgrupper beräknas öka de kommande åren, främst åldersgruppen 80 år eller äldre ökar. De som har behov av insatser från äldreomsorgen är i allmänhet över 80 år och den åldersgruppen beräknas inom Norrmalms stadsdelsområde öka kraftigt fram till år 2040. Förvaltningen deltar i planeringen av vård- och omsorgsboendet i kvarter 13. Förutom plats för 90 boenden planeras också en lokal som möjliggör till exempel dagverksamhet för personer med demens. Boende på vård- och omsorgsboenden är i regel inte så rörliga och därför beroende av den närmaste miljön för sin utomhusvistelse. Förvaltningen anser således att gårdsmiljön i kvarter 13 närmast vård- och omsorgsboendet ska prioriteras för de äldre. Förvaltningen vill även lyfta vikten av att vård- och omsorgsboendet tryggt och säkert kan nås av färdtjänst, sjuktransporter och leveransfordon. Boende och besökare som använder färdtjänst ska kunna anlända och avresa intill huvudentrén medan leveranser och sjuktransporter inte bör ske lika exponerat. Utifrån trafikkartorna i planbeskrivningen ser det ut som om gatan mot Tullhusplatsen innefattar ett cykelstråk vilket kan innebära konflikter mellan cyklister och den biltrafik som ska ta sig till vård- och omsorgsboendet.

Park och vegetation. Förvaltningen är positiv till att det planeras nya parker och andra offentliga rum på en plats som idag mestadels utgörs av en trafikplats. Områdets nya parker och gröna gaturum ger förutsättningar för en förstärkt grönstruktur och nya möjligheter till möten och rekreation. Förvaltningen anser att de ekologiska frågorna är väl omhändertagna och förvaltningen är positiv till förslagens intentioner om att tillföra växtarter som stärker sambanden med Nationalstadsparken, gynnar pollinerande insekter (bland annat skogsek, skogslind, lönn, ask, sälg) och på så sätt skapar en robust grönstruktur som kan klara klimatförändringar.

Del av planområdet ligger inom Nationalstadsparkens gränser, vilket förvaltningen påtalar kräver särskild hänsyn till hur den nya bebyggelsen möter parken. Det är viktigt att bebyggelsen ger ett respektfullt möte med Nationalstadsparkens historiska landskap runt Brunnsviken och samspelar varsamt med de befintliga träd som kantar parkrummen och ramar in de öppna pelouserna och vattenrummen.

Förvaltningen kan konstatera att planområdet har en hög exploatering med storskaliga byggnader. Även om höjden på husen i Östra Hagastaden varierar handlar det generellt sett om relativt höga byggnader. Kombinerat med gårdar som ofta är små finns en risk att bostadsgårdarna överlag blir skuggiga med liten tillgång till solljus. Även delar av parker samt grönska i gatumiljö kan påverkas av detta och i kombination med högt besöksstryck kan det innebära en utmaning för viss växtlighet att överleva. Trots att det i planförslaget bedöms att tillgången på parker och grönytor är god, är tillgången i resten av Hagastaden samt övriga Vasastaden relativt begränsad. Förvaltningen ser att det kommer bli ett högt tryck både på befintliga och tillkommande ytor för lek, motion och rekreation.

Den planerade Aktivitetsparken har potential att bli en attraktiv målpunkt med möjligheter till lek, idrott och social samvaro. Då delar av parken ligger ovanpå norra länkens tunnlar finns en påtaglig höjdskillnad i både tvär- och längsled, vilket förvaltningen ser kan innebära en utmaning för dess utformning och anläggande. Förvaltningen vill poängtera att det ska finnas ett gott utrymme för trädens rötter i de fall då de placeras ovan tunnel.

Aktivitetsparken och Bellmansterrassen är tänkt att ha en växtbeklädd skärm respektive vägg för att minska buller och rena luften. Här anser förvaltningen att skärmen och väggen behöver vara estetiskt tilltalande så att den tillför något till parken även om växtligheten inte grönskar fullt ut. Förvaltningen ser att bullersituationen i området är en särskild utmaning för utvecklingen av området. Även

torget Tullhusplatsen kommer kräva bulleravskärmade åtgärder för att höja platsens vistelsevärden.

Att bygga växtbäddar, som ska fungera för fördröjning och rening av dagvatten är positivt och i linje med Stockholms stads dagvattenstrategi. Förvaltningen anser däremot att ansvar och kostnadsfördelning för drift av dessa behöver förtydligas. Enligt förvaltningen behöver Stockholms stad ta fram riktlinjer gällande ansvarsförhållanden för hur skötseln av växtbäddar och skelettjordar ska fungera, i de fall som de särskilt ska fungera för hantering av dagvatten. Dessa anläggningar tar hand om smuts och föroreningar, vilket kräver ett särskilt kostnadsdrivande underhåll då de över tid kommer att behöva förnyas.

Förvaltningen konstaterar att de parker som planeras i området i många fall är avancerade anläggningar då de innehåller tekniska lösningar som till exempel bullerskärmar, växtbäddar, dagvattenhantering och i vissa fall är svåra att komma till med till exempel skötselmaskiner. Detta i kombination med högt besöksstryck ställer höga krav på skötsel och underhåll, något som stadsdelsnämnden inte får extra medel för. Förvaltningen anser att tabellerna över park- och friytetillgång som redovisas i planbeskrivningen är missvisande. Där beräknas park- och friytetillgången utifrån antal lägenheter som planeras i Östra Hagastaden. Förvaltningen anser att även boende i övriga delar av bland annat Hagastaden ska finnas med i beräkningarna samt alla de barn och ungdomar som kommer till området för att vistas i förskola, skola och idrottsanläggningar.

Bellevueparken norr om Värtabanan är idag ”icke detaljplanelagd mark” och förvaltningen anser att det i arbetet med detaljplanen för Östra Hagastaden borde ha utretts om denna del av parken skulle kunna ingå i detaljplaneområdet, med syfte att planläggas till park. Förvaltningen hade gärna sett att planförslaget hanterade hur ytorna närmast Brunnsviken ska tas om hand för att skapa möjlighet för fler människor att komma nära vattnet och strandlinjen.

Miljöförvaltningen och Miljö-och hälsoskyddsnämnden (MHN)
Miljöförvaltningen tillstyrker planförslaget under förutsättning att följande klargörs innan granskning:

- Utformningen av kvarter 10 och 12 studeras vidare för att presentera bättre lösningar ur bullersynpunkt.
- En viktig utgångspunkt i det fortsatta planarbetet blir att på grund av höga luftföroreningshalter utforma trottoarerna ut efter Sveavägen, och särskilt trottoaren på den södra sidan, så att de inte inbjuder till längre tids vistelse.

- Plankartan kompletteras med en planbestämmelse om att Uppsalavägens västra gaturum inte planeras för gång och cykel så länge miljö kvalitetsnormen för luft överskrids.
- Det sker vidare utredning av markföroreningar med särskild fokus på redan uppmärksammas föroreningsituation såsom metaller, PCB, PAH:er och flyktiga föroreningar.
- Det redovisas anpassningar/åtgärder som krävs avseende objekt med höga naturvärden samt arter som är rödlistade och/eller upptagna i artskyddsförordningen.
- Det säkerställs att 0,4 µT från Värtabanan inte överskrids vid skolan, skolgården, förskolan samt förskolegården.

Avgränsningen av miljökonsekvensbeskrivningen är enligt miljöförvaltningen väl avvägd.

MHN behandlade Förslag till program för östra delen av Hagastaden (Norrtull) 2015-11-17. Och tillstyrkte programförslaget under förutsättning att gatubredder och hushöjder anpassas så att miljö kvalitetsnormerna för PM10 och NO2 inte överskrids i kommande detaljplaner, att trafikbullerfrågorna studeras vidare i det fortsatta planarbetet så att riktvärdena i förordningen om trafikbuller vid bostadsbyggnader klaras, samt att programrådets bidrag av fosfor till Brunnsviken ska vara hållbart och inte försvåra möjligheten att uppnå miljö kvalitetsnormer.

Miljöförvaltningen anser att luft- och dagvattenfrågorna presenteras tillfredställande i detaljplanen, men har några kompletterande synpunkter. Förvaltningen anser däremot inte att förslaget har blivit tillfredställande ur trafikbullersynpunkt avseende kvarter 10 och 12. Utöver detta anser förvaltningen att det finns många fördelar ur miljö- och hälsosynpunkt med att genomföra detaljplanen. Planförslaget möjliggör exempelvis en utveckling av naturvärdena i området och att de ekologiska spridningsmöjligheterna förbättras till närliggande grönområden. Rekreationsytor skapas inom området som även kan nyttjas av boende och verksamma i övriga delar av Hagastaden, där det finns stor brist på rekreationsytor. Planförslaget innebär också att marken renas från föroreningar med historiskt ursprung.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden beslutar enligt miljöförvaltningens förslag.

Buller. Miljöförvaltningen anser att förslaget inte har blivit tillfredställande ur trafikbullersynpunkt avseende kvarter 10 och 12, varför utformningen av dessa kvarter bör studeras vidare för att presentera bättre lösningar ur bullersynpunkt, där trafikbullerförordningen kan

innehållas utan en så stor andel avsteg som presenteras i samrådsförslaget. Miljöförvaltningen påpekar att problematiken med höga trafikbullernivåer inom planområdet redan lyftes i programskedet och att förvaltningen involverades sent i planprocessen genom att först strax innan plansamrådet få kännedom om det höga punkthus som planeras i ett bullerutsatt läge inom planområdet. Miljöförvaltningen upplever att det blir allt vanligare att punkthus planeras i miljöer som är starkt påverkade av omgivningsbuller, ofta höga byggnader placerade som landmärken i stadsstrukturen utan beaktan av bullerproblematik. Förvaltningen framhäver att en sådan byggnadsutformning är direkt olämplig i sådana miljöer då det är mycket svårt att anpassa bostäderna till bullerexponeringen och att uppfylla gällande riktvärden. När bullerfrågan kommer in i ett sent skede tillförs olika tekniska lösningar för att uppfylla gällande riktvärden, vilka utgör avsteg från trafikbullerförordningen. Förvaltningen påpekar att det är en allvarlig utveckling eftersom trafikbullerförordningen i sig är så pass tillåtande vad gäller bullerexponering. Kombinationen av att riktvärdena idag är betydligt högre än tidigare och tekniska lösningar, där man enligt förvaltningens uppfattning inte ens uppfyller kraven i trafikbullerförordningen, leder till dåliga boendemiljöer som kan påverka hälsan negativt. Förvaltningen understryker att i de mest bullerutsatta miljöerna behöver bullerfrågorna vara med från början och byggnader kan behöva anpassas efter detta. Det gäller både ljudnivå invid fasad och på vistelseytor utomhus.

Vid utformningen av kvarter 13 med skola, förskola, äldreboende samt studentlägenheter anser miljöförvaltningen att det framgår att bullerproblematiken varit en förutsättning vid utformningen av kvarteret. Detta har möjliggjort bra utformning ur bullersynpunkt, med trafikbullernivåer som uppfyller riktvärdena i trafikbullerförordningen och en ljudmiljö som är bra efter de förutsättningar som finns på platsen.

Vid utformningen av bostadskvarteren 10 och 12 anser miljöförvaltningen inte att trafikbullerfrågan har varit en förutsättning som har beaktats tillräckligt. I det fortsatta planarbetet bör utformningen av husen och lägenheterna studeras vidare för att presentera bättre lösningar ur bullersynpunkt, där trafikbullerförordningen kan innehållas utan en så stor andel avsteg som presenteras i samrådsförslaget.

Luft. Miljöförvaltningen anser att luftfrågan presenteras tillfredställande i detaljplanen, men har några kompletterande synpunkter.

Den förtätning som planförslaget möjliggör medför att människor som vistas i planområdet kan få en ökad exponering av luftföroreningar i vissa gaturum pga. att ventilation och utvädring av vägtrafikens utsläpp försämras i jämförelse med ett nollalternativ. Detta gäller både Uppsalavägen och Sveavägen. Inom de ytor där människor i huvudsak kommer att vistas blir luftkvaliteten bra. Utöver överskridanden av miljökvalitetsnormen på vägbanan, där människor inte vistas, visar beräkningar att det endast kommer att ske överskridanden av miljökvalitetsnormen för kvävedioxid på en mycket begränsad yta på trottoaren längs Sveavägen. Med en renare fordonsflotta beräknas luften inom området att bli bättre i framtiden. Med detta som bakgrund anser miljöförvaltningen att planförslaget är möjligt att genomföra ur luftföroreningssynpunkt.

Miljökvalitetsnormerna för PM10 och kvävedioxid klaras på Uppsalavägens västra sida men inte på den östra. På den östra sidan planeras det inte för att människor ska vistas. Vägen får dock en gatusektion som kan utvecklas till en boulevard med gångbanor om miljön förbättras i framtiden. Enligt miljöförvaltningen bör plankartan kompletteras med en planbestämmelse som förtydligar att gaturummet inte ska planeras för gång och cykel så länge miljökvalitetsnormen för luft överskrids.

Miljökvalitetsnormen för PM10 och kväveoxid klaras intill bebyggelsen på Sveavägens båda sidor. På delar av vägbanan överskrids miljökvalitetsnormen för både PM10 och kväveoxid. Vidare visar luftutredningen att miljökvalitetsnormen för kvävedioxid överskrids utefter en kort sträcka på den yttre delen av den södra trottoaren på Sveavägen. För att undvika hög exponering av luftföroreningar för människor i området är det väsentligt att i det fortsatta planarbetet utforma trottoarerna utefter Sveavägen, och särskilt trottoaren på den södra sidan, så att de inte inbjuder till stadigvarande vistelse i form av exempelvis uteserveringar. Det blir också viktigt att ”strömmarna” av barn, elever och idrottsutövare leds utefter stråk med bra luftkvalitet så att Sveavägen och att Uppsalavägen undviks i så stor omfattning som möjligt.

Fordonens utsläpp av avgaspartiklar och kvävedioxider kommer att minska i framtiden beroende på kommande skärpta avgaskrav som beslutats inom EU. När luftkvaliteten har blivit bättre i framtiden, kommer det finnas möjlighet att utforma Sveavägen och Uppsalavägen för stadigvarande vistelse. När i tiden detta är möjligt går inte att säga idag.

Luftkvaliteten på de ytor där människor i huvudsak kommer att vistas som skol- och förskolegård, bostadsgårdar, parkmiljöer samt på

övriga vistelseytor är betydligt bättre än vad den är utefter vägarna. I planbeskrivningen beskrivs endast föroreningsituationen för PM10, detta måste kompletteras med situationen för kvävedioxid.

Vatten. Miljöförvaltningen anser att dagvattenfrågan presenteras tillfredställande i detaljplanen, men har några kompletterande synpunkter.

Miljöförvaltningen håller med om resonemanget i planbeskrivningen om att planförslaget inte försämrar för möjligheten att uppnå miljökvalitetsnormerna i Brunnsviken, med hänsyn till de åtgärder som planeras och redan genomförts samt det förslag till åtgärdsprogram för Brunnsviken (LÅP), som tagits fram och börjat genomföras. Sammantaget bedöms planförslaget öka möjligheterna att nå de övergripande målen om renare vatten i Brunnsviken.

Miljöförvaltningen efterfrågar ett tydligare resonemang om vilka ämnen som klaras/inte klaras med särskild fokus på problemämnena, de ämnen som överskrids idag, exempelvis löst koppar och löst zink. Dupliceringen innebär en viss ökning av utsläpp. Den fällning av fosfor i Brunnsviken som har skett under 2019 kan ses som en kompensation för fosfor, men inte för andra ämnen.

Då det finns osäkerheter vid bedömningen av den ekologiska statusen för Brunnsviken i VISS bör man använda sig av stadens egen statusbedömning (LÅP Brunnsviken) vilken utgår från en större mängd data, och därmed är mer tillförlitlig än VISS (vatteninformations system Sverige). Den ekologiska statusen bedöms i denna klassning som dålig, vilket innebär en klass sämre än vad VISS anger. Samt ska God kemisk status inte uppnås först år 2021, utan ska redan vara uppnådd, med undantag i form av mindre stränga krav för ett antal ämnen.

Föroreningar. Förvaltningen anser att markföroreningsfrågan är otydligt redovisad i planbeskrivningen. Planen måste visa att det är tekniskt möjligt och ekonomiskt rimligt att sanera marken, så att den blir lämplig för föreslagen användning ur hälsosynpunkt. Risken för flyktiga föroreningar bör exempelvis tydligare framgå. Detta då både höga halter av trikloreten (TCE) och tetrakloreten (PCE) har uppmätts i en punkt högt över den högsta nivån enligt SGU:s bedömningsgrunder för grundvatten. I ytterligare två punkter har de uppmätts till nivåer som ligger näst högst enligt bedömningsgrunderna. Det har även påträffats PAH i förhöjda halter spritt över området och kvicksilver över riktvärdet för MKM, vilka båda kan uppträda i flyktig form.

I utredningen hänvisas till miljöförvaltningens faktablad från 2007 om asfalt. Sedan år 2007 har ändringar gjorts i regelverket för klassificering av asfalt, vilket behöver beaktas. Det har blivit tydligare hur avfallsklassificering ska genomföras och hur de farliga egenskaperna ska utvärderas. EU Kommissionen har också tagit fram en teknisk vägledning för avfallsklassificering. I denna används bens(a)pyren som en indikatorsubstans för PAH:er och om halten bens(a)pyren överstiger 50 mg/kg (50ppm) så bör avfallet klassificeras som farligt avfall.

Förvaltningen instämmer i det som står i markutredningen om att det bör ske vidare utredning av åtgärdsbehovet inklusive hantering av eventuella schaktmassor i det fortsatta planarbetet. Fokus bör vara på redan uppmärksammas föroreningsituation såsom metaller, PCB, PAH:er och flyktiga föroreningar. Det fortsatta arbetet bör ske i nära kontakt med miljöförvaltningen i egenskap av tillsynsmyndighet. Förvaltningen vill dessutom förtydliga att det inte finns miljö kvalitetsnormer för förorenad mark, vilket står i planhandlingarna.

Natur. De naturmiljöer som är av betydelse inom planområdet är enligt planhandlingarna de skyddsvärda träden vid tullhusen och allén utmed Sveavägen. Ingen befintlig naturmark inom området tas genom planförslaget i anspråk för bebyggelse. Planområdets funktion som spridningsväg är idag svag eftersom det främst består av hårdgjorda ytor samt vägar. Trots detta finns det inom och i anslutning till planområdet ett antal objekt med höga naturvärden bl.a. gamla och grovstammiga ädellövträd, samt några arter knutna till områdets ruderatmarker som är rödlistade och/eller upptagna i artskyddsförordningen.

Miljöförvaltningen är positiv till att planområdet kommer att förstärkas med grönstruktur i form av mindre parker, trädplanterade gator och torg samt gröna gårdar. Gatuträden och grönytorna kommer dessutom placeras ut strategiskt så att de möjliggör ekologiska spridningsvägar mot Norrmalms parker samt mot Karlberg. De gröna inslagen ska dessutom fungera som stöd åt de mer värdefulla grönytorna utanför planområdet som Bellevuparken och Hagaparken. Valet av arter har gjorts i syfte att stärka sambandet med Nationalstadsparken. Arterna ska också gynna pollinerande insekter och skapa en grönstruktur som klarar klimatförändringar.

Miljöförvaltningen är positiv till de kompensationsåtgärder som föreslås i form av mulmholkar och att återskapa den sandnaturtyp som sedan tidigare funnits på Stockholmsåsen.

Miljöförvaltningen är positiv till hur grönfrågorna beaktas i planförslaget. Det finns dock en otydlighet om hur det fortsatta arbetet ska ske avseende objekt med höga naturvärden samt arter som är rödlistade och/eller upptagna i artskyddsförordningen. Miljöförvaltningen förutsätts bli involverad i det fortsatta arbetet med vilka anpassningar och åtgärder som krävs inom planområdet för dessa objekt och arter.

Rekreation. Inom planområdet skapas goda möjligheter till gröna promenadstråk och vistelseytor. Tillgången på gröna vistelseytor och parkytor beräknas bli ca 20 m²/invånare. Det kan jämföras med Norrmalms parkytetillgång på ca 5 m²/invånare eller Kungsholmen och Södermalm vars parkytetillgång är ca 10 m²/invånare. Tillgången till dessa ytor är enligt förvaltningen positiv och dessutom nödvändig då Hagastadens etapp 1 har stor brist på grönytor, vilket till viss del kan uppvägas av större tillgång i denna etapp av Hagastaden.

Skol- och förskolegårdarna kommer att bli små i området, 4 m² friyta per barn på skolgården och 11 m² friyta per barn på förskolegården. Detta kan jämföras med rekommendationerna i Boverket skrift "Gör plats för barn och unga" på 30 m² friyta per barn på skolgård och 40 m² friyta per barn på förskolegård. Miljöförvaltningen är medveten om att det är svårt att få fram dessa ytor i en innerstadsmiljö i Stockholm. På platsen är det dessutom stor konkurrens om mark för skola, idrott, parkmark m.m. Det är enligt förvaltningen positivt att det finns tillgång till större grönområden i närheten av planområdet som kommer kunna nyttjas av skol- och förskoleverksamheterna. En stor egen gård är dock alltid att föredra. Miljöförvaltningen ser ett stort problem med att barn och unga inte rör sig tillräckligt idag, vilket påverkar deras hälsa. Förvaltningen anser generellt att denna fråga bör få ta större plats i stadens stadsutveckling.

Elektromagnetiska fält. Enligt Miljökonsekvensbeskrivningen gör den begränsade tågtrafiken på Värtabanan och avstånden till bostäderna att årsmedelvärdena för elektromagnetiska fält inte överskrider vid bostadsbebyggelsen. Enligt miljöförvaltningen måste man också försäkra sig om att 0,4 µT inte överskrider vid skolan, skolgården, förskolan samt förskolegården.

Teknisk installation/anläggning. Det bör förtydligas att befintlig planbestämmelse avseende tekniska installationer på taken även innefattar installationer av solenergi. Under beskrivningen om befintliga underjordiska anläggningar bör även dagvattenmagasinet beskrivas.

Trafikkontoret

Trafikkontoret ser positivt på att området kring Norrtull utvecklas genom en bearbetning av dagens tillfälliga trafiklösning och att ny bebyggelse möjliggörs. Gestaltningen i Hagastaden skiljer sig från de angränsande, traditionella stadsdelarna bland annat genom sin höga exploatering. Gränsen för stenstaden flyttas och mötet med Stockholm för trafik som kommer norrifrån kommer att förändras.

Exploateringen kommer att innebära ett mycket stort tryck på både gator och grönytor och det är viktigt att hitta lösningar som är hållbara ur ett driftsperspektiv. De nu föreslagna lösningarna kommer att innebära höga driftskostnader för de inblandade förvaltningarna. Bland annat planeras alla gator på ett sätt som är nytt ur drifts- och gestaltningssynpunkt och samtidigt som träd och växtlighet kan dämpa buller och bidra till luftrening kan de även hindra luftflöden som för bort föroreningar. Trafikkontoret anser att frågan om huruvida barrträd skulle tillföra extra luftrening i området behöver utredas. Mot bakgrund av ovan behöver det i det kommande arbetet tas fram en kostnads kalkyl gällande drift och underhåll av alla ytor som trafikkontoret ska vara ansvariga för. Det behöver också framgå på vilket sätt de nya gatutyperna behöver skötas för att hålla bra över tid.

Dagvatten. Det är viktigt att dagvattenlösningarna utreds i detalj då området bland annat kommer att passeras av skyfallsdagvatten från kringliggande områden. Mycket bygger på att staden får utnyttja Trafikverkets magasin. Detta behöver säkerställas med avtal. Det kan även behövas flera större magasin för att utjämna nivåerna. I dagvattenutredningen föreslås att dagvattnet från vägar med hög trafikintensitet ska renas genom LOD-lösningar i form av växtbäddar. Trafikdagvatten kan inte utnyttjas för att bevattna träden genom LOD-lösningar. Den höga salthalten i trafikdagvattnet kommer att orsaka att träden påverkas negativt och till slut dör. Det behöver även säkerställas att drift och underhåll av dagvattenlösningar i utmed Uppsalavägen och Sveavägen kan ske utan större trafikstörningar.

På Norra Hagaesplanaden föreslås nedsänkta växtbäddar. Nedsänkta växtbäddar innebär höga driftskostnader för stadens olika förvaltningar i denna typ av miljö. Huvudsyftet med att ta ned dagvatten till träd och annan vegetation är att dessa ska ha tillgång till vatten. Kontoret undrar hur projektet kommer att garantera att dagvattnet renas. I planhandlingarna står det att ”växtbädden renas och fördröjer dagvatten”. Kontoret anser att detta bör omformuleras.

Kontoret uppfattar att dagvattnet från Annerovägen leds in i parken som ligger i Solna. Är detta en överenskommen lösning?

Mot bakgrund av ovan anser trafikkontoret att lösningar gällande hantering av dagvatten och skötsel av berörda anläggningar måste utredas och klargöras bättre. Det är viktigt för både trafikkontoret och stadsdelsförvaltningen att det är klargjort vilka lösningar som kommer att bli verklighet och hur dessa ska kunna skötas på ett effektivt och hållbart sätt.

Parkering. Trafikkontoret vill påpeka att parkeringsplatser för rörelsehindrade i största möjliga mån ska lösas inom kvartersmark. I det fall det inte är möjligt att lösa på kvartersmark ska det motiveras väl i planbeskrivningen. Det saknas en redovisning av var parkeringsplatser för rörelsehindrade till tullhusen samt var besöksparkering och parkeringsplatser för rörelsehindrade för kvarter 13 ska ordnas. Planen behöver kompletteras med detta. Trafikkontoret anser att cykelparkeringstalet för bostäder som föreslås för kvarter 12 och kvarter 13 är för låga. De uppnår inte ens stadens lägsta nivå. Det måste därför ses över och höjas.

Ansvarsfördelning och kostnader. Trafikkontoret vill påpeka att den ansvarsfördelning som beskrivs i planbeskrivningen gällande fördelningen mellan stadsdelsförvaltningen och trafikkontoret inte är korrekt. Planhandlingarna innehåller ett flertal förslag där ansvarsfördelningen mellan stadens förvaltningar behöver utredas och klargöras. Det är viktigt att ansvarsfördelningen av drift och underhåll tydliggörs i det fortsatta arbetet så att ansvarig förvaltning får möjlighet att delta i arbetet. Många av de lösningar som föreslås i planhandlingarna innebär höga förvaltningskostnader. Det är därför viktigt att kostnader för drift och underhåll tas fram i det fortsatta arbetet så att det kan ligga till grund för diskussioner om utformning av den allmänna marken och vilka lösningar som ska tillämpas.

Planbestämmelser. Trafikkontoret tycker att det är svårt att läsa plankartan då den beskriver många olika nivåer. Kontoret befärar att det kommer att innebära tolkningssvårigheter efteråt. Illustrationslinjer och annat underlag som inte behövs för plankartan behöver tas bort för att göra den mer läsbar. I planhandlingarna framgår att verksamheten i tullhusen föreslås kunna sprida ut sig och till exempel ha cafémöbler i zonen närmast husen. Kontoret anser att kvartersmarken runt tullhusen ska utökas för att möjliggöra viss verksamhet utanför husen utan att det krävs tillstånd från staden. Kontoret deltar gärna i diskussioner kring lämplig fastighetsgräns.

I handlingarna föreslås en allmän gångväg genom kvarter 15. Trafikkontoret anser att denna gångförbindelse inte ska planläggas som allmän mark utan ingå i kvartersmarken eftersom den saknar allmänt intresse. Trafikkontoret är tveksamt till att hela ytan vid kvarter 11 ska vara allmän mark. Det är ytor som kommer att betraktas och användas som förgårdsmark till kvarteret och som därför ska planläggas som kvartersmark. Dessutom vill kontoret undvika konstruktioner under allmän plats såsom den kulvert som finns mellan kvarter 11 och 12, vilket inte blir situationen om platsen planläggs som kvartersmark. Kontoret undrar om det är lämpligt med centrumverksamhet mot Sveavägen då det i handlingarna framgår att man inte bör uppmuntra till stadigvarande vistelse i de högt trafikerade gaturummen. Trafikkontoret anser att huvudcykelstråken som planeras i Aktivitetsparken och Bellevueparken ska planläggas som gång och cykel eller gata och inte som park.

I plankartan finns ett x-område markerat vid Bellmanterrassen. Kontoret anser att detta x-område ska tas bort eftersom det är möjligt att nå samma yta genom att använda allmän plats. Anslutningen mellan Sveavägen och Dannemoragatan är i plankartan markerad som gång och park. Trafikkontoret anser att den ska planläggas som gata för att ha en flexibilitet i detaljplanen. Sträckan kommer att regleras som gång- och cykelbana genom en lokal trafikföreskrift och det är möjligt att anlägga parkytor på det som är reglerat som gata i detaljplanen.

Gator och trafik. I Trafik-PM framgår att gatorna i planområdet generellt är smala och inte anpassade för tung trafik. Kontoret anser att alla gator inom planområdet ska utformas så att de är möjliga att trafikera med 12-meters fordon. Planen behöver ses över så att detta uppfylls.

Uppsalavägen. I planhandlingarna föreslås öppna växtbäddar med träd utmed Uppsalavägen. Trafikkontorets trädspecialister bedömer att det inte är möjligt i detta läge där årsdygnstrafiken beräknas vara cirka 50 000 fordon/dygn. Träden kommer inte att kunna hantera den saltmängd som krävs på vintern. Kostnaderna för att kunna rensa och städa växtbäddar bedöms bli mycket höga. Planen behöver därför omarbetas med lösningars om fungerar effektivt och hållbart ur ett drift- och underhållsperspektiv.

Sveavägen. Sektionen för Sveavägen som redovisas i trafik-PM stämmer inte överens med texten. I sektionen redovisas ”buss 2,5 m”, medan det i texten framgår att det ska finnas både busshållplats och angöringsmöjligheter. Eftersom Sveavägen troligtvis kommer att trafikeras av stombuss på sträckan anser kontoret att det behöver

utredas om det behövs busskörfält för att stombusstrafiken ska få en god framkomlighet.

Norrtullsgatan. I planhandlingarna föreslås en cykelfartsgata på Norrtullsgatan norr om Sveavägen. Kontoret anser att cykelstråket på Norrtullsgatan ska utformas med en cykelbana och inte med cykling i blandtrafik. Detta eftersom stråket utgör en viktig koppling som förbinder det regionala cykelstråket utmed E4/Uppsalavägen med pendlingsstråket utmed Sveavägen. Det är därför viktigt att prioritera framkomligheten för cyklister på denna sträcka. Kontoret oroas av den beskrivning kring trafikmiljön på Norrtullsgatan som finns i Integrerad barnkonsekvensanalys och socialt värdeskapande analys. Där rekommenderas bland annat en markbeläggning på Norrtullsgatan som bidrar till att minska cykeltrafikens hastigheter. Trafikkontoret vill vara med i fortsatta diskussioner kring markbeläggning och utformning av Norrtullsgatan då det är en viktig länk i stadens cykelnät. Kontoret anser även att placeringen av angöringsplatserna utmed denna gata behöver ses över då de hamnar på fel sida av gatan i förhållande till den sida som det finns störst angöringsbehov. På illustrationen av planerade angöringsplatser är i stort sett hela Norrtullsgatan markerad. På illustrationen av gatusektionen och visionsbilden av gatan saknas dock angöringsplatser.

Gata 532. Trädplanteringen hamnar för nära fasad eller gata beroende på hur de placerade. Gatusektionen måste därför ses över.

Gata 534. På gata 534 föreslås att platsbildningen i norr kan ha en torgliknande beläggning och nedsänkta grönytor för dagvatten och vegetation. Kontoret ifrågasätter om det är motiverat i detta läge eller om ytan istället kan göras om till kvartersmark

Gata 535. På gata 535 föreslås öppna växtbäddar med stora trädplanteringar. Träden hamnar dock för nära fasaderna och parkeringsplatserna som ritas in mellanväxtbäddarna kommer att innebära konflikter inte minst mellan grönska och gatudrift. Gatusektionen måste därför ses över.

Gata 536. Gångbanan på den östra sidan av gata 536 är redovisad som endast 2,0 meter. En så smal gångbana klarar varken krav på tillgänglighet eller drift och underhåll. Gångbanan måste därför breddas till att ha ett fritt mått på minst 2,5 meter.

Tullhusbron. Det föreslås trappor från Tullhusbron till Tullhusplatsen. Det är viktigt att dessa trappor placeras och utformas på ett sådant sätt så att en god trafiksäkerhet uppnås för både gående och cyklister. Trapporna behöver förses med barnvagnsramp alternativt

hiss för att möjliggöra passage även för cyklar och barnvagnar. Det är även viktigt att utreda hur en saltning av bron påverkar parkområdet som bron ansluter till. Planen behöver kompletteras gällande detta.

Platsbildningar. Tullhusplatsen. Träden vid tullhusen föreslås bevaras. Detta kommer att innebära konsekvenser vid byggnation av platsen. Det kommer till exempel göra att man inte kommer att kunna förändra marknivåerna och det kommer att vara problematiskt att bygga upp hårdgjorda ytor runt träden. Träden måste inventeras och bedömas inte bara under planering och projektering utan också strax före byggnation för att man ska kunna avgöra om de kan stå kvar. Den alm som är kvar kommer sannolikt att drabbas av almsjuka och att spara högstubbar på ett torg kan inte anses vara estetiskt tilltalande. Kontoret vill påtala att alm och ask inte bör återplanteras på grund av almsjuka och askskottsjuka. Träden som föreslås att planteras tätt i ett rutnät för att ge en skogskänsla kommer att ta en stor del av användbar mark för evenemang. Kontoret ställer sig frågan till vad ”i väst tas höjdskillnaden upp av en grön zon” innebär.

Tullhusplatsen kommer att upplevas som mycket trafikstörd. Bullerskärmens utformning är viktig för hur platsen innanför upplevs. Under den fortsatta processen behöver flera frågor kring bullerskärmen utredas, till exempel hur skötsel ska ske utan större trafikstörning, ansvar och material.

I planhandlingarna föreslås att Tullhusplatsen ska användas som en evenemangsyta. Detta behöver diskuteras vidare med berörd enhet inom trafikkontoret för att utreda om det är en lämplig plats och vilka krav som i så fall ställs på utformningen av platsen. Kontoret ser bland annat brister i möjliga tillfartsvägar för den trafik som en evenemangsplats medför. Även förslaget om skridskobana behöver förankras och det behöver utredas vilken förvaltning som ska hantera denna. Trafikkontoret är tveksamt till den mängd trappor som föreslås runt Tullhusplatsen. Det kommer att innebära en stor driftkostnad att ansvara för dessa. I den fortsatta processen behöver trapplösningen och tillgängligheten i det föreslagna trappsystemet studeras vidare. Det behöver bland annat ses över hur man kan nå Tullhusplatsen via ramputan större omväg för att underlätta för de som inte har möjlighet att gå i trappor.

I det fortsatta arbetet anser kontoret att det måste säkerställas att det finns en tillgänglighet för maskinell drift- och underhållskötsel. Ramper behöver utformas så att de är möjliga att nyttja och skötas av driftfordon.

Bellmanterrassen. På Bellmanterrassen föreslås växtbeklädda väggar. Detta är en innovativ lösning, men det behöver göras en gestaltning av muren så att den även fungerar utan växtlighet. I det fortsatta arbetet behöver det klarläggas hur ansvarsfördelningen mellan förvaltningarna ser ut kring detta.

Parkytor. Många av de gröna ytorna man intecknar som vistelseyta i planhandlingarna finns redan till förfogande för Norrmalmsborna idag. Hagaparken, Bellevueparken och Brunnsviken är stora ytor som inte tillskapas utan kommer att få ett större besöksstryck än idag när flera människor bor i nära anslutning. Man måste räkna med ett högt slitage på alla gröna ytor i Östra Hagastaden trots jämförelser med andra stadsdelar.

Aktivitetsplatsen ska avlasta andra parker i Vasastaden, vilket kommer att innebära att det blir ett högt slitage även på denna. I gestaltungsprogrammet föreslås att ljus ska integreras i lekredskap och utrustning. Det är viktigt att det stäms av med stadsdelsförvaltningen i det fortsatta arbetet.

Exploateringskontoret

Exploateringskontoret framför att den övergripande bedömningen är att detaljplanen för östra Hagastaden tillför många viktiga värden och innebär en betydande förbättring. Staden görs mer sammanhängande genom att sambanden mellan Stockholm, Solna, Hagaparken, Vasastaden och övriga Norrmalm stärks. Det sker bland annat genom ett förstärkt gång- och cykelvägnät och förändrad utformning av Sveavägen som ökar trafiksäkerheten och minskar gatans barriärverkan avsevärt. Utvecklingen av området bedöms ha positiv påverkan ur ett jämställdhetsperspektiv då otillgängliga ytor, som kan upplevas otrygga, ersätts med funktionsblandad bebyggelse och mötesplatser och en aktivitetspark där jämställdhet varit ett särskilt planeringsfokus.

Förslagets grundstruktur som kvarstår från programarbetet, med en förflyttning av trafiken väster ut och en önskan om att förbinda nationalstadsparken till staden på ett tydligare sätt, är en odelat positiv utveckling, framförallt i jämförelse med de provisorier som området utgörs av idag. Platsen kring Tullhusen kommer även att medföra möjligheten för stockholmarna att ta del av sin historia och återuppleva byggnadernas roll i kommunikationen mellan norra Storstockholm och staden Stockholm. Platsutformningens kopplingar till Stallmästaregården i Solna och relationen mellan stadens gräns och utvårdshuset kommer också att återknytas och tydliggöras. Vidare bidrar förslaget med efterlängtd kapacitetsökning på områdena

skola, idrott och äldreomsorg samtidigt som Hagastadens utbyggnad ges en tilltalande avslutning mot öster.

Det finns några detaljer enligt nedan som exploateringskontoret önskar se justerat inför nästa steg, granskning:

- Detaljplanens område bör utvidgas till att omfatta en större del av kvarter Pisas om angränsar mot Eugeniavägen framförallt den del som omfattas av bestämmelsen B1E i detaljplan S-Dp 2009-02013, del 2. Användningsbestämmelse för denna del av kvarteret bör justeras så att den överensstämmer med resterande delar av kvarteret. För del av kvarter Pisa anger detaljplanen bestämmelsen x. Detta kan eventuellt försvåra nyttjandet av denna del av byggrätten och därför behöver kommande byggaktör utreda om och hur bestämmelsen x är möjlig att förena med förutsättningarna för lastnerföring från kvarteret utifrån de restriktioner som finns i och med tunnlarna under kvarteren
- Mellan Trafikverket, TrV 2019/104538 och Stockholms stad genom exploateringsnämnden respektive trafiknämnden har ingåtts avtal, E2020-00078 respektive T2020-0001, om väg- och järnvägstunnlarna under Hagastaden, i vilket framgår att Trafikverket accepterar att staden kan utreda en annan placering av avluftstornet i kvarter Pisa och skall-kravet om tornet inom kvartersbyggrätten behöver därför också justeras. Skulle en alternativ placering inte fungera är byggrätten för avluftstornet ändå säkerställd i avtal och genom officialservitut.

Sammanfattningsvis är förslaget i sin helhet en väl balanserad kompromiss mellan önskemål om mer utrymme för stadens invånare och plats för de många funktioner som kontoret och stadens övriga förvaltningar önskat av platsen, tillsammans med respekten för nationalstadsparken och fungerande ekonomisk genomförbarhet.

Exploateringsnämnden beslutar enligt exploateringskontorets förslag. *Särskilt uttalande av Socialdemokraterna och Vänsterpartiet. Lyfter att de bedrev ett intensivt arbete för att få till en bra lösning med samhällsservicen i Hagastaden under förra mandatperioden. Resultatet blev lyckat med en bra tomt för förskola och grundskola med kvalitativ utemiljö och fullstor idrottshall som föreningslivet har möjlighet att hyra, samt studentbostäder och äldreboende. KFUM fick en tidig markreservation för en mindre arena på en tomt med direkt närhet till tunnelbana och med en topografi som*

möjliggör att en idrottsanläggning kan kombineras med bostäder eller kommersiella lokaler. Framför att de är glada att denna lösning nu fastställs så att samhällsservicen i området kommer att tillgodoses på ett bra sätt.

Kulturförvaltningens stadsutvecklingsenhet

Stadsutvecklingsenhetens sammantagna bedömning är att föreslagna detaljplan kan tillstyrkas.

Enheten noterar att synpunkter som Stadsmuseet framförde under programsamrådet har beaktats och att förbättringar ur kulturhistorisk synvinkel har gjorts. Framför att det viktiga ur kulturmiljösynpunkt vid anläggandet av den nya stadsdelen är att bevara tullhusen och läsbarheten av kulturhistoriska värdebärare inom planområdet och dess närhet, vilka utgörs av byggnader, strukturer och möten som bidrar till den historiska kontexten. Enheten bedömer att planförslaget i tillräckligt stor utsträckning tagit hänsyn till detta.

Stadsutvecklingsenheten anser att tullhusens historiska funktion som entré till staden har tydliggjorts i stadsrummet då tidigare föreslagna byggnader i dess närhet har utgått. Tullhusen har försetts med skydds- och varsamhetsbestämmelser i detaljplanen och dessa bedöms ge ett fullgott skydd för byggnaderna.

Kvarteret mot Wenner-Gren Center har planerats för skola och idrott och den nu föreslagna skol- och idrottsanläggningen har i sin gestaltning anpassats till arkitekturen i Wenner-Gren Center. En tidigare byggnad har ersatts med en idrottsplan och en byggnad har helt utgått vilket lämnat ett större respektavstånd till Wenner-Gren Center. Om det finns planer på att förse idrottsplanen med höga läktare framhåller enheten att det inte är lämpligt då det får en avskärmande effekt mot bebyggelsen och parklandskapet.

Stadsutvecklingsenheten bedömer inte att den höga byggnaden inom kvarter 12 kommer att konkurrera ut höghuset i Wenner-Gren Center utan att det kan komma att fungera som en pendang till denna. Däremot kan den föreslagna översta våningen om den får stora uppglasade ytor komma att bli väl synlig inifrån Nationalstadsparken under kvällstid.

Vad avser påverkan på Nationalstadsparken delar Stadsutvecklingsenheten bedömningen att påverkan blir störst i närmiljön från Bellevueparken och att höghuset blir väl synligt härifrån. Från långt håll är påverkan marginell. Men, vilket också konstateras i MKB:n och konsekvensanalysen, innebär den pågående utbyggnaden av centrala Hagastaden att en ny stadssilhuett likväl blir synlig inifrån

parken och höghuset ingår i en redan antagen detaljplan. Den sammantagna påverkan blir större i och med aktuellt planförslag men inte i sådan utsträckning att det skulle motivera en avstyrkan eller ett noll-alternativ.

Påverkan på riksintresset Stockholm innerstad bedöms som måttligt. Stenstadens gräns i mötet med den nya stadsdelen kommer att vara fortsatt tydligt avläsbar i och med Norra Stationsgatan och Sveavägen som naturliga gränslinjer. Den pågående utbyggnaden av centrala Hagastaden innebär att en ny stadssilhuett likväl blir synlig inifrån Nationalstadsparken. Den sammantagna påverkan blir större i och med aktuellt planförslag men inte i sådan utsträckning att det skulle motivera en avstyrkan eller ett noll-alternativ.

Detaljplaneförslaget innebär en genomgripande förändring av Norrtull med en tätare och högre bebyggelse än stenstadens. Stadsutvecklingsenheten ser att det finns förtjänster med att en ny stadsdel kan utvecklas friare i förhållande till stenstadens bebyggelse. Stockholms stadskärna expanderar och förflyttar sin gräns längre norrut. Hagastaden blir en ny årsring och då är det önskvärt att den kontrasterar mot den äldre men det finns naturligtvis kulturhistoriska värden som kräver särskild hänsyn. Den sedan länge rådande trafiksituationen vid Norrtull kan dock inte sägas gagna kulturmiljöerna.

Stadsutvecklingsenhetens framför att det är mycket positivt att hörnet på kvarter 16 skurits av så att siktlinjen och den historiska kopplingen mellan tullhusen och Stallmästargården upprätthålls. Stadsutvecklingsenheten tycker kvarter 15 har en intressant gestaltning, men trots sin böljande kropp och avtrappande höjder med ambitionen att mildra dess massiva verkan, hade det ändå varit önskvärt om höjden hade hållits nere med hänsyn till Stallmästaregården.

Idrottsförvaltningen

Idrottsförvaltningen framför att de har varit inbjuden av stadsbyggnadskontoret och exploateringskontoret att delta genom hela planprocessen och har därigenom kunnat lyfta in idrottens behov så dessa har kunnat samordnas med stadens övriga behov, till exempel behov av skola och förskola med flera funktioner.

Idrottsförvaltningen är väl medveten om bristen på idrottsytor på Norrmalm, och har genom planprocessen framfört att ännu fler idrottsfunktioner samt större idrottsytor hade varit önskvärda inom planområdet. Bristen på markyta för olika funktioner, däribland idrottsfunktioner, är påtaglig i denna del av staden och varje utvecklingsarbete ställer därför stora krav på samordning, kompromisser och samnyttjande från alla parter.

Idrottsförvaltningen ser därför positivt på att planförslaget i sin sammanvägda bedömning har möjliggjort att det inom planförslaget ryms både en fullstor idrottshall och en fotbollsplan för 7-spel. Idrottsförvaltningens förhoppning är att även vissa funktioner för spontan rörelse ska rymmas inom det intilliggande parkstråket med Aktivitetsparken.

Idrottsförvaltningen är mycket mån om att de idrottsfunktioner som nu föreslås i detaljplanen inte minskas i någon del utan kvarstår oförändrade, eller utökas om den möjligheten ges, då behovet av idrottsytor och idrottsanläggningar är fortsatt stort inom hela Norrmalm, samt även i övriga Norra innerstaden. Idrottsförvaltningen har i övrigt inget att erinra.

Utbildningsförvaltningen

Utbildningsförvaltningen informerar att behovet av utbildningsplatser är stort i hela innerstaden och det är därför viktigt att säkra tillgången till utbildningslokaler. Det är viktigt att utvecklingen av nya bostäder går hand i hand med utökningen av antalet utbildningsplatser i området. Enligt befolkningsprognos 2019 kommer antalet folkbokförda personer i åldrarna 6-15 att öka med cirka 600 barn i Hagastaden fram till år 2028. Utbildningsförvaltningen bedömer att flera andra faktorer också påverkar den framtida efterfrågan på grundskoleplatser inom Norrmalms stadsdelsnämndsområde, bland annat lokaler med tillfälligt bygglov som behöver ersättas med permanent kapacitet. Totalt bedöms behovet motsvara cirka 1 200 nya elevplatser fram till 2030 och ytterligare 500 fram till 2040. För att möta detta behov planerar förvaltningen fyra större kapacitetshöjande projekt, varav skolan i Östra Hagastaden är ett. Utbildningsförvaltningen förväntar sig 4 000 fler elever i stadens kommunala gymnasieskolor och 3 300 i fristående skolor fram till år 2027. Nya elevplatser i Hagastaden för gymnasiet är en del i strategin för att möta det framtida behovet. Den skola som planeras i Hagastaden kommer att inrymma såväl grundskola som gymnasieskola, totalt 1230 skolplatser. Samverkan sker med Idrottsförvaltningen avseende idrottshall och bollplan, samt med stadsdelsförvaltningen avseende förskola. Skolbyggnaden placeras så att skolgården skyddas från buller och partiklar utmed Sveavägen. Exploateringskontoret ansvarar för att bevaka och sanera kvarvarande markföroreningar på skolfastigheten efter tidigare bensinstationsverksamhet.

Utbildningsförvaltningen vill även särskilt lyfta fram vikten av att handikapparkering ges möjlighet att lösas utanför kvartersmark, för

att inte korsa gång- och cykelstråk, då det är en mycket viktig säkerhetsfråga ur barnkonsekvenssynpunkt och gäller tillgängligheten till såväl skola och idrottshall som till bollplan.

Rådet till skydd för Stockholms skönhet

Skönhetsrådet avstyrker förslag till detaljplan i föreliggande form. Skönhetsrådet behandlade planprogrammet för området 2015 (Dnr SR-03.02-0334-2015) och uttryckte då att den nya planeringsinriktningen som utvecklade en trafikplats till ett torg var riktig, men att såväl tullhusen som Nationalstadsparken borde fredas från allt för närgången bebyggelse. Framförallt ansåg rådet, att bebyggelsen norr om tullhusen förstörde förståelsen för deras placering, samt att endast skollokaler var tänkbara i parkens krans vid den s.k. bensinstationstomten. Skönhetsrådet anser sammantaget att det aktuella planförslaget har förtjänster i hur trafiken ordnas, att inriktningen mot ett torg vid Norrtull är riktig samt att flera av de presenterade byggnadsgestaltningarna har möjlighet att nå hög arkitektonisk nivå. Respektavståndet till tullhusen har ökat något, men problematiken i mötet med parken kvarstår. Rådet står fast vid sin uppfattning från programskedet att tullhusen och Nationalstadsparkens möten med staden ska utgöra grund för platsens gestaltning och anser därför att avgörande bearbetningar måste göras. Tullhusens stadspport måste få utgöra platsens centralpunkt och entré till Nationalstadsparken. Den föreslagna bebyggelsen i kvarteren 13, 14, 15 och 16 måste därför utgå i föreliggande form liksom att kvarter 12 måste bearbetas. Rådet accepterar en skola i Nationalstadsparkens krans men anser att huvuddelen av den s.k. bensinstationstomten ska bli park.

Tullhusen och Tullhusplatsen. De båda tullstugorna, ritade av dåvarande stadsarkitekt Johan Eberhard Carlberg har utgjort stadens gräns mot norr sedan 1733. Liksom övriga tullhus i Stockholm har de varit hotade av rivning sedan de förlorat sin funktion för stadens bevakning 1864. Tullstugorna räddades genom en bevarandeplan utförd av Cyrillus Johansson på Skönhetsrådets uppdrag 1935. De övriga tullstugorna söder och väster om staden kom däremot att rivas. Tullhusen har således ett mycket högt kulturhistoriskt värde, men också ett stadsbildligt värde vid Norrtull. I planförslaget låts husen få utgöra centralpunkt på den nya Tullhusplatsen, vilket rådet finner välkommet. Att dra trafiken väster om husen gör att de får en bättre placering och kan upplevas som en del av en torgmiljö. Rådet anser dock att förslaget inte fullt ut nyttjar den möjlighet som tullhusen erbjuder i form av entré och symbol. För att tullhusen ska uppfattas som den stadspport de tillsammans utgör måste siktlinjen mot norr vara öppen. Vidare bör de hanteras som äldre stadsportar

och i sig tillåtas vara platsens markör. Rådet saknar en tydlig motivering till det höga huset i kvarter 12 och anser att gestaltningen av Tullhusplatsen som helhet inte är omhändertagen nog. Genom att tillföra många olika former som höghus, runda byggnader och oklara hörn riskerar torget att uppfattas som spretigt och upplöst.

Stadens möte med Nationalstadsparken. Med trafiken dragen väster om tullhusen kan dessa båda utgöra en elegant och effektiv entré söderifrån till Nationalstadsparken. Rådet anser att detta skulle ge Norrtull en mening i staden bortom trafikknutpunktens. Om Annerovägen ges en kortare dragning än den i förslaget kan Hagaparken ”rinna” ner till staden. Parkstråket kan då börja vid tullstugornas mitt och sedan utan att korsas av trafik sträcka sig mot Stallmästaregården och Haga södra. Rådet anser vidare att Nationalstadsparkens område i den aktuella planen ska hållas så öppen och obebbyggd som möjligt. Detta innebär att rådet endast accepterar bebyggelse för skol- och idrottsändamål i parkens kant längs Sveavägens norra sida och Tullhusplatsens östra fasadlinje på den s.k. bensinstationstomten. Resten av ytan där bensinstationerna tidigare funnits bör iordningställas som skolgård och park. Rådet anser därför att kvarteren 13 och 14 ska utgå i föreliggande form och att bebyggelse endast längs gatorna ska prövas. En sådan lösning respekterar såväl Nationalstadsparkens gräns och barnens ytbehov som att den avhjälper parkbristen i Vasastaden något. Det största visuella intrånget i Nationalstadsparken kommer utgöras av de mycket stora volymer som föreslås i kvarter 15 och 16. Rådet anser att dessa kommer att inkräkta allvarligt på upplevelsen av Hagaparken och att de inte kan accepteras i nuvarande utformning. Som tidigare nämnts kräver tullhusen sin siktlinje norrut vilket minskar det möjliga fotavtrycket för byggnaderna. Dessutom måste en eventuell bebyggelse vara så låg att den inte dominerar Stallmästaregården och Haga tingshus. Rådet anser att smalare och lägre bebyggelse med fördel kan skärma av och sluta rummet runt Uppsalavägen utan att parken påverkas som i förslaget. Bebyggelse kan också prövas på de två trafikstörda grönytor som av oklar anledning sparats väster om kvarter 16. Som en randanmärkning ställer sig rådet frågande till den meandrande cykelbanan genom kvarter 15 som riskerar att skapa miljöer med tveksamma vistelsevärden och därför riskerar att stängas relativt snabbt. Det stora cykelstråket öst-västligt genom området löper vid Värtabanans bro och det s.k. akademiska stråket bör därför anslutas dit snarare än sick-sack genom hus 15.

Särskilt yttrande. Gällande stadens förslag att lägga en skola norr om Sveavägen. Förslaget innebär att alla skolbarn måste korsa en hårt trafikerad gata och frågan väcks om de förtroendevalda i re-

spektive nämnder skulle vilja se sina barn göra det. Risken är uppenbar att många föräldrar kommer att lämna sina barn med bil. Staden bör undersöka möjligheten att bygga väl utformade gångbroar över Sveavägen.

SISAB

Sisab har inga synpunkter på samrådsförslaget men påtalar att hänsyn i planarbetet måste tas till fastigheten Cedersdal 5 avseende utveckling av gatan och om detta i ett senare skede kommer påverka infart till fastigheten Cedersdal 5. Sisab upplyser att fastigheten Cedersdal 5 är byggnadsminnesförklarad och fastighetens tomt är skyddsområde, samt att skyddsområdet gör att man inte får göra väsentlig ändring på markens utformning utan tillstånd från Länsstyrelsen.

Funktionshinderrådet

Rådet lyfter följande:

- Gruppbestäder saknas inom planen och påpekar att staden saknar gruppbestäder och att det enligt stadens analys bör byggas fler i innerstaden.
- En tillgänglig badplats vid Brunnsvikens sydvästra del hade varit trevligt, då Brunnsvikens strandbad ligger långt bort och är ofta väldigt fullt. Rådet anser att gräsyrtorna mellan Stallmästaregården och tennisbanorna rymmer många badgäster som även bidragit till att hjälpa restauranger och caféer i området sommartid. Rådet påpekar att norra delen av staden behöver mer bad och att Brunnsviken har bra vattenkvalitet.
- För människor med rörelsenedsättningar betyder årstiderna mycket, både vad gäller ljus och framkomlighet, och rådet tycker det hade varit intressant om en tänkt vinterbild över området kunde presenteras. Både publika områden och privata/offentliga byggnaders utemiljöer bör ha tillgänglighet som ledord, vilket gynnar många som rör sig i området ofta eller tillfälligt.
- Indragna entréer som underlättar tillgänglighet även skapar visst väderskydd vid behov. Rådet framhåller att många hus har helt släta fasader med eventuellt ett litet skärmtak ovanför entrén som egentligen inte är vädereffektivt.
- Bra och tydliga skyltningar inkl. karta kan vara praktiskt ur många aspekter.

- Bra att planera passager för ej transportburna mellan Nation-
alstadsparken och angränsande stadsdelar.
- Nivåskillnader kan verka hindrande om trappor väljs i ge-
nomförande istället för ramplösningar. Rådet meddelar att
KMH på Valhallavägen har funnit en praktisk kombination
av ramper och trappor som kan studeras som funktionell lös-
ning.
- Broförbindelser nämns pga. stora nivåskillnader. Rådet på-
pekar att om så många som möjligt ska kunna använda dem
måste man tänka funktionellt även för personer med rörelse-
och andra nedsättningar.
- Stockholm och Solna kan ha olika tillgänglighetskrav varför
man bör vara extra vaksam och hitta praktiska lös-
ningar/samordning för båda kommunerna.
- Tillgänglighet för transportfordon och bil med parkerings-
tillstånd är viktig. Det kan t.ex. hända att en p-plats för han-
dikappfordon har en hög kant som inte är framkomlig. An-
göringsplatser och framkomlighet för akutfordon är också
viktiga.
- Markbeläggning är också viktig ur framkomlighetssynpunkt.
Knaggliga men vackra stenar, besvärligt grus och höga kan-
ter kan vara mycket besvärliga för många. Ledstråk är vik-
tiga liksom rännalar.
- Växtlighet är en viktig ingrediens både miljö- och hälso-
mässigt. Rådet framhåller dock att lindar, som Stockholm
har en tradition att använda som stadsträd, tyvärr är besvär-
liga pga det "kladd" som faller på trottoarer och fordon viss
del av året. Det gör att löv och skräp fastnar på skor och hjul
av olika slag. Finns det andra lämpliga träd vore det ett bra
val. Vad gäller allergier och ev. giftighet bör man tänka på
det också.

Övriga remissinstanser

Stockholm Vatten och Avfall AB (SVOA)

Stockholm Vatten och Avfall framför följande:

VA-försörjning. Planerad bebyggelse inom Östra Hagastaden inne-
bär utbyggnad av VA-ledningsnätet samt flytt av befintliga led-
ningar för att möjliggöra ombyggnation av gata och byggnation av
nya kvarter. VA-anslutning kan beredas via nya planerade ledningar
för spillvatten, dagvatten och vatten i enlighet med framtagen
systemhandling i de nya gator som planeras inom Östra Hagastaden.

Samordning av byggnation av ledningar och gator är viktigt för att nå en samhällsekonomisk lösning.

Vattenförsörjning. Lägsta vattentryck i förbindelsepunkt motsvarar nivån +70m vilket vid normalt anordnande av installationen kan innebära att intern tryckstegring erfordras för tappställen över nivån +50m. Sådan tryckstegring bekostas ej av SVOA. Inom detaljplanen planeras för en sammankoppling mellan SVOA:s och Norrvattens ledningsnät. Det utgör en strategisk punkt i Stockholms framtida vattenförsörjning och kommer säkra vattenförsörjningen i Stockholmsområdet. För att möjliggöra sammankopplingen behöver en station för tryckstegring/reducering av trycknivån byggas inom detaljplanen.

Dagvatten. SVOA har varit en aktiv part i framtagandet av utredningar och systemutformning rörande dagvattenhanteringen i planområdet. Då förändringen av bebyggelsen är stor beräknas fosforbelastningen på Brunnsviken att öka - trots en ambitiös målsättning avseende hållbar dagvattenhantering. Dagvattenhanteringen bygger dels på lokala åtgärder samt avsättnings- och fördröjningsmagasin. SVOA påpekar att det är av stor vikt att de förslag som presenteras i underlaget till detaljplanen gällande lokalt omhändertagande av dagvatten genomförs i enlighet med stadens åtgärdsnivå. Detta gäller såväl på kvartersmark som inom allmän platsmark, där även tungt trafikerade vägar ingår.

Avlastning av dagvattenflöden som i nuläget avleds till Henriksdals reningsverk via det kombinerade systemet ligger i linje med reningsverkets tillståndsvillkor. En duplicering av området kommer också att innebära minskad bräddning till Brunnsviken och med det en minskad fosforbelastning i samband med kraftig nederbörd, vilka inte räknas med i dagvattenutredningen. Avlastningen kommer på samma sätt att medföra en minskad belastning på Saltsjön i samband med flödestoppar i det kombinerade nätet.

Omdaning av Uppsalavägen kommer att medföra att vägen byter väghållare från Trafikverket till Staden. Ansvarsfördelning och avtal kopplade till avsättnings- och fördröjningsmagasin samt infiltrationsmagasin behöver klargöras i fortsatt arbete med planen. Genom det övergripande avtal som Trafikkontoret och SVOA ingått, där SVOA övertar avvattningsystem från Trafikkontoret, blir SVOA den part som i praktiken behöver samarbeta med Trafikverket, via avtal med Trafikkontoret. För SVOAs del innebär detta att den föreslagna lösningen för planen, att fortsättningsvis avleda dagvatten från Uppsalavägen till Trafikverkets magasin trots byte av väghållare, godkänns av Trafikverket.

Övrigt om tekniskt infrastruktur. Kommungränsjusteringen innebär att SVOA tar över ett antal dagvattenledningar från Solna Vatten vilket måste säkerställas med avtal.

Inom kvarter 11 finns ett befintligt stigarschakt för ledningar som kommer i konflikt med ny planerad bebyggelse inom kvarteret. Access till stigarschaktet för drift och underhåll måste säkras. SVOA har påtalat ett behov av fri höjd vid schaktet om 4 m. Det finns ingen lösning idag som är godkänd av båda parter. Dialog pågår mellan SVOA och Exploateringskontoret om hur en ombyggnation skulle kunna ske för att tillgodose åtkomst.

I gatan mellan kvarter 9 och 10 samt mellan kvarter 10 och 11 finns ett dagvattenmagasin för fördröjning och rening. Magasinet underkant är på +5,5 och dess överkant på +10,6. Magasinet är grundlagt på pålar ner till -5,5. Magasinet är viktigt att beakta vid planering av kulvert mellan kvarter 10 och kv 11 markerat med P5 i plankartan.

SVOAs synpunkter på planhandlingarna:

- Avsnitt Teknisk försörjning i planbeskrivningen. Det kommer finnas andra ledningsägare än SVOA inom planområdet.
- Avsnitt genomförande/tekniska frågor/ Vatten och avlopp i planbeskrivningen. Sammankopplingen är till både för Solna och Stockholm.
- Plankartan är svår att tyda då det är många olika planbestämmelser i olika nivåer. SVOA önskar att marknivåer i enlighet med framtagna systemhandling anges i framför allt Norrtullsgatan för att säkerställa framkomlighet för ledningar mellan tunnelkonstruktioner och vägöverbyggnad. Inom detaljplanen finns ett antal ledningar och anläggningar som behöver säkras med rättigheter i plankartan.
- E-område för pumpstation, E1. SVOA vill ha äganderätt till E1. Detta för att säkerställa en långsiktigt tryggad åtkomst för drift- och underhållsfordon till pumpstationen som måste ske via cykelvägen i Solna. Genom ägande kan SVOA skriva erforderliga servitut eller nyttjanderättsavtal.
- E-område för tryckstegrings/reduceringsstation saknas. I systemhandlingen har ett läge tagits fram. E-området bör vara 10x18 m för att inrymma byggnad och angöring, byggnadsarea ca 60 kvm, invändig höjd ca 3,4 m.
- E-område för pumpstation på torget vid tullhusen saknas. SVOA har en befintlig spillvattenpumpstation som försörjer Tullhusen. E-område bör ha storleken 4x4 m för stationen

för att säkerställa åtkomst för drift och underhåll. Man behöver kunna köra fram till stationen med spolbil och transportvägen dit ska tåla tunga fordon, BK2. Angöring behöver kunna göras inom 20 m från stationen och på samma nivå som stationen.

- U-område inom kvarter 11. Befintliga ledningar förlagda i kulvert genom kvarteret behöver säkras med rättighet. Inom u-området får inga laster påföras kulverten. Gäller mellan nivå +5,0 till +8,6 över nollplanet. Inom u-området får ingen underbyggnad ske.
- U-område inom kv 15. Befintliga ledningar genom kvarteret behöver säkras med rättighet. Inom u-området får inga laster påföras ledningarna. Gäller mellan nivå +2,6 till +5,0 över nollplanet. Inom u-området får ingen underbyggnad ske.
- U-område inom kv 16. Befintliga ledningar förlagda i kulvert genom kvarteret behöver säkras med rättighet. Gäller mellan nivå -13,0 till -8,1 under nollplanet.

Avfallshantering. SVOA ser positivt på att maskinell insamling av restavfall, matavfall samt (tidnings-)papper kommer ske via den stationära sopsugen i Hagastaden då detta går i linje med stadens princip om maskinell hantering. Ser även positivt på att det planeras för kompletterande miljörum för förpackningar och vill uppmärksamma den sökande om att följa riktlinjerna kring kärphantering som finns i Projektera och bygg för god avfallshantering. Påpekar även att det är positivt att matavfallsinsamling för bostäderna planeras då detta bidrar till att stadens mål om ökad matavfallsinsamling uppnås. Fr.o.m. 1 januari 2023 kommer det dessutom bli obligatoriskt med matavfallsinsamling för hushåll. SVOA informerar även att fr.o.m. 1 januari 2021 kommer det bli obligatoriskt med matavfallsinsamling för verksamheter som serverar mer än 25 portioner per dag. För verksamheter med större volymer matavfall som restauranger, storkök, caféer, livsmedelsbutiker och liknande kan matavfallskvarn till slut tank användas för en effektiv hantering. Alla verksamheter som riskerar att släppa ut mer fett än vad normalt hushållsavloppsvatten innehåller måste ha en typgodkänd fettavskiljare installerad för att förhindra att fett släpps ut i avloppsnätet. Ett system som kan omhänderta både matavfall och fett är en kombinerad matavfallstank och fettavskiljare, även kallad kombitank.

SVOA påtalar att som fastighetsägare till flerbostadsfastigheter är det inte tillåtet att hänvisa boende till kommunens återvinningscentraler för att kunna lämna sitt grovavfall. Vid nybyggnationer ska system för insamling av grovavfall planeras in, exempelvis genom att reglera plats i miljörum eller utforma en uppställningsyta för en

container på kvartersmark. Hämtning från fastigheten ska enligt renhållningsordningens föreskrifter ske minst två gånger per år.

SVOA framför att angöring och behov av lastplats/p-förbud ska hanteras i tidigt skede. Det är viktigt att säkerställa att de hämtfordon som används för valda insamlingsystem kan framföras inom området och angöras vid hämtplatserna. Angöringsplatser ska vara anordnade så att hämtfordon inte blockerar övrig trafik samt utformade så att hämtpersonalen kan stiga ur på ett säkert sätt. För god tillgänglighet rekommenderas en radie för vändplaner på minst 9 m.

Stockholm Exergi

Stockholm Exergi bygger ut fjärrvärme- och fjärrkylanätet inom detta utbyggnadsområde. Meddelar vidare att inga undermarknåläggningar påverkas av den redovisade planen samt att Stockholm Exergi inte har någon småskalig produktion inom aktuellt detaljplaneområde.

Skanova AB

Skanova framför att de har markförlagda teleanläggningar i och i anslutning till planområdet. Skanova önskar att så långt som möjligt behålla befintliga teleanläggningar i nuvarande läge för att undvika olägenheter och kostnader som uppkommer i samband med flyttning. Tvingas Skanova vidta undanflyttning åtgärder eller skydda telekablar för att möjliggöra den föreslagna ledningsförläggningen förutsätter Skanova att den part som initierar åtgärden även bekostar den.

Norrvatten

Norrvatten var inte med på sändlistan ang. rubricerat ärende men genom Stockholms Vatten och Avlopp fick vi kännedom om inbjudan till samråd om förslag till Dp för Östra Hagastaden.

Norrvatten har en huvudvattenledning i det berörda området som bl.a. försörjer Karolinska sjukhuset. Norrvattens rättigheter för ledningen anges i erhållen upplåtelse av ledningsrätt 0184- 09/19.1. Ledningsrätten gäller ett område som sträcker sig ca 2.5 m på ömse sidor om ledningens mitt där Norrvatten äger vissa rättigheter. Inom detta område får t. ex fastighetsägaren utan Norrvattens medgivande ej uppföra byggnad, plantera träd eller förändra marknivå. Inom samma område får fastighetsägaren utan ledningshavarens tillstånd inte anlägga vägar, ledningar eller annan åtgärd som kan försvåra ledningsrättens utövande. Förändring genom uppfyllnad eller nedschaktning av nuvarande markprofil får ej ske utan Norrvattens

godkännande. Generellt gäller att huvudvattenledningar ej får utsättas för vibrationer eller belastningar av arbetsmaskiner och transportfordon utan att förstärkningsåtgärder vidtas för ledningen. För arbeten inom Norrvattens ledningsrättsområde för huvudvattenledningen erfordras avtal med Norrvatten om utförandet samt ett godkännande av bygghandlingar och ritningar. När projektering påbörjas av kommande anläggningar, vägar och byggnader mm inom eller intill ledningsrättsområdet, skall handläggare på Norrvatten kontaktas.

Vattenfall Eldistribution

Norra delen av aktuellt planområde, kvarter 15 och 16, ligger inom Vattenfall Eldistribution nätområde. Vattenfall Eldistribution önskar plats för ett E-område för nätstation inom denna del av planen, samt en fortsatt dialog med kommunen avseende placering av detta E-område för en nätstation.

Ellevio AB

Ellevio framför att för att klara försörjningen av ny bebyggelse behöver nya nätstationer och nytt ledningsnät etableras. Det är viktigt att samtliga funktionsbehov för nätstationerna tillgodoses samt att lägen för nätstationerna bestäms så, att eldistribution med fullgod elkvalitet kan nå de byggnader som ska försörjas. Nätstationerna måste även lokaliseras så att myndigheters rekommendationer avseende buller och magnetfält uppfylls. Ellevio lokalnät vill bli kontaktade för fortsatt dialog om nätstationernas lokalisering samt för ledningssamordning. Anser vidare att plankarta behöver kompletteras med tydliga lägen för samtliga nätstationer och föreslår att E-områden preciseras med beskrivningen "Elnätstation" i planbestämmelserna.

Hyresgästföreningen Norrmalm

Hyresgästföreningen Norrmalm anser att nu när sista etappen av Hagastaden ska bebyggas behöver den innehålla det som saknas i den övriga Hagastaden, och ett behövligt komplement till det som saknas i den intilliggande befintliga stadsdelen Vasastaden.

Framför att det är bra att man planerar för studentlägenheter, vård- och omsorgsboende. Anser att när bostäder planeras ska det vara för hyresrätter och i första hand av typ som det råder störst brist på i respektive grupp, unga, studenter, funktionshindrade, omsorgsberoende och gamla. Behovet är också stort för flergenerationsbostäder, och efterfrågan ökar för kollektiva gemensamhetsbostäder, vilket också skulle kunna ge lägre investerings- och underhållskostnader

och därmed lägre hyror. Vidare behövs mindre lokaler för närservice i form av butiker för dagligvaror och service. Hyresgästföreningen lyfter att med denna typ av blandad bebyggelse gynnas också integrationen.

Påtar att det är bra att man planerat för park, torg, skola och idrottshall, men anser att det behövs mer och bättre utomhusmiljöer i närområdet intill husen. Planera med barn- och åldringsspektivet!

Anser att det är en skuggstad som planeras då området i princip kommer ligga i mörker efter skola och arbete. Föreslår att ta bort det mesta av det som skymmer ljuset, lägg till soliga grönytor, platser för umgänge och odling, lekplatser, utomhusgym och rastplatser för hundar. Hotell och kontor anser inte behövas här och påtar att hotell Japanskrapan sedan tidigare avfärdats samt att staden redan innehåller en alltför hög andel arbetsplatser och kontor, vilket överbelastar kommunikationerna, trafiken och ger en otrygg stad. Framför att det är bostäder och miljöer för utevistelse som saknas men krävs för en levande stad.

Kungliga Djurgårdens förvaltning (KDF)

Kungl. Djurgårdens Förvaltning yttrar sig i egenskap av förvaltare av Kungl. Djurgården som omfattas av Konungens enskilda dispositionsrätt och ingår i landets hitintills enda Nationalstadspark sedan 1995. KDF framför att dess främsta uppgift i detta planerande är att bevaka de frågor som påverkar det område KDF är satta att förvalta, vilket är stadens möte med Nationalstadsparken och på Norrtulls funktion som ny entré till parken.

KDF framför att kulturlandskapet Haga-Brunnsviken är ett av Kungliga Nationalstadsparkens kärnområden. Vid sidan av Djurgårdsbron är Norrtull den tydligaste entrén till parken från Stockholms innerstad och hur detta område utformas är därför centralt för parken. I mitten av 1800-talet var området närmast öster om tullen ännu kuperad natur, lik Bellevueparken. KDF meddelar att det finns förslag att återställa detta landskap vilket skulle ge parken en grön entré, men även svåra bullerproblem pga omfattande trafik under överskådlig tid. Att skärma bullret genom Tullhusplatsens tillkomst och dess och Sveavägens nya bebyggelse framstår därför som en rimlig grund anser KDF. Påtar dock att hur Tullhusplatsen gestaltas och hur den och dess närmaste omgivningar kopplas till parken blir dock av stor betydelse – för både parken och staden.

Tullhusplatsen. KDF framför att Tullhusplatsen ska utformas med respekt för dess roll som entré från parken till staden och vice versa.

Den tidigare idén om en stor cirkulationsplats var vacker, men skulle skapat svåra barriäreffekter för gång och cykel genom en stor yta dominerad av bilar. Tullhusplatsen utgör den nya platsen entré, till både parken och staden, och såväl platsen golv som väggar blir viktiga för bilden av Stockholm. De historiskt centrala tullhusen, med sin enkla klassicism i lugna, strama former kan trots sin ringa storlek sätta tonen. KDF påtalar att en stockholmsk klassicism även går igen i det strategiska kvarter 12, vars punkthus i tegel bär drag av Cyrillus Johanssons välbekanta 1920-talskvarter intill. Anser att punkthuset blir en vacker fond för tre huvudgator och präglar platsen tillsammans med tullhusen. Även kvarter 16 i platsens norra fond med en lätt klassicerande tegelfasad anses passa i sammanhanget.

KDF framför dock att desto mera tveksamt framstår platsens öst-sida, som med sin mycket oregelbundna takfot svär kraftigt både mot platsens historiskt grundade klassicism och innerstadens tydliga mönster. Enligt gestaltningsprogrammet ”eftersträvas en samtida bebyggelse med en variation inom ramen för stenstadens klassiska grammatik.” KDF påtalar att i enlighet med Stockholms innerstads grammatik ska krön och tak gestaltas med hög kvalitet och tydlighet, vilket KDF anser knappast kan sägas vara fallet i detta känsliga läge och framför att det lugn platsen skulle behöva äventyras helt i onödan.

Framför vidare att inte heller höjdmarkeringen i hörnet Tullhusplatsen-Sveavägen känns motiverad i sammanhanget. KDF anser det konkurrera i onödan med det motstående punkthusets om att markera platsen och föreslår i stället att staden bör satsa på en klassiskt stockholmsk enhetlig takfot, samt på en intressant behandling av själva hörnet – t ex inspirerad av Tengboms lågmälda men spännande hörn snett emot PK-huset. Och varför inte flacka sadeltak, som på tullhusen och omgivningens 20-talshus, i kontrast mot alla platta tak.

Kopplingen till parken. KDF framför att kopplingarna mellan Tullhusplatsen och Aktivitetsparken, samt mellan platsen och Haga-Brunnsviken ska stärkas. KDF påpekar att i Tullhusplatsens nord-östra hörn är kopplingen till parken central och anser att här bör entréfunktionen markeras mycket tydligare genom exempelvis utformning av trädrader och markbehandling, med syfte att besökarna på platsen ska påtagligt lockas ut i Nationalstadsparken i riktning Stallmästargården och Haga.

Påtalar vidare att den nya öst-västliga gång- och cykelbron över platsen kan också bidra till att leda ut i parken mot Bellevue och

Brunnsviken, men att en viktig förutsättning är att vägporten under Värtabanan norr om Wenner-Gren Center måste kraftigt breddas.

Framför att Aktivitetsparken är en del av Nationalstadsparken och i många avseenden dess yttersta utpost och anser det vara högst önskvärt om den kunde bli större, dels för att den faktiskt åtnjuter miljöbalkens särskilda skydd samt dels för att den bildar ett viktigt komplement till den intilliggande skolgården. KDF påpekar att exploateringen av Hagastaden i övrigt är hög och att här borde det finnas utrymme för återhållsamhet. Kvarter 13 anses även utstrålar oengagerad baksida åt parken vilket KDF påpekar knappast är vad man borde kunna kräva i detta känsliga läge. Om kvarteret minskas till fördel för parken föreslår KDF att viss förlorad exploatering kan återvinnas genom att kvarteret vidgas något åt väster för att linjera med Norrtullsgatans ursprungliga östsida. KDF påtalar att kvarter 13 olyckligtvis inte stöd i någon tidigare fasadlinje, varken i Norrtullsgatans sekelskifteslinjering, eller i 40-talshusen i kvarteret Getingen.

Mötet med Haga. KDF framför att staden ska ge akt på mötet mellan Nationalstadsparken och kvarteren 13, 15 och 16. I planen presenterad vy över Hagastaden och Norrtull från Haga-Brunnsviken visar att Aktivitetsparken bör växa och att kvarteren norr om Tullhusplatsen bör bearbetas för att bättre möta Nationalstadsparken. Kvarter 16 bildar fond för Tullhusplatsen, men utgör även en viktig fasad mot Haga-Brunnsviken vilket även gäller kvarter 15. Med sina genomarbetade tegelfasader fyller båda kvarteren de krav som läget ställer avseende arkitektonisk ambition anser KDF, men framför dock att kvarterens volymer kan ifrågasättas. Kvarteren möter bebyggelse i en till två våningar i Nationalstadsparken med åtta till nio egna våningar, vilka bör minskas en våning och/eller ges en tydligare trappning mot parken. För att inte förlora yta bör det övervägas om kvarteren kan breddas något österut.

Svenska Turistföreningen Stockholm Lokalavdelning (STF)

STF Stockholm Lokalavdelning anser att det bra att ett försök att ta hänsyn till Nationalstadsparken görs och att det ”inte en dag för tidigt” så här 25 år sedan parken inrättades. STF menar dock att projektet inte når ända fram i hänsynen till parkens bestämmelser och syften.

Det föreslagna höghuset i kvarter 12 anses behöva minskas ner från 23 våningar till max 8-9 våningar då Stockholms innerstads låga skyline måste värnas och att negativa synintryck på Nationalstadsparken minimeras. STF påpekar att det tycks ha gått mode i att staden alltid vill förse nya områden med ett höghus och anser att

Stadsbyggnadskontoret och planarkitekten får hitta andra sätt att uttrycka sig.

Vårdinrättningen i kvarter 13 bedöms kolliderar med Nationalstadsparkens bestämmelser och dess syfte. STF föreslår att studentbostäderna i kvarterets nordöstra del flyttas till läget för vårdboendet och på så sätt även utvidga parkmarken något.

Vidare önskar STF att kvarter 16 sänks från föreslagna 9 till 7 våningar för att minska påverkan på Stallmästaregården och Nationalstadsparken, samt påpekar att bebyggelse som gränsar till Nationalstadsparkens grönytor får inte bli en hård front som liknar ”Central Park.”

Kvarter 15 och 16 föreslås få grönskande tak, samt föreslås plantering av stora träd längs fronten mot parken och gatan önskas hastighetsbegränsas till 30 km samt eventuellt förses med bullerskydd.

STF ställer sig positiva till parkmarken på södra sidan om järnvägen och framför att den gärna kan formas som en utlöpare av Bellevueparken. Vidare föreslås en mindre utvidgning av planområdet västerut.

STF påtalar att en utbyggnad av Stallmästaregården söderut illustreras på vissa kartor och ställer sig tveksamma till detta och lyfter att det försvårar för gående och cyklister att ta sig fram i området. Slutligen lyfts även att läget för den föreslagna skolan kan vara en alternativ plats för ett nytt Nobelcenter.

Förbundet för Ekoparken /Kommittén för Gustavianska Parken / Haga-Brunnsvikens vänner

Avstyrker detaljplaneförslaget i föreliggande form då planen inte anses förenlig med lagen om Nationalstadsparken och dess skyddsbestämmelser. Hänvisar till att parkens skyddsbestämmelser avser intrång i park- och naturmiljö och skador på historiska landskapet. Skador på historiska landskapet anses särskilt relevant i denna plan, då planområdet delvis ligger inom Nationalstadsparken men även att övriga delar är väl synliga och påverkar det historiska landskapet och riksintresset i området.

De tre organisationerna lyfter vikten av att tillgången och tillgängligheten till Brunnsvikenområdet som del i riksintresset Nationalstadsparken vilket skapar tillgång till ett vidsträckt område för rika natur- och kulturmiljöupplevelser, rekreation, motion och evenemang. Samt påtalar att Norrtull har ett strategiskt läge, kanske den

viktigaste kopplingen mellan innerstaden och Brunnsviken/Hagaparken i denna del av staden. Anser vidare att Norrtull som den historiska entrén norrifrån mot staden behöver tydliggöras då besökandes upplevelse av mötet med staden är viktig för orienterbarhet och det allmänna intrycket. Trycker på att den tydliga befintliga stadsfronten vid Norrtull, som utgör del av riksintresset för kulturmiljövården i Stockholms innerstad: ”Stenstadens tydliga yttre gräns”, bidrar starkt till detta.

Vidare påtalas att projektet Hagastaden som drivits av både Stockholms och Solna kommuner har hittills genomförts med en mycket hög exploateringsgrad, vilket ställer höga krav på att nya rekreativa ytor och offentliga rum som står i proportion till det nya användningstrycket samt avlastar befintliga friytor från ökat slitage. Anser att det i Östra Hagastaden nu finns en möjlighet att kompensera för bristen på grön utemiljö i de tidigare planerade områdena inom Hagastaden.

Påtar att Östra Hagastaden har goda förutsättningar att bilda basen för en god stadsmiljö som bidrar till både hälsa och miljömässigt välbefinnande, vilket poängteras utgöra del av intentionerna med Nationalstadsparken, men att planförslaget då behöver genomgå stora förändringar, i form av parktillskott till det offentliga rummet och en naturdominerad samt bullerdämpande inramning av landskapsrummet vid Stallmästarviken – Haga Södra. Efterfrågar även en tydlig analys av hur det unikt värdefulla Brunnsvikenlandskapet kan tas tillvara som tillgång i planen.

Framför dock att till detaljplanens förtjänster hör att den blivande Uppsalavägen är förlagd väster om Tullhusen vilket öppnar upp för nya trafiklösningar och en miljöfrämjande omgestaltning.

Tullhusplatsen. Den historiska färdvägen mellan tullhusen och vidare in mot Norrtullsgatan anses inte avläsbar. Att lyfta fram tullhusen i sitt sammanhang framhålls i den kulturhistoriska analysen i planhandlingarna som ett viktigt mål: ”Den historiska färdvägen mellan tullhusen och vidare in mot Norrtullsgatan ska vara avläsbar”. Varken på tullhusens norra eller södra sidan görs detta. I söder borde kontinuiteten från Norrtullsgatan lyftas fram, men på perspektiven syns bara ett trivialt övergångsställe över Sveavägen. Norrut slutar torget stumt i en hotellfasad. Höghuset i sydväst trycker ner tullhusens gestalt ytterligare i Tullhustorget's storskaliga urbana omgivning.

Det runda huset (kvarter 11). Anses blockerar det viktiga öst-västliga sambandet mellan Norra stationsparken och Nationalstadsparken. Stor vikt behöver läggas på att få en förbindelse österut att kännas lockande.

Jubileumshuset (kvarter 12). Anses för högt samt att det skuggar Tullhusplanen och skadar vyerna från Brunnsviksområdet påtagligt. Anser att Tullhusplatsen inte behöver denna markering och påtalar att det största problemet är byggnaden sedd på håll. Den utgör en påtaglig skada på parklandskapet genom att minska känslan av att ha lämnat staden och befinna sig i en naturmiljö utan visuella störningar av urbana element. På håll över Brunnsviken förtunnar den verkan och betydelsen av de två höga hus som på stockholmskt vis markerar stora stadsbyggnadssammanhang. Motverkar kvaliteter med Tullhusplatsen genom att höghuset tidvis kastar skugga över delar av platsen. Höga hus orsakar också besvärande vindturbulens.

Framför att WGC:s är en tydlig point-devue i åsens riktning längs Sveavägen som skapar en axel och upprättar ett samband mellan stadens kärna och de långsträckta parkområdena norrut. Tors torn visar i den stora skalan Torsgatans fortsättning i Solnavägen. Jubileumshuset, ett tredje torn, utan referenser till denna stora skala anses allvarligt förtunna och banalisera de andra höga husens kvalitéer i ett stort sammanhang.

Bebyggelsen öster om Tullhusplatsen (kvarter 13 och 14). Kvartieren anses inte förenlig med lagen om Nationalstadsparken.. Den gränsdragning som visas i propositionen om Nationalstadsparken (Prop. 1994/95:3) visar ett bestämmelseområde för park fram till gata. Planen kan inte vara förenligt med Nationalstadsparkens intentioner där gränserna i propositionen konsekvent dragit gränsen fram till omgivande väg, så också i stadens fördjupning av Nationalstadsparken i sin översiktsplan.

Hänvisar till karta i föreliggande planbeskrivning som anger att Nationalstadsparken har två zoner: ”Parklandskap och naturmiljö” samt ”Mer bebyggda och anlagda områden”. Påpekar att detta är en beskrivning av dagsläget och inte något normativt, samt att Länsstyrelsen vid flera tillfällen slagit fast att samma regler gäller i hela Nationalstadsparken. Understryker att lagen är tydlig: Allt som eventuellt kan byggas måste stödja parkens syfte och i förarbetena framgår också att tillkommande bebyggelse inte ska tillföra nya verksamheter som bostäder.

Påtar att Brunnsvikens södra landområden är gröna med enstaka solitärt placerade offentliga byggnader så som Tingshuset, Haga forum, Stallmästargården, WGC och Bellevue. En princip som anses bör fortsätta och att det är fel att överföra ”tät kvartersstruktur” i Nationalstadsparkens ytterområde. Understryker att den sammanhängande gröna inramningen av Brunnsviken är en central dimension i det historiska landskapet på platsen.

Framför att kvarteren öster om Tullhusplatsen är planmässigt hållningslösa med små norrvända, dåligt solbelysta gårdar och visar kvartersstrukturens sämsta egenskaper. Anses förta verkan av stenstadens skarpa gräns. Utformningen av skolan (kvarter 14) har tytt sig till delar av Wenner-Gren Centers (WGC) gestaltningsspråk vilket anses fel och förringande av båda. WGC påpekas vara ett blåklassat byggnadsminne som behöver avstånd för sin integritet och läsbarhet.

Framföra att området utlagd som park skulle bli en fantastisk tillgång med grönska mot Sveavägen, helt i linje med stenstadens historiska avslutning vid Norrtull. Genom öppning under Värtabanan och den nya Tullhusbron skulle parken öppna sig med en vy upp mot Annerovägen och Hagaparken, vilket skulle göra ett betydande tillskott till parkens tillgänglighet och begriplighet. Utformat på detta sätt anses planen kunna ”förstärka områdets natur-, kultur- och rekreativvärden och att värna den biologiska mångfalden”, så som det anges i propositionen för Nationalstadsparken. Enligt Stockholms och Solnas naturvärdeskarta, från 1992, utgör området en svag länk ”där spridningsmöjligheterna bör förbättras”, hela vägen mellan Bellevue och skogen vid Haga Södra. Planen anses inte bidra till det.

De nordligaste kvarteren (kvarter 15 och 16). Anses inte förenliga med lagen. Den fria utblicken från staden mot parklandskapet måste bevaras och de gröna värdena stärkas. Byggnaderna i kvarter 15 och 16 anses för höga och mycket påträngande från parken. De föreslagna husens höjd motiveras av behovet av bullerskydd, men påtalar kunna lösas på sätt som innebär mindre ingrepp i Brunnsvikens landskapet. Enligt propositionen för Nationalstadsparken är parkens yttre gräns de omslutande huvudlederna. Åt sydväst är E4 denna gräns. Bebyggelse här är inte förenlig med lagens intention, ”Solnahöjden” påtalar vara en naturlig gräns mot det öppna landskapet.

Utan föreslagen bebyggelse skulle denna del av planområdet kunna utvecklas till en grön och bullerdämpande inramning av landskapsrummet Haga Södra – Stallmästareviken – Bellevue. Randzonen

skulle kunna bebyggas med enstaka solitära byggnader som tydligt uppfattas som hus i park, vilket skulle bevara och lyfta fram tullhusens historiska roll och landskapets fortsättning mot norr. Och sett från norr skulle tullhusen bli en självklar och tydlig visuell port framför stenstadens massiva front.

Allmänt om tillgänglighet och angöring. Tillgängligheten till parken för gående och cyklister ska vara inbjudande, trygg och landskapligt begriplig. Access till parken för gående och cyklister ska vara praktiskt, säker och landskapligt begripligt. Den förlängda Norrtullsgatan kan fungera som en sådan länk samt utgöra en mycket viktig entré förbi Stallmästargården. Denna förbindelse anses bör skärpas och förtydligas ytterligare. Vidare påtalas att axeln mellan tullhusen norrut alltid har varit öppen mot fri rymd och att förbindelsen till Norrtullsgatan alltid har varit bruten.

Den 60 meter breda öppningen under Tullhusbron och Värtabanan anses vara generös och kan tillsammans med ett kvarter 13 utan bebyggelse rumsligt öppna upp vyn mot Hagaparken, både söderifrån och diagonalt från Tullhusplatsen.

Gång- och cykelförbindelsen mellan Hagastaden och parken anses behöva få en annan lösning då stråket kan få en stor betydelse bland annat som förbindelse mellan lärosätena på ömse sidor om Brunnsviken. Den föreslagna tvära stråkriktningen under järnvägen norr om Wenner-Gren Center anses motverka cyklingens framkomlighet och skapa trängsel med fotgängare. Denna anslutning behöver studeras om för att cyklister enkelt och säkert ska kunna ledas ner till parkens plan.

Solnas planering. Framför att i det större perspektiv kommer aktuell plan även ge förutsättningarna för Solnas och närliggande fastighetsägares planering, vilket måste beaktas.

Samfundet S:t Erik

Samfundet S:t Erik anser att detaljplanen medför både positiva och negativa konsekvenser för kulturmiljö, stadsmiljö och landskapsbild. Till de positiva räknas bevarandet av tullhusen, platsens kulturhistoriska hjärta, som utvecklas till ett offentligt rum. Förslagets gestaltning av den gamla tullplatsen med ett stensatt torg och trädtrader som anspelar på en historisk utformning, i kombination med en ökad tillgänglighet, gör det möjligt för fler att ta del av och förstå kulturmiljön. Positivt är även förslagets medvetna anpassning till Wenner-Grens Center som därmed kan bibehålla sin status som landmärke och fondmotiv.

Vad beträffar Haga-Brunnsvikens exceptionellt höga park- och kulturhistoriska värden som del av Nationalstadsparken, finner Samfundet S:t Erik stora hot och brister i det framlagda planförslaget. I ett övergripande stadsutvecklingsperspektiv och sett ur ett medborgar-perspektiv förtjänar mötet mellan Haga-Brunnsviken och den växande staden att studeras med stor omsorg. Vården och utvecklingen av Haga-Brunnsviken som en landskapspark är av regionalt och nationellt intresse. Samfundet S:t Erik noterar att planförslagets perspektiv i stort fokuserar på hur staden ska möta landskapsparken, inte på hur parken ska utvecklas och kompletteras, vilket utgör den största bristen.

Samfundet S:t Erik kräver att planförslaget omarbetas enligt följande:

- Perspektivet ”bebyggelse möter parklandskap” ändras till ”parklandskap vårdas och kompletteras i möte med den växande staden”.
- Kv. 16 helt utgår och ersätts med en skärmande landskaps-park med bullerskydd.
- Kv. 15 omarbetas helt beträffande såväl utformning som möte med parken och sjukhusområdet.

Planförslagets norra kvarter (kv. 15–16) anses riskera att föra med sig stora och negativa skador i Haga- Brunnsvikens landskapspark, genom en skalförskjutning i förhållande till stenstadens idag lägre och tillbakadragna horisont. De föreslagna kvarteren påpekas bilda en ny och påträngande fond från parken, utan den grönskande förmedling som i övrigt präglar vattenrummet. Byggnaden i kv. 16 utgör dessutom ett avsteg från den rådande och historiskt förankrade typologi, ”paviljong i park” som i övrigt präglar det bräm av grönskande parker och naturmark vilket nu omger vattenrummet.

Samfundet S:t Erik framför att de föreslagna byggnadskropparna tar ett allmänintresse i form av landskapskvaliteter i anspråk och punkterar parkbesökarens känsla av att vandra i en gestaltad park på avstånd från den omgivande staden. Samfundet S:t Erik anser därför att den föreslagna bebyggelsen i norra delen av planområdet, öster om Uppsalavägen (kv. 15–16), måste omstuderas i den fortsatta planprocessen. Kv. 15 i en lägre utformning är möjlig att pröva och skulle fortfarande kunna stärka Tullhusplatsen och därmed tillföra planen ett värde. Kv 16 kan inte accepteras, utan måste utgå i sin helhet. Byggnadens brutala och oförmedlade möte med Haga-Brunnsvikens vattenrum måste ersättas av en vegetationsskärm i denna utsatta sydvästliga del av parkområdet. Bullerdämpning ska uppnås med andra medel än en storskalig bebyggelse.

Utöver påverkan på parklandskapet anses även hotell- och kontorsbebyggelsen i kv. 15–16 riskera att negativt inverka på Stallmästaregården, byggnadsminne enligt Kulturmiljölagen och del av riksintresse för kulturmiljövården. Konsekvenserna för kulturmiljön anses oklart beskrivna i konsekvensanalysen, vilket blir särskilt problematiskt då utvårdshuset omfattas av starka juridiska skydd. Av konsekvensanalysen framgår att förslaget innebär en skarp kontrast mellan Stallmästaregårdens småskaliga bebyggelse och tillkommande bebyggelse. Konsekvensanalysen lämnar mottagaren med bedömningen att ”den tillkommande bebyggelsen blir ett tydligt tilllägg”. Den sammanfattande bedömningen i kapitlet Byggnader, avslutas med orden ”Hur förändringen upplevs ligger hos betraktaren”. Samfundet S:t Erik påtalar att den typen av öppna eller dunkla formuleringar är genomgående i Konsekvensanalysen. Att förslaget innebär tillägg och förändringar är självklarheter som ger otillräcklig vägledning för vilka värden som påverkas, på vilket sätt och i vilken grad.

- Aktivitetsparken mellan Värtabanans banvall kraftigt utökas på bekostnad av de inre delarna av kv. 13–14.

Planförslaget innefattar både parker och platser. Den gemensamma nämnaren för fler av dessa offentliga rum är att de står i direkt kontakt med infartstrafiken och därmed kommer att vara bullerstörda. Konsekvensen av detta är att de inte fullt ut kommer att fungera för alla de parkfunktioner som kommer att efterfrågas av den växande stadsbefolkningen i närområdet. Det redan höga besöksstrycket och slitaget på de historiska parkerna, Hagaparken och Bellevueparken, riskerar därför att öka kraftigt. Planen måste därför utvecklas med fler programmerade och grönskande parker. Samfundet S:t Erik noterar att samordning och justering av kommungränser och genomförandet av ett komplext stadsbyggnadsprojekt som Hagastaden, är möjligt att genomföra i samarbete mellan Stockholm och Solna. Med detta samarbete som förebild efterlyser Samfundet S:t Erik att det negligerade området mellan Hagaparken och Bellevueparken, som idag till stora delar präglas av överstora parkeringsytor och breda asfalterade gator, blir föremål för en kommunöverskridande parkplanering med inriktning på parkfunktioner som avlastar de omgivande 1700-talsparkerna.

- De höga ambitionerna för utformning av fasader och bottenvåningar i kv. 10–14 säkerställs, liksom att undvika stora utanpåliggande balkonger mot allmän plats.
- Höghuset i kv. 12 sänks till 12–10 våningar vilket rimmar bättre med huset på andra sidan torget. Sänkningen medför

dessutom ett ökat fokus på Tullhusplatsen med de historiska byggnaderna.

- Nordöstra flygeln i kv. 13 mot norr dras tillbaka för att öka aktivitetsparken. Samma gäller för lågdelen i kv. 14, som tas bort.

Beträffande fotavtryck av och exploateringsgrad i planförslagets västra delar ser Samfundet S:t Erik en konsekvent och samtidigt varierad fortsättning av färdigställd/pågående planstruktur och typologi från kvarteren väster därom. Med den oerhört höga exploateringsgraden är det extra viktigt att i den fortsatta processen kunna säkerställa de i gestaltningsprogrammet formulerade höga ambitionerna, exempelvis att; bottenvåningar blir tydligt markerade med högre höjd i förhållande till övriga våningar; bottenvåningar utformas med stor omsorg om detaljer med hög kvalitet, relief och struktur; materialval och färgsättning harmoniserar med stenstadens färgskala samt undvika stora utanpåliggande balkonger mot allmän plats; och gatorna blir trädplanterade.

Vidare ser Samfundet S:t Erik inte något stadsbildsmässigt motiv till att markera Tullhusplatsen med en 23 våningar hög byggnad. Denna tar på ett omotiverat sätt fokus från det nedsänkta torgets tullhus. Den rundade byggnaden som avslutar Norra Stationsparken bidrar redan till att markera platsen. Det höga huset håller inte heller ett tillräckligt stort respektavstånd till Wenner-Grens centrala vertikala landmärke.

Dock anser Samfundet S:t Erik att delar av bebyggelsen öster om Tullhusplatsen, kv. 13–14, kan motiveras, då förslaget både definierar Tullhusplatsen platsbildning och ger Sveavägen ett väldefinierat gaturum med stadsmässiga kvaliteter. Respekt för gränsen mot Nationalstadsparken i kombination med det stora behovet av programmerade parkytor för idrott, sport och lek motiverar att bebyggelsen reduceras till de föreslagna byggnadsvolymer som föreslås längs gatorna. Samfundet S:t Erik framför att genom att kraftigt minska omfattningen av den föreslagna bebyggelsen i det inre förstärker bebyggelsen Wenner-Grens Center som emblematiserande byggnad i park. Den välbehövliga grönskande kransen kring Haga-Brunnsviken förstärks och ytterligare parkfunktioner kan tillskapas.

- Stadsdelens regionala tillgänglighet med kollektivtrafik stärks. Eventuella reservat för framtida infrastruktur och anläggningar för kollektivtrafik redovisas i detaljplanen.

Samfundet S:t Erik saknar en redovisning av hur ett högklassigt kollektivtrafiksystem ska kunna utvecklas för att förstärka kollektivtrafiktillgängligheten i denna täta och folkrika nya stadsdel på sikt. De redovisade trafiklösningarna innebär i praktiken att de som inte cyklar, och som tycker att det är för långt att gå 800–1000 m till tunnelbanan eller pendeltåget, får ta bussen eller bilen. Erfarenheten är att vid så stora gångavstånd och flera byten väljer en stor andel bilen i stället för kollektivtrafiken. Planförslaget innebär dessutom att ytterligare arbetsplatser tillkommer i ett redan personalintensivt läge med det angränsande sjukhusområdet i Solna. Många kommer att behöva resa från en vidsträckt region inte bara under rusningstid utan också sent på kvällen och tidigt på morgonen. Målpunkterna behöver även hög tillgänglighet för nationella och internationella resor. Resmönstren får stor påverkan på klimatutsläppen.

Samfundet S:t Erik finner det anmärkningsvärt att varken tillgängligheten med kollektivtrafik och långväga resor, eller trafikens klimatpåverkan, verkar ha studerats vare sig i tidigare förstudier, eller i programskedet i samarbete med Solna för Hagastaden, och inte heller under detaljplanearbetet för Östra Hagastaden. Under motsvarande planeringsskeden för Hammarby sjöstad var kollektivtrafikförsörjningen en avgörande del i det samarbete som då skedde mellan Stockholm, Nacka och dåvarande landstinget. Framdiskuterade lösningar kunde inkluderas i överenskommelser om infrastrukturinvesteringar. Kollektivtrafiklösningarna spelade också en viktig roll för hela stadsdelens uppbyggnad och struktur.

I Östra Hagastaden finns flera grundläggande problemställningar för kollektivtrafiken som inte alls hanteras i samrådsunderlaget, exempelvis; hur kan Östra Hagastaden få högklassig regional tillgänglighet med kollektivtrafik?;hur kan sambandet med kollektivtrafik stärkas mellan de vetenskapliga miljöerna i Hagastaden, Albano, Universitet och Tekniska högskolan?;kan Värtabanan utnyttjas för kollektivtrafik?;kan Tvärbanan förlängas från Solna till Hagastaden?;var ska man på sikt kunna lokalisera viktiga framtida stationer/hållplatser inom Östra Hagastaden?;behövs reservat för framtida spårtrafik?

Samfundet S:t Erik anser att samrådsunderlaget måste kompletteras med analyser av och förslag till förstärkt regional tillgänglighet med kollektivtrafik i Östra Hagastaden.

Arbetsgruppen Stärk Haga-Brunnsviken som grönt kulturarv
Arbetsgruppen Stärk Haga-Brunnsviken som grönt kulturarv är ansvarig för websidan www.hagauppropet.se och håller i namnsamlingen ”Hagauppropet: Skada inte riksintresset Haga-Brunnsviken som friluftsmiljö” med följande budskap:

”Haga-Brunnsviken är en unik natur- och kulturmiljö i Sveriges enda nationalstadspark. Trots det har många byggprojekt genomförts och nya exploateringar planeras. Nu måste all planering istället inriktas på att läka de sår som har tillfogats landskapet och stärka dess kvaliteter som friluftsmiljö.”

Arbetsgruppen uppfattar att den aktuella detaljplanen inte är i linje med uppropets intentioner och motsätter sig därmed att den genomförs. Gruppen presenterar ett förslag på hur området istället skulle kunna utvecklas, i linje med uppropet intensioner och med fokus på att läka de sår som har tillfogats Haga-Brunnsvikens unika natur och kulturmiljö, samt stärka dess kvaliteter som friluftsmiljö. Gruppen framför att om deras förslag genomförs skulle det stärka förutsättningarna för friskvård, biologisk mångfald och en hållbar utveckling, samt öka regionens attraktionskraft – vilket är själva syftet med Nationalstadsparken.

Arbetsgruppen Stärk Haga-Brunnsviken som grönt kulturarv föreslår att Norrtull omvandlas till en fin och lugn entré till Haga-Brunnsviken med stall för hästar nära Stallmästaregården, en grön oas som en ”Hellasgård vid Haga”. Den rullstensås som tidigare låg intill Norrtull har gett inspiration till att höja upp marken mellan Norrtull och Wenner-Gren Center, vilket ger området en grön inramning som liknar landskapet när Hagaparken skapades på 1700-talet. Från höjden ges vackra utblickar mot Haga-Brunnsviken. Trafiken till och från Stockholm samlas till vänster om tullhusen vid Norrtull, och åsryggen bidrar till att trafiken längs Uppsalavägen inte stör Haga-Brunnsviken. Förslaget tar sin utgångspunkt i det historiska landskapet vid Haga Södra och Norrtull, där den norra tullen etablerades redan på 1600-talet. Under 1700-talets senare del fick landskapet vid Brunnsviken en ny roll genom att engelska parker anlades efter inspiration av den nya natursynen. Sammantaget står parkerna för kulturvärden av internationell dignitet. Haga och Bellevue inramades på 1700-talet av en rullstensås som steg brant vid Stallmästareviken. Historiken i landskapet ger en stor frihet att nu skapa en grön inramning av Hagaparken och samtidigt möjliggöra vackra utblickar.

Djurgården-Lilla Värtans Miljöskyddsförening (DLV)

DLV anser att planförslaget rymma alltför många höga byggnader, som kommer att störa det känsliga natur- och rekreationsområdet

inom Nationalstadsparken (NSP) vid Bellevue och Hagaparken. Redan idag stör där de Norra tornen i sydväst stadsbilden, inte minst genom sin starka belysning från fönstren. Nu anges att den nya bebyggelsen kommer att flytta fram stadsfronten mot NSP och att flera vyer kommer att störas runt Brunnsviken, en del kraftigt. Detta anser DLV inte kan accepteras.

DLV framför att planinnehållet är mycket komplicerat och det är svårt att ta till sig plankartan med alla dess uppgifter. Samt att planens miljökonsekvensbeskrivning (MKB) lyfter många risker förknippade med området: Suicidrisk, Helikopterhaveri, Olycka med farligt gods på Värtabanan och Olycka med farligt gods på E4/E20. Största riskerna är främst närheten till Värtabanan, Bellmansterrassen vid Eugeniavägen/Uppsalavägen och tunnelmynningarna vid Klarastrandsleden på högre höjd och DLV instämmer i att avskärmade barriärer och god belysning behöver installeras där.

Gällande Värtabanan anser DLV att korta mötesspår bör finnas både inom Stallmästargårdens och Albanos stationer för lok för att evakuera olycksdrabbade tågset ur tunneln under Hagastaden. Tågtrafik uppges planeras för fler verksamheter i Energihamnen och DLV hänvisar till att vid motsvarande verksamhet för nytt hamnspår i Gävle anses 20 transporter/ dygn inte optimalt att köra genom framtida bostadsområde. I östra Hagastaden planeras dessutom hotell endast ca 15 meter från spårområdet trots att farliga ämnen riskerar släppas ut till Värtabanans omgivning. Slutligen är Värtabanan med sidospår Stockholms sista järnvägsspår för evakuering vid kris-/krigssituationer. DLV har flera gånger tagit upp frågan om beredskap för svårare händelser med Östermalms stadsdelsnämnd men fått svaret att det planeras högre upp i Stockholms stad. Beredskapsbrist har i Coronatider dock visat sig.

DLV är skeptisk till att planens förslag på skyddsåtgärder kopplat till transporter av farligt gods på Värtabanan och Norra länken anges inte ge upphov till behov av en framtida omklassificering av Norra Länken, oavsett en eventuell byggnation av Östlig Förbindelse. DLV påtalar att en vält tank med LNG i tunnel exempelvis utlöser kontinuerligt utsläpp av gas som kan bli förödande.

Planförslaget innebär att partikelhalterna i gaturummet ökar utmed Uppsalavägen jämfört med dagens situation. Dock kommer människor inte vistas stadigvarande utmed de norra delarna av Uppsalavägen där partikelhalterna överskrider MKN, då det varken planeras för bostäder, luftintag, vistelseytor, huvudentréer eller angöring där. I nord-sydlig riktning hänvisas fotgängare och cyklister till ett gång-

och pendelcykelstråk i förlängningen av Norrtullsgatan utmed Nationalstadsparken. Dock menar DLV att pendelcyklister utsätts relativt mycket genom en intensivare andning. Samt utmed södra delen av Uppsalavägen kommer människor i stadsdelen att vistas mer frekvent och passera Uppsalavägen oftare, i synnerhet vid tullhusen och Tullhusplatsen, där bebyggelsen antingen är enkelsidig eller relativt låg och partikelhalterna lägre och under MKN för partiklar. Likaså längs med Sveavägen mellan Norrtull och Sveaplan. Detta påpekar DLV är ingen stor marginal.

DLV påtalar att om miljö kvalitetsnormen till skydd för människors hälsa ska klaras får halten inte överstiga 60 µg/m³ och bortsett från området kring Hagatunnelns- och Stallmästartunnelns mynningar beräknas de högsta halterna uppkomma på Uppsalavägens norra del samt utmed Sveavägen. Båda dessa vägsträckor har dubbelsidig bebyggelse. De beräknade halterna av NO₂ överskrider miljö kvalitetsnormen vid Hagatunnelns och Stallmästartunnelns mynningar. DLV har flera gånger krävt att luftkvaliteten vid Norrtull måste bli bättre och efterfrågar när nu dessa utsläppsgränser beräknas uppnås på alla platser? DLV anser att flera kända utblickar runt Brunnsviken skadas av byggandet av Hagastaden. Mest känsligt är de mycket höga byggnader som nu planeras. Dessutom anses Bellevue - Stallmästartgården - Hagastaden krympa visuellt, vilket även anges i planens MKB att påverkan på vyn från Hagaparken kommer att vara märkbar av den relativt storskaliga nya bebyggelsen. DLV anser att detsamma gäller vyn från Bellevue vilken påvisar märkbar negativ påverkan från både Stockholms och Solnas nya bebyggelse i Hagastaden. DLV anser att planen måste omarbetas för en minskad påverkan.

Johannes-Gustav Vasa socialdemokratiska förening

Johannes-Gustav Vasa socialdemokratiska förening motsätter sig inte att området exploateras men har identifierat ett par svaga punkter, dels Tullhusplatsen och dess funktion som yta att vistas på, samt korsningen mellan cykel- och gångtrafik och den kraftigt trafikerade Sveavägen vid Norrtullsgatan, och lämnar förbättringsförslag för att hantera dem.

Övergripande anses planen lyckats väl att få in ett mycket värdefulla tillskott av bostäder (både för äldre och studenter), en skola och en fullstor idrottshall. Att stora delar av planen utgörs av kontor och hotell anses inte konstigt i de extremt bullerutsatta lägen det är frågan om, och Stockholm behöver både arbetsplatser och ytterligare kapacitet att ta emot besökare. Vad gäller attraktiviteten har det lagts ned väldigt mycket möda på att lägga fast arkitektoniska riktlinjer för att varje ny byggnad ska tillföra något till staden. Alla behöver inte gilla allt, men det blir intressantare än de hus som idag

utgör stadsfronten längs Sveavägen och de kvarter som vuxit fram längs Norra Stationsgatan i Hagastaden.

Trafiklösningarna är dock svåra och de stora trafikstråken görs smälare än idag. Att flytta Uppsalavägens nordgående trafik västerut verkar vettigt och lämnar plats för ett cykelstråk norrut i Norrtullsgatans förlängning. I korsningen Norrtullsgatan/Sveavägen finns dock en av planens mest svårhanterliga punkter. Lösningen att koppla Hagastaden till Hagaparken med en ny bro söder om järnvägen är estetiskt tilltalade och för den som går i trappor också snabb, men för den som behöver gå eller rulla i plan blir det en lång väg till nuvarande järnvägsundergång norr om Wenner-gren Center. Framför även att gångvägen från Gamla Karolinska-området längs fasaden på det nya kontorshuset ser kanske intressant ut, men kommer den att användas?

Tullhusplatsen. Framför att Tullhusplatsen kommer att vara en yta som ligger något lägre än de omgivande högtrafikerade gatorna, vilket anses göra att platsen i stora delar kommer att upplevas som svårt bullerstöd och inte utgöra en plats där man stannar eller träffas. I planen har lösningen på detta blivit en veckad glasvägg mot Uppsalavägen i kombination med en stor mängd träd vilket gör del av torget oanvändbart. För att uppnå samma bullerskyddande effekt mot Uppsalavägen och samtidigt göra Tullhusplatsen mera attraktiv borde enligt föreningen en tvåvåningsbyggnad med serveringar utgöra torgets västra avgränsning. Mot Uppsalavägen, där byggnaden har en blindfasad, går det att utforma den i glas eller med ”låtsasfönster”. Ingen förväntas röra sig längs Uppsalavägen i det här läget, och byggnaden ligger så lågt att den inte skymmer siktlinjerna från centrala Hagastaden. Ett torg som kantas av serveringar och som i sin norra del leder ut i Hagaparken kan mycket väl bli en plats där många stockholmare vill stanna till, både sommar och vinter.

Korsningen Sveavägen/Norrtullsgatan. Korsningen Sveavägen/Norrtullsgatan är del av det tänkta huvudstråket för gående från innerstaden mot den nya Tullhusplatsen och Hagaparken. Samtidigt är Norrtullsgatans förlängning norrut avslutningen på det regionala cykelstråket in från Stockholms norra förorter. Över Sveavägen, med 44 000 fordon, finns ett vanligt signalreglerat övergångsställe. Att Norrtullsgatan söderifrån är avstängd för utfart på Sveavägen är helt nödvändigt för att trafiken ska flyta, och att gatan är den naturliga förlängningen på ett gångstråk från centrum via Odenplan är också ganska självklart. Vad som inte anses lika självklart är att cykeltrafiken ska samlas i den här punkten, och att göra Norrtullsgatan till cykelstråket in mot centrum går inte med hänsyn till Drottning-

gatan. En trafiksäker övergång över Sveavägen vore också önskvärd, även om många naturligtvis kommer att föredra att röra sig i gatuplanet. Genom att kombinera föreningens förslag på en byggnad längs Tullhusplatsen västra del och en variant på Tullhusbron kan en alternativ väg för cyklisterna in mot staden skapas ovanpå byggnadens tak och över till Dannemoragatan, som i sin förlängning når Västmannagatan och området vid Centralen. Den plan-skilda korsningen föreslås kunna användas även av andra än cyklisterna.

Norrtulls SK

Norrtulls SK framför att den föreslagna planen för området Norrtull/Östra Hagastaden strider mot beslut taget av Stockholms kommunfullmäktige 20 och 21 november 2019, samt att förslaget dessutom baseras på manipulerade siffror som mörkar det faktiska behovet i staden och därmed lurar medborgarna och demokratin. Norrtull SK kräver härmed att Stockholms stad står upp för demokratiskt tagna beslut, är transparenta inför medborgarna och återkommer med ett nytt förslag för området Norrtull/Östra Hagastaden för att säkerställa att Norrmalms barn och ungdomar har samma förutsättningar att utöva idrott som barn i andra delar av staden enligt beslut av kommunfullmäktige, samt att idrottsnämnden inkommer med korrekta och demokratiska underlag i linje med beslut av kommunfullmäktige.

Behoven av idrottsplatser, utifrån de siffror som idrottsnämnden tagit fram, är grovt felaktiga och strider mot beslut tagna av kommunfullmäktige och att gå vidare med denna process baserat på helt felaktiga uppgifter, som dessutom inte behandlar alla barn lika, skulle vara fullkomligt odemokratiskt. Dessutom skulle det gå emot all kunskap och forskning om hur viktigt det är för barns utveckling att ha tillgång till idrott i sitt närområde.

Norrtull SK påtalar att tillgången till idrottsplatser på Norrmalm är högst begränsad och att det finns idag de facto ingen dedikerad idrottsyta på Norrmalm. Alla ytor som används för idrott är antingen park- eller skolmark, vilket påpekas vara väldigt anmärkningsvärt med tanke på att mer än 70 000 personer bor i stadsdelen. Historiskt har även antal ytor där idrott kan bedrivas minskat i stadsdelen, exempelvis; Matteus bollplan (7-spel) bebyggdes med ett hotell; Sveaplans bollplan (7-spel) har försvunnit; Johannes bollplan har bebyggts med ett (tillfälligt) idrottstält. Utöver detta saknas helt simhall, isrink, friidrottsanläggning och tidigare fullstora idrottshallar. Nu finns planer på att bygga fyra fullstora idrottshallar (Rödabergsskolan, Hagastaden och två genom KFUM Central), men även detta anses vara kraftigt i underkant. Vilket ger konsekvenser för barns idrottande, där barn regelbundet tvingas träna

båda vid olämpliga tider, på trånga ytor och i alla möjliga delar av staden. Norrtull SK informerar att under de senaste åren har verksamheten bedrivits i Solna, Danderyd, Liljeholmen, Enskede, Mälarhöjden, Spånga, Lidingö, Östermalm, Kungsholmen, Bergshamra och Bromma. Att barn och ungdomar från så tidig ålder som 10 år ska behöva resa runt i hela staden för att kunna idrotta är oacceptabelt och får förödande konsekvenser för barns intresse att fortsätta idrotta och då särskilt mot barn och ungdomar som har lägst motivation att fortsätta idrotta, flickor samt nyanlända som har svårt att ta sig till alla olika idrottsplatser. Alla grupper Stockholms stad påpekas vilja prioritera.

Norrtull SK hänvisar till beslut av Stockholms Stads kommunfullmäktige som togs 20 och 21 november 2019: *"Idrott är en källa till glädje för många och skapar förutsättningar för en bättre folkhälsa genom att fler får möjlighet att leva ett friskare och längre liv. Vi värnar breddidrotten och möjligheten för alla barn och unga att utöva idrott utifrån sina egna förutsättningar. Vårt mål är att alla barn och ungdomar i Stockholm ska ha samma förutsättningar att utöva sin idrott oavsett var i staden de bor. Flickor och pojkar ska ges likvärdiga förutsättningar att utöva idrott och idrotten ska vara tillgänglig för alla oavsett funktionsförmåga."*

Vidare hänvisas till att idrottsnämnden bland annat ska; arbeta för att alla barn och unga i Stockholm ska ha samma förutsättningar att utöva idrott oavsett var i staden de bor; och prioritera anläggningar utifrån den långsiktiga investeringsplanen och ett driftskostnads-perspektiv i syfte att säkra en långsiktigt hållbar driftkostnad. Norrtull SK påtalar att den långsiktiga investeringsplanen som redogör behovet av idrott i de olika stadsdelarna tyvärr baseras på felaktiga siffror som inte stämmer överens med verkligheten.

Norrtull SK presenterar tillgången till fotbollsytta (kvadratmeter-yta/barn 6-19 år) i Stockholms stad baserat på idrottsförvaltningen siffror, jämfört med behovet (kvadratmeter-yta/barn 6-19 år) enligt den långsiktiga investeringsplanen baserat på Stockholms stads behovsanalys till 2040. Den långsiktiga investeringsplanen visar på ett litet befintligt bestånd och begränsat behov av ytterligare yta. Norrtull SK påtalar att som tydligt framgår kommer inte alla barn och unga i Stockholm ha samma förutsättningar att utöva idrott oavsett var i staden de bor. På Norrmalm kommer barn ha betydligt sämre förutsättningar än barn i andra delar av staden, vilket påtalas strida tydligt mot beslut av kommunfullmäktige, samt resultera i stora konsekvenser för stadens stadsplanering när beslut i till exempel stadsbyggnadsnämnden baseras på helt felaktiga underlag.

Hagastaden ses av Norrtull SK som en möjlighet att göra rätt och påtalar att Hagastaden omfattar totalt sett 96 hektar varav 30 hektar i Stockholms Stad varav 10,7 hektar är uppe för diskussion i samband med detta samråd. Att få plats med fem fotbollsplaner (11-spelsplan) vilket skulle ge barn på Norrmalm samma förutsättningar som andra barn för att kunna spela fotboll skulle kräva 3,4 hektar. Med nödvändiga biytor samt andra anläggningsbehov har det således funnits gott om utrymme att få plats inom ramen för Hagastaden och därmed är bristen på yta inget problem för att kunna åtgärda detta, även inom ramen för detta samråd, anser Norrtull SK.

Norrtull poängterar att stadsplanering som strider mot beslut tagna av kommunfullmäktige eller som är tagna på helt felaktiga grunder (såsom beslutet av idrottsnämnden) är katastrofalt för demokratin. När medborgarna inte kan lita på att politiken genomför beslut i enlighet med det som de lovar och hävdar att de står för, så eroderas förtroende för inte bara dessa politiker, utan för hela det demokratiska systemet. Vi lever i en tid då vi ser hur demokratin utmanas på flera håll i världen och Sverige har en stark demokratisk tradition, men Norrtull SK påtalar att om detta beslut genomförs skulle staden välja en annan väg och medborgarna förväntar sig att staden står upp för demokratin.

Norrtulls SK är en idrottsförening som bedriver verksamhet i Vasastan/Norrmalm sedan 1926 och idag har föreningen över 2000 aktiva inom fotboll, bordtennis, innebandy, handboll och bandy. Föreningen har ett stort socialt engagemang och vann Stockholms stads Nelson Mandela-pris för vårt integrationsarbete för nyanlända familjer och har idag cirka 100 barn/ungdomar och 50 vuxna som idrotter i vår befintliga verksamhet.

RF-SISU Stockholm

RF-SISU Stockholm företräder cirka 3400 idrottsföreningar och 72 idrottsförbund i Stockholmsregionen. Hälften av dessa idrottsföreningar är baserade i Stockholm stad. Tillgången till idrottsanläggningar och idrottsmiljöer för den ideella föreningsverksamheten lyfts som en av de viktigaste frågorna för RF-SISU och vill därför komma med ett antal medskick gällande utvecklingen av Östra Hagastaden:

- Generellt i Stockholm stad är det en akut anläggningsbrist. Barn som växer upp här och familjer samt vuxna som väljer att flytta hit får väsentligt sämre möjligheter att vara aktiv i idrottsföreningar. RF-SISU anser att Stockholm stad generellt måste öka investeringsbudget och ambitionsnivån för att minska den akuta anläggningsbristen.

- Idrottsnämndens antar årligen en långsiktig plan avseende behovet av och planering av idrottsanläggningar, senast vid nämndmötet 21 april 2020. I ”Behov av och planerade idrottsanläggningar 2020-2040” anges att det redan idag råder en anläggningsbrist i Norrmalm. Vidare att den ökade befolkning som utbyggnaden av Hagastaden ger ökar detta behov ytterligare. Bedömningen är att det saknas minst fyra fullstora idrottshallar och minst två konstgräsplaner och RF-SISU Stockholm beklagar att Stockholm stad inte tar möjligheten med aktuell plan att bygga i enlighet med behovet.
- Den största och mest populära idrotten i Stockholm och landet generellt är fotboll. De flesta barn, flickor och pojkar, får sin första erfarenheter av föreningsidrotten genom en fotbollsförening. Tillgången till fotbollsytor för föreningsverksamhet är väldigt dålig i stadsdelen Norrmalm. Det är den enda stadsdelen i hela Stockholm stad som helt saknar en fullstor 11-spelsplan och som endast har två 7-spelsytor, och detta i en stadsdel med cirka 75000 invånare. Vid planeringen av Hagastaden hade Stockholm stad möjligheten att bygga ikapp denna brist och skapa goda möjligheter för de barn och unga som bor där att få ett aktivt föreningsliv. Sedan ett antal år har det lokala föreningslivet genom ett antal olika möten och aktioner lyft att barnverksamheten har exploderat och att det saknas fotbollsanläggningar. RF-SISU Stockholm tycker att det är mycket beklagligt att Stockholm stad inte är mer lyhörda för sina medborgare och tar möjligheten att bygga fler och större fotbollsanläggningar.

Byggherrar och fastighetsägare i Östra Hagastaden

Byggherrar och fastighetsägare i Östra Hagastaden, varav merpart är medlemmar i Hagastadens Fastighetsägare vill framhålla att planförslaget är väl genomarbetat och där merparten av frågorna är omhändertagna samt som tillför mycket kvaliteter till platsen. Vill framförallt understryka viktiga frågor som står i planförslaget och värna dem som viktiga kvaliteter.

- Tullhusplatsen blir en mycket central plats i stadsdelen och med en storlek motsvarande Mariatorget eller Hötorgets dubbla storlek, blir programmeringen viktig för att platsen ska kunna aktiveras och bli trivsam.
- Det är angeläget att omfattningen på krav vad gäller publika lokaler/centrumändamål är avvägd. Förutsättningarna för

kommersiella lokaler finns där bra flöden av människor möjliggörs.

- Detaljplanen bör utformas så att den är anpassningsbar i en föränderlig värld, exempelvis genom att inte låsa användning och detaljer i för stor utsträckning.

Gaturum, flöden och stråk. Planen anses öka kvaliteten på Hagaparken som får en stadsfront med låg bebyggelse innehållande service istället för ett trafikinferno. Tullhusbron (gångbron) skulle kunna utformas och aktiveras för att livliggöra och bidra till Tullhusplatsen, likt "High Line Park" på Manhattan visar på möjligheterna i stadsrummet. Framför att vid planeringen av trädplanteringen längs Södra Hagaesplanaden behöver hänsyn tas för att säkerställa att verksamheter i byggnaderna kan flytta ut längs fasaderna. Tillgängligheten under Tullhusbron ner till Brunnsviken öster om Stallmästaregården är svårbedömd men kommer att bli ett huvudstråk för flanörer varför det är viktigt att det utformas så tillgängligt och tryggt som möjligt. Kombinationen av skola och kontor påtalas ibland vara utmanande och påtalar att det blir viktigt att fundera kring var det kommer bli naturligt för skolungdomar att vistas för att undvika att arbetsplatserna störs.

Kommersiella stråk. Regionala cykelstråk och huvudcykelstråk påpekas behöva planeras för att säkerställa att intilliggande uteserveringarna känns trygga att vistas på. Angöring och korttidsparkering öster om kvarter 16 behöver planeras för att möjliggöra uteserveringar för hotellet mot Brunnsviken. Uppsalavägen och den tänkta bullerskärmen kommer att vara en stark barriär samt central i sin utformning dels för att säkerställa trivselsn på Tullhusplatsen och dels för att säkerställa att den inte blir en reflekterande skärm som gör att uteserveringarna i kvarter 11 och 12 får för höga bullernivåer.

Tullhusplatsen. Tullhusplatsen, Norra Stationsparken och Aktivitetsparken framförs behöva komplettera varandra så att samtliga platser blir aktiverade och trivsamma att vistas på. Tullhusplatsen beskrivs som en "social målpunkt och en nod" och byggherrarna vill gärna bidra med erfarenheter för att säkerställa att samtliga platser blir aktiverade så ingen plats riskerar att bli en passage. Det planeras för uteserveringar, torghandel och skridskor. Byggherrarna undrar vem ska utveckla och drifva torghandel och uteserveringar samt hur ska detta samspela med verksamheterna i bottenvåningarna i kvarteren? Påtalar även att en förutsättning för att kunna aktivera Tullhusplatsen uteserveringar, evenemang etc. är att staden ombesörjer att det finns el och VA framdraget på torget.

Tullhusen är de enda befintliga byggnaderna inom detaljplanen och har en betydelsefull roll i planen och på Tullhusplatsen. Av kulturmiljöskäl anser byggherrarna att det av vikt att även tillhörande element i den yttre miljön bevaras, såsom murarna vid dagens infart. Tullhusen är idag uthyrda till ett kontor respektive en färghandel med kulturinriktning och för detaljplanens långsiktighet framförs det viktigt att bestämmelserna även möjliggör andra verksamheter. Tillgängligheten till tullhusen behöver även studeras så att de även framgent går att nås för transporter av personer och varor liksom utryckningsfordon.

Byggherrarna anser det önskvärt att trädplaceringarna planeras för att säkerställa solljus till uteserveringarna. Samt påpekas att torgytan under Värtabanan och Tullhusbron utformas som hårdgjord plats för uteservering och annan möblering, samt med stora grönytor och träd. Har denna placeringen analyserats tillräckligt med avseende på solljus, buller och partiklar?

Kollektivtrafik. Framför att kollektivtrafik i form av stombuss är en förutsättning för att stadsdelen med dess storlek och innehåll ska kunna fungera. Vid planering av busshållplatser är det betydelsefullt att hänsyn tas så att inte uteserveringar omöjliggörs pga. skugga och avgaser. Vid planeringen av bussgatan skulle eventuellt en del av torget kunna tas i anspråk för att möjliggöra uteservering längs husfasad.

Uppsalavägen — ner-/uppfart i tunneln. Trafikpåslaget till tunnlar bedöms bli högt. Uteserveringar på Tullhusplatsen och längs Uppsalavägen behöver planeras för att klara buller och partiklar.

Plan och genomförbarhet. Byggherrarna framför att detaljplanen ska leva under lång tid, varför det i en föränderlig värld är avgörande att detaljplanen innehåller en viss flexibilitet. Alltför fastlåsta lägen för kommersiell verksamhet kan skapa stora problem i utmanande lägen och av den anledningen anses att en viss flexibilitet avseende omfattningen på specifik kommersiell verksamhet vore bra för stadsdelen.

Framför vidare att det idag är oklart hur långt det är ner det är till fast berg samt vilken kvalitet berget har, vilket är av vikt särskilt för de byggnader som behöver pålas för att inte påverka Trafikverkets tunnlar. Det påtalas viktigt att säkerställa att planbestämmelserna kopplade till detta inte utgör några hinder för grundläggningen.

Atrium Ljungberg

Atrium Ljungberg står bakom samrådsyttrande från *Byggherrar och fastighetsägare* i sin helhet samt yttrande från Exploateringskontoret Stockholm Stad i delar som berör kvarteret Pisa. I övrigt har bolaget inget att erinra.

Sakägare enligt fastighetsförteckning

Se fastighetsförteckning

Brf Sländan 9

Framför att de lidit under lång tid av tillfälliga trafiklösningar, påtalar att deras hus har gungat av tung trafik och att de hela tiden blivit lovade att det ska bli bättre samt att nuvarande trafiklösning endast är tillfällig. Framhåller att trafiken en gång i tiden inte passerade förbi huset, förutom den mindre andelen via St Eriksgatan, men kommer aktuell plan förverkligas så blir trafiklösningen direkt intill fastigheten att bli permanent, vilket anses helt oacceptabelt.

Brf Sländan 9 att kvarter 12 kommer skymma solinstrålning och att deras fastighet nu hamnar helt i skugga då fastigheten sedan tidigare är drabbats av Norra Tornen och utbyggnaden av Rödabergsskolan.

Kvarteret Sländan, mellan Norrtullsgatan och Dannemoragatan, vetter ut mot den föreslagna Tullhusplatsen och är idag det sista bostadskvarteret längs Norra Stationsgatan som är över 100 år gammalt. Kvarteret har ett stort antal fönster vända ut mot Norrtull och påpekar att bullernivån kommer att öka drastiskt och luftkvaliteten bli sämre. Understryker att nybyggda bostadshus kan anpassas och rustas för att möta kraven på trafikbuller och partiklar i luften, men att ingen hänsyn tagits till deras äldre hus. Påpekar även att deras hus inte representeras på ett rättvist sätt i planhandlingarna utan endast som volym utan fönster, trots att det bidrar starkt till att sätta en prägel på den centrala Tullhusplatsen.

Brf Sländan 9 förespråkar trafiklösningen som framgick av de tidigare visionsbilderna där Sankt Eriksgatan och Sveavägen möttes i en rondell i höjd med tågspåret, då det anses skapa bättre trafikflöde än en trevägskorsning genom mindre stillastående trafik. Placeringen anses även bättre då längre ifrån befintlig bostadsbebyggelse som inte är byggd för att hantera den trafikmängd som nuvarande detaljplan innebär.

Enligt Trafik-PM räknar Stockholms stad inte med en ökning av biltrafikflödet till 2030, vilket Brf Sländan 9 anser förefalla osannolikt. Påtalar att alla nya bostäder, butikslokaler och kontor i Hagastaden

kommer med allra största sannolikhet medföra en ökning av trafiken i och kring stadsdelen. Förslaget med kombinerad in- och utfart längs Tullhusplatsens ena långsida verkar dessutom underdimensionerad vad gäller antal filer och befarar mycket stillastående trafik under rusningstrafik eller när som helst under dagen vid minsta lilla trafikstockning exempelvis vid trafikolycka eller vägarbete. Dessutom påpekas Tullhusplatsen inte att se ut att bli särskilt trevlig då den till hälften är omgärdad av sexfilig, tungt trafikerad väg.

Att Brf Sländan 9 skulle stå i direkt anslutning till en tungt trafikerad trevägskorsning med sex filer var det ingen av dess medlemmar som kunde föreställa sig vid förvärvet av sina bostadsrätter. Brf Sländan 9 framför även att det staden utsatt föreningen för känns som ett oförlåtligt svek, genom att först skapa en tillfällig infartsled precis utanför deras fönster och sedan göra leden permanent och dessutom fördubbla den redan i dagsläget stora mängd stillastående trafik som spyr ut avgas och förpestar kvarteret. Mer än så ser föreningen det som en enorm förlust i ett läge där man har chansen att skapa en grönskande och sammanlänkande stadsdel, istället för en barriär som inte hör hemma i Stockholm i den tid vi lever och vill skapa för framtiden. Framför att bilköer hör till det förflutna, inte till framtiden och särskilt inte till Stockholms innerstad. Anser dock att det är precis vad som kommer hända om förslaget antas, varför Brf Sländan 9 ber staden att tänka om och ta chansen medan den fortfarande finns.

Fabege

Som ägare till Ormträsket 10 samt tomträttsinnehavare till Getingen 13, 14 och 15, genom nedanstående bolag, önskar Fabege svar på nedanstående frågor.

Sveavägen och angöring kv. Getingen. Fabege efterfrågar en mer detaljerad beskrivning av hur angöring kommer att påverkas för Kv. Getingen, vilket underlag har staden haft vid simulering av framtida trafikflöden och skiljer det sig från Trafikverkets simulering av framtida trafikflöden?

Utvecklingen av Sveavägen ser Fabege positivt på men ser samtidigt att angöringsmöjligheterna till kvarteret drastiskt försämras. Det nya förslaget innebär en försämring av tillgänglighet, trafikflöde, uppsikt för bilförare, vilket utgör en säkerhetsrisk för såväl gående som cyklister då angöring till garaget korsar både cykel- och gångbana. Det nya förslaget befaras generera stor risk för köbildning på Sveavägen och varuleveranser som idag angör via befintlig lastgata kommer i framtiden att samsas med busstrafik och persontrafik på Sveavägen. Mer söktrafik bedöms skapas runt kvarteret då

in/utfart till Sveavägen från Norrtullsgatan och Ynglingagatan ändras. Fabege efterfrågar även svar på hur norrgående trafik tar sig ut från garagen och vilken väg som måste användas?

Planering av nya träd ser Fabege som positivt, dock bör de placeras på ett sätt som inte förvärrar situationen, säkerhetsmässigt, sikt-mässigt och flödesmässigt. Val av träd bör göras med hänsyn till befintlig bebyggelse. Ljusförhållanden i befintliga kontorslokaler försämras om träden blir så pass stora. Påtalar att i gestaltningsprogrammet är träden illustrerade som sex-sju våningar höga, vilket inte anses realistiskt.

Fabege noterar även att planförslaget innebär en väsentlig försämring av utsikten från kv. Getingen då princip hela kvarteret blir förbyggt norrut mot Nationalstadsparken.

Mötet skola (kvarter 14) och Wenner-Gren Center (Ormträsket 10). I nuvarande förslag är angöring till skolan och idrottshallen av karaktären ”kiss and drop”. Fabege undrar därför om köbildning kan uppstå vid infart till Wenner-Gren Center, samt efterfrågar simuleringar av trafikflöden till och från skolan samt idrottsplatsen vid olika tidpunkter för att kunna avgöra påverkan för hyresgästers verksamheter (varuleveranser, in/utfart till garaget, in/utfart till markparkering samt gemensam in/utfart till Ormträsket 10 och kvarter 14). Även om gymnasieskola inte vanligtvis genererar mycket skolskjuts av föräldrar kan högstadieskola, förskola och idrottsanläggningen göra det. Fabege undrar även om staden ser behov av att ändra Fabeges in- och utfart till kv. Ormträsket för att denna inte ska användas som smitväg för angöring till Kv. 14 vid eventuell köbildning?

Fabege önskar få insyn i hur gatan mellan skolan och Wenner-Gren Center planeras; om det finns möjlighet att anordna cykelparkering då dagens bilparkering försvinner och om det planeras fördröjningsmagasin i gatan då Fabege påpekar att nuvarande plushöjder visar att vatten kommer att rinna från Sveavägen mot Wenner-Gren center om inte dagvattnet fördröjs eller avleds.

Parkering. För att förstå behovet av framtida parkering efterfrågar Fabege en studie av behovet av parkering för respektive användning i kvarteret samt hur behovet löses. Eftersom det inryms parkering inom kv. Getingen och Kv. Ormträsket vill Fabege se om efterfrågan finns för att utveckla garagen, samt om ett minskat antal p-platser kommer att kompenseras av mer cykelparkering. Fabege undrar även var omnämnd cykelparkering på allmän plats vid nya Sveaplan placeras?

Passagen mellan Getingen 13 och Getingen 16. I planbeskrivningen finns en illustration om visar gång- och cykelpassage genom kv. Getingen men någon beskrivande text återfinns inte. Fabege anser att det vore intressant att läsa mer om stadens tankar kring denna.

Störning under byggtid. Fabege framhåller att deras hyresgäster kommer att påverkas mycket under byggtiden, därför efterfrågar Fabege information i tidigt skede för att kunna samarbeta med staden och underlätta för sina hyresgästers verksamheter. Fabege efterfrågar en genomförandetidplan för omdirigering under Sveavägens byggtid där det framgår hur tillgängligheten för Kv. Getingen löses för angöring, lastning och lossning.

Kollektivtrafik. Området är idag försörjt av stombusslinje och Fabege önskar framföra att området även i framtiden behöver flödet från en stombusslinje. Önskvärt vore även att se vart busshållplatser planeras.

Avtal. I planbeskrivningen hänvisas till att avtal behöver tecknas med Fabege Norrtull AB. Fabege undrar vad för typ av avtal som avses.

Fabege ser fram emot det fortsatta arbetet att tillsammans hitta bra lösningar för framtida utveckling samt att minimera åverkan och anpassning inom Fabeges fastigheter.

Övriga, ej sakägare

Sammantaget har 151 enskilda inkommit med yttranden, varav 140 med yttrande som nedan benämns *Yttrande Värna Idrott* som grund, kompletterat med egen text som redovisas separat nedan. Övriga yttranden från enskilda redovisas också nedan.

Yttrande Värna Idrott

”Jag bor i Vasastan (alt. Norrmalm/Ruddammen) och upprörs över bristen på idrottsförutsättningar på Norrmalm. Barns behov av rörelse i sitt närområde är väldokumenterat och framgår tydligt av stadens idrottspolitiska program. Barnen på Norrmalm saknar idag fem fullstora 11-spelsplaner för att ha samma förutsättningar som barn i andra stadsdelar. Samtidigt finns det ett underskott på idrottshallar och stadsdelen saknar helt idrottshall och simhall. Trots detta begär idrottsnämnden baserat på felaktiga underlag att det endast ska byggas en 7-spelsplan och en idrottshall i Hagastaden.

Jag begär att staden behandlar alla barn lika i enlighet med kommunallagen och står upp för demokratiska värderingar genom att ta beslut på korrekta underlag.

Jag kräver därmed att staden omgående planerar om området vid Norrtull för att säkerställa att barn på Norrmalm får lika förutsättningar som barn i andra delar av staden att idrotta.

Den planerade idrottshallen och 7-spelsplanen räcker inte.”

J A

Framför, förutom *Yttrande Värna idrott*, att det har blivit viktigare att kunna utöva sin idrott utomhus samt i närheten av boendet i dessa Corona-tider för att undvika onödiga smittorisker.

Det är ju förenat med risk att behöva åka kommunalt till sin träning.

D A, J A

Påtar att som staden är väl medveten om, så expanderar området kring Vasastan med betydande nybyggnation och inflyttning. Redan idag finns det för få idrottsanläggningar för att tillgodose barnens behov av strukturerad lagidrott. Är mycket bekymrad att deras barn sannolikt kommer ha svårt att få sina önskemål och behov tillgodosedda beträffande tillgång till fotbollsplaner och idrottsanläggningar. Planeringen av det nya området i och kring Hagastaden är en chans för Stockholms Stad att ta igen lite av den anläggnings-skuld man redan idag har och planera in ordentligt med utrymme för barn och ungdomar att bedriva idrott på. Gör om och gör rätt i planeringen av Hagastaden och säkerställ att barnen får tillgång till de anläggningar de behöver för att på ett enkelt sätt aktivera sig inom idrott och föreningsliv, det kommer vi alla att tjäna på i ett längre perspektiv.

H A

Ser som förälder och boende i närområdet till Norrtull gärna fler idrottsplatser i Vasastan. Den planerade idrottshallen och en liten fotbollsplan för 7-mannaspel känns inte tillräcklig, framförallt inte med en framtida ökning av innevånare tack vare byggandet i just Hagastaden och Norrtull. Påtar att i nuläget finns i princip endast Vasaparken för t.ex. spontanidrott, då planer och hallar är bokade av idrottsklubbar. Vasaparken är dessutom den enda konstfrusna platsen vintertid i stadsdelen.

M A

Skriver detta i egenskap av privatperson och inte från Svenska Bordtennisförbundet. Är en engagerad idrottsledare och förälder som förfasas över sina två söners möjligheter att idrotta i Vasastan

och på Norrmalm. De är spelar fotboll på sena tider och långt borta, de spelar bordtennis i andra stadsdelar och väldigt sent, de utövar Karate i lokaler som luktar mögel.

Påtalar att många exempel kan ges på hur dåligt det är för barn att idrotta i Vasastan jämfört med andra stadsdelar i Stockholm. Problemet är att Stockholm är sämst i Sverige, innerstan sämst i Stockholm och Norrmalm sämst i innerstan. Barnen behöver fler ytor både inomhus och utomhus, det som finns nu är inte bara otillräckligt det är bedrägligt och skamligt. Som stockholmare skäms man för hur våra barn har det och som förälder är man oroad över hur barnen ska kunna hålla på med idrott när förutsättningar är så här katastrofala. Snälla ge oss fler planer för fotboll och fler idrottshallar. Barnen behöver det.

J A

Framför *Yttrande Värna idrott*.

J A

Framför, förutom *Yttrande Värna idrott*, att det under den senaste tiden varit flera artiklar i de stora tidningarna om att barn lämnar idrotten alldeles för tidigt och vilken skadlig inverkan detta har på deras välbefinnande. Att staden, när området runt Norrtull planeras, inte tar hänsyn till barns (och vuxnas) möjligheter att utöva idrott är beklämmande. Redan nu är bristen på idrottsanläggningar i Vasastan/Norrmalm enorm, stadsdelen saknar t.ex. helt idrottshall och simhall, och när staden nu bara planerar 1-2 idrottshallar och möjligen en 7-spelsplan i Hagastaden där det ska byggas nya bostäder så räcker det inte för att minska bristen. Fler bostäder betyder fler inflyttade till området och fler barn som måste ges möjlighet till en aktiv fritid.

Har förståelse för att det är svårt att hitta platser för att bygga idrottsanläggningar i Vasastan men påtalar att marken väster om Wenner-Gren Center är idag obebyggd. Att istället bygga kontor, hotell och bostäder på den marken är säkert mer lukrativt än att bygga en idrottsanläggning men det är dags att staden tar hänsyn till de boende i området, och till dem som ska flytta hit i framtiden, och säkerställer att alla boende Vasastan ges möjlighet att utöva idrott i stadsdelen. Barnen på Norrmalm har idag betydligt sämre förutsättningar än barn i andra stadsdelar att utöva idrott och de anläggningar ni planerar i Hagastaden räcker inte för att förbättra förutsättningarna med tanke på den ökade inflyttningen. Den planerade idrottshallen och 7-spelsplanen räcker inte, det krävs minst 2 idrotts hallar och minst en 11-spelsplan för att vi ska se någon förbättring.

T A L

Påtalar att det är viktigt att fotbollsplaner prioriteras och planeras nu. Framför att barn och ungdomar borde kunna utöva sin idrott och att det inte är bra om barnen antingen får för tidiga tider som krockar med skola eller för sena tider som påverkar nästföljande skoldag alternativt för få träningstider. Därför måste det planeras in fler fotbollsplaner på Norrmalm/Vasastan. Görs det inte i kommande plan är det möjligt att det inte finns mark och möjligheter i framtiden. Speciellt viktigt är detta när Stockholm växer väldigt snabbt och det går inte nog att betona vikten av idrottande både för kropp och huvud. Idag är nära hälften av befolkningen i Sverige överviktiga och många har psykiska problem. Idrottande är ett väl fungerande metod för båda problemen. Men då måste rätt förutsättningar finnas med hallar och planer. Ge gärna våra barn förutsättningar att idrotta genom att planera fler planer.

A B

Framför först och främst, att det är positivt att tullhusen återigen får vara en del av den levande stadsmiljön och ser fram emot att få besöka Tullhusplatsen. Tror även att det skulle kunna bli ännu trevligare om det planerade gamla klocktornet återuppbyggdes i nära anslutning till Tullhusplatsen. Kombinationen av de historiska byggnaderna skulle skapa ett vackert område som bejakar platsens kulturhistoriska värde, och det är stort. Föreslår även att arkitekturen överlag tydligare anspelade på områdets historia, som en knutpunkt mellan de kulturhistoriskt ovärderliga platserna Vasastaden och Stallmästaregården. Detta anses kunna uppnås med klassisk Stockholmsarkitektur och lyfter exempel på vy från Norrtull i riktningen Stockholm; med Vasastadens hus i vackra färger, med högst fyra eller fem våningar så man fortfarande ser himlen på en klar sommar dag, med detaljrikedom och hantverkarglädje. Anser att det skulle skapa ett område där man samtidigt kan känna både historiens vingslag och bruset av en levande stad. Ett område som är den självklara övergången mellan Solnas Hagaparken och Stockholms Vasastan. Påtalar att den dessutom är en hållbar arkitektur, framför automatiserade system som snabbt blir slitna och är dyra och svåra att underhålla. I klassisk Stockholmsarkitektur är allt som finns på plats till för och av människorna.

T B

Framför *Yttrande Värna idrott.*

G B

Framför *Yttrande Värna idrott.*

P B M

Framför, förutom *Yttrande Värna idrott*, att statistik visar att ungdomar lämnar föreningar pga platsbrist. Påtalar att det är ett stort miss-tag är att underskatta behovet av idrottsföreningar i innerstaden.

G B

Infödd norrmalmsbo med stort intresserad av det som planeras i området. Framför att det på flera ställen påpekas att Hagastaden ska ha fokus på barnen och påtalar att det blir spännande med ”Tom Tits” och annat samarbete med forskningen och högskolorna i området. Men understryker att för att lära sig, behöver hjärnan stimuleras av att man rör på sig, varför det är bra med många platser för idrott och motion. Ifrågasätter varför förslag på ett nytt hotell ingår i planförslaget och hänvisar till att det redan finns hotell i området. Tänker sig att argumentet är att högskolorna arrangerar många konferenser och därför behöver många hotellrum, men lyfter att coronakrisen visar att vi kanske måste ställa om till en småskaligare framtid. Säkert kommer vi att minska på resandet och det fysiska konfererandet för att oftare mötas online, varför en följd av detta blir att det inte kommer att behövas särskilt många hotell. I stället för ett hotell bör staden skapa ytterligare idrottsplaner för barn. En idrottshall och en 7-spelsplan är inte tillräckligt för barn och ungdomar på Norrmalm. Påtalar även av miljöskäl bör riktigt gräs eller möjligen hybridgräs användas på nya idrottsplaner. Utöver motion behövs fler grönytor, såväl för grundvattnet, luften och klimatet som för det mentala lugn vi får av att titta på naturen i stället för husväggar.

S B

Anser att den aktuella planen ska omprövas och framför följande:

Stockholms stad och idrott. I Stockholms idrottspolitiska program för 2018 – 2022 går att läsa följande inledning: ”Stockholms stads mål med det idrottspolitiska programmet är att stimulera fler stockholmare till att bli fysiskt aktiva.” Där står också ”I Stockholm erbjuder tillgången och närheten till ytor och anläggningar stora möjligheter till fysisk aktivitet.” I en mer specifik avsiktsförklaring noteras ”För att lägga grunden för en fysiskt aktiv livsstil inriktar sig programmet på inaktiva i alla åldrar och särskilt på: Ungdomar 13–20 år, särskilt flickor.” Välskrivet om vad man anser sig vara stolt över liksom om angelägna målsättningar. Kanske gäller formuleringarna vissa stadsdelar, men måste närmast betraktas som ett hån mot fotbollsintresserade i Norrmalm.

Fotboll som gemenskap och fysisk aktivitet. Fotboll är en av de viktigaste idrotterna för ungdomar genom dess kombination av fysisk

aktivitet, gemenskap och gruppkänsla. Fotbollen lockar väldigt många eftersom det är en global sport som visas i digitala medier där ungdomar gärna lierar sig med olika lag och ser upp till idoler. I vilken annan sport förekommer lika många tröjor och mössor med namn på lag och spelare, som ungdomar från ung ålder och uppåt mer än gärna har på sig? Vilken annan sport är så inbjudande och förlåtande så att alla, oavsett förmåga, kan delta? Vilken annan sport har ett lika stort breddintresse bland barn och ungdomar? En rund boll erbjuder allt från lek på liten yta till allvar på en stor fotbollsplan. Små ytor finns överallt, en fotbollsplan kräver stor yta. Små ytor passar yngre. För att ungdomar i tonåren ska få utlopp för sitt fotbollsintresse krävs stora bollplaner. 13-åringar tävlar i 9-mannalag. För 15-åringar och uppåt krävs fotbollsplaner för 11-mannalag. Att prioritera fotboll i den satsning som det idrottspolitiska programmet eftersträvar är därför knappast kontroversiellt.

Jämförelse

Exempel 1 Hjorthagen – Värtahamnen. Hjorthagen – Värtahamnen (inkluderande Norra Djurgårdsstaden) är ett område under intensiv utveckling. Därmed erbjuds utrymme för just aktiv prioritering, utveckling och anpassning i enlighet med vad som dokumenterats i olika program, till exempel det idrottspolitiska programmet. I stadsdelen finns Hjorthagens IP med 11-mannaplan, 7-mannaplan och 5-mannaplan på attraktiv mark. Utmärkt att man valt att varken utnyttja den marken eller de närliggande naturmarkerna runt Hjorthagen enbart för byggnation. Inte långt ifrån finns dessutom Östermalms IP med en 11-mannaplan och två 7-mannaplaner, samt service för diverse andra idrotter. Tillsammans erbjuds ett rikt utövande av fotboll och andra aktiviteter för de cirka 2 500 ungdomar mellan 6 och 19 år som beräknas bo inom området när det är utbyggt 2028. (År 2020 är antalet cirka 1 000 ungdomar i aktuellt åldersspann.)

Exempel 2: Norrmalm. Här pågår också utveckling av ett gigantiskt område, benämnt "Hagastaden". För Östra Hagastaden vilket planläggning fortfarande pågår, finns det fortfarande utmärkta möjligheter att väga in de prioriteringar som presenterats i det idrottspolitiska programmet. Idag bor cirka 7 500 ungdomar i intervallet 6 – 19 år i Norrmalm. År 2028 beräknas antalet vara cirka 8 500 ungdomar, alltså mer än tre gånger så många som i Hjorthagen – Värtahamnen. I dag finns en 7-mannaplan inom Norrmalm, då bollplanen vid Norra Real anser sig skolan behöva och de öppna ytorna vid Vasaparken är avsedda för spontanidrott. När Johannes skola är renoverad tillkommer förhoppningsvis en 7-mannaplan.

Norrmalms ungdomar erbjuds per individ, med andra ord, en bråkdel av den yta som varje ungdom i Hjorthagen – Värtahamnen har tillgång till. Med tanke på dokumenterade prioriteringar och ännu öppen planläggning borde fokus ligga på att i så långt möjligt utjämna den absurda snedfördelningen. Så har – högst förvånande – inte alls skett, utan Norrmalm kommer att framgent sakna en 11-mannaplan för de cirka 3 000 ungdomar mellan 15 och 19 år som 2028 kommer att bo i Norrmalm. Ytterligare cirka 4 000 ungdomar tillkommer i spannet 20 – 24 år. Inom de åldrarna krävs 11-mannaplan, ingenting annat, både vid träning och matcher.

Slutsats. Prioritering är ett värdeladdat ord som innefattar ansvarstagande, fokus och analys för särskild satsning. De ansvariga för detaljplanen för Östra Hagastaden har valt att prioritera allt annat än vad som omnämns i idrottsnämndens program. Vilken skam! Vilket svek också av de politiker som sitter i idrottsnämnden och där accepterat den föreslagna detaljplanen och om inte uttalade prioriteringar bara ska vara ord utan mening – politiska floskler – måste nuvarande detaljplan rivas upp och ersättas med en plan som svarar mot de värderingar som uttrycks i aktuellt idrottspolitiskt program. Norrmalm förtjänar samma förutsättningar för fotboll och annan idrott som övriga stadsdelar. Det finns fortfarande tid. Agera med förnuft, rättvisa och respekt för ungdomars behov av gemenskap och fysisk aktivitet.

En intressant association. I Hagaparken bor prinsessan Victoria med prins Daniel. De är initiativtagare till organisationen Generation Pep som numer blivit närmast en folkrörelse. De noterar att ”Sverige är ett av Europas mest stillasittande länder och andelen barn som når den rekommenderade mängden fysisk aktivitet, en timme per dag, är liten. Fysisk inaktivitet leder till en rad negativa hälsoeffekter. Fler behöver därför förstå och inse vikten av hur rörelse kan bidra till ett livslångt aktivt och hälsosamt liv.” Synd då att de bor alldeles i närheten av ett område som Stockholms stad negligerat.

F B

Framför att med tanke på det skriande behov av friytor för lek och idrott som finns inom stadsdelen förefaller det mindre lämpligt att inte planera in någon fullstor fotbollsplan och endast en idrottshall. De ytor som idag finns i stadsdelen är hårt belastade och den nya bebyggelsen i Hagastaden kommer att väsentligt bidra till det. Här kan tilläggas att staden även avser att förtäta skolbebyggelse på exempelvis Vasa Real och där bl.a. ta bort ytor som idag används som friytor för lek och idrott. Påtalar att utbyggnad av ytor för idrott och lek måste beaktas i motsvarande grad som utbyggnad av skolbyg-

gelse. Hänvisar vidare till att sedan pendeltåget drogs om via Odenplan har det uppstått ökad beläggning och konkurrens om ytan på fotbollsplanen i Vasaparken då stora gäng kommer till planen från tåget på kvällar och helger. Framför att det inte finns någon anledning till att Vasastadens och Hagastadens barn ska ha så mycket sämre förutsättningar för idrottsutövande än i andra delar av staden. Tvärtom betonas i forskningen vikten av ytor för idrott och lek, vilket måste beaktas i aktuell plan för nuvarande och kommande generationers skull.

J B

Anser att planförslaget har följande problem:

- Samtliga byggnader i förslaget bär alla en egen form och stil. Detta leder till en känsla av disharmoni och spretighet i den föreslagna stadsbilden.
- Byggnaderna bär heller ingen likhet med den existerande bebyggelsen i stenstaden. Området kommer därför inte kännas som någon naturlig inkörsport till innerstaden.
- De gaturum som byggnaderna flankerar har till största delen stängda fasader, med ingen eller liten för allmänheten tillgänglig verksamhet i gatuplanet. Detta riskerar att leda till en otrygg och ointressant miljö där få personer kommer vilja vistas.
- Torget kring de gamla tullhusen inringas av breda bilvägar och en järnvägsviadukt. Avsaknaden av bebyggelse i närheten av platsen kan göra densamma oattraktiv under största delen av året, då eventuell uteservering inte kan hållas.
- Kontorsbyggnaden i kvarter 15 får en prominent position in till Brunnsviken. I denna känsliga miljö är byggnadens stilart inte den av allmänheten förväntade klassiska.
- Känslan i området är inte Stockholms innerstad. Känslan är ett plockepinn av experimentella byggnader som kunde stått var som helst i världen, slumpmässigt sammankastade utan den genomtänkt omtanke som området behöver.

A B

Framför, förutom *Yttrande Värna idrott*, att Norrtulls SK trots de bristande förutsättningarna gör ett mycket bra jobb under rådande förutsättningar och att det vore på sin plats med "schysta" förutsättningar för att ge våra barn bättre möjligheter att bedriva den sport de älskar, fotboll.

A BV

Frågar varför staden inte passar på att bygga en större fotbollsplan när Vasastan äntligen byggs ut. Påtalar att det saknas fotbollsplaner

i stadsdelen och att staden borde passa på att bygga en rejäl plan nu när det ändå byggs. Föreslår placering för en 11-mannaplan bredvid Wenner-Gren center. Hoppas att staden ändrar planerna och bygger en större plan.

J BV

Framför att tidigare i ett medborgarförslag ha föreslagit att det borde byggas en temporär 11-mannaplan på tomten bredvid Wenner-Gren center tills dess att detta nya område börjar att byggas. Påtalar att detta förslag mynnar ur ett verkligt behov av planer och plats för idrott och framför att i Norrmalms stadsdel / Vasastaden finns mycket få idrottsanläggningar. Kanske sämst i hela Sverige med tanke på hur många barn som bor i området. Politikerna talar om att det inte går att bygga här, att det inte finns plats. Men nu byggs Vasastaden ut med Hagastaden, en helt ny stadsdel. Understryker att nu finns möjligheter att ändra på den dåliga situationen kring idrottsanläggningar, men staden tar inte chansen. Påtalar vidare dock att det är ett synnerligen aktivt val att lägga dyra pengar på en arkitektfirma som gjort storstilade bilder och broschyrer med en 7-spelsplan, en plan som inte kommer avlasta nuvarande brist och knappt kommer att täcka behovet som uppstår inom Hagastaden. Anser att förslaget är en stor besvikelse ur ett större perspektiv för Vasastaden och lägger fram två alternativa förslag för att möjliggöra en större plan:

Förslag 1 - Ta bort byggnad i kvarterets nordvästliga hörn och bredda planen på skolgården. Förslag 2. Ta parkmark i anspråk så att planen kan bli större norrut.

K B

Framför *Yttrande Värna idrott*.

K B, C N

Framför, förutom *Yttrande Värna idrott*, att de har två barn i åldrarna 11 och 8 år, vilka båda spelar fotboll i NSK och stormtrivs. Men efter att ha läst och fått information om framtida planer i vårt närområde blir man väldigt upprörd och har svårt att förstå vad som ligger till underlag för sådana här beslut. Känns som att detta går stick i stäv med vad forskning visar, nämligen den enorma vikten av att barns behov av att röra sig.

K B

Framför, förutom *Yttrande Värna idrott*, att hon i grunden är specialistsjuksköterska inom barn och ungdom samt arbetar sedan flera år som skolsköterska. Ser i sitt arbete ett tydligt samband mellan barn

som idrottar och positiva resultat i skolan. De barn som tränar regelbundet får bättre självförtroende vilket påverkar resultaten i skolan positivt, vilket även stöds i mycket forskning. Förutom att man presterar bättre både mentalt och fysiskt hjälper det till att ge våra barn och ungdomar den bästa krockkudden mot stress och psykisk ohälsa, vilket vi vet ökar bland våra unga. Motion är en av de bästa antidepressiva mediciner vi har. Det finns även en klar koppling mellan för lite fysisk aktivitet och störd sömn. För lite sömn kan bl.a. försvåra barns tillväxt och påverkar vårt immunförsvar negativt. Forskning visar att barn som rör på sig mår bättre, lyckas bättre i skolan och får en sundare livsstil genom livet. Motion är det som har störst betydelse för vår hälsa. Därmed är det en självklar samhällsvinst att satsa på idrotten bland barn. Har egna barn som valt fotboll som aktivitet, en sport som många killar och tjejer sökt sig till och som sträcker sig över alla åldrar, från förskoleåldern till gymnasiet. Anser det nu sorgligt att beskåda hur denna sport bortprioriteras av de val som politikerna i Stockholms Stad valt att göra i Norrmalms stadsdel och vill gör staden uppmärksamma på följande fakta:

- Under åren 2009-2028 ökar antalet barn och ungdomar i åldern 6-19 år på Norrmalm med 50% till 8 600 enligt Stockholms Stads beräkningar
- Under perioden 2000-2020 har idrottsytan minskat i samband med att Matteus BP (7-spelsplan) delvis bebyggts med ett hotell, Johannes BP bebyggts med ett (tillfälligt) idrotts-tält och Vasaparken gjorts otillgänglig för idrotten. Norra Reals 5-spelsplan har tillkommit.
- Idrottsnämnden vill behålla bristen med manipulerade siffror som grund och planerar för två 7-spelsplaner för att behålla anläggningsbristen på samma nivå som nu. Detta trots att det skulle behövas fem 11-spelsplaner för att Norrmalms barn ska ha samma förutsättningar som andra barn.
- Totalt innebär bebyggelsen av Hagastaden att en yta på 96 hektar bebyggs. En fullstor fotbollsplan (65*105m) är ungefär 0,7 hektar vilket motsvarar endast 0,75% av Hagastadens yta. Att det inte finns plats är en myt – det finns massor av plats att lösa Vasastans idrottsbrist.

Ställer sig även frågande till varför fotbollsytan är så snedfördelad mellan barnen i de olika stadsdelarna i Stockholms stad och blir uppriktigt frustrerad av statistiken över hur man fördelat fotbollsytorna i staden.

A B

Framför *Yttrande Värna idrott.*

A C

Framför *Yttrande Värna idrott*.

M C

Framför att Stockholms kommunfullmäktige har tagit beslut 20 och 21 november 2019 om att alla barn ska ha lika förutsättningar att idrotta oavsett var i staden de bor. Idrottsnämndens långsiktiga investeringsplan strider mot detta och behandlar inte alla barn lika. Därmed är idrottsnämndens behov om en 7-spelsplan i Hagastaden helt felaktigt. Att fatta beslut på denna grund skulle vara helt odemokratiskt. Utöver detta är det övertydligt för vem som helst att idrottsförutsättningarna på Norrmalm katastrofala. Nyttan med idrotten framgår tydligt av stadens styrdokument. Kräver att staden agerar demokratiskt, tar fram korrekta underlag och lever upp till sina styrdokument och fina visioner. Riv upp förslaget som har skickats ut i samband med samrådet. Gör om och gör rätt!

T C

Framför att under flera år har hans döttrar spelat fotboll i Norrtulls SK och på de fotbollsplaner som finns i området och det har alltid varit trångt och svårt att få tider. Idag tvingas flera grupper träna samtidigt på 7-manna planer och vintertid är det långa transporter för att kunna träna någon timma sent på kvällen och detta gäller även för de yngre. Påtalar att detta måste staden väga in i sin planering. Att skapa en attraktiv boendemiljö kräver att det finns områden för att utöva sport och då fotboll är populärt bland tjejer och killar är det av högsta vikt att det ges möjlighet till detta på ett sätt som gör att barnen vill fortsätta och träna så länge som möjligt.

A C

Framför *Yttrande Värna idrott*.

G C

Framför *Yttrande Värna idrott*.

K C

Framför, förutom *Yttrande Värna idrott*, att det minsta man kan begära är att staden behandlar alla barn lika i enlighet med kommunallagen och står upp för demokratiska värderingar genom att ta beslut på korrekta underlag, så barnens rätt och intresse till idrott inte försvinner! Viktigt även från ett socialt och även ur ett hälsoperspektiv. Påtalar att den planerade idrottshallen och 7-spelsplanen inte räcker. 7-spelsplan passar de yngsta barnen, tonåringar behöver 11-

spelsplan. Under perioden då barn växer är det extra viktigt med aktiviteter för allmänt välmående. Våra barn behöver rörelse och det är viktigt med motion för att främja en hälsosam livsstil. Det ska inte behöva vara jobbigt att behöva ta sig till träningen. Det är därför av stor vikt man tar tag i vår stadsdel Norrmalm och prioriterar upp detta.

A D

Framför *Yttrande Värna idrott*.

L D, G M

Bor i innerstan och upprörs över bristen på idrottsförutsättningar. Barns behov av rörelse i sitt närområde är väldokumenterat och framgår tydligt av stadens idrottspolitiska program. Framför att deras son har gått hela sin skolgång på Norrmalm och spelat i NSK i alla år då de tidigare bodde på Norrmalm. Barnen på Norrmalm saknar idag fem fullstora 11-spelsplaner för att ha samma förutsättningar som barn i andra stadsdelar. Samtidigt finns det ett underskott på idrottshallar och stadsdelen saknar helt idrottshall och simhall. Trots detta begär idrottsnämnden baserat på felaktiga underlag att det endast ska byggas en 7-spelsplan och en idrottshall i Hagastaden. Den planerade idrottshallen och 7-spelsplanen räcker inte.

C D R

Framför, förutom *Yttrande Värna idrott*, att faktum är att man idag behöver säkerställa barns rörelse på grund av exempelvis ökad fetma. I behovet att skapa samhörighet mellan olika grupper är sporten helt avgörande för att bidra till ett bättre samhälle och en gemenskap till dagens barn och ungdomar.

P D, Å D

Har två barn som sparkar fotboll och framför att tillgången på fotbollsplaner och tider för träning och match är begränsad för innerstadsbarnen. Påtalar även att om förstått rätt så kommer även möjligheten att sparka fotboll på Stadshagens bollplaner att minska. Utbyggnaden av rubricerat område innebär en sjuannaplan, samtidigt som man bygger ut staden. Påpekar att tillgången på fotbollsplaner då inte kommer innebära att bättre möjlighet att utöva friskvård för utan tvärtom handlar det om att möjligheterna succesivt minskar när staden växer. Tycker att barnen i innerstaden ska ha samma möjlighet till aktiviteter som andra barn. Staten ser hur viktigt det är att barn får rätt att röra på sig och trots Corona tillåts S:t Erikscupen för att barn ska få den friskvård som de behöver. Den inställningen till hälsovård anses även staden behöva ha.

M D

Living in one of the Norra Tornen and does really like the proposal. Especially the pedestrian routes from Norra Stationsgatan and Norra Stationsparken to Hagaparken, which are crucial for residents of Hagastaden to reach the park and water without crossing dozen of noisy roads. Thumbs up and huge thanks for this great work.

P E

Framför, förutom *Yttrande Värna idrott*, att det är väldigt tragiskt att Stockholm stad inte bryr sig sina invånare i denna del av staden. Invånare, särskilt barnen, som saknar förutsättningar för att röra på sig eftersom det finns ytterst begränsade ytor att tillgå till just idrott. Möjligheten till idrottsförutsättningar på Norrmalm är faktiskt under all kritik. Det är ett extremt underskott på bollplaner och stadsdelen saknar större idrottshall och simhall. Idrottsnämndens beslut att endast bygga en 7-spelsplan och en idrottshall i närliggande Hagastaden är ett fjuttigt bidrag och ett tecken på att man inte ser till någon som helst helhet i stadsplaneringen. Bostadsbyggande måste hänga samman med att de som ska bo i bostäderna också kan få vetiga förutsättningar till att leva där de ska bo. Idrott och rörelse är en viktig del av livet. Framför att det är främst två argument som bör tas i åtanke, vilka är *Hälsoaspekten* - Medborgares (särskilt barns) behov av rörelse i sitt närområde är väldokumenterat och framgår också tydligt av stadens idrottspolitiska program, samt *Jämlikhetsaspekten* - Barnen på Norrmalm saknar idag fem fullstora 11-spelsplaner för att ha samma förutsättningar som barn i andra stadsdelar.

L E

Bor och verkar i Vasastan och ser den kraftiga byggnationen i den nya stadsdelen Hagastaden och runt det gamla stationsområdet. Höghus efter höghus, skyskrapa efter skyskrapa. Plats för många nya stockholmare. Aktiv inom idrotten och speciellt inom fotbollen, och ser barn trängas på de få ytor som finns och hur idrottsytor ofta används för bygg-baracker och andra typer av uppställningsplatser utan att ersättas. Blir upprörd och bekymrad över hur lite stadens politiker och tjänstemän gör att tillgodose behovet av att barn, ungdomar och vuxna får plats för att röra sig. Larmrapport efter larmrapport om barns minskade rörelser, ökad barnfetma och en ökad polarisering mot att vissa rör sig mycket och andra inte alls. Det finns redan ett stort underskott av idrottsytor, hallar och planer, i Norrmalm och ännu värre blir det om staden fortsätter på den in-

slagna vägen. Den planerade idrottshallen och 7-spelsplanen i Hagastaden är bra, men det räcker inte. Behovet är flera gånger större. Närhet till rörelseytor är en viktig och avgörande faktor för rörelse, speciellt för våra barn. Det som byggs är små ytor, bara för att man – som det verkar - rent politiskt/taktiskt ska kunna säga att det finns visst ytor, men de bidrar inte till att lösa den gigantiska problematiken. Anser att politikerna inte är uppriktiga mot invånarna i Norrmalm och påpekar att gång på gång följs vackra ord inte av verklig handling och beslutsamhet. Frustrationen växer och det laddas inför nästa val för att göra något åt saken, rent konkret, om det inte förändras åt rätt håll. Kräver därför att staden omedelbart planera om området vid Norrtull och ger plats för rörelse så att barnen i Norrmalm får likartade förutsättningar som övriga delar av Stockholm.

H E

Framför, förutom *Yttrande Värna idrott*, att ha som pappa till två barn på 8 och 10 år ofta undrar varför dennes barn inte har lika bra förutsättningar för idrottande som de flesta andra barn in Sverige. Framför att barns behov av rörelse i sitt närområde är en självklarhet som borde respekteras av alla inte minst av de som fattar beslut som direkt berör dem. Påtalar vidare att det är väldokumenterat att rörelse är en otroligt viktig del av barnens utveckling både den psykosociala och för fysiken, vilket framgår tydligt av stadens idrottspolitiska program. Men i närområde runtom på Norrmalm är idrottsförutsättningar långt ifrån goda. Framför att barnen på Norrmalm idag saknar cirka fem fullstora 11-spelsplaner för att ha ungefär samma förutsättningar som barn i andra stadsdelar. Utöver detta finns det idag också ett stort underskott på idrottshallar på Norrmalm, som också helt saknar idrottshall, simhall samt tennis-och padelbanor.

M E

Är väldigt kritisk till förslaget och slås av att det är uppenbart att staden egentligen förstår alla värden som står på spel och som behöver beaktas, men att det i stort sett inte finns något i förslaget som fångar upp och realiserar grundtankarna. Anser att det mest katastrofala är det gigantiska, slutna förortskomplex som blir själva portalbyggnaden, en gigantisk kontorsbyggnad i en ö av motorväg. Och även om det är en fin tanke att skapa ett torg kring tullhusen så tyder inget på att staden förstått att göra något speciellt av den platsen. Påtalar att staden pratar om porten mot stenstaden, men anser att inga byggnader verkar över huvud taget ta fasta på det. Ser helst ett totalt nytt förslag där staden faktiskt på allvar försöker ta fasta på de värden som påstås bevaras. Anser dock att ett absolut minimum är att det katastrofala kontorskomplexet försvinner. Understryker att fokus måste vara på att det här är porten till staden, men anser att

det som presenteras mest av allt ser ut som något som kunde lagts utmed en av motorvägarna förbi Kista. Att gå vidare med aktuellt planförslag vore, att för över hundra år framåt, på ett groteskt sett förfula och förringa huvudentrén till Stockholm, vilket staden inte kan tillåtas gå vidare med det.

L E

Framför *Yttrande Värna idrott.*

J F

Framför *Yttrande Värna idrott.*

F F

Framför att Stockholms stadsgräns flyttades 1670 till Norrtull. En tullport anlades 1672 och ersattes 1733 av de ännu kvarstående två tullhusen, ritade av stadsarkitekten Johan Eberhard Carlberg. De hade varsin förstuga i sten, och mellan dem fanns en triumfbågelik portal i trä, som fullbordade Stockholms ståtligaste stadspport. Vid flera solenna tillfällen uppfördes dessutom särskilda äreportar i anslutning till tullhusen. Träportalen avlägsnades troligen i början av 1800-talet och ersattes av en enklare avspärning. Tullbevakningen upphörde 1864 och p.g.a. den ökande trafiken (inkluderande spåragnar) revs de båda förstugorna 1902. Fram till 1940-talet passerade fortfarande all trafik mellan de båda tullhusen. Inget annat av de gamla tullhusen vid Stockholms landtullar är bevarat. Tullporten vid Hornstull var den näst ståtligaste, men den revs i två omgångar, 1905 och 1933. Norrtullsgatan vinklade tidigare av mot tullhusen och norr därom fortsatte vägen mot Uppsala, med en kort avtagsväg till den intilliggande Stallmästargården, Stockholms äldsta bevarade utvårdshus (byggnadsminne). Påtalar att närmiljön med dessa vägar bör i möjligaste mån återställas, och kontakten med Nationalstadsparken bör ökas, vilket innebär att kvarter 16 måste minskas i storlek då ett ”avskuret hörn” inte anses tillräckligt. Noterar även att det är märkligt att gränsen till Kungliga Nationalstadsparken saknas på plankartan. Framför vidare att Tullhusplatsen bör dessutom kopplas samman med ”Aktivitetsparken” i öster (som bör utökas) och via den nya Tullhusbron även med Norra Stationsparken. Kvarter 11 bör utgå då parken är otillräcklig för den överexploaterade centrala Hagastaden. Med hänsyn, inte minst till Tullhusplatsen, bör även kvarter 12 sänkas rejält. Konstateras att Norrtull kan sägas ha varit stadspport till Stockholm under 350 år och själva tullporten har en enastående kulturhistorisk betydelse. Tullhusens rivna förstugor bör rekonstrueras, och om möjligt även den ståtliga portalen. Norrtullsgatans sträckning fram till tullhusen bör återställas (som gångväg)

liksom en kort bit av den gamla utfartsvägen mot norr och Stallmästaregården. De planerade trapporna och terrasserna söder och öster om Tullhusplatsen bör ersättas av trädplanterade slänter. Angränsande bebyggelse bör reduceras och anpassas till tullhusmiljön, Stallmästaregården och Nationalstadsparken.

D F

Framför *Yttrande Värna idrott*.

J F

Oroas av planerna för Norrtull utifrån dennes barns perspektiv. Vasastan har redan en extrem brist på fotbollsplaner och andra idrottsanläggningar och påtalar att stadsdelen behöver fler fotbollsplaner, inomhushallar och ishallar/uterinkar m.m till våra barn i framtiden. Begär därför att staden omgående planerar om området och investerar i fotbollsplaner, idrottshallar och ishallar/uterink, vilket skulle öka attraktiviteten för barnfamiljer att bo kvar i stan samt även möjliggöra att familjer kan klara sig utan egna bilar.

A F

Framför, förutom *Yttrande Värna idrott*, att hon har en dotter som tränar fotboll med NSK. Idrott har alltid varit viktig för henne, och sedan hon blev tonåring är fotbollen än viktigare, då hon som många andra tjejer rör sig väldigt lite i övrigt p.g.a. att lek på raster, fritid etc har upphört. I Corona-tider har fotbollsträningen varit än viktigare, och en viktig social trygghet; "Jag ser fram emot fotbollsträningen hela veckan, när vi får träffas på riktigt", säger hon, när skolundervisningen sker hemma. Upprörs därför över bristen på idrottsförutsättningar på Norrmalm. Barns behov av rörelse i sitt närområde är väldokumenterat och framgår tydligt av stadens idrottspolitiska program.

A F C m.fl.

Framför *Yttrande Värna idrott*.

R F

Framför *Yttrande Värna idrott*.

S G

Tycker att politikerna behöver prioritera idrottsytor framför allt inom tullarna där finns brist på idrottsplatser och gröna ytor. Tycker att det är viktigt att det skapas bättre förutsättningar för vårt barns idrottande i Vasastan och anser att man bör säkerställa att barn på

Normalm får lika förutsättningar som barn i andra delar av staden att idrotta.

A G

Framför, förutom *Yttrande Värna idrott*, att många familjer väljer att stanna kvar i innerstaden och det måste tas med i planeringen.

A G

Framför *Yttrande Värna idrott*.

J G, C G

Framför *Yttrande Värna idrott*.

M G

Framför att i samband med ombyggnaden finns ett unikt tillfälle att utöka lekytorna för barn i området. Det finns ett stort behov av lättillgängliga planer i området och barnen längtar efter att få komma ut och spela boll. Både i egenskap av pappa, fotbollstränare och ortopedläkare önskar han att staden utökar den 7-spelsplan som är planerad till något som faktiskt motsvarar barnens behov. Det behövs åtminstone 3-4 stora planer för att garantera att våra barn ska kunna ha roligt och etablera hälsosamma vanor för resten av livet.

D G, A K

Har ett barn i 5-årsåldern som prövar på fotboll. Kanske kommer fotboll eller annan sport bli viktigt för honom under hans formativa år. Anser därför det viktigt att det finns goda möjligheter för barn och ungdomar att utöva sport, däribland fotboll. Förstår att det är många intressen som ska tas hänsyn till, därför anses det extra viktigt att analysen kring framtida anläggningsbehov för barn- och ungdomsidrott är välgrundad. Påtalar att de känner sig privilegierade att ha råd att bo i denna del i av staden, men vill ändå önska att förutsättningarna för boende gällande den här aspekten ska vara likvärdiga med andra framstående områden i Storstockholm.

L S H

Framför, förutom *Yttrande Värna idrott*, att barn behöver röra på sig och gör det mindre än tidigare generationer. Alla barn har rätt till att få testa på och kunna utvecklas inom idrott på den nivå som passar dem. Om möjligheten till att få spela fotboll begränsas ges inte alla barn samma möjligheter till rörelseglädje och hälsofrämjande aktivitet. I sitt yrke som ungdomsutredare inom socialtjänsten i en an-

gränsande kommun vet hon mycket väl vilken stor skyddsfaktor idrott kan vara för barn och ungdomar, ibland avgörande. Bygg inte bort möjligheten till skydd för de barn och ungdomar som behöver samhällets stöd allra mest.

CJ H m fl

Framför, förutom *Yttrande Värna idrott*, att områden i Vasastan/Norrmalm inte räcker till för att barn ska kunna vara ute och idrotta speciellt i dessa tider med barn och ungdomar som rör på sig på tok för lite.

F H

Framför, förutom *Yttrande Värna idrott*, att hon har två döttrar om 10 och 6 år gamla och att det är mycket tydligt att de är otroligt beroende av fysisk aktivitet för sitt välmående, sömn, skolgång m.m. Barns behov av rörelse i sitt närområde är också väldokumenterat och framgår tydligt av stadens idrottspolitiska program.

S H

Boende i Vasastan och förälder till idrottande barn som inte kunnat undgå det faktum att det råder stor brist på fotbollsplaner och idrottshallar på Norrmalm. Anser det därför vara otillfredsställande att politikerna i stadshuset nu väljer att prioritera ner barns idrottande. Detta trots att all forskning visar att ett rikt och tillgängligt utbud av idrottsanläggningar gör att vi rör oss mer och därmed håller oss friskare. Folkhälsan har alltså allt att vinna på fler platser för idrott. I relation till den växande befolkningen på Norrmalm framstår idrottsnämndens begäran om att det endast ska byggas en 7-spelsplan och en idrottshall i Hagastaden därför som otillräcklig. Barnen på Norrmalm får en lägre andel idrottsytor än andra stadsdelar, vilket anses strida mot likhetsprincipen i kommunallagen som säger att alla barn ska behandlas lika utifrån samma förutsättningar och behov. Är medveten om att det är en utmaning att hitta ytor för idrottsutövande i innerstaden, varför förhoppningen är att staden nu tänker om och planerar området vid Norrtull så att fler barn och unga kan ges möjligheten att idrotta. Det är nu som chansen finns. Den planerade idrottshallen och 7-spelsplanen räcker inte till.

J H

Framför *Yttrande Värna idrott*.

M H, C H

Framför att familjen bor i Vasastan sedan ca 15 år och har tre barn. Samtliga spelar fotboll i Norrtulls SK. Stadsdelen och fotbollsklubben saknar planyta för träningar och matcher, vilket staden förstås redan känner till. Vill framföra att staden verkligen borde ta chansen att bygga en 11-plan och inte ännu en 7-plan när nu en av de sista stora ytorna i Vasastan ska planeras och byggas. Anledningen är att fotbollsspelandet blir lidande för de något äldre barnen med endast 7-planer. Från 13 års ålder används endast 11-planer vid match och man måste förstås också kunna träna på sådana ytor, åtminstone ibland. Avsaknaden av 11-planer i Vasastan är en stor nackdel för den lokala klubben Norrtulls SK. Många spelare väljer att gå till klubbar i andra kommuner eller stadsdelar där det finns 11-planer. Detta avtapp börjar redan vid 10-årsåldern eftersom föräldrar som bekant tittar runt hörnet om hur framtiden ser ut för en verksamhet som deras barn prioriterar. Det leder i sin tur till att de spelare som inte byter klubb kan finna att de inte längre har ett lag att spela i. Alla vill dessutom inte eller kan inte på egen hand resa till de 11-planer som finns i andra delar av staden eller i grannkommunerna. Man blir inte heller insläppt i ett nytt lag hur som helst i den åldern, om man inte är en högpresterare. Många väljer då att avsluta sin aktiva idrottskarriär, redan vid 10-13 års ålder. Kvar återstår i bästa fall dataspel och hemmasittande. Hjälp oss föräldrar i Vasastan att hålla våra barn fysiskt aktiva så långt upp i åldrarna som möjligt. Bygg nu en 11-plan i Östra Hagastaden.

A H

Framför att bristen på fotbollsplaner i innerstaden är stor och trängsel är en självklarhet för barn i innerstaden när de spelar fotboll. Nu när det ska byggas i Östra Hagastaden/Norrtull vore det bra om ni gör en satsning på barnen och bygger en idrottshall och en 7-spelsplan snarare än ett hotell eller något annat kommersiellt. Barn och idrott har verkligen prioriterats ned i Stockholm på senare år, och Stockholms stads idrottsnämnd verkar tro att hela Norrmalm endast behöver två 7-spelplaner för att uppnå stadsdelens behov av fotbollsplaner för att säkerställa lika förutsättningar på Norrmalm som i resten av Stockholm. Det behövs många flera 7- och 11-spelsplaner samt idrottshallar. Ser gärna som boende i innerstan att våra barn behandlas som i andra stadsdelar, och helt i enlighet med kommunallagen. Det är inte rättvist att deras liv och utveckling begränsas för att politiker sätter kommersiella intressen över deras behov. En idrottshall eller en 7-spelsplan till vore en bra början men är fortfarande långt ifrån tillräckligt.

E H

Framför, förutom *Yttrande Värna idrott*, att deras son har varit NSK-spelare i flera år och att fotbollen är väldigt viktig för honom och därmed också för hela hans familj. Hans värld rasar samman om han missar en enda träning då fotbollen är allt för honom. Fotbollen är så mycket mer än fysisk träning. Det är gemenskap, laganda, att nära en dröm, att utmana sig själv, att kämpa, att lära sig både vinna och förlora och att lära sig "fair play" både på och utanför planen och att uppnå personliga mål med mycket, mycket mer. Tyvärr är bristen på idrottsförutsättningar på Norrmalm akut. Barns behov av rörelse i sitt närområde är väldokumenterat och framgår tydligt av stadens idrottspolitiska program. Som medborgare i stadsdelen kräver vi föräldrar att berörda politiker tillser att barnens rätt tillgodoses i enlighet med programmet. Trots bristen på idrottsanläggningar begär idrottsnämnden baserat på felaktiga underlag att det endast ska byggas en 7-spelsplan och en idrottshall i Hagastaden. Varför? Det är väl politikernas skyldighet att sätta sig in i fakta och utifrån detta fatta demokratiska beslut vilket är kärnan i jobbet. I det här fallet är det mycket enkelt att skaffa fram rätt fakta. Har man fått felaktiga fakta är det rimligt att backa, ta fram korrekt fakta och utifrån det revidera beslut. Begär att staden behandlar alla barn lika i enlighet med kommunallagen och står upp för demokratiska värderingar genom att ta beslut på korrekta underlag. Allt annat är en skandal! Vill även få personlig återkoppling på hur det kan komma sig att man använt sig av felaktiga fakta och hur man tänker rätta till det.

C H F

Bor i Vasastan och har länge känt sig förfördelade när det gäller möjligheterna till idrott i vår stadsdel då det varken finns simhall, idrottshall för gymnastik, basket etc, eller 11-mannaplan. Barnen har fått åka till andra stadsdelar för simlektioner, haft jättesena gymnastiklektioner (slutat kl 20.00 som 5-6-åringar) för att den lilla KFUM-hallen skulle rymma så många grupper av gymnaster, basketspelare och innebandylag. De fick tidigt åka långt för att träna (Åkeshov och Enskedehallen) sent på kvällarna. De har spelat fotboll inomhus i pyttesmå skolgymnastiksalor om vintern, och på små skolfotbollsplaner på sommaren - tills även de gick till annan verksamhet och de istället skulle åka långväga för att träna, flera gånger i veckan. De barn som inte hade föräldrar med möjlighet att sällskapas medan de var för små för att åka kommunalt själva fick snällt avstå. Nu när de blivit så stora att det är 11-mannafotboll som gäller, finns det en plan de kan nyttja, på Kungsholmen och delas även med vuxna. Framför vidare att idrott är en grundpelare för barn och ungdomars välbefinnande är väl dokumenterat. Inte bara fysiskt utan även mentalt, och med bättre skolresultat som positiv bieffekt.

Kamratskap, träning att fungera i grupp, utökat kontaktnät, social samvaro utanför skolan, lägga bra motionsvanor, allt detta ger idrotten. Dessutom motverkar det att ungdomar blir sittande inomhus framför en skärm, eller hänger ute på olämpliga platser som det finns gott om i Vasastan/Norrmalm. Förstår då inte varför staden inte satsas mer på idrott för våra barn och ungdomar. Kostnaden får man i flerfald tillbaka i det långa loppet. Staden måste se till att barn på Norrmalm får lika förutsättningar som barn i andra delar av staden att idrotta. Den nuvarande planen är en droppe i havet, och räcker inte till på långa vägar. Det är odemokratiskt att inte behandla alla stadens barn lika och ge dem lika förutsättningar!

T H

Har blivit varse planen som begränsar möjligheterna för idrottsutövning på Norrmalm och har under hela sin uppväxt i Stockholms förort nyttjat fotbollsplaner för både umgänge och idrottsutövande. Både för organiserade fotbollsaktiviteter och för det som kallas för spontanfotboll. Kan inte understryka nog hur detta har stärkt självkänsla och hälsa samt relationer och möjlighet till samarbete. Anser att idrottsutövande, organiserad eller ej, har en självklar roll som identitets- och relationsskapare. Idrotten knöt samman hela hans stadsdel vilket skapade goda relationer trots sociala och kulturella skillnader i grunden. Menar att barn och ungdomar behöver ha goda förutsättningar och lätt inträde till dessa möjligheter då de skapar organiserade former av aktiviteter för våra barn och ungdomar med relativt lite resurser i form av ledare och material. Något som i högre grad saknas våra ungdomar och barn. Har vidare förstått att planen ger förutsättningar för en ny 7-mannaplan och en idrottshall när det redan nu saknas fem fullstora 11-mannaplaner. Ser inte hur en sådan plan kan genomföras när forskning och empiri visar att både organiserade och spontana idrottsaktiviteter pekar på positiv hälsoutveckling samt möjligheten till att skapa goda relationer barn och ungdomar emellan men även relationen mellan barn, ungdomar och vuxna i stadsdelen. Detta torde även att leda till en tryggare stadsdel på sikt. Kräver härmed att staden ser över sin plan och ge våra barn och ungdomar det som de har rätt till. Möjligheter till positivt identitetsskapande, goda relationer, trygghet, föreningsliv och möjlighet till god hälsoutveckling vilket är i enighet med barnkonventionen.

G I

Framför ett förslag; Hagaparken tillhör Nationalstadsparken och i lagen för parken står att den inte bara ska skyddas utan också stärkas. Hagaparken är redan naggad i kanten vid Albano och Ulriksdal, tvärtemot vad lagen säger, varför staden uppmanas att nu för en

gångs skull göra rätt. Föreslår att motorvägen flyttas så långt västerut som det går. Gör bensinmackstomten och området kring tullhusen till ett attraktivt kuperat parkområde med träd, caféer, en rund damm, rekreationsanläggning som Hellasgården, stall med hästar, betande får m.m. Återskapa den höjning av landskapet likt området under 1700-talet och återskapa triumfbågen som Drottning Kristina och andra kungligheter färdats genom på sin väg mot Slottet, med en fantastisk utsikt. Detta skulle medföra att besökaren med cykel eller till fots kan komma direkt till parken, bara passera över en mindre väg. Uppmanar att platsen behöver ett utökat park- rekreations- och grönområde och understryker vad som inte behövs; inte 600 bostäder (bygg i förorten), definitivt inte en idrottshall (anses smaklöst) och inte en skola (frågar varför just här?). Påtalar att staden kan bättre än liggande förslag och påpekar vidare att det finns tillräckligt med förortslänkande torglandskap likt Medborgarplatsen och att invånarna inte vill ha ytterligare ett. Stockholm ska inte bli som en stad i Kina där man i princip bor på varandra, utan bevara och förstärk vårt kulturarv; än finns chans att återskapa Stockholms forna skönhet.

K I

Framför, förutom *Yttrande Värna idrott*, att det i det här läget närmast känns som ett hån mot Vasastans barn och unga att planera att bygga ytterligare ett hotell på området väster om Wenner-Gren Center. Dessutom kan man ifrågasätta det affärsmässiga eftersom många kunniga bedömare menar att resandet inte kommer att återgå till tidigare nivåer när pandemin är över.

J I

Vill bara uttrycka sin stora besvikelse över förslaget som har tagits fram för Östra Hagastaden. Ännu ett betong- och glasjungelförslag som gör att man blir helt ledsen. Framför att Vasastan och Sibirien med sin stenstad mynnar ut i området som borde ta vid och bygga vidare det vackra Stockholm, och inte stå som ett monument över hur fullt vi byggde på 2010- och 2020-talet. Hänvisar till Wenner-Gren Center som referens för hur historien kommer att döma nuvarande förslag. Uppmanar staden att tänka om och bevara den vackra stenstaden. Bygg kvartersstad, med varierande färg och höjd, samt långa, vackra alléer där människor faktiskt vill vara, istället för glas- och betongpalats som ser häftiga ut på en arkitekts rendering men som inte gör någon glad en oktoberkväll i Stockholm. Snälla, förstör inte mer av staden än vad som redan gjorts. Fundera på om Klara verkligen blev så bra, och vad det är staden faktiskt bygger just nu. Vi är många som är väldigt ledsna över vad som gjorts och fortsätter att göras. Med hopp om att staden tar sitt förnuft till fånga.

H I

Framför, förutom *Yttrande Värna idrott*, att det den senaste tiden har det synts flera artiklar i de stora tidningarna om att barnen lämnar idrotten alldeles för tidigt och vilken skadlig inverkan detta har på deras välbefinnande. Att staden nu i planerna för området runt Norrtull, inte tar hänsyn till barns (och vuxnas) möjligheter att utöva idrott är beklämmande. Redan nu är bristen på idrottsanläggningar i Vasastan/Norrmalm enorm, stadsdelen saknar t.ex. helt idrottshall och simhall, och när staden nu planerar för bara 1-2 idrotts-hallar och möjligen en 7-spelsplan i Hagastaden där det skall byggas nya bostäder så räcker det inte för att minska bristen. Fler bostäder betyder fler inflyttade till området och fler barn som måste ges möjlighet till en aktiv fritid. Förstår att det är svårt att hitta platser för att bygga idrottsanläggningar i Vasastan men marken väster om Wenner-Gren Center är idag obebyggd och därmed finns mark för att bygga en idrottshall och en 11-spelsplan. Att istället bygga kontor, hotell och bostäder på den marken är säkert mer lukrativt än att bygga en idrottsanläggning men det är dags att ni tar hänsyn till de som bor i området, och till dem som ska flytta hit i framtiden, och säkerställer att alla boende i Vasastan ges möjlighet att utöva idrott i sin stadsdel. Barnen på Norrmalm har idag betydligt sämre förutsättningar än barn i andra stadsdelar att utöva idrott och de anläggningar staden planerar i Hagastaden räcker inte för att förbättra förutsättningarna med tanke på den ökade inflyttningen.

O I

Framför, förutom *Yttrande Värna idrott*, att hon har två barn och vill att det finns plats att idrotta och vara aktiva och friska. Påtalar att barn är vår framtid.

K J

Framför *Yttrande Värna idrott*.

J J

Framför *Yttrande Värna idrott*.

S K

Framför att det finns ett skriande behov av idrottsplaner i centrala Stockholm och att staden vet det sedan lång tid tillbaka. Brist på idrottsytor påverkar folkhälsan på lång sikt och blir i förlängningen dyrare för staden och det som föreslås i aktuell plan är alldeles för

lite i relation till behoven. Föreslår färre andra byggnader för att ge plats åt såväl inomhusträningshall som fler utomhusplaner för bl.a. fotboll och basket. Hänvisar till att hennes barn på 10, 12 och 14 år får åka till Enskede, Universitetet, Stadshagen etc. för att ha fotbollsträning och att de aldrig kan gå själva till en plan. Uppmanar till att skapa ett friskt Stockholm och prioritera idrottsytorna.

S K S, C S

Framför, förutom *Yttrande Värna idrott*, att vinsterna för barn att kunna röra på sig och utveckla ett intresse för idrott, som inte kräver föräldrar med bil som kan skjutsa långa sträckor, är uppenbara. Har en son på 4 år och upprörs av att tänka på att det kommer bli svårt för honom att få tid/plats för att utöva idrott och att det kommer hänga på att föräldrarna ska skjutsa honom runt halva stan för att han ska få möjligheten.

D K

Framför i huvudsak *Yttrande Värna idrott*. Bor i Vasastan och tycker det är brist på idrottsförutsättningar på Norrmalm. Barns behov av rörelse i sitt närområde är väldokumenterat och framgår tydligt av stadens idrottspolitiska program. Barnen på Norrmalm saknar idag fem fullstora 11-spelsplaner för att ha samma förutsättningar som barn i andra stadsdelar. Samtidigt finns det ett underskott på idrottshallar och stadsdelen saknar helt idrottshall och simhall. Trots detta begär idrottsnämnden baserat på felaktiga underlag att det endast ska byggas en 7-spelsplan och en idrottshall i Hagastaden.

K KP, TM

Framför, förutom *Yttrande Värna idrott*, att deras son spelar fotboll, och vid träning är de 3 grupper som delar på en 5- respektive 7-mannaplan. Detta innebär en mycket liten yta att röra sig på, vilket påverkar både spel och spelglädjen, samt motivationen att röra på sig. Detta innebär också dåliga träningstider, då det är mycket konkurrens om ytan. Detsamma gällde även dottern när hon tränade gymnastik med stora svårigheter för hennes klubb att få tider i hallarna. Trots detta begär idrottsnämnden baserat på felaktiga underlag att det endast ska byggas en 7-spelsplan och en idrottshall i Hagastaden.

J L

Framför, förutom *Yttrande Värna idrott*, att han blir både skrämmd och upprörd när han inser hur politikerna begränsar möjligheterna

för våra kommande generationers brist till idrott och därmed välmående. I en tid som denna med allt flera distraktioner som är i vägen för ett aktivt liv bör fokus vara det motsatta.

K L

Framför att det är viktigt att bristen på fotbollsplaner prioriteras och planeras i en framtida plan. För att få en hälsosam livsföring för barn och ungdomar krävs att det finns förutsättningar att kunna utöva sin idrott. Det är inte bra om barnen får antingen för tidiga tider som krockar med skolan eller för sena tider som gör att det blir försent för nästa skoldag alternativt för få träningar. Därför måste det planeras in fler fotbollsplaner på Norrmalm/Vasastan. Görs det inte i kommande plan är det möjligt att det inte finns mark och möjligheter i framtiden. Speciellt viktigt när Stockholm växer med bl.a. tillväxten av Hagastaden. Anser att det går inte nog med att betona vikten av idrottande både för kropp och huvud. Idag är nära hälften av befolkningen i Sverige överviktiga och många har psykiska problem. Idrottande är ett väl fungerande metod för båda problemen. Men då måste rätt förutsättningar finnas med hallar och planer. Idag slutar många idrotta i tretton års ålder och ägnar sig åt skärmtid istället. Barn som idrottar genom hela sin ungdom har en mycket bättre förutsättning att även fortsätta med det i vuxen ålder. Detta medför en samfällig vinst med färre bl.a. hjärt- och kärl-juka och bättre psykisk hälsa. Visa nu att ni kan ge våra barn förutsättningar att idrotta genom att planera fler planer.

V L

Vilket roligt projekt! Och anser det väldigt positivt att man förbättrar och tar möjligheten att utveckla den här platsen. Framför att i det hela är planen bra men understryker att det inte behövs ett hotell där då det finns gott om hotell i närområdet. tror också att med tiden kommer det att finnas mindre behov av hotell och även kontorsplatser. Tror även att efter Corona blir resande mindre och att folk kommer använda sig av Air B&B mer. Samma gäller kontor, då hemmaarbete blir vanligare. Påtalar att det finns en stor risk för en långvarig lågkonjunktur och tror inte på att resurser ska läggas på kontor och hotell. Hur försvara tomma lokaler? Boende, skola, kultur m.m. anses viktigare. Oavsett finns mer behov att använda ytan för barn och ungdom. Påpekar att jättebra med skola, förskola samt idrottshall/aktivitetspark, men tror det behövs ännu mera. Fotboll är väldigt viktigt i innerstaden och det finns brist på planer. Även för andra sporter, exempelvis vore det roligt med en skateboard eller sparkeykelplats, istället för ett hotell. Ser också gärna att det finns

en ordentlig lekplats för både yngre och äldre barn i mer naturmaterial, trä, gräs m.m. vilket skulle bli en bra länk till Hagaparken och dess natur.

J L G, J G

Framför, förutom *Yttrande Värna idrott*, att som läget är nu behöver våra barn ta sig långa sträckor med kollektivtrafik eller bli skjutsade med bil. Utan vuxen som sällskap får de avstå träningen. Ofta behöver träningstiderna även för små barn läggas sent på kvällarna på grund av brist på utrymme för alla som vill träna och röra på sig.

C L

Framför *Yttrande Värna idrott*.

D L

Är en familj som bor i Vasastan med tre aktiva barn som älskar att vara ute och idrotta. Har inte haft några planer på att lämna innerstaden men ju äldre barnen blir desto mer känns det av att möjligheterna till idrott i Vasastan försämras. Bristen på fotbollsplaner och idrottshallar är något som oroar. Hör med stor avundsjuka från vänner som lämnat stan för att flytta utanför tullarna om dess närmaste överflöd av idrottsanläggningar både för klubb, men också spontanidrott. Frågar om det verkligen ska krävas att flyttar från stan för att våra barn ska ha möjlighet att idrotta på samma villkor som andra barn i Stockholm? Kräver som medborgare i Stockholm att staden tar detta problem på allvar och agerar istället för att fortsätta utreda och diskutera. Det är dags att det nu händer något och efterfrågar svar på följande;

-Anser ni idag att barnen i Stockholm idrottar på samma villkor över hela kommunen?

-Anser ni att familjer med barn måste lämna innerstaden om de vill ha aktiva idrottande barn med närhet till fotbollsplaner och idrottshallar?

-Anser ni att den plan om en 7-mannaplan räcker för att täcka behovet som finns?

-Anser ni att det är viktigare att sälja marken och bygga ytterligare ett hotell i hagastaden och att det ska gå före hälsa och välbefinnande hos oss som redan bor och betalar skatt här?

E L

Påpekar att hon sällan lämna synpunkter på nybyggnation eftersom det behövs nya bostäder, skolor osv, men anser detta förslag vara hiskeligt och fult. Ett betonggetto trots att alla vill bo mer som i innerstaden, med lägre hus och mer mysfaktor där solen får en chans att lysa på invånarna. Påtalar att om detaljplanen godkänns så är det samma skandal som när klarakvarteren revs. Uppmanar att rösta

med hjärtat och inte med plånboken så Stockholms känsla och stil kan få bre ut sig och inte avgränsas med glas och betong, där vinden kommer blåsa kallt på de som vistas där.

A L

Framför *Yttrande Värna idrott*, samt föreslår att staden ser över detaljplanen mellan Värtabanan och fotbollsplanen i Bellevueparken. Om bara viljan finns går det på ett enkelt sätt att bygga om vägen utmed Värtabanan. Det skulle skapa en tillräckligt stor yta för ytterligare en bollplan.

M L

Framför, förutom *Yttrande Värna idrott*, att han är föräldratränare till ett P10-lag i Norrtulls SK samtidigt som han arbetar heltid som utbildningsansvarig i en annan fotbollsklubb, Sollentuna FK. Han har arbetat som tränare i 25 år och är väl lämpad för att kunna kommentera hur bristen på tillräckliga träningsytor har en negativ inverkan på barnens utveckling i Norrtulls SK jämfört med barnen i Sollentuna kommun. Eftersom lagen i Norrtulls SK är tvungna att tränga ihop sig på pyttesmå träningsytor inom Norrmalm försvinner möjligheten att utveckla en bättre fysisk kapacitet i våra barn, eftersom det inte finns tillräckligt stora sträckor för barnen att springa på i ett träningspel. Träningsuppläggen blir konstant störda av att bollar från de andra lagen som tränar samtidigt rinner in på träningsytan. Barnens möjlighet till att utveckla sitt beslutsfattande hämmas av för små ytor som omöjliggör uppdelningar för att kunna genomföra mer pedagogiska övningar. Barnen i Norrmalm missgynnas av stadens idrottspolitik.

O L

Framför *Yttrande Värna idrott*.

K L

Framför *Yttrande Värna idrott*.

L L

Framför *Yttrande Värna idrott*.

A L, M OP

Framför *Yttrande Värna idrott*.

P L

Är föräldrar till tre barn och bor sen 25 år i Vasastan, en stadsdel med rikt utbud av både kultur och service till oss vuxna. För våra barn som uppmuntras till en aktiv fritid är utbudet sämre. Fotbollen har särskilt svårt att få tillgång till lämpliga spelplaner för träning och matchspel för vår klubb Norrtulls SK. Detta gäller både utomhusplaner och möjligheter att träna inomhus under vintern. Kräver att barnens behov av en aktiv fritid tydligt prioriteras i de beslut som tas för Norrtulls framtid. Den nuvarande planen att skapa en idrottshall och 7-spelsplan kommer inte på något sätt att tillgodose stadsdelens eftersatta behov av ytor för våra barns aktiviteter. Detta riskerar att påverka folkhälsan på lång sikt om våra barn inte får tillgång till tillräckliga ytor anpassade för antal aktiva barn i stadsdelen. Det blir också svårt för föräldrar att tvingas till att skaffa bil för att våra barn ska kunna bedriva sin fritidsaktivitet. Detta talar emot att ge alla barn en jämlik tillgång till goda och hälsosamma val på fritiden.

C L

Framför i huvudsak *Yttrande Värna idrott* att deras son, snart 13 år, har som stadsbarn på fotbollsplanen sin främsta motivation och möjlighet att få den viktiga rörelse som varje växande barn behöver. Framför att som boende på Norrmalm har barnen klart sämre förutsättningar än barn i andra stadsdelar då de i jämförelse saknar ett antal fullstora 11-spelsplaner och varken har någon idrottshall eller simhall. Att idrottsnämnden trots detta enbart begärt att det ska byggas en 7-spelsplan och en idrottshall i Hagastaden. Om detta blir verklighet får det till effekt att alla stadens barn inte behandlas lika i enlighet med kommunallagen. Av stadens idrottspolitiska program framgår att det är av avgörande vikt att barn har möjligheter till rörelse i sitt närområde för en hälsosam utveckling. Därför är bristen på idrottsförutsättningar på Norrmalm oroande och en fråga som behöver uppmärksammas.

Uppmanar staden, som har makten, möjligheterna och ansvaret, att i planerna för området vid Norrtull och Haga staden säkerställa att barn på Norrmalm får lika förutsättningar att idrotta som barn i andra delar av staden. Byggnationerna som nu görs kommer stå många år framöver. Sätter sin tillit till att staden använder sig av alla de möjligheter staden har att se till barnen hälsa då tid fortfarande finns att fatta nya kloka beslut.

G L

Framför *Yttrande Värna idrott*.

M M

Framför att Stockholm brukar skryta med att man bygger bostäder. Påpekar dock att staden i realiteten mest bygger kontor, eller rättare sagt låter pengarna styra varför inte skola och idrott planeras. Påtalar att ohälsa och fetma ökar varför det är betydligt billigare att jobba förebyggande och se till att ungdomar sportar. Framför vidare att efter mycket bråk och motstånd lyckades det på nåder att få till ett gymnastikhus i KFUMS regi, vilket är bra men nu är det dags att ta samma ansvar i det nya området. En ynka 7-mannaplan, lite av fotbollens minigolfbana, är på tok för lite när man nu har chansen och platsen att bygga ett par riktiga fotbollsplaner. Stryk några kommersiella fastigheter och ställ kravet att ska man få bygga på platsen ska det ingå två allmänna fullstora fotbollsplaner. Ungdomar är framtiden och måste få kosta och att säga att man bygger bostäder men att stryka sådant som krävs där man bor såsom skola, omsorg, grönområden, idrott m.m. är INTE hållbar stadsplanering.

H N

Har två barn i mellanstadieåldern. Den ena har spelat fotboll sedan förskoleklass, men har tyvärr inte kunnat fortsätta med detta då de nya träningstider klubben har kunnat erbjuda har legat på tider och platser som inte har gjort det möjligt, exempelvis kl. 19.30 fyra kilometer bort. Klubben har ansträngt sig till det yttersta, men tyvärr är det en lång historia där varje träning sker på olika planer och aparta tider, inget som direkt underlättar för barnens föräldrar. När barnen går upp i elva-mannasystemet blir situationen tyvärr ännu värre. Deras äldre barn har på liknande vis fått sluta sitt tränande i gymnastik då bristen på idrottshallar också är akut. Anser det obegripligt att det inte går att projektera fler och bättre idrottsytor när innerstaden växer så att det knakar. Det är obegripligt att man fortsätter att bygga bostäder utan att i rimlig mån ta in det behov på rörelse och rekreation som finns.

M N

Framför först och främst att utvecklingen i Hagastaden är positiv då stenstaden förlängs med tät stadsbyggnad. Framför vidare följande synpunkter:

- Det borde kunna byggas tätare bort mot Wenner-Gren Center. Det finns inget självändamål att den byggnaden ska stå som en solitär. Den ger ett grått och deppigt intryck och skulle må bra av att kompletteras med annan byggnation.
- Den stora byggnaden som vetter mot Hagaparken borde kunna brytas upp i mindre husdelar för att skapa en större variation. Bygg gärna mot Hagaparken så att det blir ett naturligt gångstråk ner mot parken.

- Fondbyggnaden vid Tullhusplatsen (som är en del av den långa byggnaden som vetter mot Hagaparken) uppfattas som klumpig, billig och oinspirerande. Ett sådant torg är förtjänt av en betydligt vackrare fondbyggnad. Ta gärna mer inspiration av tullhusen och skapa något vackert för ögat. Många torg i Stockholm har vackra och inspirerande fondbyggnader, såsom Mariatorget, Norrmalmstorg och Stortorget. Det borde gälla även Hagastaden. Mindre vackra torg i Stockholm, exempelvis Hötorget, karaktäriseras däremot av klumpiga och monotona byggnader. Där borde historien ha lärt oss något.

- Arkitekturen generellt borde inte bara fokusera på funktion och kostnadseffektivisering. Det behövs mer färg och mindre grått. Om det ska vara prefab så bör skarvarna kunna döljas. Om det görs rätt kommer Hagastaden, liksom Gamla Stan, bli en stadsdel med puls där folk vill strosa runt och umgås. Om området istället uppfattas som tråkig betong så kommer det liksom Brunkebergstorg bli en död stenöken. Stort tack för bra arbete!

M N

Framför *Yttrande Värna idrott.*

H N

Framför *Yttrande Värna idrott.*

M O

Framför *Yttrande Värna idrott.*

A O

Boende i Vasastaden och har barn i aktiv ålder. Har tagit del av planerna för Östra Hagastaden och gläds åt att det nu planeras skola och förskola i området (med tanke på att det redan är trångt i skolorna och förskolorna i området) men så slås samtidigt av förundran av hur mycket mera kontorsyta kan det behövas ytterligare (inte minst nu med tanke på hur situationen ser ut att bli för många företag framöver), samtidigt som våra barn verkligen saknar yta att utöva sina fritidsintressen på. Båda dennes barn har försökt att spela fotboll men att det blir oerhört tråkigt när man måste trängas med många andra barn på en liten yta. Det ser helt enkelt bedrövligt ut att försöka få barnen att utvecklas i sitt spelande när det inte finns några ytor att tala om och när det är allmänt rörigt och motivationen dalar. Framför vidare att den totala avsaknaden av en simhall i planeringen är ytterligare en sak som förvånar. Det har varit oerhört svårt att få in barnen på simskola inom rimligt avstånd hemifrån inte minst senaste åren då samtliga närmaste rimligen tillgängliga

simhallar har varit stängda för renovering. Frågar när Vasastadens (Norrmalms) barn ska få rimliga chanser till att lära sig simma som för övrigt kan bli fråga om liv och död samt rimliga möjligheter till fysisk aktivitet. Anser det skamligt att det varken planeras bättre ytor för barnens fritidsaktiviteter eller faciliteter för att lära livsviktiga kunskaper. Siffrorna gällande ytor som våra barn har till sitt förfogande är bedrägliga och till Norrmalmsbarns nackdel. Om man vill ha en levande stad så måste man se till att även barnfamiljer har möjlighet att leva där och för det måste det finnas möjlighet att utöva idrott på ett avstånd som inte kräver färdmedel. Hoppas att denna pågående plan får ta ett steg tillbaka och prioritera om.

M O

Bor i Vasastan och anser att barnen saknar förutsättningar och idrottsanläggningar att spela fotboll och utföra andra aktiviteter likvärdigt andra stadsdelar, samt påpekar att Norrmalm saknar både idrottshall och simhall. Kräver att staden behandlar alla barn lika i enighet med kommunallagen och att staden ska fatta beslut på korrekta underlag. Framtiden ligger hos barnen så låt oss nu säkerställa att Vasastadens barn och ungdomar får minst lika bra förutsättningar som andra stadsdelars barn. Den planerade idrottshallen och en 7-mannaplan räcker inte på långa vägar och ber staden att visa invånarna i Vasastan att staden agerar bättre, mer långsiktigt och smartare än tidigare. Bygg för våra barn och ungdomar. Vill vara en stolt Vasastanbo.

F O

Framför *Yttrande Värna idrott.*

C O

Framför *Yttrande Värna idrott.*

M O

Framför *Yttrande Värna idrott.*

D P

Är förälder till en idrottande dotter i NSK i Vasastan och påtalar att bristen på idrottsförutsättningar på Norrmalm därav är en otroligt aktuell fråga. Hänvisar till att de beslut som fattas inte tas på korrekta underlag och att för att ha samma förutsättningar som barn i andra stadsdelar skulle Norrmalm behöva fem 11-mannaplaner. Påpekar att Idrottsnämnden nu begär att det ska byggas en 7-mannaplan i Hagastaden, vilket inte uppfyller på långa vägar stadsdelens

behov och rättigheter. Staden måste omedelbart göra om sin planering och tillgodose att alla barn får samma möjligheter till att idrotta.

B P

Framför att den kanske viktigaste och svåraste uppgiften i hela denna plan är att minska barriäreffekten mellan stenstaden och Hagaparken. I alla år har den omfattande trafikmiljön hindrat kontakten och möjligheten att fritt, bekymmerslöst och med lätthet röra sig längs Norrtullsgatan över Sveavägen/Norra Stationsgatan och vidare mot parken. I planbeskrivningen nämns just hur viktig denna koppling är och att planen bl.a ska syfta till att minska denna barriäreffekt, men yttranden saknar trots det en fullgod beskrivning och visualisering om hur just detta ska gå till. Beskrivningen av kopplingen i text och bild mellan Norrtullsgatan och Hagaparken kan inte vara nog tydlig. Påpekar att en bild från Norrtullsgatan, på väg att ta sig över Sveavägen mot nya Tullhusplatsen vore fint att se.

M P

Är för en levande och grönnare stad, men att det hela tiden byggs och arbetas med otaliga trafikomläggningar och minskad framkomlighet som följd är något som vi stockholmare ständigt lever med. Bor med fru och barn i Vasastan inte långt från omnämnt område och framför följande synpunkter:

Synpunkt 1: Det som alltid tycks glömmas bort är barn och ungdomars rätt till idrottsutövande. Stadsbarnen ska ha samma rättigheter som andra. Vilket gång på gång påpekas, men ingenting händer. Tillgången på idrottshallar och fotbollsplaner/idrottsplatser i innerstaden är under all kritik. Norrmalms barn och ungdomar saknar 5 fullstora 11-spelsplaner för att samma tillgång som i andra stadsdelar. Idrottsklubbar, barn och ungdomar skriker efter fler platser att utöva sin idrott på. Staden verkar hela tiden blunda för detta och aldrig komma till skott med något bra och hållbart för framtiden. När staden växer, blir behovet än större. Påpekar att i förslaget finns en liten fotbollsplan (7-spelsplan) och en underjordisk idrottshall (storlek?) i anslutning till en ny skola för 1200 elever, vilket visserligen anses bra, men stadsdelen behöver så mycket mer för att komma ikapp. En modern och trevlig idrottsplats (minst 1st 11-spelsplan med 400m bana och 1st 7-spelsplan) skulle vara ett litet steg i rätt riktning. Detta område skulle vara en ypperlig plats för ett sådant projekt. Ytterligare en fullstor idrottshall skulle också behövas för att inte tala om simhall och ishall (som saknas helt på Norrmalm).

Synpunkt 2: Ett nytt hotell! Det finns redan massor av hotell både i området och i övriga innerstaden. Om behov för flera hotell finns bör de planeras på annan plats, en bit utanför innerstaden. Barnens och därmed stadens behov av fotbollsplaner/idrottsutövande är oändligt större än fler hotell.

Framför vidare att dennes barn är aktiva och sportar mycket (fotboll, innebandy, konståkning, ridning mm). Familjen åker både kommunalt och bil kors och tvärs många gånger i veckan (Stora Mossens IP, Husby Ishall, Spånga IP, Ekhagens BP, Gärdeshallen mfl) till träningar för att kunna hålla igång deras intressen/idrotter. Norrtulls SK och andra klubbar har länge krigat för barnens rättigheter för idrottsutövande. Är själv lagledare för ett P08-fotbollslag i Norrtulls SK. Ett omtag av planen för Östra Hagastaden/Norrtull är nu på sin plats. Alla barn ska behandlas lika och ha rättvisa förutsättningar enligt kommunallagen. Gör nu det rätta för barn och ungdomar och tillse en ordentlig idrottsplats för Norrmalm.

VP P, S P

Är föräldrar till tre barn: 8, 5 och 1 år gamla. Alla tre tycker väldigt mycket om att spela fotboll och de äldsta har tränat med NSK. Utöver träningar är familjen varje dag på fotbollsplan och spelar själva. Uppskattar NSKs verksamhet och påtalar att det är viktigt för många barn att kunna träna i roligt sällskap. Framför dock att de sett att det finns brist på fotbollsplaner i området vilket besvärar träningar och som föräldrar tycker de att det viktigt att staden tar hand om idrottsfaciliteter för alla barn i Stockholm. Anser vidare att den planerade hallen och 7-spelsplanen som planeras i Norrtull inte räcker och hoppas på att staden lyssnar till de många som tillsammans med NSK vill att staden ser till att barn i Norrmalm har samma möjligheter till idrott som barn i andra stadsdelar.

A R m.fl.

Framför, förutom *Yttrande Värna idrott*, att Stockholms stad inte har ökat idrottsytor på Norrmalm under de senaste decennierna, tvärtom har grönområdena behandlats som tomtmarker. Behovet av idrottsanläggningar har hela tiden varit stort och har växt ytterligare bl.a. på grund av nybyggnation och ett ökat antal elever som pendlar till skolor på Norrmalm.

Att boende på Norrmalm fortfarande år 2020 saknar tillgång till idrottshallar, simhallar, fotbollsplaner, gymnastikhallar, grönområden, joggingspår, skidspår, utegym etc. är anmärkningsvärt. Enskilda boenden i stadsdelen, många grund- och gymnasieskolor likväl idrottsföreningar har tagit initiativ till att förbättra möjligheterna till idrott och rekreation på Norrmalm, utan resultat. Stockholms stad anses

inte ta de boendes grundläggande behov till lika värde och lika rättigheter på allvar. Att Stockholms stad gång på gång väljer att bygga nya bostäder och hotell och vägrar prioritera idrottsanläggningar på Norrmalm (jmf t ex med Spånga) strider mot Kommunalagen och FN:s Mänskliga rättigheter. FN:s mänskliga rättigheter förpliktigar att alla människor ska behandlas lika - oavsett ras, hudfärg, kön, språk, religion, politisk eller annan uppfattning, nationellt eller socialt ursprung, egendom, börd eller ställning i övrigt. Påpekar att grönområden i innerstaden är för små. De har krympt, t ex ytan i Vasaparken när ett nytt bostadsområde byggdes. Var finns grönområden och idrottsanläggningarna i city? Stockholms stad är i full fart med att bygga nya stadsdelar på nästan alla befintliga grönområden som finns strax utanför innerstaden t.ex. Hagastaden, Norra Djurgårdsstaden, Södra Värtan och Gärdet. Vidare anses det absurt att planera studentbostäder vid Hagaparken och visar att den hållbara långsiktiga planeringen i Stockholms stad saknas. Bättre skulle vara att bygga ett campus vid Universitetet. I city har vi sett många nya hotellbyggnationer senaste åren. Att bygga ytterligare ett hotell kan inte vara viktigare än att satsa på idrottsanläggningar och grönområden som boenden i en hel redan befintlig stadsdel saknar. Stockholms stad måste se över regional planering och reservera tillräckligt idrottsytor och hallar i närområden, även på Norrmalm. Det misstag som under åren har gjorts med Norrmalms idrottsytor måste erkännas och skyndsamt åtgärdas och den tomtmarken som finns i Hagastaden måste användas för att täcka behovet av idrottsanläggningar som finns bland befolkningen på Norrmalm.

J R, M G

Har bott i den här delen av Stockholm i snart 10 år och har tre söner mellan 9-15 år som alla har spelat eller spelar fotboll i Norrtull SK. Alla sönerna går också på Matteusskolan. Även om familjen trivs väldigt bra stadsdelen har bristen på platser att ses och sporta på (fotbollsplaner/inomhushallar/basketplaner) blivit ett allt större problem. Det har sedan länge funnits svårigheter att hitta träningstider för klubben men i takt med att barnen blivit äldre påverkas de än mer att möjligheterna till spontan-sport är så dåliga. Efter att ha sett planeringen för östra Hagastaden vill de härmed framföra sin stora besvikelse och starka kritik till att det bara är planerat för en idrotts-hall och en 7-mannaplan. Påtalar att det är alldeles för lite för att täcka det behov som finns hos de barn, ungdomar och vuxna som bor (och kommer att bo) i området.

S R

Framför *Yttrande Värna idrott*.

M R

Framför *Yttrande Värna idrott.*

J S

Framför *Yttrande Värna idrott.*

I S

F d lågstadielärare som engagerat sig i byggnationen av Norra Stationsområdet. Det hölls informationsmöten där man kunde yttra sig. Påtalade då om vikten av skola och en man som lät som en gammal överlärare påpekade "och så måste vara en skola med en ordentlig gymnastiksal och skolgård". Konstaterar dock att det inte blev så, utan istället ett överskott på skolor i bortre östra hagastaden, vilket kommer att innebära tre grundskolor mellan Norrtull och Roslagstull. Ifrågasätter hur många barn som kan bo på den sidan av Norrtull och påtalar att det enda bostadshuset är Wenner-Gren Center. Däremot är det redan skolbrist i Birkastan. Centrala Hagastaden har ingen skola, men troligen många barn. Karlbergsskolan har redan platsbrist innan Hagastaden är färdigbyggd. Lediga tomter är numrerade med nr 37 och 38. planerade för bostäder, men ej påbörjade. De ligger i hörnet av Norrbackagatan och Norra Stationsgatan. Förslår ett byte och göra den tilltänkta skoltomten till bostäder eller låta den bli till en rejäl idrottsplats och idrottshall. Det är brist på båda i den här delen av stan och det skulle bli väldigt långt för många barn till skolan i onödan nu när man ändå bygger.

K S

Har bott i drygt 30 år i Vasastan och har tre egna sportande barn samt även två små barnbarn som älskar bollspel. Framför att försämra tillgängligheten till fotboll känns upprivande när alla vet att motion och idrott är viktigt för folkhälsan. Det känns inte rättvist att man ska behöva flytta för att Vasastan inte kan ta hand om sina fotbollsglada barn och en skandal att staden inte prioriterar bollplaner som dessutom ger en levande stadsdel och plats för barnen att vara på istället för att sitta hemma framför datorer. Förväntar sig att staden och stadsdelen ska använda skattepengar till sunda investeringar som ger våra barn en bra framtid och då behövs idrott.

P S

Bor i Vasastan och trivs utmärkt. Den enda nedsidan av att bo i Vasastan är den uppenbara bristen på idrottsförutsättningar på Norrmalm. Våra barn lägger mer än 1h per dag för att transportera sig till sina fritidsaktiviteter. De spelar tennis i Bromma och trots att de är medlemmar i Norrtulls SK så tvingas de åka kommunalt till Ekshagen (ca 30 min/väg), Stadshagen (ca 30 min/väg), Stora Mossen

(ca 30 min/väg), Enskede (ca 45 min/väg), för att det inte finns tillräckligt med förutsättningar i Vasastan. Är ledare för både Flickor 05 och Pojkar 09. Framför att på pojkarnas träning, för en tid sedan, var de 28 killar på en halv 7-mannaplan, vilket gör det mycket svårt att genomföra en träning med kvalitet, men framförallt börjar det bli farligt för barnen då det är för trångt på ytan. Har haft flera incidenter där barn sprungit in i varandra för att det är för mycket folk på plan. Frågar om det är så staden vill ha det? Anser att staden ska ta tillfället att omgående planera om området vid Norrtull för att säkerställa att barn på Norrmalm får lika förutsättningar som barn i andra delar av staden att idrotta. Den panerade idrottshallen och 7-spelsplanen räcker inte. Stadsdelen behöver mer möjligheter att få barnen att aktivera sig.

G S

Framför *Yttrande Värna idrott*.

S S

Framför *Yttrande Värna idrott*.

J S, A L S

Framför, förutom *Yttrande Värna idrott*, att deras 7-åriga dotter precis har börjat spela fotboll i Norrtulls SK. Detta mår hon mycket bra av, både fysiskt och mentalt, samt socialt. Det var med stor förvåning de nu tagit del av den brist som råder på idrottsanläggningar för barn på Norrmalm.

J S

Framför att det är utmärkt att de gamla tullhusen får en ny framskjuten placering och lämnar följande synpunkter:

- Gamla Klocktornet, återuppbyggs. Det ursprungliga teglet finns bevarat och byggnaden dokumenterad. Föreslår att det inkorporeras i detaljplanen - tex nära Tullhusen. Klocktornet är vackert och skulle också ge en ännu tydligare koppling till områdets historia och namn.

- Bebyggelsen. Föreslår bostäder i "klassisk arkitektur", istället för de föreslagna modernistiska strukturerna. Området har en lång historia och gränsar till Vasastan där, lyckligtvis, många hus av klassiskt stockholmssnitt finns bevarade. Detta ger en mer naturlig övergång mellan stadsdelarna och återknyter till områdets historia. Varför inte ett kvarter av tegelhus, för att återkoppla till gamla Norra station och områdets namn, samt dessutom en vacker stad som ger glada välmående människor.

C S S

Framför, förutom *Yttrande Värna idrott*, att våra egna barns sportträningar är avgörande så väl hälsomässigt, socialt och en bidragande orsak till hur de hanterar sin skolgång. Dessa förutsättningar bör inte begränsas av otaliga skäl.

C S

Framför *Yttrande Värna idrott*.

M S N

Framför, förutom *Yttrande Värna idrott*, att ha en längre tid upprörts över bristen på idrottsförutsättningar på Norrmalm och i innerstan överlag. Barns behov av rörelse i sitt närområde är väldokumenterat och framgår tydligt av stadens idrottspolitiska program. Är en familj med tre barn i förskoleåldern som funderat på att flytta från Norrmalm till en annan kommun med bättre möjligheter för idrottsutövande för barn.

J S

Framför *Yttrande Värna idrott*.

C S

Framför, förutom *Yttrande Värna idrott*, att hon har barn som spelar i Norrtulls SK och upprörs över bristen på idrottsförutsättningar på Norrmalm. Dennes son har skrivit en gymnasieuppsats om eländet med bristen och vid intervjuerna framgår det att bostäder inbringar mer pengar än spelplaner. Ifrågasätter hur hållbart det är ur ett folkhälsoperspektiv. Retorisk fråga.

F S

Framför *Yttrande Värna idrott*.

H S, C S

Framför i huvudsak enligt *Yttrande Värna idrott*.

M S H

Framför *Yttrande Värna idrott*.

A S, K S

Framför *Yttrande Värna idrott*.

T T, CM T

Har tre barn som lever för sin idrott. Med tanke på hur lite fotbollsplaner det finns i innerstaden borde det vara en ickefråga att bygga minst en 11-mannaplan på området vid Wenner-Gren Center. Politikerna prioriterar uppenbarligen att bygga ett ytterligare hotell på platsen, vilket fick oss att häpna. Att investera i barns hälsa är dessutom en framtida bra investering.

C T

Framför *Yttrande Värna idrott*.

T

Framför *Yttrande Värna idrott*

T T

Påtalar att folkhälsan som utgångspunkt och att uppfylla klimatmålen är frånvarande i detaljplanen. Detaljplanen saknar redovisningar om åtgärder hur klimatpåverkan ska minska, redovisning av trafiklugnande åtgärder vid stora bullernivåer, hur luftkvaliteten ska förbättras, hur cykel och gångtrafik ska prioriteras och hur mer grönska och fickparker ska tas tillvara. Hänvisar till vad som står i översiktsplan för Stockholm stad; ”Klimatpåverkan ska minska när staden byggs ut. Staden behöver utveckla ett nätverk av grönska och vattenytor som utjämnar temperaturer och ökar motståndskraften mot översvämningar.”

Framför att i detaljplanen var den Tullhusparken den stora nyheten, men enligt trafik-PM kommer 51 000 bilar passa där varje dygn och ljudnivån överstiga 80db. Det finns inga redovisade trafiklugnande åtgärder och luftkvaliteten är dålig med PM10-halter som är långt över gränsvärden. Efterfrågar vilka trafiklugnande åtgärder som görs i planeringen av parken när buller och ljudnivån är så hög. Hänvisar vidare till att det i översiktsplanen för Stockholm stad står det ”För att Stockholms trafiksystem ska fungera effektivt måste staden arbeta med att minska det totala trafikarbetet, framför allt för personbilar.” Anser därför att detaljplanen är i strid med miljömålen och översiktsplanen när det i Trafik-PM står att ”Trafiknätet bibehåller dagens kapacitet.” Efterfrågar vilka åtgärder som görs för att minska biltrafiken av personbilar?

Påtalar att från korsningen Sankt Eriksgatan/Norra stationsgatan beräknas 14 000 bilar passera varje dygn på S:t Eriksgatan, dvs precis utanför en nybyggd skola. Återigen strider detaljplanen med skrivningen i Trafik-PM ”Det är viktigt att kapaciteten för den östra fyr-

vägskorsningen (från Norrtull) är tillräckligt hög” mot översiktsplanen när staden måste ”minska det totala trafikarbetet, framför allt för personbilar.”

Framför att efter att detaljplan för Rödabergsskolan vunnit laga kraft har en stor grön lunga av Sankt Eriksparken försvunnit när en utbyggd skolbyggnad uppförs på Flygmaskinen 2. Att skolkapaciteten måste öka är förståeligt, men det kan inte ske utan att något annat område ersätts med mer träd och gräs. Istället har träd bytts mot asfalt. Luftkvaliteten är dålig med PM10-halter som ligger nära maxgränsvärdena för miljökvalitetsmålen. Efterfrågar svar på vilka åtgärder som görs för att minska biltrafiken av personbilar? Samt vilka åtgärder som görs för att förbättra luftkvaliteten och minska bullernivåerna?

Föreslår att staden ska undersöka möjligheten att bygga en cykel- och bussgata på Sankt Eriksgatan från Norrtullsgatan till Vanadisplan, precis som Nørrebrogade i Köpenhamn. Påpekar att Köpenhamn länge varit en förebild för urban stadsplanering. Längs med Sankt Eriksgatan finns stora fina träd på båda sidor av gatan, och stora möjligheter att fokusera på att göra denna gata till en ny grön gata i stadsbilden enligt staden översiktsplan att se ”möjligheter till mer grönska”. Anser att detaljplanen måste ge mycket mer plats åt grönska och parker, samt prioritera gång och cykeltrafikanter.

A T m.fl

Framför, förutom *Yttrande Värna idrott*, att de har tre små barn och vill att de ska få växa upp med möjligheter till rörelse. Det är under uppväxten som barnen skapar sina vanor och att ha en vana att röra sig är ytterst viktigt, med tanke på vilka hälsofördelar det har. Barns behov av rörelser i sitt närområde är väldokumenterat och framgår tydligt av stadens idrottspolitiska program.

C T

Vill sälla sig till alla barn och föräldrar, föreningar och ideellt arbetande ledare, som engagerar sig i våra barns fritid och skriva en rad om varför det känns helt ofattbart att inte prioritera barnen. Framför att det inte är resultatet på planen som räknas eller att fotboll är det viktigaste som finns, framför allt inte idag när vi alla gemensamt drabbas av Covid 19. Men påpekar att det finns en dag efter detta och det finns en dag när investeringen i våra barns fritid idag kommer visa sig i att framtidens unga vuxna och ungdomar mår bättre fysiskt och psykiskt. Anser definitivt att rörelse är det bästa sättet att förebygga ohälsa och har svårt att förstå de prioriteringar som görs

av staden när man låter andra intressen och framför allt privata intressen gå före. Skulle bli oerhört glad om detta kan hörsammas. Vi behöver mer rörelse och platser för detta!

A T

Framför, förutom *Yttrande Värna idrott*, att barnen bor halva sin tid i Vasastan och möjligheter till ett aktivt liv blir än mer viktigt för välmående, stabilitet och vänskap. Barnen älskar att röra på sig och behöver det för att må bra och för att skapa mer harmoni i vår familj. Tycker att det är skam att minska barnens idrottsförutsättningar.

C T

Framför *Yttrande Värna idrott*.

J T

Framför *Yttrande Värna idrott*.

N T

Framför *Yttrande Värna idrott*.

P U

Gillar de uttalade planerna på att få in mer grönska i området och knyta an till Hagaparken (nationalstadsparken), men vill uttrycka sin åsikt och oro över att det är på tok för lite idrottsutrymmen inplanerade. Har bott i Birkastan i snart 20 år och har barn i åldrarna 11 och 7. Påtalar att det redan idag råder en enorm brist på idrottsplatser för både barn och vuxna i norra Stockholm, och under åren som boende i området så har flera mindre ytor / planer för spontanidrott försvunnit då behov funnits för bl.a. tillfälliga skol- och förskolebaracker. I planerna ingår nu ytterligare skolor (och studentlägenheter), förvånansvärt primärt högstadium och gymnasium, vilket anses lite felprioritering då ungdomar i de åldrarna har betydligt lättare att ta sig till skolor längre från sina hem. Påpekar att det är ju låg- och mellanstadium som främst behövs i Norrtull och att enbart planera in en sju Mannaplan är ju på tok för lite ens för de skolungdomar och studenter som tillkommer. Konstaterar att det då inte ens blir "något över" till att råda bot på den redan befintliga bristen. Framför att det vore väl ett ypperligt tillfälle att avsätta avsevärt mycket mer av ytan som angränsar till Wenner-Gren Center till idrott (av olika slag), inte minst både en fullstor fotbollsplan och en eller två 7-mannaplaner. På så sätt skulle ju Norrtull (med den planerade idrottshallen) istället för ett bristområde kunna bli något av en "hub" för idrott och hälsa i norra Stockholm. Vilket ju även rimmar väl med områdets medicinska prägel med både KS och KI

alldeles i närheten. Anser att det vore otroligt synd om vi missade denna (enda?) chans att på ett rimligt sätt råda bot på (delar av) idrottsplatsbristen i norra Stockholm på ett sätt som gör att framför allt barn och ungdomar kan ta sig till området utan att behöva skjuts eller ledsagning av sina föräldrar, vilket känns HELT galet att det ska behöva fortsätta när vi nu ändå har fria ytor att göra något av så pass nära.

T U

Framför *Yttrande Värna idrott*.

AS W

Framför, förutom *Yttrande Värna idrott*, att de bor i Vasastan sedan 10 år tillbaka och har två barn i skol/förskoleåldern. Deras son har spelat i NSK sedan några år tillbaka och älskar sporten. Han gillar även att simma och familjen försöker göra det så mycket som möjligt eftersom det är viktigt att ha barn som mår bra och rör på sig dagligen.

H W

Framför, förutom *Yttrande Värna idrott*, att hennes son är aktiv och spelar fotboll och hon har en liten dotter som hon hoppas kommer kunna få möjlighet att idrotta när hon blir tillräckligt stor. Barn som bor i stan borde också ha bra förutsättningar att kunna idrotta och fortsätta med det. Snälla, låt våra barn få växa upp och kunna ha god tillgång till att idrotta. Det gynnar såväl barnen som samhället i stort.

T W

Varför inte passa på och gräva ner trafiken, så bara bussar o trafik med tillstånd får köra på Norra Stationsgatan, Sankt Eriksgatan (från Vanadisrondellen), Sveavägen fram till Sveaplan o till norra länken. Tänk vad fantastiskt det skulle vara.

Å W

Framför att det behövs en stor simhall i området som kan brukas året om och har generösa öppettider dagligen. Därtill ska lokala idrottsklubbers synpunkter tas i beaktande vid planeringen av området, då de vet vad barnen behöver. Slutligen är trafiken kring Karolinska ett stort problem som stadsdelen Norrtull/Stockholm bör lyfta till högre instanser. Den norra delen av Sveavägen bör dras under jord så att Hagaparken blir mer tillgänglig för Vasastan-/Norrmalms-borna. Det skulle också öka genomströmningen i trafiken vid Norrtull.

B W m.fl.

Är en familj med tre barn som bor i Vasastan. Alla tre barn idrottar i Norrtulls SK:s regi och är själv tränare i ett av lagen. Det jobb som NSK gör för barn och unga i Vasastan är fantastiskt. De erbjuder breddidrott där alla är välkomna att delta. Ett fint exempel på detta är deras arbete med att bjuda in nyanlända att delta för att inte minst bli en naturligt integrerad del av sitt nya sammanhang. Upplever som tränare varje vecka utmaningen i att hitta träningstider på de begränsade planer som finns i Vasastan. Spelarna i laget är födda 2010 och har till den här säsongen gått från 5-manna till 7-manna-spel. Det innebär att möjligheten att få tid för träningar och matcher blivit ännu tuffare då laget behöver en hel 7-manna plan själva. Som ett exempel innebär det att matcher ibland ligger sena kvällar vilket självklart inte är optimalt för killar i 10-årsåldern. Vad som händer den dagen de är stora nog att spela 11-mannafotboll har vi ingen aning om. Framför att intresset hos barnen att få vara med är stort vilket ur alla perspektiv är positivt, men utan tillräckligt med planer och hallar kommer vi till slut behöva sätta stopp för fler barn, helt enkelt för att det inte finns plats. Det är inte rimligt att vi ska behöva hamna där när behovet av rörelse är väldokumenterat. Barnen på Norrmalm saknar idag fem fullstora 11-spelsplaner för att ha samma förutsättningar som barn i andra stadsdelar. Samtidigt finns det ett underskott på idrottshallar och stadsdelen saknar helt idrottshall och simhall. Trots detta begär idrottsnämnden baserat på felaktiga underlag att det endast ska byggas en 7-spelsplan och en idrottshall i Hagastaden. Vill med detta brev vädja till staden att planera om området vid Norrtull för att säkerställa att barn på Norrmalm får lika förutsättningar som barn i andra delar av staden att idrotta. Den planerade idrottshallen och 7-spelsplanen räcker inte.

H W

Framför *Yttrande Värna idrott.*

J W

Anser det anmärkningsvärt att ett regionalt cykelstråk/huvudcykelstråk leds in i blandtrafik genom Hagastaden i det detaljplaneförslag staden utarbetat och ser det inte som förenligt med stadens strategier och övergripande cykelplaner. Trafiklösningen bör arbetas om så att berört gatuavsnitt stängs helt för biltrafik, alternativt att gaturummet breddas för att möjliggöra en separerad cykelbana dimensionerad enligt riktlinjerna för regionalt cykelstråk. Cykelgator kan i sig vara en bra lösning för lokalgator med förhållandevis liten bil- och cykeltrafik. Det är inte en acceptabel standard för det utpekade huvud-

cykelnätet. Risken med den lösning staden väljer är att ett långsiktigt, svårhanterligt problem i cykelvägnätet byggs in. Redan idag rör sig många gående och cyklister i området, och idén med regionala stråk förfelas om man kompromissar bort grundläggande funktionskrav.

C Z, S Z

Framför *Yttrande Värna idrott.*

E Å

Framför att den planen som har publicerats angående Östra Hagastaden/Norrtull är ett skämt, ett hån och ett slag i ansiktet på alla idrottsföreningar på Norrmalm. I centrala Hagastaden ska "Life Science" vara i fokus. I östra Hagastaden verkar det blir ett skyltfönster för hur lite hjälp barn- och ungdomsidrotten på Norrmalm får från staden. Pengar finns men ingen vilja att göra skillnad för, egentligen, all framtid. Understryker att staden vet att ingen river bostäder för att bygga idrottsanläggningar (det är mer modernt och "inne" att göra tvärtom). Verkställs planen så kan staden glömma att barnfamiljer vill bo kvar i stadsdelen och förbereda er på att anläggningarna precis utanför innerstaden kommer beträdas av barn och ungdomar från, just det innerstaden. Prata med idrottsföreningarna, var kreativa. Bygg idrottshallar i vanadisberget, bygg idrottshall under Bellevue BP. Kom igen nu! Bygg en 11-spelsplan i Hagaparken. Det är det enda rätta.

J Å

Framför att Norrmalm är den stadsdel med särklass lägst tillgång på idrottsanläggningar med cirka hälften så många anläggningar per barn som staden i genomsnitt. Varje projekt av den här storleken borde ha som målsättning att avsevärt förbättra den statistiken. Mot den bakgrunden är endast en idrottshall och en fotbollsplan en allt för låg ambition. Norrmalm borde fram till 2030 mer än fördubbla antalet anläggningar för att nå upp till stadens genomsnitt (förutsatt att det inte byggs några nya anläggningar i andra stadsdelar). Påtalar vidare att vinteridrott får det allt tuffare i Stockholm med omnejd pga. varmare vintrar. Skidåkning på längden och utför drabbas hårt. Skridskoisarna i Stockholm är inte vad de varit och isytorna utomhus får allt kortare säsong. Mot den bakgrunden så kan det vara dags att slå ett slag för en vinteridrott som kan ske inomhus. Skridskosport. En isyta med fokus på organiserad klubbverksamhet. Konståkning, bandy och ishockey. Eftersom yngre barn är mer orörliga än äldre så vore det lämpligt att prioritera skridsko- verksamhet för barn i åldersgruppen 5-10 år. I den åldersgruppen behövs dessutom inga fullstora ishallar. Halva storleken fungerar bra. T.ex bedrivs ishockey på halvplan i den åldern och när barnen

blir större och mer motiverade och mer kapabla så kan man söka sig till större hallar i angränsade stadsdelar. Om man utgår ifrån att skridskointresset på Norrmalm är i nivå med Södermalm så kan man förvänta sig mellan 250 - 300 barn i intervallet 5-10 år. Kanske mer efter som Norrmalm är eftersatt när det gäller idrottsverksamhet. Det är också dags att adressera problemet med idrottsanläggningar i en stad som ständigt förtätas. Ett sätt är att återuppliva förra seklets byggnation och kopiera grundidén med Idrottspalatset på Kungsholmen. Kombinera idrottsanläggning med en kommersiell fastighet. En sådan lösning kan förhindra en fortsatt utarmning av barns möjlighet till idrott i innerstaden. Det finns också en annan fördel med att skapa idrottsanläggningar i innerstaden. Kommunikationsfrågan är löst. Nära till kommunikationer och man befinner sig dessutom i en upplyst gatumiljö. Många av stadens idrottsanläggningar ligger avsidens kommunikationsmässigt och det kan kännas otryggt för mindre barn att promenera genom mörka parkvägar och villakvarter för att ta sig till sin aktivitet. Det minskar bilberoendet för föräldrarna.

A Ö

Boende i Vasastan och pappa till två fotbollsintresserade pojkar som upprörs av att läsa om att idrottsytan i stadsdelen minskat under de senaste 20 åren (samtidigt som antalet barn ökar), bland annat på grund av att Matteus BP delvis bebyggts med ett hotell. Utan en adekvat utbyggnad av idrottsplatser i Stockholms innerstad i allmänhet och Vasastan i synnerhet riskeras inte bara den organiserade idrotten, utan också den spontanidrott som är så otroligt viktig för våra barns fysiska och kognitiva hälsa och långsiktiga utveckling. För att de som bor i Vasastan med barn ska trivas och vilja stanna kvar i vår fina stadsdel krävs betydligt bättre förutsättningar för både organiserad idrott och spontanidrott. En attraktiv stad och stadsdel måste ha en själ. Något som skapas genom goda förutsättningar för kultur, rekreation och gemenskap, såsom just ytor för idrott och föreningsliv. Inte med enbart fler ytor och lokaler för kontor, hotell och butiker. Instämmer till fullo i de synpunkter och krav som Norrtulls SK redan har framfört och begär att staden behandlar alla barn lika i enlighet med kommunallagen och står upp för demokratiska värderingar genom att ta beslut på korrekta underlag. Kräver att staden omgående planerar om området vid Norrtull för att säkerställa att barn på Norrmalm får lika förutsättningar som barn i andra delar av staden att idrotta. Som företrädare för Norrtulls SK redan har påvisat med all tydlighet räcker helt enkelt inte den planerade idrottshallen och 7-spelsplanen till på långa vägar.

Maria Sahlstrand
planchef

Magnus Bäckström
stadsplanerare